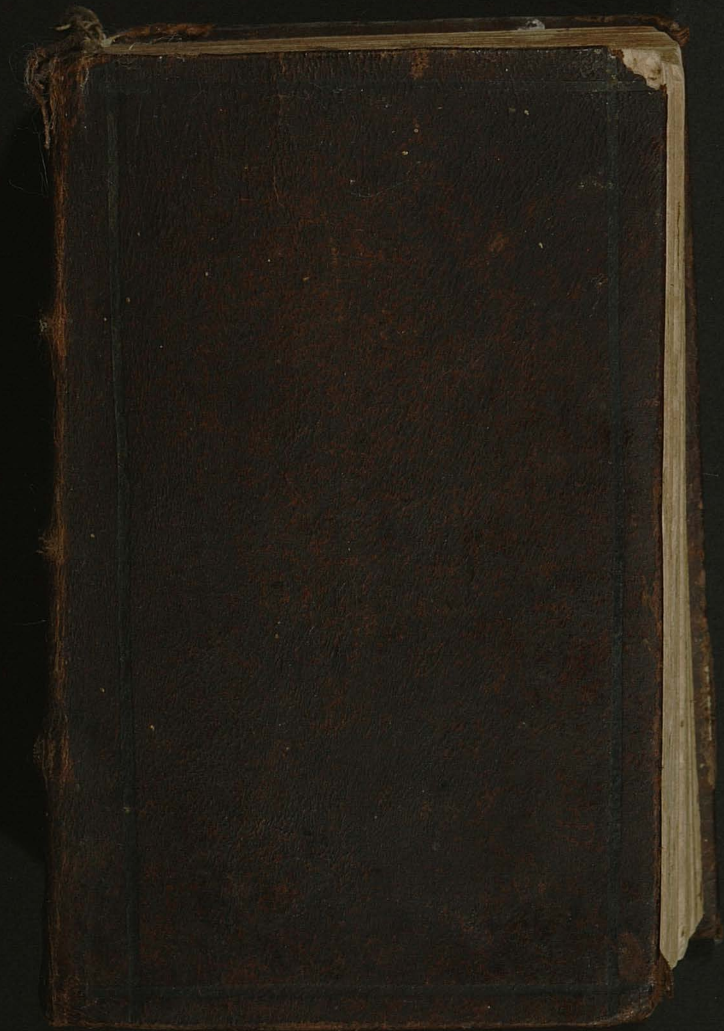

Proshtus.

Anno
Impensis

Navigatio SALOMONIS Ophiritica illustrata

a

M. Martino Lipenio
Gymn: Hall: ConR.

SALOMON HIRAM

Anno 1660.
Impensis Andreæ Hartmanni Bibliop. Witteb.

Christiani Casimiri Risii
Rastenburgensis Prussi.
Ao 1697. d. 25. 7embr.
Cracoviae.

Est datum Camald. C. M. C. in
Insula Wigrensi ex Legato
F. Agathangeli.

VIRIS,
Magnificis, Nobilissimis, Amplissimis, Consultissimis, Multo Rerum Consiliorumq; usu Præclarissimis
REIPUBLICÆ HALLENSIS
Proceribus Gravissimis,
DNN.
CONSULIBUS,
SYNDICO,
ORATORIBUS,
CAMERARIIS,
CÆTERISQ; SENATORIBUS, Spectatissimis, prudentissimis,
Dnn. meis Patronis & Fautoribus summa animi submissione venerandis,
Salutem & observantiam!

Magnifici & Amplissimi Dni. Patroni.

SÆpe mihi ante oculos ponere soleo SALOMONEM sapientissimū istum & florentissimū Populi Judaici Regem, ejusq; ætatem & opera cum secundo Romani Pop. Rege NUMA POMPILIO tranqvuillo, & sacrorum gentilium studiosissimo conferre, utpote in qvorum DOCTRINA, SACRORUM CURA, & REGIMINE SECULARI PACATO magnam deprehendere licet convenientiam. Nam de Numa Romanarum rerum scriptores tradunt, qvod ob literarum studium & insigne eruditionis Decus peregrinus ex gente Sabina ad Imperium Rom. fuerit elatus. *Inclyta justitia*

(inqvit

(inqvit Livius) *religioq́; eâ tempestate Numæ Pompilii erat. Curibus Sabinis habitabat consultissimus vir, ut in illa qvisqvam ætate esse poterat, omnis divini atq; humani juris.* Sic Salomonem in studio pietatis sub ductu *Matris & Patris, Prov. IV. I.* in studiis literarum, qvibus ætas puerilis impertiri debet, sub manu NATHANIS *prophetæ divinissimi* tantũ profecit, ut ipsum *Spiritum S.* præconẽ suæ *Sapientiæ* invenerit, qvi *I. Reg. IV. 29. seq.* ita de eo inqvit: *Dedit DEus Salomoni sapientiã & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, qvasi arenam, qvæ est in littore maris, & superabat sapientia ejus sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & erat sapientior cunctis hominibus, sapientior Ethan, Ezrahite, & Heman, & Chalcol & Dorda,*

filius Mahol, & erat celebratus in universis gentibus undiqvaq; &c. Hunc suo tempore populus Judaicus habuit *peritissimũ Poëtam & Musicum*, qvod inter alia testatur *Alphabetarium ejus Carmen*, qvod in *Proverb. XXXI.* 10. legimus, agnovit *Dialecticum subtilissimum*, qvi τὰς στροφὰς τῶν λόγων καὶ λύσεις αἰνιγμάτων perfectè tenuit *Sap VIII.* 8. deprædicavit *ænigmatistã*, *Deuterotam*, *& Parabolistam*, qvod ex *Eccles. XLVII* 17. *& Prov. XXV.* 11. constat, *Historicum eminentissimum*, *Sap. VIII.* 8. *Astronomum summum Sap. VII.* 19. *Geometram* & *Arithmeticũ* præstantissimum, 1. *Reg. VI. 7. Cosmographum*, *Geographũ*, *Hydrographum*, *Architectonicum absolutissimũ. Sap. VII. 17. Physicum excelsum*, *Medicinæ principẽ & Magiæ Naturalis sci-*

entis

entissimum. Sap. VII. 13. optimum Ethicum, Politicum & Oeconomicum admirata est *Sabæa Regina*, qvi non tantum publica Sapientiæ *acroateria & Gymnasia Academica* in arce Sion juxta domum regiam erexit, qvod eruditi supputant ex *Prov. IX. 1.* sed etiam *publicè docuit Sap. VII. 13. & varios libellos* cõsignavit sua manu. *Josephus* enim, præter libros Biblicos, qvos habemus, etiam meminit *l. VIII. c. 2.* eum composuisse *libros Odarum, & Carminũ quinq; mille & parabolarũ ac similitudinum libros mille. Et cuilibet speciei plantarum suam adhibuisse parabolam.* Et qvo minus dubitari eâ de re possit, Canonica qvoqve scriptura id ait *1. Reg. IV. 32.* qvæ *tria millia parabolarum & canticorum qvinq; millia* citat. Nunqvid autem præterea *Librum Exor-*

cismorum & Incantationum, qvem *R. D. Kimchi Comm. in 3. Reg. cap. 4.* inscripsit *de Morborum Curationibus*, qvo majores usi sint instar *Hippocratis ac Galeni*, item CLAVICULAM *Salomonis*, qvam *Baptista Segnius lib. de vero studio Christiano c. 7.* valde insectatur, & *Nicolaus Eymericus in suo directorio p. 2. q. 28.* proscriptam ait, item ANNULUM Arabicè scriptũ, item CONTRADICTIONEM *Salom.* apud *Gelasium cap. Sancta Roma dist. 15.* notatam, item *Hygromantiam ejusdem ad filium Roboam*, cujus exemplar in *Bavarica Bibliotheca l. 1. de Jur. probib. lib. Mal. c. 10.* se vidisse *Gretserus* dicit, & alium istum de UMBRIS *Idearum*, cujus *Chicus Æsculanus* mentionem fecit *2. & 4. capit. de Sphærâ.* & alterum istum de *Neomeniis Salomon.* in qvo perpetuũ

qv. Sa:

qv. Sacerdotibus Calendarium tradiderit, confecerit, id omne ego in dubio & medio relinqvo; aliorũ ea esto cura, qvorum hæc est professio, falsos & suppositios libros à genuinis discernere.

Deinde, Numa Pompilius à Romulo primo Rege, animo diffidens, non ARMIS, ut ille, sed SACRIS & cura Religionis tuitus est Remp. Romanam. Ideoqve *ab armis ad sacra* suum animum appulit, & *à militiâ* ferocem populum *ad religionem* reduxit, *sacros ritus edocuit, sacerdotes ordinavit, stipendia iis & vestimenta, curulem regiam sellam & ancilia constituit, perpetuum ignem instituit, templum & aram dicavit, Deos consuluit, sacrificia dedicavit, cum Dea Aegeria congressus nocturnos sibi esse simulavit*, exemplo *Græcorum, Minôis Cretensis,*

tensis, *& Lycurgi Lacedamonii*, qvorum ille cum *Jove Dictao*, hic cum *Apolline Delphico* se de præscripto legum contulisse prædicabant. Et ne qvæ ceremoniæ aut ritus memoriâ exciderent, *Numa octo libris totidem Sacrorum classes complexus est*, qvos *Dionysius Halycarnassæus*, *à p.120.* perseqvitur usqve ad finem. *l. 2. Antiq. Rom.* Sed longè *divinioribus sacris Salomon operatus*, longè sanctiore religione suos subditos continuit. Neqve enim *Deastro cuipiam fictitio aras* lapideas aut *ædes* suis cogitationibus dimensas fecit, sed *æterno & vivo Numini, conditori cœli & terræ 1. Reg. VIII, 20.* Proh hominum fidem! qvam stupendi & immensi operis templum, *in monte Moria sacratissimo*, divinitus ad id loco designato, statuit atqve confecit! Neq;

opus

opus habebat *nocturnos qvoſpiam congreſſus* cum diabolico qvodam ſpectro comminiſci , ſed habebat *Deum in ſomno loqventem, divitias & pacem promittentem, conferentem inenarrabilem Sapientiam, majeſtatica ſuâ præſentia dedicatum templum opplentem, Regemq; coram toto populo glorificantem* 1.*Reg.III,5. & ſeqq.cap, IX,2. 2.Paral.VII,*12.*1.Reg.VIII,11. 2.Paral.V,13.c.VI,1.c.VII,2 & ſeqq.* Neqve gentiles Sacerdotes ex ima plebe aut patriciis civilibꝰ legit, ſed *ordinem Levitarum ſacerdotalem, ab ipſo* DEo, *miniſterio Moſis, inſtitutum per ſanctum Davidem in certas* ἐφημερίας *relatum retinuit, & qvemq; ſuis muneribus defungendis præfecit Exod. XXVIII.* 1. *Chron. XXIV. 2. Chron. V.* Neqve ineptis tunicis ἱερομύστας ſuos induit, neqve Pompilianis An-

cilibus oneravit, sed *ornatissimo pectorali, Ephodio hyacinthino, superhumerali gemmato*, aliisqve sacratis vestibus, Levitico ordini præscriptis, decoravit, *Exod. XXVIII. 2. Paral. V.* Neqve lapide ignem qvempiam ex silice, sed *precibus ex cælo eliciebat divinam flammam, qvæ victimas depasceret, & divini Numinis præsentiam contestaretur. 2. Paral. VII, 1.*

Tertium, deniqve collationis momentum *tranqvillus Reipublicæ status* est, qvem uterqve Regum, divino moderante Numine, vidit. De *Numa* Patavinus Historicus *Omnium*, inqvit, *maximum ejus operum fuit, tutela per omne regni tempus haud minor pacis qvam regni. Ita duo Reges* (Romulus & Numa) *alius aliâ viâ, ille bello, hic pace civitatem auxerunt. Hic Janum ad infimum Argiletum*

letum indicem pacis belliq; fecit. Et ut qvisqve suas possessiones in qviete teneret, lege cavit de *terminandis prædiis, terminalia sacra Jovi Terminali dicans.* Similiter qvos *David* variis præliis & victoriis circum circa domuerat populos, eos *Salomon in pace regebat & tenebat* sub potestate suâ: Ideoqve specialiter nomen PACIFICI in *sacra historica* gerit, *1. Reg. IV, 24. Syr. XLVII, 14.* Et ut qvisqve ipsius circum circa subditorum *sub vite & ficu suâ* (ut phrasi Scripturæ loqvar) *securè habitaret*, peragravit *omnes fines sui Regni*, & *terminales urbes communivit, commeatu & necessariâ armaturâ instruxit, & per omnes vitæ suæ dies tranqvillus fuit.* Et qvanqvam longè plura alia ediderit PACIS PUBLICÆ OPERA, nullum tamen vel *laudum*

gloriâ copiosius, vel sumptibus & reditibus annuis splendidius, vel *Magnificentiâ Pacifici Monarchæ dignius* fuit, qvam ista *Gloriosissima, Splendidissima & æternis temporum periodis commemoranda* NAVIGATIO IN OPHIR, qvæ tunc sine exemplo, sine more, sine lege, & qvod majus, citra ullam felicis successus opinionem erat suscepta; Sed felicitas seqvebatur divinum Regem, & prosperitas Sapientiæ ejus erat comes. Hæc ista *Navigatio*, qvæ *Hiramum in societatem traxit, & omnes Judæos pariter, Aegyptios ac Tyrios, alioqvin non abjectæ sortis nautas, in admirationem*: Qvæ *priorum & nostrorum seculorum eruditis* ferè *omnibus Theologis juxta ac Philologis* immensas semper difficultates peperit; Qvæq; nostro seculo inter *duas potentissimas & laudabili*

imperi-

imperiorum ac inventionum æmulatione incensas nationes, Hispanos pariter ac Lusitanos, qvasi in apertam litium atq; disceptationum materiã proposita est. Postqvam enim *Hispani*, auspiciis *Christoph. Columbi*, *novas Americani orbis Insulas auri argentiq; feracissimas* reperissent, *visi sibi sunt, Columbo* dicente, (teste Petro Martyre Dec. 1. Ocean.) SALOMONIS OPHIRAM detexisse: *Lusitani* contra, qvi hanc qvoq; detectionis laudem suam facere potuissent, si ita Dei nutus tulisset, hanc Hispanis terram concedentes, Ducibus *Vasco Gama, Petro Alangverio, Nicol. Cælio*, aliisqve *Maritimæ fortitudinis & experientiæ nauticæ inclytis heroibus* in ORIENTEM conversi, INDICAS *Insulas & Continentes Terras omnes* aggressi sunt & tractu temporis sub suã pote-

poteſtatem BENGALAM, PEGUSIAN, MALACHAM, SUMATRAM ZEILAN, & qvicqvid deniqve *Inſularum ſinu Gangetico* côntinetur, redegerunt, ut verius & rectius gloriari potuerint, ſe CHERSONESUM AUREAM Joſephi, ſe CHRYSEN & ARGYREN Ptolomæi & Strabonis, ſe OPHIRAM SALOMONIS inveniſſe & obtinuiſſe. Hic jam non minores altercationes Eruditorũ, qvam digladiationes popularium de inventis terris audiſſes. Et fateor, anceps dubitationum bilanx me diu qvaqve ancipitem tenuit, cui contradicentium parti ſubſcriberem. Aggreſſus ſum immenſi laboris opus: ingreſſus ſum Oceanũ ipſum, & *qvid qvæq; terra ferat, qvas merces mittat, qvæ veſtigia veteris* OPHIRÆ habeat, ἐπιμελῶς perqviſivi. Nimirum *Naviculâ levis ar-*

matura,

maturæ, & *chartaceæ molis* tot anfractus & circuitus erant adeundi, superandi. *Primum*, itaqve CLASSE SALOMONEA *cum omni apparatu & cõmeatu nautico in ipso navali & portu* ASIONGABER, *ad emporii Arabico-Indici*, ELANÆ, *continentem constructâ*, & *Tyriis Salomonæisq; nautis in conjunctionem classicam reductis*, navigare decrevimus. Ingressi MARE SUPH *seu* RUBRUM, *ab Edomo seu Esavo ita* dictum, anteqvam THARSIS seu OCEANUM ipsum attingeremus, de INSTRUMENTO NAUTICO *sollicitè eramus*, qvod *cum ignorarent Tyrii*, *nescirent Salomonæi nautæ*, *littora legere*, & *diversarum partiũ ac opinionum autores seqvi decrevimus*, auriferam qvæsituri OPHIRAM, ubicunq; etiam terrarum hæreat. Cum amplissimum *Sinus Elanitici* campum emensi

emensi essemus, svasu *Nibusii* ad MELINDEN in ZANGIBAR eminentissimam regionem; instinctu *Volaterani, Stuckii, Lopezii, Beroaldi, Barros, Joh. Dos Santos* aliorumq; classiariorum Africanorum, in ZOPHALAM, porro *alterius cujusdã obscuri erronis* in ANGOLAM, *presbyterio S. Johannis* incorporatam, appulimus. Sed cum horum auctoritate nos deceptos compereremus, aliũ ductorem secuti præter vehebamur totam *Abyssinam Monomotapam, Aethiopicam Libyam & Barbariã*, donec ad ipsam CARTHAGINEM deveniremus, ibiqve à veterano *R. D. Kimchi*, & *tyrone Corneliano*, qvasi in *ipsissimo* OPHIRÆ *portu* qviescere juberemur. Sed *inani eorum* λογοδαιδαλίᾳ illusi, cum, qvam qværebamus, non inveniremus regionem, *VORSU-*

RAM *faciebamus*, & ex *freto Gaditano in* OCCIDUUM *orbē* emigrabamus. Hic *Hispani caduceatores* ſeſe nobis comites jungebant. *Columbus* primum, *Genebrardus*, *Vatablus*, emimus HISPANIOLAM monſtrabant. Alteri *Arias Montanus*, *Becanus*, (alioqvin diſcordes fraterculi) *Poſtellus*, *Marinus*, *Poſſevinus*, *Bozius*, aliiq;, PERU: Tertii Malvenda, Garzias, & qvi, cum primum ferè omni fide excidiſſent, denuo ſuam operam deferebant, *Genebrardus & Vatablus* in MEXICO, ſeu HISPANIAM NOVAM & PERU conjunctim ſumtas, *tanqvā omnium rerum copia abundantiſſimas terras*, iter monſtrabant: Sed cum *nulla Navigationis Salomonaæ rudera*, *nullas Merces Indicas*, *præter aurū & argentum*, ibidem deprehenderemus, ipſæ qvoqve in *Mari pacifico*, INSU-

INSULÆ SALOMONIS cum *Herm. Fabronio* nobis erant adeundæ, visuris, nunqvid *nomen aliqvid ominis* haberet: Sed nihil minus invenimus. Non habebamus nisi infidos & *nostræ Nationi ac Navigationi* plane adversos Comites. In *Insulas Salomonæas Alvarus Mendanius* præcurrerat, præterea nullus. In *Hispaniolam Columbus: In Peru* animi navigium fecerant multi auri cupidi *Hispani*, qvos ante dixi, aliiqve, in theoriâ navigantes eò, qvo Salomonis classis nunqvam pervenerat. Cum itaqve his erronibus repulsam dedissemus, novum *hodogetam nauticum* à *Genebrardo*, insigni alioqvin *Chronologo & Geographo* poscebamus, sed accipiebamus talem, qvi ancipitiores meatus prioribus monstrabat. Hoc misso *Antvverpianum Ariam*

compellabamus, cujus alioqvin fidâ opera multoties usi eramus, hic tamen uti non poteramus, qvia *viam longè patentissimam ex Oceano in Oceanum, ex Orbe in Orbē, ex Mari Americano in Moluccarum & immensæ abyssi æqvor* delineabat. Omnium ineptissimus erat *Pineda*, *Hispanicæ & Jesuiticæ Sectæ primipilus* qvidam, qvi *qvò tutior primum videbatur, eò in exitu & eventu deprehendebatur inconsideratior.* Tantos, tam difficiles & adversos exantlavimus casus, tot rerum discrimina subiimus, ex tot eluctati syrtibus & periculis, tandem PORTUM OPHIRITICUM cominus videre gestiebamus. Et vidimus certè cum ex ATLANTICO in INDICUM reversi *Oceanum* ad ZEILAN penetrare vellemus. Occurrebant *sævi Arabes* ex

urphen,

Urphē, *Versipelles Persæ* ex *Ormuziâ*, avari & tenacissimi *institores* ex *Apharâ*, qvi, qvantum poterant, nostram velificationem sufflaminare, omnem nostram negotiationem ad se transferre conabantur. Qvid faciendum? animus obdurandus, & aures ad fallacium hominum voces cerâ Herculeâ obturandæ erant, ne suaves *Arabicarum & Persicarum Sirenum* cantus perciperent. Viri eramus. Passis velis præternavigavimus. Appulimus ZEILAN seu TAPROBANAM veterum, ibiqve jussi sumus à *Bocharto* qviescere. Commoratum est paululum. Opinione citius missis remis transitum est in BENGALANUM, & mox ex eo in PEGUANUM & SIANUM regnum, in qvo *Bomferus*, religiosus ex *Galliis Vir aurifodinas Salomonæas* ostentabat,

&

& *Metalli-fossores ex Judæâ à Salomone eò relegatos esse*, contestabatur. Cum qvo dum transactum est, *Joh. Tzetza*, item *Barradas* è *ripâ Sumatræ* nos apud *Malacenses* stagnantes conspiciebant, & ad se in *Sumatrā* avocabant. Cujus *divitias & opes cum contulissemus cum finitimorum Orientalium regnorū bonis*, tunc demum OPHIRAM SALOMONÆAM *nos invenisse intelligebamus*. Hæc CHRYSE ista, & ARGYRE veteribus decantata; hæc CHERSONESUS ista AUREA: hæc OPHIRA SALOMONEA, In cujus portu, cum appulissemus, hanc Tabulam Mnemoneuticam erigebamus:

Auriferam Salomonis Ophiram
in venimus: Ophir
Nomencui gnatus Jectanis *hocce dedit*.

Non

Non *locus incertus* noſtra eſt Ophira vocanda,
Nam *certum* nautæ conſtituére *ſcopum*.
Non *Sophale*, aut *Angola* fuit, nec culta *Melinde*,
Nec *Carthago* potens *aurea terra* fuit.
Non *Cuba*, non *Peru*, non *Eſpannola* Columbi,
Mexico non Ophir *Veſputiana* fuit.
Indica ſed *tellus*, Aſiæ ſatis *inclyta tellus*,
Ultra qvæ ſpectat *littora Gangetica*:
Qvam *Bengala*, *Sian* qvam *Pegu*, qvamq; *Malaca*
Et nova qvam *Zeilan*, priſca *Sumatra* tenet,
In his *Inſulis & Orâ Maritima* cum ali-

aliqvantulum temporis consumsissemus, memineramus *TRIENNALIS spatii*, qvod à *Pacifico Hierosolymorum Rege* huic *EXPEDITIONI OPHIRITICÆ* erat destinatum, & conqvisitis *mercibus, qvas sacra pagina habet*, Navigium nostrum *Auro & ARGENTO, GEMMIS & Unionibus, Bdellio & Ebeno, Ebore & Elephantis, Simiis Pavonibus & Psittacis* versicoloribus oneravimus, & ita domum reversi Navigationem nostram absolvimus. Hæc *Magnifici & Amplisſ. PATRONI summa atq; epitome totius hujus opusculi* est, qvod, ut novistis, cum adhuc in almâ Leucoreâ viverem, *duabus dissertationibus Philosophicis*, unâ *de NAVIGIO* in genere, alterâ *de OPHIRA* editis, mediatabar. Ex qvo illustri loco, cum vestrâ *Authoritate & consilio*,

ad *Functionem* vestram *Gymnastasticam* evocarer, istas *nauticas* non deposui *cogitationes*, sed à lectionibus publicis & privatis qvicqvid remissionis dabatur, *Navigationi meæ Salomoneæ* tribuendū esse duxi, ut qvantum alii ad suas res obeundas, qvantum ad ludos celebrandos, qvantum ad alias voluptates, & ad ipsam reqviem animi & corporis, qvantum alii tribuunt tempestivis conviviis, qvantum deniq; aleæ, qvantū pilæ, tantum egomet mihi ad hanc *Navigationem* absolvendam sumpserim. Eundem autē meum laborem, *subcisivis horis* confectum, *Amplis. & Splend. vestro Nomini inscribere, & Patrocinio dicare*, tāto minus dubitavi, qvantò *vestræ in me benevolentiæ* sum certior. Recipite igitur *Domini Patroni & Mæcenates submißè veneran-*
di,

di, benevolâ manu, & sereno vultu respicite, qvod jam ante est vestrum. Accipite qvod vestro in loco, vestris auspiciis, maximam partem est absolutum. Accipite in perpetuum *observantiæ & debiti obseqvii* τεκμήριον, ut qvam alioqvin animi promptitudinem, cum velim, declarare non possim, ejus hic certissimum aliqvod documentum habeatis. *Valete Viri Nobiliss. Ampliss. Consultiss. in bonum Civitatis, Ecclesiæ, Scholæ, familiarumq; vestrarum incolumes diutissimè, felicissimè vivite, & favete.*

Dab. Hallis Saxonum è museo meo ipso Barthol. die n. XXV. Augusti An. Chr. M.DC.LX.

Magnif. Nobil. & Ampliss. Vrr.
Dignitatum observant,
MARTINO LIPENIO,
Gymn. vestri Con-Rect.

Præfatio ad Lectorem.

IN Frontispicio hujus opusculi de *tribus*, te, *Amicissime Lector*, commonere volo. *Primum* est, de *procrastinatione Tractatus*, & *Sphalmatum Typographicorum* enormitate, qvæ neutiqvam mihi sed tarditati & morositati Typothetæ nostri imputabis. *Alterum* est *de imaginationis, aut novitatis alicujus affectatæ suspicione declinanda*, qvam qvispiam mihi fortassis imputaret, si observaret, qvod *litem* inter tam eruditos diversarum nationum viros nondum debellatã, *mihi dijudicandam* sumserim, & in *capite* REI OPHIRITICÆ *à nonnullis probatissimorũ nostratium Theologorum & Philosophorum discesserim.* Utrumqve *præsumtionis & suspicionis* genus ante omnia deprecor. Nihil enim magis à meo ingenio abhor-

ret,

ret, qvam dictatoriam in alios exercere auctoritatem: Et vicissim nihil mihi magis convenit, qvam patientem animum & aurem æqvo rerum æstimatori præbere. Qvod autem inter diversas de OPHIRA SALOMONÆA opiniones *verosimiliorem & documentis, ut credo, firmioribus stabilitam* de INDICA OPHIRA ORIENTALI non OCCIDENTALI aut MERIDIONALI elegerim, in eo secutus *libertatem Geographorum Philosophicam*, non puto me cuiqvam gravem aut molestũ fore. Neq; enim, cũ *aliqui Theologi, aliqui Geographi* in eã, qvã *Columbus* primus in laudẽ repertæ à se terræ, & post eũ plures Hispani in *honorẽ suæ nationis* assumserũt, abeũt sentẽtiã, *ideo statim omnes Theologi, omnes Philosophi in eã ivere, aut ituri sunt.* Qvid enim fiet de iis *& Patribus, & Theologis*, qvi prio-

res *Columbo*, *Aria Montano*, *Goropio Becano*, *imo qvi post eos* OPHIRAM pro ORIENTALI non OCCIDENTALI *terra* habuere? *Nunqvid istorum omniũ veneranda canities cum dedecore sepelienda*, & *omnia novitatibus Goropianis dimetienda*? Nulli invideo suam laudẽ, sed neq; istud cõcedere possum, ut antiqvitas invita omni honore spolietur. *Magnum* fateor, *lumen ista Theologorum Thesis de* OPHIRA AMERICANA *largitur universali omnium hominũ ad Ecclesiam vocationi: Sed nec minorem isti lucem hæc nostra de* OPHIRA INDICA *conciliat*. Namqve *Primò Catholicæ istius vocationis veritas* & *sinceritas sibi constat, etsi Salomonis expeditio nautica fuisset intermissa*. Ea enim nititur *expresso* DEI *verbo*; Et tribus separatis temporibus in *Adamo*, in *Noacho*, & per *Apostolos*, *Catholicos*

licos

licos totius orbis, ignoti pariter ac noti præcones, & vivos omniũ omnino hominum Evangelistas, facta est. *Sive* igitur *Salomonis ætate per Ophiriticos istos nautas prædicatio publica in extima Ophira facta fuerit, sive minus, nihilominus tamen universali isti omniũ gentium & populorũ ad Regnum Christi vocationi nihil hinc decederet*, utpote qvæ aliis, qvam *Salomonis temporibus* facta est. *Deinde* tamẽ *omnino credimus, Tyrios & Hierosolymitanos Navarchos*, qvia nõ tantum negotiatores, sed & religiosi viri erant *fidem Judaicæ Ecclesiæ publicam jussu Salomonis in OPHIRAM transplantasse*. Si jam evidenter constaret, OPHIRAM, AMERICAM *esse, Americanorum etiam vocatio Salomonis tempore* facta fuisset, præter priora ista vocationis intervalla. Sed cum id certò non constet, imò de ORIEN-

TALI *certiora & probabiliora sint colligendi fundamenta*, qvidnî hic qvoqve *sedulam Judæorum*, & præprimis *Salomonis Curam in Evangelio in Orientem usq; extimum propagando, prædicanda, & istis Orientalibus populis de Evangelii Luce*, qvæ illis noviter illa mundi ætate extra ordinē affulsisset, *gratulandum esset? Non minus est beneficium, qvod Deus per Salomonem INDIS ORIENTALIBUS præstitit, annunciãdo iis suum verbũ, quã præstitisset* (si OPHIRA esset OCCIDENTALIS) *Americanis*. Et fortassis *INDIS magis necessaria erat, qvam Americanis: Et facilior qvoq; Judæis prædicatio Evangelii inter eos, qvam inter hos:* Qvorum illi itinere pedestri & navali littorali; Hi non nisi periculosissima per anfractuosissimũ Oceanum velificatione adiri poterant: Illi ex Genio Solis & Soli mansveti-

ores,

ores hi efferatiores & longè asperiores erant. *Tantum itaq; abest, ut mea assertio de OPHIRA ORIENTALI obfuscet, ut potiùs eâdem ratione illustret Orientales populos, qvâ altera illa (de OCCIDENTALI OPHIRA) Americanos illustrat.* Si qvæsiveris: *Nunqvid igitur Americanis Evangeliū non est prædicatum?* Resp. *Quidni prædicatum sit?* Cum *Apostoli prædicarint in universo mundo.* Et qvò non pervenit eorum *pes*, eò tamen *sonus verbi* penetravit. Imo non obscura sunt *prædicationis Evangelicæ ab Apostolo Thoma factæ vestigia passim in Americanis istis locis* obvia, aliaqve plura documenta qvæ *Lerius, Hornius, Gutzmannus, Vossius, Malvenda,* & ex nostratibus qvoqve *Ampl. Dn. D. Dannhaverꝰ. Hodom. Calv. Phant. IX. p.m. 1857. seq.* Et *B.D. Röberꝰ Disp. Solenni de Univers. Vocat.* adduxerunt. Sed

manum de Tabulâ! *Tertiū* qvod te B. L. cōmovere volebam, eſt de *æqvo tuo judicio*, ne vel me præconceptis opinionibus ductū eſſe tibi perſvadeas, vel iis ipſemet ducaris. *Lege, judica.* Ea qvæ *minùs eleganter* dicta ſunt, meæ balbutiei, qvæ *minùs apertè*, intricatis rerum controverſiis & locorum diſcrepantiis, qvæ *minùs elaboratè*, ſcholaſticis meis occupationibus imputa. *Si* qvid autem *prorſus à veritate alienum* deprehenderis (qvod uti non ſpero, ita nec ejuro: *Quis enim, etſi Argus fuerit, in omnibus ſatis circumſpectus* erit?) *benevolè commone & plurimam tibi pro iſto amicitiæ officio gratiam à me pollicere, cum ſimili amoris & favoris declaratione.*

Vale feliciter in DEO!

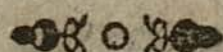
Qvid

QVid Salomonis opes? pulvis. qvid gaudia? somnus.
qvid currus? ventus. nauta qvid? umbra fuit.
O cœcas hominum mentes! qvos *vana voluptas*,
qvos ventus, pulvis, somnus, & umbra tenet!
Haud ea, *Lipenio*, mens, dum mare, littora, nautas
lustrat, & in dubiis qværere certa docet.
Spernit opes, verum sectatur, negligit aurum,
Hoc præstat *Virtus*, hoc *Pietatis amor*!

Cl. Dn. Autori
de egregio labore gratulab.
f.
Johannes Olearius, D.

FActa virum referunt, oſtendit linea Apellem,
Cultum opus artificem, noſcitur ungve leo.
Qvod de navigio Salomonis, Clare LIPENI,
prodit, idem an faciat non meletema tuum?
De ſapiente etenim, de doctis nemo loqvetur
Docta, niſi & ſapiens doctus & ipſe ſiet.
Sic de navigiis qvæ claſſica turba ſophorum
ſcripta dedit, trutinat rectius ipſe ſophus.
Imò Philologus, polyglottus, ut & polyhiſtor,
Talia Philoſophus, Philotheusqve parit.
De tanto ingenii fœtu & conamine docto

Gratu-

Gratulor, utqve ferat commoda mille precor,
Mille tibi, nostræq; Scholæ, turbæq; piorum,
Qvò capias studii digna brabéa tui!

Gottfridus Olearius, D.
Eccl. Hal. Sax. Superint.

Cl. Viro,
DN. M. MARTINO LIPENIO,
Gymnasii Halens. Con-R.
De
Navigio Salomonao feliciter emenso, gratulab.
JOHANNES DURRIUS, D.
Concionator Aulicus & Superint.
Servestanus.

TRansportasse rates Regis Salomonis ab Indis
Extremis aurum, Pagina sacra docet.

Auro

Auro qvid melius? veneranda ſcientia certè,
Sint licet Ophirii, pondera mille ſoli.
Ergò qvæ claſſis ſtudioſâ indagine mentis
Advehit ingenii ſunt pretioſa Tui.
Applaudunt omnes docti, clamantqve: LIPENI,
Sint tibi Fortunæ floridioris opes.

NAvita de ventis, de navigiisqve referre
Multa ſolet; verum parvulus iſte liber
Multo plura refert nobis digniſſima lectu,
Qvæ indubiè Auctoris nomen ad aſtra vehent.

In honorem Clariſſimi Dn. Auctoris Amici ſui honorandi ſcrib. hæc

Sixtus Bertram/S.S.Th.D.
Paſtor ad D. Ulrici & Scholarcha. An. 1660, d. 15. Aug.

Dum

DUm Tuus Ingenii prodit labor, ecce Lycæi
Hallensis famā perpetuare studes:
Perge bonis avibus tales producere fætus, (erit.
Sic Tua, sic Patriæ fama perennis
Navigium (a) tandem navi ventoq; per undas
Felici, salsas dirige: tempus adest.

(a) Navigare, h e matrimonium contrahere, can. non novimus. Caus. 17. Qvæst. 2. ibiqve Gl.

Johann-Andreas Ockell/
J. U. D. & Scabinatus Hallensis Assessor.

DUm *Solymæ Naves*, LIPENI, nôsse laboras, (fert.
Navigium palmæ docta Minerva re-
Affectu inclinato scrib.

M. Andr. Chr. Schubartus,
Pastor Hall. ad D. Maurit, Gymnasiiq; Inspector.

Quæ

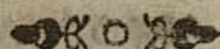
❧ o ☙

QUæ sibi tunc peperit Salomon encomia famæ,
Cócredēs magno nautica vela mari;
Hæc Tibi *Lipeni*, nunc cōciliare valebis,
Qui Salomonéas scis recitare vias.
Quod fuit in tenebris opus hactenus, eruis illud,
Et facis ut fiat posteritatis amor.
Si mihi vera licet fari, præconia laudū
Majora acquiris quā Salomonis erāt.
Navibus ille suis potuit cognomen habere,
Hisce quod in terris Rex *opulentus* habet.
Tute Viri posthac *Sapientis* nomē habebis,
Quod magis augustum jugiter esse solet.

Dno. Consalino & Amico suo nunquam recōciliato gratulabundus app:
M. Fridericus Wilh. Lyserus,
ad B. Virg ap: Hall: Archid:

SCriptis de *Salomone* libris *Pineda* celebris:
Navigium Regis *Lipenius* recolit.

Quæ

Qvæ manet æternæ *Pinedam* gloria famæ,
Lipenio clasſis Regia conciliat.

L. M. Q. f.

M. Joh. Chriſt. Ludecus,
Eccleſiæ Francofurt. ad Viadrum Archi-Diac.

כְּבַקָּרַתְּ בְּקָרִים יְהוָה
וְהִלְבַּשְׁתָּ כְּמַלְבּוּשׁ לְתוֹרָה׃
כְּבֵן מָפִיק מֵאֵל אֶת־סְגֻלָּה
אֲשֶׁר חָכְמָה בְּקִרְבְּךָ כְּלִילָה׃
יְקַיֵּם יָהּ בְּרֹאשְׁךָ אֲרוּכָה
וְיוֹסֵף תֵּת לְנַפְשְׁךָ יְשׁוּעָה׃
בלא לב ולב

M. Martin Lubath,
Eccleſ. Berol. Marian.

NAvigium ex Ophir Aurũ Argentumq́; ferebat:
Verùm eadẽ Liber hic, vel meliora, dabit.

Quan-

Quantum etenim Gemmas Sapientia vincit & Aurum:
Tantum istis præstat Navibus hicce Liber.
Illæ post ternos Annos (res tarda!) redibant:
Hîc quôvis Aurũ Mense Dieve leges.
Invitâ Minervâ, non Animô, f.
Christ. VVerner, S.

COrpore cœrulei transire per æqvora ponti,
Visere delicias miraq; dulce decus.
Dulcius ast ponti transire per æqvora mente,
Rimariq; pio pectore mira Dei.
Id qvod *Lipenius* fecit, *Salomonis* amãdõ
Navigium libro qvẽ decorâsse juvat.
Annõ *Lipenii* non solùm pectus amicũ,
Sed qvoqve nunc nomen pontus apertus habet?
Ita Clarissimo Dn. Auctori, Collegæ atq; Amico suavissimo, depropera.
Valentinus Berger / R.

Im-

IMpiger extremos currit mercator ad
Indos
Pauperiẽ fugiens, ditior inde redit.
Lipenius noſter calamo duce navigat
Indos,
Deſidiã fugiens, clarior inde redit.
Qvi præter vulgus ſapit, is qvoq; præ-
terit Indos,
Ingenio vegeto, qvæqve remota pe-
tens.
Tædia nempe ſcholæ cõſpergunt pul-
vere doctos,
Delitiis opus eſt, atqve refrigerio.
Sed qvæ majores illis, qvas porrigit
Hiſtor,
Coſmograph⁹ ſapiẽs, pagina qvæq;
ſacra.
Gratulor hos auſus, ſed nec mea Muſa
tacebit,
Dulce refrigeriũ, ſi tibi Jova dabit.

Gratulabundus ſcribebat
ſuo Amico
M. Tilemannus Olea-
rius.

Non

NOn ſecus ac auri foſſor penetralia terræ
Qvi perſcrutatur, tandẽ tamen invenit aurum
Præſtans: ſic magno qvoqve Tu conamine ſcripta
Volviſti doctûm, Vir clare, abſtruſa virorum,
Nec labor iſte fuit vanꝰ: Namq; Ophir in iſtis
Excellens regio, qvæ fert qvoq; pondera magna
Auri, necnon in verbo qvæ clara ſacrato,
Eſt inventa Tibi, næ res dignisſima laude eſt
Hîc qvam tractaſti! Te pennâ præpete ſurſum
Fama vehat, nomen qvoq; laudis vividum habebis.

M. Johannes Berger/Lub.
Diaconus in Templo Arcis Serveſtanæ.

Ad

❧

Ad Præ-Clariſſ. Dominū Autorem,
Fautorem atqve Amicum ſuum
dulcisſimum.

אהכ בצר גנז די ש
ההוא וחר זבל חי ש
טרחת יזע כה לט ש
מגר נער ספר עק ש
פרח צלחת קר ש
ררג שמך שתים תל ש

M. Joachimus Otho,
Pritzvvalco-March.

SAcra fames auri nimia dulcedine multos
Usq; premit, presſitq; ferè, tamen excidit altâ (feracis
Mente Loci tractus (mirū eſt!) auriq;
Littus humi, qvam tunc Salomonea Vela triennis
Viderunt proræ, qvæq; Alma recepit, anhelis (venuſtæ
Haud tenuem pretioſi auri, gemmæq;
Suppeditans dotē, reliqva & jucunda Dynaſtæ (re, cauſæ
Tam celebri; Verùm minimè ſentiſce.

Quid

Qvid ſubſit, valeo, volitans qvod Fama recondat
Frugiferam Terram; num culpa reprendat Apellæ
Degener ingenium, laudem qvod deleat hujus, (dediſſe?
Splendida ſe Divo Templo tegumenta
An populis aliis reticēs Ebræa fodinā
Gens facilem invideat? num crebra piacula Judæ (acerbam
Juſtitiam celebrent *Summi* infligentis
Telluris Lethen, (vero hoc ſimile eſſe videtur), (gittas,
Prævia qvò *Juſti* pharetræ delicta ſa-
Ut comites fidas, noſſet? nam Terra relata
Intereà multos fructu, Gazaq; beavit
Percupidos auri, calidumqve refecit amorem.
Attamē hæc remanens diſtorſit qvæſtio Doctos, (ta?
Qvænā ſit Regio toties Ophira voca-
Sed tandem à dubio ſolidè docteqve ſeqveſtras, (Gemmam
Lipeni, certum, èqve penu depromere
Non

Non dubitas caram soboli sociisqve Minervæ. (benigna,
Hinc Sapiens sapiet, Tibi qvā Natura
Qviqve labor fuerit, qvam sit Tibi larga Supellex.

Amica manu & mente
Servestâ mittebat

M. Otto Helle, Lubec.
S.S. Theol. Stud.

CUm *Salomone* ratem solvisti, littora longa
Lecturus æqvoris Rubri.
Ausus es *Ophiræ* peregrinam qværere
Non imperitus Navita. (terrā,
Nunc huc, nunc illuc ventis discordibus actus,
Ad patrias redis domus.
Immortale refers nomen, qvod fama per omne
Mactabit ævum laudibus
O ita sæpe ratē solvas! faciles Tibi Nau-
Docto precor favonios! (tæ

Amoris & honoris causâ Witteb. f.

M. Henr. Moltzan, Lub.

Ad

AD ultimos Mercator Indos advolet,
Vastumq; pinu Ponticâ secet mare,
Et copiam sibimet auri comparet!
Tecum, *Lipeni*, navigem, siet licet
Hic totus orbis æqvor. Ecce navium
Vicem subibit illa longa annalium
Series, & id qvod docta liqvit dextera
Se subseqventibus per ævum posteris.
Modo sis, *Lipeni*, Tiphys, & navim re-
Virtute, viribusq; doctis Ingeni (gas
Acutioris, haud ego popularium
Auras morer vel Africorum, vel Notû:
Prætervehemus nos *Ophir*, qvi escere
hic,
Salomoneis cum navibus nostram ratē
Fas haud erit; tantilla non via sufficit,
Feliciter qvā nunc, *Lipeni*, emensus es.
Hinc navigabis porrò per vastissimū
Æternitatis æqvor, en! remi loco
Calamum Tibi scriptoriū, pendentia
Inflabit ultrò fama velox suppara:
Iter Tibimet opto felicissimum.

Witteb. scrib.

M. Andreas Offney/
Northusanus.

I. N. J.

CAP. I.

DE NAVIGATIONE ET NAVIGIIS IN GENERE.

Summaria Εισόδε.

1. *Ingressus.*
2. *Navigatio & Navigium differunt, & conveniunt.*
3. Schiff/ schiffen *à* Schaf; *& Scapha.* σκάφη *est alveus, cunæ.* σκαφία *Numæ.*
4. Schif *à Scyphus. Carchesium, Cymbia, Scyphus sunt pocula & navigia.*

5. Navigatio Salomonis Ophiritica.
6. Ejus propria Sedes.
7. Illustratio.
8. Votum.

Εἴσοδος.

§. 1.

SUb ingressum nostræ hujus Commentatiunculæ, meritò à *Navigatione & Navigiis* exordimur, non quod omnia, quæ hic ὡς ἐν παρααυλίῳ dici possent, attingere, sed aliqua saltim ex tam copiosa dicendorum copiâ præmittere velimus. Istis enim tanquam generalioribus præcognitis, in specialioribus eo minus remoræ objicietur.

§. 2. *NAVIGATIO autem & NAVIGIUM* ita vulgò ab invicem distinguuntur, ut *illa* sit *classis vectio* & in amplum maris sinum ex-

cursio; *Hoc* verò sit istud genus navium, quo navigamus, ideoque etiam Græcis πλοῖον vocatur. Breviter: *Navigatio est cursus marinus*, uti *Cæsar. l. V. de Bell. Gall.* Ventus, inquit, Navigationem impediebat, i.e. excursionem in altum. *Navigium* autem Navem ipsam, ac *Classis* magnam navium manum significat. Uti *Cicero l. 2. de Nat. DEorum* inquit: Arborum sectio magnos usus adfert ad navigia facienda. Interim diffitendum non est, quod aliquando etiam *Navigium pro ipsa Navigatione adhiberi* soleat *L. 122. Qui Romæ §. 1. ff. de Verbor. obligat.* In hac itaque dissertatiuncula utramq; significationem conjungimus, & non solum *ipsam navium Excursionem Regis* Hierosolymitani consilio & jussu factam, sed etiam *integrum navium onerari-*

arum, portemiarum, ac mercatoriarũ apparatũ indigitamus. Utrumq; enim in Salomonis expeditione nautica concurrebat.

§. 3. Teutonicum nostrum Schiff/ Schiffen/ non incongruè Clarissimo ac Doctissimo Dn. *Andreæ* Senfftleben *in Sylva var. Naviũ veter. c. 2. p. m. 23* derivatur à Silesiacæ dialecti nomine Schaf/ & Schäflein/ i. e. vase seu vasculo, quod Græcis σκεῦ⊙ dicitur. Et cum Latino *Scapha* convenire videtur. Cum Cardinales Linguas harmonicè potius concordare, quàm se invicem generâsse certum sit. Nam *Scapha* vas concavum est, quod dicente *Laz. Baysio JCto Parisiensi, & apud Venetos commorante in suo de Re Navali libro p. m. 105.* etiamnum apud Venetos nomen suum tenet, dum *Scipho* & *copano* appellant.

Lati-

Latinum autē *Scapha* ex gr. σκάφη est, quam Plutarchus ἐφόλκιον appellat, quasi *excavatum aliquod vasculum*, qualis fuit *alveus ille*, in quo Romulus cum Remo expositus est. Quod enim *Livius alveum*, eam *Plutarchus* σκάφην notat in sua de Romulo vitâ. Et quia etiam labra balneatoria, concava sunt, & ad modum cunarum efformata, eâ de causa. *Athenæus l. XIII. Hist. Anim.* *de* φιλοστοργία *Elephanti* εἰς παιδίον loquens cunas ab Elephanto motas σκάφην vocat. ὃς οὖν ἡ τροφὸς ἐμπλήσειεν αὐτὸ τοῦ γάλακτος, ἀνὰ μέσον τῶν ποδῶν τοῦ θηρίου ἐτίθει αὐτὸ ἐν σκάφει. ὅτε δὲ κλαίοι, τῇ προβοσκίδι τὴν ΣΚΑΦΗΝ ἐκίνει. *Nutrix infantem lacte saturatum ad Elephanti pedes in vase concavo ponebat. Cum verò ploraret, proboscide cunas istas movebat.* Ab eadem etiam Cavâ

 figura

figura σκαφία ista dicta sunt *vasa illa igni concipiendo idonea, quæ NVMA Pompilius virginibus VESTÆ dedit*, ut iis, si ignis sacer extinctus esset, eundem rursus accenderent. Ita enim excavata erant, ut radiis solaribus hinc inde dispersis & in centrum conjectis, arida materia apposita, confestim ignis emicaret. Quo de locus extat in *Plutarcho in vita Numæ p. m. 121.* Quod si forte extinctus fuerit *ignis æternus: (ut Aristionis tyrannide sacra lucerna Athenis, & Delphis templo à Medis accenso, belloque Mithridatico, atque Romanorum civili una cum ara ignis deletus fuit:)* negant *eum fas esse ex alio accendi igne, sed recentem parandum, eliciendamque puram & liquidam ex sole flammam. Succendunt eam ex SCAPHIIS CAVATIS in æqualia latera orthogonia trigonalia, quæ ex circumferentia in unum*
centrum

centrum sunt devexa. His solis obversi radij undique flagrantes coguntur, & contrahuntur ad centrum. Ita cũ ipsum aëra dividunt attenuatum, tum levissimum quodque atque aridissimum appositum fomentum inflammant extemplo, quod accipiant reflexione radij corpus & ictum igneum.

§. 4. Secus de involucro nominis sentit *Fridericus Taubmannus ad VIII. Æneid. Virgil. v. 279.* Schiffen nimirum ex Latino *Scyphus* diduci. *Scyphus*, inquit, *Liberi patris & Herculis Cantharus est, quem & multibibum fuisse, & poculo interdum per maria vectum docet Macrobius l. V. c. 21. Certè apud Venetos hodieq; navigiolo nomen est Scipho, & verbum Schifar.* Nec abludit *nostrum* Schiff & Schiffart. Et verum est, quod *Macrobius c. l. & c. Saturnalium* doceat, veteres Græcos multa poculorum genera â re Navali denomina-

minavisse; utpote *Carchesium*, cujus *Pherecydes* in libris Historiarum meminit, dicitque Jovem Alcumenæ pretium concubitus *carchesium aureum* dono dedisse. Malè igitur *Plautus* apud eundem dicitur reddidisse *pateram*: Cum *patera sit* planum ac patens; *carchesium verò procerum & circa mediam partem compressum, ansatum mediocriter ansis à summo ad infimum pertingentibus.* Item *Cymbia*, cujus *Anaxandrides & Demosthenes* meminerunt, procerum scil. & navibus simile poculum. Ita & *Scyphum* poculum esse ait ad similitudinem alicujus navigii fabrefactum. *Ego* enim (subdit. ad finem cap.) *arbitror non poculo Herculem transvectum sed navigio, cui Scypho nomen fuit, ita ut supra Cantharum & Carchesium, & à cymbis derivata Cymbia, omnia hæc asseruimus esse navigiorum vocabula.*

Hinc

Hinc â *Scypho* Schiff & Schiffen *ortum est.*

§. 5. *Nostram autem* Navigationem SALOMONIS in specie quod attinet, eam *OPHIRITICAM seu OPHIRANAM* vocamus â termino ad quem, utpote quâ *SALOMONIS* auspiciis ex portu *Asion-Gaber* in Ophir seu Auream Chersonesum (quanquam aliis aliter videatur) est navigatum. Cum quâ certe navigatione nulla alia vel celebritate, vel difficultate, vel utilitate, quæ in totum Hierosolym. imperiũ redundavit, est comparanda.

§. 6. Eam profecto ipse Sp. S. tanto honore dignatus est, ut, cum nullius alius ex professo in sacris meminerit, hanc tamen primam in *Annalibus Judaicæ Gentis Regiis* descripserit, & ejus non tantum commodam *stationem & portum*, sed etiam *terminum*, ad quem tetendit.

tendit, *merces* quas attulit, *autoresq;* qui instituerunt, annotari jusserit *1. Reg. IX. 26. c. X. 11. & 22. 2. Paralip. VIII. 18. c. IX. 10. & 21.* Ex quibus locis scripturæ tanquam *genuina sede* tota hæc res est conficienda & dijudicanda.

§. 7. Cætera sive *Geographica*, sive *Chorographica*, *sive Chronologica*, sive *Physica* & *Historica*, quæ ad illustrationem locorum & materiarum aliarum faciunt, ex prophanis adjicienda erant autoribus, & commentatoribus Biblicis, quorum hic non sugillanda sed commendanda est diligentia. *Boni enim viri est, fidelis prædecessoris & manuductoris agnoscere merita, & non diffiteri, sub quibus tanquam haut pœnitendis magistris profecerit.* Quod quidem nos eo, quo potuimus & debuimus candore ubique fecimus.

§. 8. Ut

§. 8. Ut itaque hoc nostrum Institutum benè cedat, & prosperos successus habeat, Divinum supplices invocam9 Nomen & NUMEN, quo sua nobis gratia adesse, veritatem docere, & in ejusdem gloriosa possessione nos conservare velit. Ut autem μεθοδικωτέρως procedamus, quatuor Sectionibus hoc caput expediemus, quarum prima ANTIQUITATEM; secunda VARIETATEM, tertia MATERIAM, quarta DIFFICULTATEM. & UTILITATEM navigationum continebit.

✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

SECTIO I.
DE NAVIGATIONUM ORIGINE & ANTIQUITATE.

Sum

Summaria.

§.1. Navigatio prima Tyriorum. Tyrii non tam autores quàm cultores Navigationum.

§.2. Minoïs in Creta: qui potius sibi maris Dominium asseruit.

§.3. Neptuni: á quo negotiatio maritima.

§.4. Samothracum.

§.5. Mysiorum & Trojanorum.

§.6. Argonautarum, & Jasonis.

§.7. Promethei & Minervæ.

§.8. Corinthiorum.

§.9 Atlantis in Gadibus.

§.10. Anglorum.

§.11. Ægyptiorum & Danai.

§.12. Jani i.e. Noachi, cujus Arca dicitur Navis. Noachus bis in Italiam navigavit.

§.13.

§. 1.

PRimam *Navium & Navigationum Originem* multi cum *Pomponio Mela Cosmogr celebratissimo lib. 1. de Situ Orbis c XII. p. m. 68. Phœnicibus* Syriæ populis vindicant, de quibus is ita inquit: *Phœnicen Phœnices*

nices illustravere, solers hominum genus, & ad Belli, pacisque munia eximium. *Literas & literarum operas, aliasque etiam artes, mare navibus adire, classe confligere, imperitare gentibus, regnum prœliumque commenti.* Quibus subscribunt *M. Annæus, Lucanus l. III. de Bello Civili p. m. 67. Stephanus Forcatulus ICtus & Philos. Gallus l. 1. de Imper. & Philosoph. Gallorum p. m. 48. Sic Rufus ex Dionysio*

Phœnicum regio est; hi rubro gurgite quondam
Mutavére domum, primique per æquora vecti
Lustravére salum, primi docuere carinis
Ferre cavis orbis commercia, sidera primi
Servavere poli - - - -

Nominatim autem inter Phœnices *Tyrij* hac laude, etiam præ Sido-

niis condecorantur, utpote quibus & inventio purpuræ & navigandi, & Astronomiæ vulgò accepto feruntur. Unde sic Tibullus:

Utq; maris vastum prospectet turribus æquor
Prima ratem ventis credere docta Tyrus.

Sed hic omninò distinguendum, inter *primam Navigationis inventionem, & subsecutam culturam.* Uti *istam* Phænicibus impertiri nequimus, ita *hanc* iisdem faciles damꝰ, Geographus *Strabo l.XVI.* περὶ τῆς Γεωpræprimis, quia antiquissimus Geγραφίας istam laudem iis vindicet, his ferè verbis: *Tyrus has calamitates* (â terræ motu & Alexandro M. illatas) *omnes evicit,* καὶ ἀνέλαβεν αὑτὴν τῇ ναυτιλίᾳ, καθ' ἣν ἁπάντων τῶν ἀεὶ κρείττους εἰσὶ κοινῇ Φοίνικες, *& seipsum navigando restauravit.*

Nam

Nam in eare Phænices semper omnibus præstitere. Quibus paulo post subdit. Τῆς δὲ περὶ τὰς ναυστολίας δυνάμεως τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀποικίδων ἐστὶ πόλεων τεκμήριον. *Navalis potentiæ & apparatus signum est & multitudo & magnitudo coloniarum &c.* Et certè propter commodissimum navigandi & negotiandi usum imperitare finitimis populis & insulis cæperunt Tyrii & Sidonii. Eoque luxuriarum propter invectas divitias devenerant, ut à vicinis in Judæa Prophetis severissimè corrigerentur, quemadmodum *Esaiæ & Ezechielis vaticinia & oracula* edocent. Et certè coloniæ in toto mari mediterraneo, imo etiam extra Herculis columnas plantatæ, eorum navigandi peritiam collaudant, quas omnes ὡς ἐν συνόψει videre est in *Sam. Bocharti*

p. l.

p.l Geograph.Sacræ per multa Capp. Sed tamen *Tyria Navigatio prima non fuit*. Nam *Tyrus Sidonis colonia* longo tempore post fundationem in tantam accrevit potentiam, ut cum Sidone de principatu contendere, maribus imperitare, & colonias diducere posset. Prius igitur Sidoniis id conveniet. *Sidon* autem à *SIDONE primogenito CANAAN* (*seu CANÆ* ut Berosus vocat) orta longè posterior fuit Noacho, aliisque in oriente navigantibus. Imo *Tyrus* creditur condita tempore belli Trojani in millenario à conditu mundi tertio, *anno circiter M. 2268.* cum *Phœnices ab Ascalonis Rege* nimiopere vexarentur, in mare egressi sunt, ut ibi ab incursionib⁹ fidam sedem haberent. Tandem si quid iis tribuendum, esset *concinnatio trabium seu ratium* in mari mediterraneo, ut expresse Tibulli

verba

verba sonant Eleg 7.
Prima ratē ventis credere docta Tyrus.

§ 2. Alium Inventorem *Strabo* substituere videtur, quem is *MINOA* vocat, *Jovis & Europæ filium*, eundemque vel *Cretæ* advenam, vel certè *Regem.* Ita enim *l. X. Geogr. in fit f. m. 458.* ἱστόρηται δ' ὁ μίνως γενέσθαι σπουδαῖος θαλαττοκρατῆσαι τὸ πρῶτος. *Literis traditum est, Minoem solertiss. Legislatorem extitisse, primumq; maris imperium sibi vindicasse.* Veruntamen ut apertissimū est ex Verbis Græcis, Distingv. hic est inter θαλαττοκρατίαν *&* ναυτηλίαν. *Imperii maritimi primam vindicationem Strabo Minoi arrogat,* non autem *primā navigandi artem.* Imo *Creta* istâ Minoïs ætate jam tum ita erat habitata, ut Homero teste, *nonaginta de integro conditæ urbes* essent, quæ ante Minoa effabre-

bre facta navigationibus non caruerunt. odyss. T.

- - - ἐν δ' ἄνθρωποι
πολλοί, ἀπειρέσιοι καὶ ἐννήκοντα
πόληες.

§.3. Hinc ulterius progreditur *Diodorus Siculus l.V. Bibl. Histor.* & Originem primam accersit à Neptuno *f.m.337. edit. Hanov. Laurentij Rhodomanni opera editæ.* τῶν δ' ἄλλων θεῶν τῶν ἐκ κρόνου καὶ Ῥέας γεγενημένων φασὶν οἱ κρῆτες ποσειδῶνα μὲν πρῶτον χρήσασθαι ταῖς κατὰ θάλασσαν ἐργασίαις, καὶ στόλους συστήσασθαι. *Cretenses dicunt Neptunum inter alios DEOS ex Saturno & Rea natos primum usum esse operibus* nauticis & classes constituisse. Et hæc quidem ex Cretensium relatione Diodorus habet, veriusque *negotiatio Nautica, & classium commentuumq;* *instru-*

instructio bellica, quam ipsa *prima navigandi inventio* Neptuno attribuitur. Στόλος enim *classicum navium apparatum*, & ἐργασία κτ̀ θάλασσαν *negotiationem maritimam* important, quam diu Cretenses tenuerant, à quibus ideo proverbium fluxit: ὁ κρὴς τὴν θάλασσαν, *Cretensis nescit pelagus*. in eum pronunciari solitum, qui ea, quæ novit, se ignorare dissimulat.

§ 4. Ex *Creta in Samothraciam* pedem transfert *Eusebius*, atque ex hac primum Navium ortum petere amat, quando *l* 1. *de Præpar. Evan.* *Samothracibus* istam gloriam primæ scil. inventionis assignat. Atqui Trojani priores Samothracibus, & Trojanis priores Mysii, & Mysiis Græci priores navigarunt. Ideoque Cretensibus ista laus à *Samothracibus* minuenda non est.

§. 5. Hinc

§.5. Hinc alii in *Hellespontum* progresſi *Myſiis & TROJANIS* tribuunt, quod primi Navigia excogitarint, *cum adverſus Thracas tranſirent* apud *Plin.l.VII.c.56.* Sed longe ante *Græci in Ætolia* & paſſim in *mari Ægæo* fretarunt, ut fruſtra iſtud à Trojanis repetas. Nam horum regnũ demum à *Dardano conditum eſt A, M.2471.ſeqq.* Et cum adverſus Thracas pugnarent, longius ſpatium interceſſit. confer eam in rem *Genealogiam Reg. Trojan.* apud *Micral.Synt.Polit.l.1.ſ.3.p.110.* confer.Strabon.l.VII. Geogr. f. 288.

§.6. Hinc *Ovidius Lib.VII Metam.* & *Manil. l.1. Aſtron.* Ad *Argonauticam expeditionem* transfugiunt, atque *Jaſonem* primum navium conditorem fuiſſe ajunt. Hinc Jaſonis - - *nobilis Argo*

In cœlum ſublata, mari quod prima cucurrit.

Quo

Quo etiam inclinat *Arrianus* in *Periplo Maris Euxini*, cum inquit: αὗται δὲ καὶ κυάνεαί εἰσιν, ἃς λέγουσιν οἱ ποιηταὶ πλαγκτὰς πάλαι εἶναι: καὶ διὰ τούτων πρώτην ναῦν περάσαι, τὴν Ἀργὼ, ἥτις ἐς κόλχοις Ἰάσονα ἤγαγεν i.e. *Hæ sunt Cyaneæ istæ Insulæ, quas Poëtæ olim finxerunt vagas atque errantes fuisse, per quas prima navis Argo transierit, qua Jason in Colchos vectus fuit.* Hinc etiam *Ovidius* librum *VI. Metam*, ita claudit:

Vellera cum Minyis nitido radiantia villo,
Per mare non notum PRIMA petiêre carinâ.

Eandem laudem *Catullus* quoque Argôi defert, quando inquit:

Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.

Quanquam etiam inter priscos Autores sint, qui *JASONEM* non tam

tam *conditorem & inventorem*, quàm *classis istius ducem & directorem* fuisse malint. Nam structorem faciunt Argum, *uti* Valerius Flaccus l. 1. *Argonaut.* ait:

- - ad charum Tritonia devolat Argum
Moliri hunc puppim jubet & demittere ferro
Robora - - - -

Idem quoque *Josephus Iscanius l. 1. de Bello Trojano asserit*

- - author ratis Argus, & Argo
Navis erat, sed uterque rudis -

Diodorus verò *Siculus l. IV. Biblioth. Histor. f. m. 171.* addit, *Argum* una cum *Jasone & aliis Nobilibus Græcis Juvenibus descendisse in navem, ut repararet si quâ carinæ dehiscerent.* Τὴν δὲ ναῦν προσαγορευθῆναι κατὰ μέν τινας τῶν μυθογράφων ἀπὸ τοῦ τὸ σκάφος ἀρχιτεκτονήσαντος Ἄργου, καὶ συμ-

συμπλέυσαντος ἕνεκα τοῦ θεραπεύειν ἀεὶ τὰ πονοῦντα μέρη τῆς νεώς. Incidit autem hæc expeditio in *Annum Mundi* 2727. Sed quis credat tum demum mare transiri cęptum esse? Profecto ante *Jasonem Phryxus & Helle, Athamantis Thebanorum Regis & Nepheles liberi* Thebis auffugerant navi, quam aut ob insigne arietis aurei, aut ob auri gazam *arietem aurei velleris* nominarunt. Hinc Diodorus c. l. fatetur & ipse, *ista tempestate* (scil. ante Argo sub *Pælio monte* fortassis in *sinu Pegasico* in Thessalia, unde *Argò* ab Ovidio & Silio Italico etiam *Pegasea ratis* cognominatur, ad urbem nimirum *Pegasam* ædificatam) ratibus tantum & parvis cimbis navigatum esse: Διὰ τὸ σχεδίαις πλεῖν τοὺς τότ' ἀνθρώπους, καὶ μικροῖς παντάχως ἀκατίοις, *Tunc ratibus & par-*

vis

vis Acatiis (*parvis actuariis*) *undas sulcabant homines.* Porro etiamsi concederemus, Jasonem (si modò non *verius fabula, quam historia* sit, quod de Argonautis traditur, uti videtur *Arriano in Periplo Ponti Euxini ad Imperat. Trajanum Adrianum apud Turnebum Reg. Lutetiæ Profess. in T.2. oper f.m.147.*) Primum in mari Euxino circa Ann. mundi 2227. navigasse, Inde tamen non conficeretur, alibi navigationes non fuisse frequentatas. Imò cum *Apollonii Scholiaste* rectius statuitur, quod *Argo prima saltem longarum navium* fuerit, non verò *omnium navium* ut ipsa *Andreæ* Senfftlebens *Argo* se explicat cap. 5. p. 34. Idemque *Plinius ex Philostephano* confirmat l.7.c.56.

§. 7. Parem certitudinem habet,

bet, quod *Prometheus* apud *Æschilum* gloriatur, à se navem esse primum inventam; aut quod ex aliorum relatione. *Tertullianus in lib. de Militis Corona* habet, *Minervæ* hunc honorem esse deferendum. Poëtica enim & tabulis immixta hæc sunt, parumque firmitatis habent.

§.8. Ideoque ex prioribus recessib⁹ *Corinthum* se conferunt *Thucydides & Libavius*, quorum hic in *dissertatione* quadam ex isto *Corinthiis* primam navium concinnationem attribuit: eò quod & potentes maris essent, & quasi in maris faucibus hærere viderentur. Quomodo verò hæc cum *Ætolorum, Thebanorum & Cretensium priori maris imperio* conciliari posint, equidem augurari non possum.

§.9. Hinc ad *Gades* decurrit

Clemens

Clemens Alexandrinus, & *Atlanti* hunc honorem defert, qui inter *Africam & Hispaniam* vicinum mare ratibus coëgiſſe, & interjectum fretum trajeciſſe creditus eſt. Sed ita hæc credenda, ut *Atlantica expeditio non ſuperet Tyrios.* Nam horum quidē hæc laus eſſe vulgò creditur, quod fretum iſtud aperuerint, & eò colonias ſuas traduxerint.

§.10. Quod alii *columnas Herculis* egresſis in *Oceano Britannio* primum conditas & inventas eſſe produnt *naves corio circumſutas*, *quas* poſtmodum in ligneas longas efformarint, parem cum priori ſortitur fidem. *Si* enim ita eſt, quod dem nſtrare annititur *Bochartus*, quod Tyrii etiam in Angliam ſuas colonias diduxerint, utique negari nequit, priores Anglis navigaſſe Tyrios.

§. 11. Sed ad *Ægyptum* revertamur, ex qua *Danaus* cum nave in Græciam venitasse commemoratur à *Plinio l. VII. c. 56.* cum ante Ratibus tantum navigatum esset, inventis in mari rubro. Nimirum *Danaus* à fratre suo *Sethosi*, regno pulsus, *Ægypto profectus Argos navigavit*, ibique pulso *Gelanore seu Helanore*, Argivorum regnum *An. mundi* 2474. occupavit, qui Græcos docuit *puteos fodere & aridam regionem fecit abundare aquis.* Veruntamē & eo prior *Xanthus Crotopi* Octavi Argivorū Regis frater, Argis *in Lesbum*, & *Phorbas*, alter Crotopi frater in *Rhodum* delati ibidem sedes ceperunt. Quomodo autem delati nisi per naves? Imò iis superior *Phoronæus Inachi* filius secundus Argivorum Rex edomita *Peloponneso* arma in *Rhodum* transtulit, certè *non equis aut armentis,*

sed

sed naviguis. Primus denique Argivi Regni conditor, *Inachus*, ideo *Oceani & Tnethyos filius* creditur, quia peregrinus per mare huc advectus est. Seriem Regum & Rerum Argivorum ex Berosi, Pausaniæ, Siculi, aliorumque Annalibus contextam videsis apud *Ubbonem Emmium in Append. Genealog. ad Chronol. & apud B. D. Micrælium in Synt. Polit. l. 1. Sect. 3. fol. 67. & seqq.*

§. 12. Rectius isti mihi videntur facere, qui *JANUM* statuunt inventorem artis nauticæ, *Janum interpretantes de Noacho*, qui gemino oculo præditus, recte *BIFRONS* dici potest, *quia uno oculorum antedilluviatrorsum in mundum antediluvianum, altero retrorsum in postdiluvianum mundum verso poterat utriusque faciem res atque ætatem digno-*

 scere.

scere. Hinc *Berosus* Chaldæus historicus *Noæ Arcam NAVEM* appellavit quia ista nihil aliud, quàm *aptatum navigiū & condendorū diversi generis navigiorum primum ac unicum posteris exemplar fuit*, sunt verba *Polydori Virgilii Urbin. de Inventoribus Rerum l. 3. c. 15. p. 286.* Nam *Noachus* perdiu ante *Danaum, Neptunum omnesque alios vel Ægypti vel Græciæ Reges* & populos fuit, qui quidem multis retro annis lapsis scil. *CVIII.* *primùm in Italiam* creditur descendisse, ibique Imperium pro suo ex Japheto nepote, *Gomero* regnum condidisse; Et non ita multo post, secundâ vice, cum hactenus ratibus mare mediterraneum lutrasset, eò advolasse, & regnum *Aboriginum*, â *Chameseno seu Chamo* corruptum, *SATURNO SABATIO* regnum constituisse, ex quo *Sabus*, (*unde Sabini & Samnites*) *Zabellus*

seu

seu Curetus aliique plures nati. Hic itaque *Noachus* sicut in Maris Mediterraneï occupatione & distributione filios navigationes docuit: ita istam *navigiorum construendorum rationem etiam primus jussu & instructione DEI est aggressus. Gen. VI. v. 14.* Cum enim vir sanctus & innocens â DEO *diluvium* ad perniciem generis humani futurum esse cognovisset, ut aquarum vim evaderet, *arcam* sibi *ligneam* divinitus delineatam fabricavit: â quâ ejus quoque post diluvium *posteri*, dum alii alias orbis regïones ad habitandum peterent, *navium usum* didicerunt.

§. 13. Huc omninò spectat, quod *DEI MANUS ratem Noachicam*, ad quam spes orbis confugerat, dicitur *gubernasse*, universali isto mundi Cataclysmo durante *Sap. XIV. v. 6.* Et vere quidem *gubernasse:*

se: quomodo enim, quantumlibet ex roboribus & firmissimis cedris compacta fuisset, tantam vim imbrium, & procellas ventorum, & tempestates fluctuum per integrum añum sustinere, tantamque tot animalium molem ferre valuisset, si eam altipotens Dei manus non sustentavisset & gubernasset.

§. 14. Siccato igitur orbe terrarum, in montibus *ARARAT* consedit, docente *Mose Gen. VIII. v.* 4. Ut mirari subeat, quod *Theophylus Antiochenus l.3.ad Autolycum* scripserit, montes *Arabicos quos MELANOS vocant, primum Arcam suscepisse*: cujus hæc sunt verba: *Reliquiæ arcæ Noæ durare adhuc perhibentur in montibus Arabicis, & ibidem ostendi.* Qua in re eum memoria lapsum esse arbitror. *Montium* enim *Melanorum* duæ quasi colligationes sunt *Sinai & Horeb*, quorum *cul-*

culmina Moses, & radicem etiam *Israelitæ* contigerunt, ex quorum relatu ea non ita fuissent obscurata. Magis ridiculum est, quod alii montem *Imaum ex Scythia porrectum*, cujus *Libanus, Caucasus, Taurus & Tapurai*, aliique in Armenia montes, nervi vel pedes sunt, insinuari arbitrentur, eò quod *Scythæ apud Justinum in l. 2. & Pausaniam in Atticis* adversus *Ægyptios* detenderunt generis sui antiquitatem, aliorumq; relatione confirmant, quod *mortale genus* dicatur in *Scythia Saga renatum*. Expressè montes *ARARATH* in Mose exprimuntur, qui *montes* sunt in *Armenia omnium altissimi & frigidissimi* : in quibus etiam aliqua ejus rei documenta reperiri traduntur. Ita enim *Haithonus, Armenus ipse*, prosapia regia cretus, qui primùm sub rege Armeniæ militavit postmodum

multis adversitatibus fractus, & militiæ pertæsus in sortem clericorum se transscribi curavit, & *Anno Domini MCCCV.* in Cypro in monasterio Episcopæ *Præmonstratensis ordinis* regularem habitum suscepit, uti ipse de se testatur in *lib. de Tartaris c. XLVI. fol. m. 461.* Ita autem iste de monte *Ararat scribit c. IX. fol. 424. Est in Armenia mons altior, quàm uspiam terrarum in orbe qui ARAT vulgariter appellatur: & in cacumine istius montis ARCA NOÆ post diluvium primo sedit.* Et licet propter abundantiam nivium, quæ semper in illo monte reperiuntur tam hyeme quam æstate, nemo eum ascendere valeat, *semper tamen in ejus cacumine apparet nigrum quoddam, quod ab hominibus dicitur esse ARCA.* Isti montes, apud *Cartuchos* seu *Carduenos* siti, alias *Caridæi*, item *Gordiæi* solent

lent appellari, ex quibus Tygris nominatissimus in Oriente fluvius promanat, nec procul abest *Araxis* fluvius. Quibus omnibus suum etiam calculum addunt *Bartholdus Nihusius in Tr. Chorogr. p. 85. Bartholom. Anglus l. XIV. c. 3.* Imò & *Berosus* autor est, *partem Noachici navigii apud montem Coridæum superfuisse, unde bitumen abradi sit solitum, quo pro amuleto homines sint usi.* scribente Matth. *Dressero Millen. II. p. 72.* & *Josepho l. I. Antiq. Jud. c. IV.* qui hanc in rem etiam *Hieronymi Ægyptii*, qui antiquitates Phœnicum descripsit, *Mnaseæ, Nicolai Damasceni l. XCVI.* de Arca Noæ testimonia adducit. Addatur Adami Olearii relatio in Itinerario Persico.

§. 15. Atque ita quidem in *media vivi & mortui mundi facie NAVIS NOACHICA* servata, initium & u-

ſum navigandi præmonſtravit. Sed præterea ſunt, qui ex hoc mundo poſteriori in *anteriorem navigationum originem* transferre audent. Cum enim *Simon Majolus Epiſcopus Vultuarienſis in Diebus Canicul. Colloquio 23. p. m. 796. Danæus l. III. Antiquit. primi mundi cap. 1. Hiſtor. 12. Henricus Salmuth. ad Pancir. l. 11 Tit. 11. p. 556.* ſcripſerint, ducibus iis quos antea nominavi, poſt Noachum demum ab hominibus mare tentari incepiſſe: *Andreas* Senfftleben *inſignis iſte Uratislav. literarum Promocondus in ſua* Ἀργοῖ iis contrariatur, dum in *præfatione ad Lect. b.* Artem navigandi inquit, *ſolius Dei ſapientiſſimi conſilio & ſolertiſſima Noachi manu natam & ortam fuiſſe, cujus opera ſolidiſſima omnium & ſplendidiſſima illa navis tricamerata, quæ cum remis velisque deſtituta foret, planiciemque proven-*

tre

tre seu carina haberet, Arca potius quàm navis appellari debuit, ex ligno ut quidam volunt levigatis dedolatis, quadratis, seu bituminatis, seu de ligno Gofer i. e. cedrino, seu ut alii iterũ volunt, arundineo surgere cepit & crescere, ita tamen, *ut hoc posito, non negem PRIORIBUS MUNDI SECULIS ANTE NOACHI POSTEROS certa fuisse quædam MARINA VEHICULA, quæ itidem cœlestis sapientia digitis hominibus non minus, ac alia artes de quibꝰ Gen. IV. v. 22 videre est, demonstrata fuerint, quo nimirum & illi divinitus concesso imperio maris frui potuerint.* Quo fundamento etiam utitur *Johann. Loccenius JCtus Suecicus l. 1. c. 1. de Jure Maritimo & Nav. §. 2. p. 10.* Scilicet ex indulgentissima Dei gratia, quæ Dominium maris hominibus dederat, aliasque artes *Chalceuticas, Musicas,*

cas, Pastoritias, Ædificatorias, Piscatorias, Venatorias, &c. excolendas concesserat, etiam *artem transeundi maria & fluvios* concessam fuisse, est probabile, in Genesi tamen non expressum.

§. 16. Sed nec istud tantummodo mihi asseri posse videtur, quin ulterius progrediendum esse, arbitror. Quomodo Adamus ex uno fluvio in alium descendere, *dominiumque suum, quod immediatè â Deo in omnes bestias, pisces & aves, imò & in terram & aquam acceperat usurpare potuisset, sine navium usu, non video*: Aut quomodo potuerit *terrarum situs & loca vel ipse occupare, vel filiis occupandos tradere*, si nullum vel *pontonum, vel navium, vel acatiorum*, vel saltem *cimbarum, aut vectoriorum, aut lemborum*, vel quocunq; denique alio nomine veniant, usum habuisset, itidem non animadverto.

verto. Sane per mare eum vadâsse, aut per fluvios, quos toties transire oportebat, natasse, quis crediderit? Istud tamen *omne sapientiorum judicio committo, & placidæ admonitioni, cui non tantum libens locũ dare & cedere, sed etiam pro eadem uti par est, gratias rependere semper sum paratissimus.*

§. 17. Τȣ̃το δὲ ὅλον συνελὼν dico. *Prima artis navigatoriæ,* perinde ut & *piscatoriæ initia ex Dominii Adamitici exercitio,* & postmodum ex *possidendarum terrarum, fluviorum & marium occupatione, quam Adamus pro se & suis filiis sine dubio usurpavit,* videntur dependere. Cui pro ista *humani generis infantia rates & cimbæ, pontones atque vectoria* sufficiebant. Uti enim in omnibus artibus & habitibus fieri amat, ut *principia sint rudia,* ex quibus deinceps effluxu temporum *habituales exsurgunt*

per-

perfectiones, *& in magnum* excreſcunt robur: Ita etiam cum navigationibus comparatum erat. *Exigua principia, ut rudimenta verius navigiorum dixeris, quam navigia ipſa.* Iſtis autem deinceps tempore diluvii ſucceſſit ſtupendum iſtud & ſalutare hnmanæ ſalutis monumentũ, *ARCA NOÆ*, quam Deus ipſe dimenſus erat, & in ſpacia atque concamerationes diſtribuerat, ut ex ea tanquam *EXEMPLARI aliarum ratium & navium condendarum rationem addiſcerent* mortales. Iſtis tandem Hominum curioſitas & μοχθηρία ſemper majora addidit, & inventis *remorum ordinibus, velorum & malorum directionibus*, ita ναυτηλίαν locupletavit, *ut nunc non naves & robora, ſed claſſes, & quaſi integros exercitus mercatorum & nautarum in maribus diſcurrere & præliari videas.* Ut meo

meo quasi jure quodam asserere posse videar, *nullã rem â tam exiguis principiis provectam in tantam vel perfectionem vel dignitatem* processisse Uti enim urbes & omnia in mundo, ita & artes ex infimo nascuntur, & eundo quotidie vires sumunt.

SECTIO II. *DE* NAVIGIORUM AUTORIBUS & VARIETATE.

Summaria.

§. 1. *Ναυστολίας Autores, Noachus & Noachi posteri.*

§. 2. *Rates ab Erythra Osri nepote inventæ, à Græcis Annibale, Romanis usurpatæ.*

§. 3. *Quæ-*

§. 3. Quadrans ratitus à signatura Ratis.

§. 4. Naves Ratiariæ & Ratianiæ.

§. 5. Μονόξυλα Erythrœorum, Lusitanorum, Germanorũ. Cava trabs Virgilii.

§. 6. Lenunculi. Lenuncularii præfecti. Lenunculariorum Collegium.

§. 7. Monocrotæ.

§. 8. Dicrotæ. Liburnicæ & Liburnæ.

§. 9. Triremes. Τριήρεις.

§. 10. Quadriremes Centuripina.

§. 11. Quinqueremis Nesichtonis. Dionysius Doridem Quinqueremi elegantissima transvexit.

§. 12. Hexeres.

§. 13. Hepteres.

§. 14. Octeres. Enneres, Deceres Endeceres, Dodeceres, Triscædeceres Icoseres, Triaconteres. Earum autores.

§. 15. Onerariæ Φορτηγοὶ, ὁλκάδες

Fru-

Frumentariæ, Carbonariæ &c. Majores etiam ventis aguntur.

§. 16. Portemiæ. Prosumiæ. Porthmiæ. Porthmides.

§. 17. Gerariæ. Gestoriæ. Commentatores Rei Nauticæ.

§. 18. Sylloge Navigiorum in Classe Salom. adhibitarum nim. Phœnices Tyriæ, Ægyptiæ. non rates. Sed pleræque remis actæ. Longæ, Onerariæ. Portemiæ. Gerariæ.

Ἔκθεσις.

§. 1. Cum itaque prima vel *rudimenta vel rudiora primordia navigationum* detexerim, operæ quoque pretium me facturum puto, si *per quos hæc ναυστολία profecerit & incrementa sumpserit, autores*, rudi, quod ajunt, penicillo delineavero. Nam absolutam aliquam *Ichnographiam*, ubi facula historica non prælucet, promittere non poterimus. Quod itaque prisci sive *Poëtæ sive Historici*

suo

suo *Jano*, quod alii *Neptuno*, istud nos *Noacho & ejus posteris* attribuendum esse censemus, cum per hos humani generis propagatio & terrarum inhabitatio fuerit facta. Ab istis itaque *varia navium genera* excogitata esse, per quam est verosimile.

§. 2. *Ratium compactarum* mentionem facit *Hiram* in *Responsione ad Legationem Salamonis* data 2. *Paralip. II. v. 16.* Earum inventor communiter statuitur *Erythras Rex* sive Ægyptiorum sive Insularum in mari rubro sitarum, prævio *Plinio l. VII. c. 56.* Hunc *Erythram aut Erythrum*, quem Poëtæ *Persei & Andromedæ*, quam ille saxo alligatam liberaverat & duxerat, filium faciunt, *aliquem fuisse ex nepotibus Noachicis, nimirum ex Idololatrico Misraim seu Osri, seu* Apin dicto, vel ea de causa persuadeor ut credam, quia

quia *Arrianus l. VIII. Rerum gestar. ab Alexandro* ait, cum imperasse *mari Erythræo & in illis regionibus sepultum nomen isti mari dedisse.* Hinc porro *usus ratium* obtinuit apud alios quoque populos. Sicuti *Diod. Siculus l. IV. Bibl. Hist. f. 171.* testatur ad *Gracanicas Insulas* olim σχεδίαις esse navigatum. *Plinius* quoque *l. III. c. 5.* dicit *Tyberim navigatum esse trabibus verius, quam ratibus.* Et *Polybius in tertio*, ubi de *Annibale* agit, quod cum Elephantos *Rhodanum* transportari curaret, ratibus sit usus, his utitur verbis: ἐγένετο δὲ ἡ διακομιδὴ τῶν θηρίων τοιαύτη τις· πήξαντες σχεδίας κατὰ δύο καὶ πλείους ἀραρότως τούτων δύο πρὸς ἀλλήλαις ζεύξαντες βιαίως ἤρεισαν ἀμφοτέρας εἰς τὴν γῆν κατὰ τὴν ἔμφασιν τοῦ ποταμοῦ, πλάτος ἐχούσας τὸ συναμφότερον ὡς πεντήκοντα πόδας. Ταύτας

δὲ

δὲ συζευγνύντες ἄλλας ἐκ τῶν ἐκτὸς προσηρμοζον, προτείναντες τὴν κατασκευὴν τοῦ ζεύγματος εἰς τὸν πόρον. καὶ τὰ λοιπά. i. e. *Istorum animalium trajiciendorum hujusmodi consilium fuit : Compluribus paratis ratibus duas invicem copulatas à terra in amnem porrigunt latus quinquaginta pedes. His alias duas à parte ripæ adjiciunt, quas, ne secunda aqua deferantur, compluribus retinaculis validis ad arbores parte ripæ superiori eminenter alligant. Post duas alias rates extremis illis leviter annectunt : à quibus extenderunt ligacula, quibus in ulteriorem ripam pertrahi possent &c.* Similiter circa *Eubœam & Locros* isto navium genere utebantur teste, *Siculo l. XIX.* Παρασκευασάμενος δὲ πλοῖα καὶ σχεδίας ἔκτι τῆς εὐβοίας καὶ τῆς λοκρίδος ἐπεραίωσε τὴν δύναμιν. *Comparatis navi-*

*navigiis ratibusque ex Eubaa & Lo-
cride transmisit exercitum.* Sic *Thu-
cyd. in VI.* ait. Siculos ex Italia tra-
jecisse in Siciliam, ut fertur, ratibus
usos. Tale enim genus *navigii erat,*
quasi tumultuarii, quod facili ne-
gotio in militia consuebatur: uti
inter alios *Florus* edocet *lib. III. c. 20*
agens de Spartaco ejusque bello
Servili. Ibi *circa Brutium* angulum
*occlusi, cum fugam in Siciliam para-
rent, neque navigia suppeterent, ra-
tesque ex cratibus* & dolia connexa
virgultis in rapidissimo freto fru-
stra experirentur, eruptione facta
dignam viris obiere mortem & *l.
IV. c 25. de Bello Cæs. & Pompei.* idem
refert: *Missæ quoque à Basilio in
auxilium ejus RATES quales inopia
navium fecerat, nova Pompejanorum
arte Cilicum, jactis sub mare funibus,
captæ quasi per indaginem. Cicero*
quoque *IX. ad Att.* Affertur circum-
valla-

vallatum esse Pompejum, *ratibus etiam portus exitus teneri.* Quod ipsum convenit cum eo quod perscriptum est à *Cæsare l. d. B. Civili.* Quorum operum hæc erat ratio: qua fauces erant angustissimę portus, molem atque aggerem ab utraque parte littoris jaciebat quia his locis mare erat vadosum; longius progressus, cum agger altiori aquacontineri non posset, *RATES duplices quoquo versu pedum triginta ê regione molis collocabat, quas quaternis anchoris ex quatuor angulis distinebat, ne fluctibus moverentur.*

§.3. Et longe ante etiam Romanis in usu fuisse Rates *ex Varrone l. IV de L.L.* colligere est, quando inquit: *Antequam Roma ædificiis augesceret, mons Aventinus paludibus à reliquis montibus, & ita urbis etiam partibus reliquis disclusus erat. Itaq; eò, qui ex urbe advenebantur RATIBUS,*

BUS, quadrantem ſolvebunt. Et paulo poſt: *Hinc vecturæ, quas hi ſolvebant, qui ratibus tranſibant, quadrans; ab eo Lucilius ſcripſit QUADRANTIS RATITI*. Secundum Varronem itaq; *quadrans Ratitus* erat, qui mercedis loco pro vecturâ ſolvebatur. At aliam iſtius *quadrantis Ratiti* rationem ſubminiſtrat *Sext. Pomp. Feſtus l. XVI. de Verb. Veter. ſignificat. f. m. 1274. Ratitum quadrantem* ictum putant, *quod in eo & triente RATIS fuerit effigies*, ut navis in aſſe. Quod etiam cōfirmat *Plinius l. XXXIII. H N c. 3.* his verbis: *nota æris fuit Q. Fabio Coſ. ex altera parte Janus geminus, ex altera roſtrum navis. In triente verò & quadrante rates*. Quapropter ſecundum has quidem *ratitus quadrans dicitur à ſignatura*, eſtque *ratitus* idem quod *rate notatus, & inſignitus, ſeu ratem habens*, ut ait e-

minentissimus Criticus *Adr. Turnebus l. XX. Adversar. C. 30. f. m. 708.*

§. 4. Hinc quoque ortum traxerunt *NAVES RATIARIÆ* ad Ratium similitudinem factæ, uti *Isidorus l. XIX. de Orig. c. 1.* inquit: *Rates primum & antiquissimum genus navigii, ê rudibus lignis, asseribusque consertum, ad cujus similitudinem fabricatæ naves, RATIARIÆ* dictæ. *Nam & rates abusivè naves.* Nam propriè rates sunt connexæ invicem trabes. Has etiam *A. Gellius l. X. c. 25.* recenset inter varias navium appellationes, quæ sunt: *Gauli, Corbitæ, Caudicæ, Longæ, Hippagines, Cercuri, Celotes, vel ut Græci dicunt Ceretes, Lembi, Orcæ, Lenunculi, Actuariæ, quas Græci ἱςόποδας vocant, vel Epicaridas, Prosumiæ. vel Gescoretœ, vel Orcœ, Stlatæ, Scaphæ, Pontones, Vœtitiæ, Mœdiæ, Phaseli, Parones, Myoparones, Lintres, Caupuli,*

puli, Camaræ, Placidæ, Cydarum, Ratariæ, Catascopium. Scaliger ad supra dictum *Festi* locum existimat easdem esse *Ratiarias Festi* cum *Ratianiis Servii Danielis navibus*, de quibus is ita loquitur: *Rates, ubi plures mali vel trabes sunt juncti, aquà ducuntur: Hinc naviculæ cum remis Ratianiæ dicuntur. Katariarum* autem inventores creduntur *Tarentini* ap. Nic. *Perottum in Mart. Epigr* Sextum f. 575.

§. 5. *Ratibus* autem & *Ratariis* longe simplicius navigiorum genus fuit, quod μονόξυλον vocarunt *ex uno scil. ligno cavato factum*, cujus usus & apud *Erythræos & Lusitanos*, & apud *Germanos* priscos fuit; *De Erythræis* testatur *Arrianus in Periplo maris Erythræi* ἐστὶν δὲ ἐν αὐτῇ πλοιάρια ῥαπτὰ καὶ μονόξυλα. *In eadem (Insula) naviculæ sunt plicatiles & monoxylæ.* Quas *Stutkius* in Scholiis

sic exponit, quod sint naves, *ex una arbore confectæ*, quæ hodie *Almadiæ* appellentur, teste *Odoardo Barbosa*, *in descriptione Angos, urbis Æthiopicæ. De Lusitanis* extat locus in *Strabonis Geog. Lib. III. f. 147.* νυνὶ δὲ καὶ τὰ μονόξυλα: *Nunc autem etiam Lintres ex uno ligno cavatos habent. De Germanis ait Plinius Lib. XVI. C. 40. Germaniæ prædones singulis arboribus cavatis navigant, quarum quædam & triginta homines ferunt.* Nec dubitare de *Romanis* me sinit locus Virgilianus in II. Georg.

Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas.

Quemadmodum & ipse in III. Æneid. *cavæ Trabis* mentionem facit. Quo de & ipse *F. Vegetius l. III. de Re Militari c. 7.* agit: *Commodius repertum est, ut monoxylos h. e. paulo latiores scaphulas ex singulis trabibus excavatis pro genere ligni & subtili-*

tate

tate levissima, carpentis secum portet exercitus, tabulatis pariter ac clavis ferreis præparatis. Confer. etiam *Jul. Pollux l. 1. c. 9. Onom. Lat. & Baysius de Re Nav p. 104.*

§. 6. Quod genus navigiorum non nisi usu distare â *Lenunculo* crediderim, cujus *Gellius* quoque supra meminerat & *J. Cæsar. l. 11. de B. Civili* quando inquit: *Pauci Lenunculi ad officium imperiumque conveniebant.* In quem Cæs. Locum *Fr. Hottomannus* inquit: *Lenunculos Grammatici etiam Lembunculos appellant, & eosdem esse dicunt, qui & Lembi appellantur, hoc est, naviculas piscatorias.* Quod *Hottomannus* ex *Ammiano Marcellino* de prompsisse videtur, quando l. XIV. ita: *Sole orto magnitudine angusti gurgitis & profundi à transitu arcebantur: & dum piscatorios quærunt Lenunculos vel innare temere contextis ratibus.*

Sed istud non videntur diversæ istæ Navium appellationes à Gellio §. 2. citatæ admittere, quæ *Lembos à Lenunculis* distinguunt: & ex isto Cæsaris loco tale quid conficit *Baysius de R. N. p. 86*, Quo certæ loco Cæsar *Lenunculos* posuisse videtur *non pro navi piscatoria, sed pro scaphis navium. M. enim Ruffus Quæstor relictus à Curione, magistris navium imperarat, ut primo vespere omnes scaphas ad littus appulsas haberent.* Quo circâ tutius *Lenunculus* â Græco ληνῷ quam â Lembo derivatur. ληνὸς autem non tantum *torcular seu prælum*, sed etiam *concavum istu n in curru locum* significat, inquo ab aurigis *scuticæ reponebantur*, qui & alias γρώνη dicitur, *teste Ælio Dionysio*. Hinc *Lenuncularii* quoque talis *navigii præfecti* sunt dicti, quorum *integrum erat Collegium*, uti

ex

ex *Antiqua Inscriptione Andreas* Senfftleben citat in sua Ἀργοῖ:

MU. ACILIO. GLABRIONE.
M. VALERIO HOMULO
COS. ORDO CORPORATO-
RUM LENUNCULARIO-
RUM TABULARIORUM AU-
XILIARES OSTIENSES.

item Romæ:

DECURIONI LAURENTI-
UM VICI AUG. EJUS PATRO-
NO CORPORIS LENUNCU-
LARIORUM AUXILIARIO-
RUM OSTIENSIUM.

§. 7. Deinde huc pertinent Navigia, quotquot *ab ordinibus remorum* cognominantur; quorum una post alia Inventores alios habuerunt. Nam *Monocrotæ*, quæ unico tantum remorum ordine aguntur *Elischæ, Javanis filio* tribuendæ, â quo Ἕλληνες *in Græcia* & *Aeoles in Asia* sati, ideoq; *earum* etiã usus *ap. Græ-*

cos mansit. Quemadmodum *Xenophon in II. Lib.* inquit, quod *signo dato concurrerint milites ad auxilium navibus ferendum. Quum autem socii navales in diversas partes ad sua quisque negotia discessissent* αἱ μὲν τῶν νεῶν δίκροτοι ἦσαν, αἱ δὲ μονόκροτοι, αἱ δὲ παντελῶς κεναὶ, quod *tunc nonnullæ duobus tantum remigibus fuerint actæ, aliæ vero unico tantum ordine, aliæ autem prorsus vacuæ* fuerint. Ex quibus patescit, quod *Xenophon dicrotas & monocrotas* dixerit eas naves, quæ cum triremes essent, tamen propter absentiam remorum & sociorum navalium, *duobus tantum vel unico per transtra remige fuerint incitatæ, cum tamen potuissent ternis agi, si saltem copia remigum fuisset.* In paulo alio & forsan aptiori sensu *monocrotos* accepit *Strabo*, quas ab uno remorum impulsu describit. Verba ita habent:

bent: *καὶ νεώρια, ἐν οἷς ἀνέθηκε καῖσαρ τὴν δεκανέαν ἀκροθύνιον ἀπὸ μονοκρότου μέχρι δεκήρους.* *Sunt & navigia, in quibus Cæsar undeviginti naves decimarum nomine dedicavit ab uno remorum ordine usque ad deciremes.*

§. 8. Succedunt *dicrotæ seu biremes*, quæ duplici remo agitantur, quas inter sunt *Liburnicæ*, quæ & *Liburni* & *Liburnæ* appellantur, *expeditæ* nimirum *& celeres biremes*, quas *Erythræi* dicuntur reperisse, teste *Damaste, seu Demasthene, apud Plin. l. VII. C. 56.* Polluci & Suidæ etiam *Διήρες πλοῖον* appellatur, sed illud *Baysio* non probatur, quia: *Polibius in VI. libro Hist. cum dicere potuisset διήρεις uti dixerat τριήρεις* maluerit dicere *δίκροτα* quã *διήρεις*. Ejusmodi autem Dicrotis vehebantur non tantum *Erythræi & Ægyptii*

ptii, tamquam inventores, sed etiam *Asiatici Insulares, Graeci & Romani*. De *Rhodiis* scribit *Appianus Alexandrinus* in *Mithridatico* his verbis: ἑλκάδος δὲ βασιλικῆς ἱςίῳ παραπλεούσης ῥόδια δίκροτος ἐπ' αὐτὴν ἀνέχθη. *Cum autem Regis oneraria navis velis praeteriret, biremis Rhodia in eum impetum fecit.* *Dicrota Mitylenaeorum* attingit *Cicero l. V. Epist. ad Att. Ep. XI.* Ἄφρακτα *Rhodiorum & Dicrota Mitylenaeorum habebam.* (Ἄφρακτα erant naves non tectae, nec ad propugnandum munitae.) In *Romanâ militiâ* Brutus quoque adhibuit, apud *Ciceronem l. XVI. Ep. 4. Paratiorem offendo Brutum*, quam audiebam. *Nam & ipse Domitius bona planè habet Dicrota. Suntque navigia praeterea luculenta Sestii &c.* Similiter apud *Appianum* alius pro-

stat.

ſtat locus: καὶ νῆες κατάφρακτοι τριακόσιοι, δίκροτα δὲ ἑκατὸν καὶ ἡ ἄλλη παρασκευὴ τούτων i. e. *trecentum constratæ naves, centum Dicrota, & reliquus apparatus earum.* Cæteroquin *Cæſar* non tantum *l. III. de B. C.* ſed etiam *Livius Decad. III* ?. *IV.* aliique BIREMIUM uſum *Romanis* vindicant, Imprimis notum eſt, quod *Svetonius in J. Cæſ.* ait, *Navali prælio in modum cochleæ defoſſo lacu biremes ac triremes quadriremesque Tyrias, Ægyptiasque magno pugnatorum metu conflixiſſe.* Iidem igitur *Romani Biremes Leves* LIBURNICAS appellarunt, uti egregiè *Appianus* in *Illyrico*, ἐγένοντο, inquit λιβυρνοὶ γένος ἕτερον Ἰλλυριῶν οἳ τὸν Ἰώνιον καὶ τὰς νήσους ἐλῄστευον ναυσὶν ὠκείαις τε καὶ κούφαις, ὅθεν ἔτι νῦν Ῥωμαῖοι τὰ κοῦφα καὶ ὀξέα Δίκροτα λιβυρνίδας προσαγορεύουσιν i. e. *Fuerunt Liburni*

ni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare, & quæ in eo sunt, Insulas prædabantur celeribus & levibus navigiis; unde etiam nunc leves & celeres biremes Romanis Liburnicæ appellantur. Varias ξυλογραφίας Biremium & Liburnicarum videsis apud *Laz. Bayfium Annot. ad Leg. II. de Capt. & postlimio Reversis à p. 17. seqq.*

§. 9. TRIREMES, quæ ternos remorum ordines habent, *Corinthiacæ* originis sunt. Nam quod *Thucydides* l. 1. habet, καὶ τριήρεις ἐν Κορίνθῳ πρῶτον τῆς Ἑλλάδος ἐναυπηγηθῆναι, Triremes primum apud Corinthum in Græcia ædificatas esse. Ex eodemque *Plinius l. VII. c. 56.* ipsius Naupegi nomen annotavit, dixitque *Aminoclem*. Exinde non tantum *Græcis*, *sed etiam Persis & Romanis* in usu fuerunt. *Demosthenes* certè in *prima contra Philippum*:

Ταχεῖ-

ταχείας τριήρεις δέκα, δεῖ δ' ἔχοντος ἐκείνου ναυτικὸν δὲ ταχειῶν τριηρῶν ἡμῖν, ὅπερ ἀσφαλῶς ἡ δύναμις πλέῃ. *Decem celeres triremes comparabimus. Nam cum ipse habeat classem, celeres triremes nobis esse oportet, quò exercitus noster tutò navigare poßit.* De *Persis*, & imprimis de *expeditione Xerxis in Graciam Herodotus in Polymn.* τῶν δὲ τριηρέων ἀριθμὸς ἐγένετο ἑπτὰ καὶ διηκόσιαι καὶ χίλιαι. i. e. *Erant autem mille ducenta septem numero triremes.* Tantum numerum etiam *Cornelius Nepos*, resecto septenario, habet in *Themistocle*. Nec longè *Cicero* ab eodem recedit *Actione III. in Verrem*, Quando, *ut ne Persæ quidem*, inquit, *quum bellum toti Græciæ Diis hominibusq; indixissent, & mille numero navium classem ad Delum appulissent, quicquam co*[n]*arentur aut violare;*

lare aut attingere Concinit *Plutarchus in Themistocle*: Ξέρξῃ δὲ καὶ γὰρ οἶδα χιλιὰς μὲν ἦν νεῶν τὸ πλῆθος. Xerxi autem (probè enim novi) mille numero naves erant. *Romanorum* etiam classibus *Triremes* inserviisse dubium nullum est. *Virgilius* namque agnoscit navem, à qua *terno consurgunt ordine remi*. Iisdem *Cæsar* non tantum in *Bello Alexandrino*, sed & alii Imperatores in Corinthiaco, Massiliensi &c. sunt usi, teste *Pansa in B. Alex. & Floro in Ep. Hist. R.* Nunquid autem Veterum *Triremium* ea fuerit facies, quam ex marmore *Bayfius de Re Nav. p. 30.* expressit, meritò dubitatur, imprimis, cum subinde mutatis temporibus & moribus militum, triremes quoq; sint immutatæ, ut inter alia ex *Blondi Flavii l. VI Romæ Triumph. f. m. 145.* licet conjicere: *Ex iis navibus, quæ aguntur remis, majores o-*

mnium

mnium ætatis nostræ licet triremes dictæ sint, duos tantummodo ordines remorum singulis in lateribus habent, quas à Liburnis originem habuisse crediderim, vel eò maximè, quia in Liburnis & propinquo Venetiarum loco triremes omnium ætatis nostræ imprimis agiles & idoneæ fabricari dicuntur. Mutata itaq; navigia: mutata sunt vocabula, & quid? mutata sunt classium loca (loquitur autem de *Ravenna* & *Miseno.*)

§. 10. QUADRIREMES quatuor ordinum sunt, quarum inventionem *Aristoteles Carthaginensibus* tribuit apud *Plin. l. VII c. 56.* Hinc etiam *Livius l. IV. de Bello Punico* earum meminit: Præmissa, inquit, *Quadriremis* cum intrasset fauces portus, capitur. *Cicero quoq; VIIma* in Verrem : *Princeps Cleomenes in quadriremi Centuripinà malum erigi, vela fieri, præcidi anchoras imperavit,*

&

& simul ut se cæteri sequerentur, signum dari jussit. Hæc *Centuripina* navis erat incredibili celeritate velis. Nam scire isto Prætore nemo poterat, quid quæque navis remis facere posset. Erat enim sola illa navis constrata; & ita magna, ut propugnaculo cæteris esse posset; quæ si in prædonum fugâ versaretur, urbis instar habere inter illos piraticos myoparones videbatur. Sed easdem *Quadriremes* etiam *Græci* adhibuerunt, ut de Regibus Asiæ, Græciæ & Ægypti agens *Diod. Siculus l. XIX Biblioth.* inquit: Τέτων ἦσαν τετρήρεις μὲν ἐννενήκοντα, πεντήρεις δὲ δέκα ἐννήρεις δὲ τρεῖς, δεκήρεις δὲ δέκα, ἄφρακτοι δὲ τριάκοντα. hoc est: *Harum quidem erant quadriremes nonaginta, quinqueremes decem, enneres tres, deciremes decem,*

apertæ

apertæ autem triginta. Sic *Polybius l.* 1. *Hist. Quadriremis* alicujus noctu excurrentis, & in aggerem seu brevia resedentis meminit, quæ in hostium venerit potestatem, cum esset διαφέρουσα τῇ κατασκευῇ τῆς ναυπηγίας, *cum esset instructissime ædificata, & præ aliis præcellens.* Imprimis *Corinthiorum Triremes & quadriremes ab agilitate commendantur apud* Livium Lib. *VII. dec. IV. f.* 125.

§. 11. QUINQUEREMES instituit *Nesichthon Salaminius* teste *Plinio l. VII. c.* 56. quæ Græcis πεντήρεις appellantur, quæ fuerunt *Atheniensium*, teste *Herodoto* in Erato: καὶ ἦν γὰρ δὴ τοῖσι Ἀθηναίοισι πεντήρεις ἐπὶ σκηνίῳ. *Rhodiorum* teste *Appiano*, in Mithridatico: πεντήρεις δὲ σφῶν εἰλημμένης ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀγνοοῦντες οἱ Ῥόδιοι ἐπὶ ζήτησιν αὐτῆς ἐξέπλευσαν μάλιστα.

μάλιστα ταχυναυτούσαις ἀνέπλεον, Cum autem ipsorum Quinqueremis ab hostibus capta esset, ejus ignari *Rhodii* ad conquirendum eam sex maximè celeribus navib9 regressi sunt. *Alexandrinorum*, *teste Hirtio in B. Alexandr.* p.m.382. Capitur hoc prælio quinqueremis una & biremis &c. *Siculorum*. Nam admodum notabile est, quod *Diod. Siculus l. XIV. Bibl. Hist. de Dionysio*, Siculorum tyranno refert, quod is in Siciliâ ἤρξατο ναυπηγεῖσθαι τὲ πρῶτον ταύτην, τὴν κατασκευὴν τῶν νεῶν ἐπινοήσας. Ακούων γὰρ ὁ Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ ναυπηγηθῆναι τριήρη πρῶτον, ἔσπευδε καὶ τὴν ἀποικισθεῖσαν ὑπὸ ἐκείνων πόλιν αὐξῆσαι τὸ μέγεθος τῆς τῶν νεῶν κατασκευῆς cœperit Triremes & quinqueremes cum scaphis ædificare, primusque ejusmodi structuram commentus.

Cum

Cum enim audivisset CORINTHI
triremen fuisse exstructam, in deducta
illinc urbe stucturam navium amplifi-
candam esse censuit. Hinc etiam non
ita longe post elegantissimam Quin-
queremem πρῶτον νεναυπηγημένην ἀρ-
γυροῖς καὶ χρυσοῖς κατασκευάσμασι
κεκοσμημένην *recentis artificii opus,*
argenteis aureisque instructam orna-
mentis, Locros misit, eademque *DO-*
RIDEM Locrensis Civis filiam sibi
desponsatam Syracusas transvexit,
ut idem ibidem tradit *fol. m. 271.*
Romanorum. Nam eo tempore, quo
primum P. R. statuit è Rep. esse, cum
Carthagin. de Siciliæ atque adeo
maris interni imperio navalibus
copiis dimicare, *Centum & viginti*
navium classem ædificare jussit, in qua
centum fuere Quinqueremes & vigin-
ti Triremes. Nam antea quidem eo
ipso tempore, quo *Messanam* co-
pias

pias traducere cæperunt, οὐχ οἷον, inquit Polybius, *κατάφρακτος αὐτοῖς ὑπῆρχε ναῦς, ἀλλ' οὐδὲ καθόλου μακρὸν πλοῖον, οὐδὲ λέμβος, οὐδὲ εἷς* i. e. *non solum nullam navem tectam constratamve habebant, sed nec prorsus ulla longa navis aut lembus ullus illis erat.* Quare â *Tarentinis* & *Locrensibus, ab Eleatis & Neapolitanis* Triremes & *πεντηκοντόρους quinquaginta remorum actuarias* commodato acceperunt, quibus milites transvexerunt. Quo quidem tempore cũ forte Carthaginenses circa fretum in Romanos irruerent, & navis quædã constrata, propter promptitudinem, reliquas omnes præcurreret, casu impacta, impeditaque in Romanorum manus devenit. *Ταύτῃ παραδείγματι χρώμενοι τότε πρὸς ταύτην ἐποιοῦντο τὴν τοῦ παντὸς στόλου ναυπηγίαν* Ea itaque exem-

exemplari usi, ad illius similitudinē classem suā universam ædificarunt. *Magnam autem Quinqueremium molem Cicero* tangit *1. de Orator. Ipse existimo,* inquit, *quadraginta fuisse sedilia in tabulato alterius lateris quinqueremis, quæ quadringentis remigibus agebatur.* Ergò admodum spatiosam oportet fuisse navem, quæ tot sedilia, tot remiges capere poterat.

§. 12. HEXERES sex ordinum naves, *Xenagoras Syracusius* invenit teste *Plinio l. VII c. 56.* quasque Navarchæ potissimū elegerunt in *Prætorias.* Nam ex *Polybio* constat, quod *M. Attilius & L. Manlius* quisque unā *hexere* sint usi. Ita enim Polybius habet: τὰς μὲν οὖν ἑξήρεις δύο ἴσας ἐφ᾽ ὧν ἔπλεον οἱ στρατηγοὶ μάρκος Ἀτίλιος καὶ λεύκιος Μάλλιος πρώτας ἐν μετώπῳ παραλλήλους

λήλυς ἔταζαν. i.e. *duas igitur Hexeres, quibus M. Attilius & L. Manlius duces vehebantur, primas in fronte æqualiter ab invicem distantes constituerunt*: Similiter *Lucanus Bruti prætoriam* navem describit his versibus:

Celsior at cunctis Bruti prætoria puppis
Verberib9 SENIS agitur, molemq́ profundo
Invehit, & summis longè petit æquora remis.

Hinc etiam *Livius l IX. Dec.* III. *Scipionis* vectoriam *Hexerem* facit: *Scipio,* inqu t, *post paucos dies Locros HEXERI advectus &c.* & *Appianus* Alexandr. cedentem *Pompejum in Ænaria* cum multis navibus ἑξήρεις λαμπρᾶς ἐπιβεβηκότα vectum esse ait l. IV. de B. Civ.

§. 13.

§.13. Hepteres septem ordinum remis actæ non minus celebrantur. Quo de solus *Livius* posset testari. Nam is in *l. VII. Dec. IV. de Antiocho cum Rhodiis* confli-cturo ait: *Regiam classem* VII. & *XXX. majoris formæ navium fuisse, in quibus tres HEPTERES, & quatuor HEXERES habebantur, præterque eas decem Triremes.* Et paulo post de *pugna Navali cum Annibale, Antiochenæ classis procuratore* ingressa, inquit: *Maximè terruit HEPTERIS regia à multo minori Rhodia nave uno ictu demersa.* Et mox de prælio Navali ad *Myonesum* commisso infit: *Ab Romanis* LXXX. *naves pugnabant, ex quibus* Rhodiæ duæ & XX. *erant. Hostium classis undenonaginta navium fuit, & maximæ formæ naves tres Hexeres habebant, duas HEPTERES. Robore navium & virtutem militum Romani longe Rhodios* præ-

præstabant. Rhodiæ naves agilitate & arte gubernatorum *& scientia remigum.*

§. 14. *Octeres*, ὀκτήρεις *Athenæus* ἐννήρεις *Diod. Siculus* Δεκήρεις *Polybius* ad pugnam navalem ad Chium inter *Philippum* Maced. Regem & *Attalum* Rom. factam commemorat, Ενδεκήρεις Δωδεκήρεις. τρισκαιδεκήρεις, εἰκοσήρεις & τριακοντήρεις vicissim *Athenæus* l. V. longa serie allegat, ubi *Philadelphum Regem* â divitiis & apparatu marino commendaturus, inquit, eum copia navium, & numero omnes alios superasse. τὰ γὰρ μέγιστα ἦν τῶν πλοίων παρ' αὐτῷ τριακοντήρεις δύο, εἰκοσήρης μία, τέσσαρες δὲ τρισκαιδεκήρεις δωδεκήρεις δύο, ἐνδεκήρεις δεκατέσσαρες ἐννήρεις, τριάκοντα, ἑπτήρεις τριάκοντα ἑπτὰ ἑξήρεις πέντε, πεντήρεις ἑπτὰ καὶ

δέκα

δίκα &c. *Navigia, quæ apud se habebat, maxima hæc erant. Duæ triginta ordinum: Una viginti ordinum: quaduor ordinum tredecim: duæ duodecim ordinum: quatuordecim undecim ordinum: triginta novem ordinũ: triginta septem Hepteres, quinque hexeres, septendecim quinqueremes, &c. Autores primos* talium Navium recenset *Plinius* c.l. Ad *Decemremem Mnesigeton processit, Alexand. M. ferunt instituisse ad XII. ordines. Philostephanus Ptolomæum Soterem ad Quindecim, Demetrium Antigoni ad XXX. Ptolomæum Philadelphum ad XL. Ptol. Philopatorem, qui Triphon cognominatus est, ad Quinquaginta.* Quod *Philostephanus*, & cum eo J. *Pollux, Ptolomæo Soteri* assignant, id Plutarchus *Ptol. Philopat.* in Demetrii vita adscribit: ἐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων ὅτι πεντεκαιδεκήρη ναῦν

πρότερον, οὔτε ἐκκαιδεκήρη. ἀλλ' ὕστερον τετταρακοντήρη Πτολομαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐναυπηγήσατο. *Antea neque quindecim neque sedecim ordinum navem quisquam hominum noverat: Postea tamen Quadraginta ordinum ædificare curavit Ptolom. Philopator.*

§.15. Atque ista quidem varia navium genera erant, quæ remigibus agebantur. Cum istis autem omnino conjungendæ sunt ONERARIÆ, â ferendo onere, cui idoneæ erant, Græcis φορτηγοὶ dictæ, quas *Hyppius Tyrius* invenit, teste *Plinio* c. l. Quas non solum *Tyrij* sed etiam *Romani*, & omnes aliæ nationes in suis navigationibus postmodum adhibuerunt. De *Romanis* testatur *Livius Decad. III. L. VII. Naves, quas Livius tutandis commeatibus habuerat, partim machinatio-* *nibus*

nibus onerat, apparatuque mœnium oppugnandorum, partim *tormentis & saxis, omnique telorum missilium genere instruit.* *Cicero* quoque *Act. IV. in Verrem* : & *Polyb. l.* 1. De *Græcis Thucydides* in VI. ubi de fugâ Alcibiadis agit, aliiq; passim. Has ipsas *Thucydides & Siculus* ὁλκάδας appellant, quod nominis hodienum in Flandria retinent, *des Holkes*; *Julius Cæsar graves*, *Pollux* βαρείας, *Suidas* ἐπακτρα & ἐπακτρίδες, nostrates *mercatorias. Venantius Honorius l. 2. de Vita S. Martini* (citante Senfftleben p. 73.) vocat *Emticam* his propemodum verbis :

Martinum mea prora vehat, sancta emtica nautæ
Dulcis apex, spes fida ratis, leve pondus amantis.

Cum autem varia sint onera, quæ navibus transportanda, eorum re-

 spectu

ſpectu etiam variæ ſunt *Onerariarum* ſpecies. Nàm *Ulpianus Vinarias* dixit, Cæſar *frumentarias*, ſeu Σιτηγὰς ad frumentum vehendum aptas,& *Bayſius* teſtatur, quod Venetiis viderit *Aquarias*, quibus aqua portetur, ut vendatur ciſternas non habentibus, quas *Burchi de Aqua* vocent. Item quod viderit *lignarias, arenarias, lutarias, farinarias, quas Burchi da Legno, da Sabion, da fango, da farina* appellitant; nominat quoque *Carbonarias*, item *paleares*, quibus vehebatur vendebaturque palea, quas cum *Cicero l. de finib.* citaret, ita fatur: Vt enim gubernator æque peccat, ſi palearum navem & ſi auri &c. Iſtud ſaltem diſceptari ſolet, an *veterum onerariæ velis, an remis ſint actæ? Laz. Bayſius de Re Nav. p. 81.* ex *Livio* vult elicere, *onerarias non eſſe remis agi ſolitas.* Sed *Hieron. Magius l. 1. Miſcell.*

scell. c. 6. ex *Homeri Odyß. 9.* contrarium evincere studet, Onerarias scilicet *maximas* etiam nulla nisi *ventorum vi* impelli potuisse, *remis* agi non posse; *minores verò & remis & velis*, prout navigandi ursisset necessitas, maria sulcasse. Istaque distinctione inter *majores & minores onerarias* omne dubium videtur esse sublatum.

§. 16. Ad harum censum etiam *PORTEMIÆ* spectant, à *portando* denominatæ, apud *Pannones* usitatæ, teste *Isidoro l. XIX. c. 1.* Quas *Thucydides & Pollux* Φορτικὰς seu *Portatorias*, Festus verò & Plautus *PROSUMIAS* appellant. Ita enim *Plautus in Amphitruone*:

Ad portum sum profectus Portumia.

Antiquitus autē *Portumia & Prosumia* pro *Prosumia* seu *Portemia* dicebantur. Quanquā sciam quoq; aliquos

Prosumiam à *prosumendo* i. e. antesumendo derivare, eò quod *Festus* dicat: *Prosumiam esse genus navigij speculatorium parvum. Chalcagnino etiam Porthmia & Porthmides* vocantur, quod in perpetua statione ad viatores transvehendos iis excubarent.

§. 17. Nec incongruè hic ponuntur *GERARIÆ & GESTORIÆ* quarum etiam memoria apud *Plautum in Milite Glorios. Act. III. sc. 1.*

Jampridem quia nihil abstulerit, succenset geraria.

Quanquam non ignorem, *Turnebum* hic per *GERARIAM puerulorum Gerulam* intelligere, & *Taubmannus malit Cerariam*, mulierem scil. quæ *Cereos ad solennitates sacrificiorum ritè peragendas soleat porrigere.* Sed de his & similibus pluribus veterum & recentiorum Navium

um generibus conferri possunt Rei Navalis Commentatores *Laz. Baysius Annot. in Leg. II. de Capt. & postl. reversis*; *Cælius Chalcagninus ad Lælium Gregorium Gyraldum*, & hic rursus in eâdem materiâ nautica ad HERCVLEM II. Estiensem Ferrar. Principem; *VVolfg. Lazium in Comment. Reip. Rom. l. VI. c. ult.* & in succinctâ aliquâ epitome totam Sylvam Veterum Navium ex probatissimis quibusque autoribus complexus *Clarissimus Dn. Andreas* Senfftleben/ *in Λογῷ ad Nicolaum Henelium JCtum, & Uratislav. Syndicum*, cujus profectò fidelissimam operam & studium in veterum machinas nauticas inquirendi dexterrimum non possum non debitis efferre laudibus & honoribus.

§. 18. Vt autem â tam prolixis *Navigiorum & nauticarum expeditionum* commentationibus in stri-

ctiorem campum descendamus, & propius ad *Nostram SALOMONIS Navigationem* deveniamus, definienda heîc erant Navigiorum Salomonæorum genera. Sed qualia & quanta illa fuerint, nihil certi vel ex Scriptura, vel profana historia habemus. Interim tamen, quia hæc *classis Rectores Phœnices, & Tyrios atque Judæos habuit, & quia in littore Arabico exstructa, & in confinio Ægypti ad mare rubrum ædificata fuit*, verosimile mihi jam olim fuit visum in disp. publica Witteb. habita de Nav. Salom. §. 4. & etiamnum videtur, *NAVES PLERASQUE fuisse TYRIAS h.e. ad modum earum Navium, quibus tunc temporis Tyrij & Sidonij, aliiq; maris Cyprii & Syriaci accolæ utebantur, exstructas, quibus fortasse etiam aliæ nonnullæ ad modum Ægyptiacarum atque Arabicarum exstructæ intermistæ & associatæ*

 erant,

erant, tales, ſcil. quales tunc temporis in Mari Rubro & Sinu Perſico fretabant, quarum quælibet *certis ſignis & mappis* inſignitæ, & diſcretæ erant. An etiam *rates compactæ vicem Navigiorum* ſuppleverint, (quarũ copiam ibidem Erythram feciſſe ſuperius ex Plinio §. 2. diximus) incertum & fortaſſe etiam improbabile eſt; Quia *rates* tam longinquæ expeditioni non conveniebant. Iſtud tamen evidentiori aliqua probabilitate mihi aſtruere poſſe videor, quod Naves Salomonææ ſi non omnes pleræq; tamen *remis acta* fuerint, non tantum ideo, quia, ut § 7. dicebamus *iſtiusmodi navium impulſio per remos erat* uſitatisſima, ſed etiam diu poſt ea tempora duravit. Nam & ex *Propheta Jona* cognoſcimus, ejus adhuc tempore *Remigationem* obtinuiſſe, ſiquidem *Cap. l.* 13. nautas

tempestate compulsos remigasse narret. Imo nihil prohibet, hic etiam *longas naves* ponere. Quoniam *Diod. Siculus* l.1. Bibl. Hist. p.m. 52. testatur, quod *SESOSTRIS Rex Ægypti primus iis sit in Ægypto usus.* Quam Veritatem non tollit *Egesias*, quando *Parhalum*, aut *Ctesias*, *quando Samyram*, aut *Saphanus*, quando *Semiramidem*, aut *Archimachus*, quando *Ægæonem* autores *Longarum Navium* faciunt : Vti neque nos eandem sublatam volumus, quando §.6. earum inventionem *JASONI* tribuimus. Ista enim sunt pro *diversis regionibus & locis accipienda*, in quibus primum aut structæ, aut adhibitæ sunt. Postquam enim semel in mari Mediterraneo, cœperunt currere, omnis earum vis & robur *ad Græcos pariter & Romanos* defluxit, uti apud *VVolfg. Lazium Comm.* de Rep.

Rom.

Rom.l.VII.c.8. & Livium passim videre est, Similiter quoque ONERARIAS, PORTEMIAS, GERARIAS, VECTORIAS, & GESTORIAS Naves in *Apparatu Navigii Salomonæi* fuisse credimus, utpote quibus in tam caris & variis mercibus apportandis, animalibus & metallis advehendis carere neutiquam poterant.

SECTIO III.
DE
MATERIA NAVIGIORUM ET RELIQUO APPARATU SALOMONIS NAUTICO.

Summaria.

§.1. Materia Navigiorum.
§.2. Arundo seu calamus Indicus.

 §.3.Pa-

§.3. Papyrum Nili.

§.4. Locus Esaiæ c XVIII.2. illustratus. Vasa Gome. Arca Mosis juncea.

§.5. ἐπιστολαὶ βίβλιναι. Naves Tabellariæ. גֹּמֶא non est גֹּפֶר

§.6. Gofer materia arcæ Noachicæ. ligna τετράγωνα. bituminata, lævigata, cedrina, cupressina, pinea.

§.7. Suber seu Scirpus, ἄνευ φελλοῦ.

§.8. Suber leve & ἀβάπτιστον. φελλοπόδες.

§.9. Vimina. ῥίπες. Canistra nautica, Pacton.

§.10. Navis Virg. Sutilis. ῥαπτά.

§.11. Naves ex Corio.

§.12. Ex Vitris & Testudinibus.

§.13. Salomonis navigia erant Lignea. murus ligneus.

§.14. Tyrii ex Cedris, Abietibus, Quercubus Libani ædificarunt.

§.15. Num ligna ex Libano traducta in

Asion

Ἔκθεσις.

§.1. Quanquam varia materiæ acceptio apud Philosophos & Rhetores in usu sit, ex ipsa tamen epigraphe facilè constat, quod nos per *materiam Navigiorum*, non aliam intelligamus quam eam, *ex qua* conficiuntur Naves & Rates, quo nomine potissimum *ligna, cæmenta & ferramenta cujuscunq; generis* intelligenda sunt.

§.2. Cœterùm ex *priſcis rerum Annalibus* accepimus, in uſu quoq; fuiſſe *NAVIGIA arundinacea ſeu arundinea*, ex *arundinum internodiis ſciſsis confecta.* Iſtiusmodi naves *Strabo* vocat ῥίπους ἐκ καλάμου i. e. crates ex arundine factas, & *l. XV. Geogr.* σχεδίας καλαμίνας i.e. *conſutas ex arundine* naves. *M. Georg. Draudius* Eruditiſſimus Vir *Memorab. Solini c. LX.* p.m.124. *in Supplem.* INDIS ejusmodi navigia asſignat: Alii, inquit ex *Herodoti Thalia*, in paluſtribus fluminibus habitantes crudis veſcuntur piſcibus: egresſi *arundineis navigiis* exceptant: *Singula autem navigia è ſingulis arundinis internodiis fiunt.* Idem quoque *Plinius* teſtatur *l. XVI. N. Hiſt. c. 36. Jul. Solinus c. 65. Quæ paluſtria ſunt,* inquit, *arundinem creant ita craſſam, ut fiſsis internodiis lembi vice vectitet*

ctitet

ctitet navigantes. Tantæ nimirum *altitudinis & firmitatis calami Indici* perhibentur, ut earum singulis internodiis naviculæ excidi possint, quibus non unus tantum, sed plures etiam vehantur homines. Cui rei fidem fœneramur ex *Plinii Nat. Hist.* qui *l.VII.c* 2 inquit. *Maxima in India gignuntur animalia. Indicio sunt canes grandiores cæteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, ut sagittis superari nequeant. Hæc facit soli ubertas, temperies cæli, aquarum abundantia* (si libeat credere) *ut sub una ficu turmæ condantur equitum.* ARUNDINES *verô tantæ proceritatis, ut singula* INTERNODIA ALVEO NAVIGABILI *ternos interdum homines ferant.* Idem repetit *l.XVI.c.36.* ex quo hæc fideliter, ut solet, in suum Cornucopię transtulit *Nicol. Perottus f.m.773.* Confirmat eadem *Strabo l. XV. Geogr.*

f.m.67. Huc ſpectat, quod idem *Strabo ex Poſidonio* refert Βόγον τὸν βασιλέα τῶν μαυρουσίων ἀναβάντα ἐπὶ τοὺς ἑσπερίους αἰθίοπας καταπέμψαι τῇ γυναικὶ δῶρα καλάμους τοῖς Ινδικοῖς ὁμοίους, ὧν ἕκαστον γόνυ χοίνικας χωρεῖν ὀκτὼ καὶ ἀσπαράγγων ἐμφερῆ μεγέθη, *Bogum Maurorum Regem, cum in Heſperios Æthiopes aſcendiſſet, miſiſſe dono uxori Calamos Indicis ſimiles, quorum genu quodlibet octenos Chœnices caperet, & ſimilem aſparagorum magnitudinem.* Plura lege apud *Solinum c. 65. & Theoph. l. 4. de Hiſt. Plantar. c 12. Pomp. Melam l. 3.* de Sit. orb. *f. m. 119. & Joh. Vadiani obſ. in eund.*

§. 3. His affinia ſunt Papyracea *Taprobanorum & Ægyptiorum* priſcis non ignota Navigia, ex Papyro nimirum confecta: *Papyrum* enim erat aliquod fruticis genus.

nus, quod in paluſtrib⁹ Ægypti naſcebatur, aut quieſcentibus Nili aquis, ubi evagatę ſtagnant, duo cubita nō excedente altitudine *gurgitū, brachiali radicis obliqua craſſitie, triangulis lateribus, decem non ampli⁹ cubitorū longitudine in gracilitatem faſtigiatū, thyrſi modo cacumen includens.* Uti iſtud *Plin* deſcribit *L. XIII. c. 11.* Et quoniā iſtius *Papyri* ſeu *ligna* ſeu *radices* ad utēſilia vaſorū commodę erant, ideò etiā ex eo Navigia texebantur, quorū etiam *Lucanus l. 1. Pharſal.* meminit:

Sic Venetus ſtagnante Pado, fuſoq́ʒ Britannus
(Nilus
Navigat oceano, ſic cum tenet omnia
Conſeritur bibulâ Memphytis Cymba
Papyro.

Eaq; navigia eò crebriora erant *Ægyptiis*, quia perſuaſio iis erat ſuperſtitioſa, ISIDEM iis uſū eſſe, dū corp⁹ *Oſiridis* à *Typhone* laniatum transveheret.

heret, eademque de causa sacratiora & religiosiora credebantur, quam ut à *Crocodilis* infestari, aut iis vecti à Crocodilis attingi aut lædi possent, uti *Plutarch.* lib. de *Iside & Osiride.* Hinc etiã *Onesicritum Præfectum classis Alex. M. Papyraceis navibus armamentisque Nili* usum fuisse legimus, cum *Taprobanen* Insulam oppugnaret, & cursu marino circumnavigaret. ap. Plin. *l. VI. c. 22.*

§. 4. Huc plerique Commentatorum Biblicorum referunt Sancti *Esaiæ* locum ex *c. XVIII. v. 2.* ubi contra Maris Rubri accolas *Troglodytas, Æthiopas, Ægyptios, reliquosque qui sunt trans flumina Kus seu Æthiopiæ,* vaticinatur: *Væ terræ,* inquit, *quæ mittis per mare legatos* וּבִכְלֵי־גֹמֶא *in vasis junci* seu *papyri super faciem aquarum.* (Luth. in Rohrschiffen) Hic *Papyrus,* inquit

Osian-

Osiander & Schnepffius, junci species est, quibus (addit *Franc, Junius* in h. l. f. 185.) isti populi utebantur, cum quia *leviores erant*, tum quia *adversis fluctibus & scopulis cedebant & nō dissiliebant, ac frangebantur* facilè, sicut lignum solet. Et quanquam *Thomas Bozius de signis Eccles. l. XX.* sign. 84. c. 3. cum *Ludovico Legionensi, Aria Montano, Jos. Acosta, Freder. Lumnio, Joh. Fernandes* aliam gentem quam *Troglodyticam aut Ægyptiacam* intelligat, *Occiduæ sc. Americæ incolas*, tamen in explicandis *vasis papyri* idem inflat cornu, dum eos populos *è suberibus & corticibus arborum cymbas excavasse* ait, *quibus littora legerent & in brevioribus navigationibus uterentur* p. m. 316. Est autem גֹּמֶא propriè *species junci seu scirpi* humidis prognata locis, uti Job.

VIII.

VIII, 11. Es. XXXV, 7. videre est, ubi *lutosum & aquosum* ejus *solum natale* esse dicitur, nomenque suum ex גָּמָא habet, quod significat *absorpsit*, eo quod *junci aquam quasi absorbere & exhaurire* videantur. Ideoque hic *vasa seu instrumenta junci*, sunt navigia junci, seu juncea, *quæ bitumine liniri vel pice* solebant, ne ingrederentur aquæ. Quemadmodum tale specimen manus muliebris contra Pharaonis sævitiam edidit in Ægypto. Nam *Jochebed Levitis* arcam ejusmodi גֹּמֶא seu *junceam* præparavit bitumine & pice, in quo tenellum suum puellum *Mosen*, conclusit & in junceto juxta ripam fluminis posuit, uti est *Exod. II, 3*. Ex quo loco facilè *vasculorum seu navicularum scirpearum* conditio potest dignosci. Nam in *magnitudine & forma externa oblon-*

ga disparitas, in reliquis paritas est. *Iochebedæ* enim *Arcula* soli puero capiendo sufficiebat, at reliqua Legatorum Ægyptiacorum & Troglodyticorum navigia longè capaciora fuerunt. *Fiscellæ Mosaicæ Ichnographiam dedit Arias Montanus in Exemplari seu lib. de Fabric. Sacr. f. 6.*

§. 5. *Materia* itaque istarum *navicularum aut cistellarum erat juncus seu Scirpus quidam fluviatilis.* Quapropter *LXX. Interpretes* non rectè attigere sensum hujus vocabuli, quando pro vasculis junci posuerunt ἐπιστολὰς βιβλίνας, *epistolas papyraceas seu chartaceas.* Quos sequitur *Sanchez*, per *epistolas Byblinas* (rectius Biblinas) *accipiens naves papyraceas, quia* ἐπιστολὴ *græcè aliquid missum & extensum significet,* aut potius, inquit, *epistolas vocant*

Na-

ca, & bituminabis eam intrinſecus & forinſecus. Veruntamen quale hoc ligni genus fuerit, ambiguum eſt. LXX. Interpretes ligna τετράγωνα intelligunt, quæ ad *formam Arcæ quadratam* fuerint exaſciata. Sed *Sanctus Hieronymus lib. de Hebraicis QQ. Pro quadratis,* inquit, *in Hebræo habetur bituminatis*, quod eundem quoad ſenſum intelligi voluiſſe arbitror Alii credunt cum *R. David. in libro Radicum, Gofer eſſe leve lignū ſuper faciem aquarum,* quales etiam ſunt *arundinoſæ & junceæ denſitates: Interpres Latinus Levigata* voluit *ligna* eſſe; Sed potiſſimi Interpp. *Cedrum* malunt. Siquidem & Targū קַדְרִים *Cedros* קֶדְרוֹס ſeu *Kedros* (ut alii legunt) verterit, & reliqui communiter *Thalmudiſtæ* quatuor Cedri genera conſtituentes וּבְרוֹשׁ אֶרֶץ קֶדְרוֹס עַץ־שֶׁמֶן *Erez Cedrū, arbo-*

Naves perferentes Legatos cum Epistolis per metonymiam. Tales enim naves â Seneca vocantur *Tabellariæ.* Aſt non hic, *quid transmittatur, ſed quo inſtrumento transmittatur* hac vocula indigitatur. Parili pacto non nemo inſignis & eruditus Philologus aliquid humani hic paſſus eſt dum ita inquit: *In Ebræo eſt in vaſis Gofer. Gofer autem Arundinem ſignificat, quod vocabulum etiam legitur in Geneſi de Arca Noë, quod fabricata fuerit de ligno Gofer.* Atqui in Ebræo non eſt גֹּפֶר ſed גֹּמֶא quorum illud *arboris & ligni* hoc verò *ſcirpi* ſpeciem notat.

§. 6. *Gofer.* autem (ut & de eo hic aliquid attingamus) *materia arcæ Noachicæ* fuit, quemadmodum expreſſe extat Gen. VI, 14. Fac tibi arcam עֲצֵי־גֹפֶר *ex lignis Gofer, Nidos* (ſeu camerat) *facies in arca,*

arborem pinguedinis & Beros i. e. abietem. In eam descendunt sententiā *Cyrill. l. 1. contra Iulianum, Epiphan. de Nazaræis, Hieron. c. l. Ioseph. l. 1. arch. & Franc. Iun. ac Trem. in h. l.* Neque tamen omninò improbabilis est aliorum quorundam conjectura, qui eam pro *pinu* habent, non tantum ideò quod nominis Germanici Kyfer vel Kufer cognatio, hanc allusionem pariat, sed etiam quia statim verbum כָּפַר adhibetur, ex quo כֹּפֶר oritur, quod non tantum *picem*, sed etiam, *Cyprū seu Cupressum*, item *Pinum* significat; Uti etiam nonnulli nomen hoc *Cant.* 1. 14. usurpatum intelligunt. Ista itaque ratione non tantum affinitas esset inter duo ista nomina *Gofer & Cofer*, sed etiam elegans *paronomasia* in nomine גֹּפֶר & in verbo כָּפַרְתָּ *bituminabis* eam

(se

sc. arcam, quam ex *ligno Gofer* seu *pinu* bituminosa & picea arbore (prop. Rote Tannen) fabricare jussi.

§. 7. Sed *sive hujus sive istius arboris lignum Gofer* fuerit, istud tamen certum est, quod *juncus* non fuerit, ut superius innuebamus. unde Luth. vertit Tennen holtz / Neutiquam tamen istud assertum volum' quod *Papyracea* ista Ægyptiorum Navigia *suberea* fuerint, *aut scirpea natantium adminicula.* In quo sensu *Plautus* in *Aulular. Act. IV. sc. I. Scirpeam,* (aut ut Camerarii M. S. habet.) *Sirpeam ratim* nominat his ferè verbis:

Quasi pueris qui nare discunt scirpea
induitur ratis,
Qui laborant minus, facilius ut nent &
moveant manus:
Eodem modo servum ratem esse amanti hero æquum censeo.

Est enim hæc RATIS SCIRPEA, *qua pueri natatui nondum apti in subsidiũ suæ exercitationis natatoriæ fasciculũ scirporum in oblongum colligatorum abhibebant, periculum in arte natandi facientes*, perindè ut hodiè nostrates *vesicas bubulas* brachiis suis & lateribus adaptant, ut eis velut aliquo fulcimine allevent corpora & flumina supernatent. Id quod Horatius *cum cortice nare* & oppositum *sine cortice natare* dixit *l. 1. serm. Satyr. 4.*

- - simul ac duraverit ætas
Membra animumq; tuum, nabis sine cortice - -

Hinc in proverbium abiit, *sine cortice natare* i. e. sua se ope & opera juvare. Id Greci reddunt, ἄνευ φελλῶ i. e. *sine subere.* φελλὸς enim seu φέλλεος propriè est cortex suberis Corckholtz/ Pantoffelholtz. Quali adminiculo usus est *Cajus Pontius*

Cominius impiger juvenis φελλοὺς πλατεῖς ὑποστερνισάμενος *suberis cortices* latos pectori subjiciens secundo Tyberi Romam defertur, *à Camillo in Capitolium* missus cum *Galli Romam* cepissent apud Liv. l. V. Dec.1. & Plutarch. in vitâ Camilli p.m.227.

§.8. Ideò autem potissimum ejusmodi tētamini natatorio *suber* adhibitū,quia porosum est & leve, undè ap.Strab.proverbium. κουφότερος φελλοῦ i.e. *subere levior*, unde iterum *Horatius l.III.Carm.Od.9.* rectè:

Quanquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice, & improbo
Iracundior Adriâ. &c.

Ideoq; vel prorsus non mergitur, vel admodum difficulter, ut rectè etiam *Pindarus in Pythiis* hymno secundo dixerit ἀβάπτιστός εἰμι φελ-

λὸς ὡς, *sic immersabilis, (ut sic loquar) ut suber sive cortex.* Hinc arbitror factum quod *Lucianus* in Veris Narrationibus Φελλόποδας inducit, *homines latis & quasi phellitis pedibus* præditos, qui per mare decurrere sciunt, ut nō submergantur, germ. vocant Wassertreter oder Wassergänger / Quos etiam *Cœl. Rhodig. l. VII. Antiq. Lect. c. XVII.* allegat, & *Joh. Heroldt* in Prodigiis *Conrad. Lycosthenis* in ling. Teutonicam versis effigies talium hominum repręsentavit apud Senfftleben in Arg. p. 18.

§. 9. Cum istis autem *junceis naviculis* magnam affinitatem habent VIMINEÆ *s. textiles* ex variis *virgultis & salicibus* confectæ, quas Græci ῥίπεα sive ῥίπες appellare solent. Ρίψ ῥιπὸς est *vimen vel ramus salignus* παρὰ τοῦ ῥέπειν; Unde etiam antiqvorum proverbium

θεοῦ

θεοῦ θέλοντος καὶ ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις, *Deo favente vel vimine naviges.* Quo referendus mihi videtur *Pacton* iste Strabonis, quo ipſemet ſe vectum eſſe ſcribit l. XVII. Geogr. f. m. 776. Διέβημεν δὲ εἰς τὴν νῆσον ἐπὶ πάκτωνος. ὁ δὲ πάκτων διὰ σκυταλίδων πεπηγὼς ἐςι σκαφίων, ἔος τ᾽ ἐοικέναι διαπλοκίνῳ. *Trajecimus in Inſulam ſuper Pactone delati. Pacton autem eſt ſcaphæ genus ex virgis ſeu vectibus ſalicum ita compoſitũ, ut textile quid videatur.* Et ne quis iſti texturæ ſidem deroget, & ſuſpicetur, aquã facilè ſubire poſſe & ſubmergere vectos, addit è veſtigio: *Stantes itaq; in aqua vel in aſſeribus ſedentes facile transmiſimus, nihil omnino metuentes. Sunt enim ſine periculo, niſi ſcapha nimis impleatur.* Hinc *Leonius* quidam refert in *Africa quoque flumina ejusmodi Caniſtris* tranſiri. Ab hoc *Pa-*

ctone

ctone deinceps alia similia navigia dicta sunt *Pactones*. Nam πακτοῦν significat compingere, cum quo etiam german. nostrum Packen/ein- oder zusammen Packen coincidit. ut rectè Chalcagninus dixerit, *Pactones* esse genus *Scaphæ textile virgultis consertum, in quo sedentes omnes trajecerunt antiquos*. Rectè *Lucanus* l. 1. *Pharsal.*

Utq; habuit ripas Sicoris, camposq; reliquit
Primum cana salix madefacto vimine parvam
Texitur in puppim, cœsoq; induta juvenco
Vectoris patiens tumidum supereminet omnem.

§. 10. Quibus annumeranda etiam est *sutilis* ista Virgilii cymba cujus meminit 6. Æn.

- - gemuit sub pondere cymba,
Sutilis & multam accepit rimosa paludem.

Has

Has Græci ῥαπτὰς vocare solent, quarum etiam *Arrianus in Periplo Maris Rubri* mentionem facit: ἔστι δὲ πλοιάρια ῥαπτὰ, οἷς χρῶνται πρὸς ἁλίαν καὶ ἄγραν χελώνης, *sunt etiam in ea (insula) naviculæ Rhaptæ* (seu plicatiles seu consutiles) *quibus utuntur ad piscandum & capturam testudinum.* Quo etiam sine dubio *Ennodius in Epigr.* alludit, quando ita:

Sutilis ad tumidas rapitur mea cymba procellas,
Hybernos passura Notos, quam Navita pauper
Rimosam tenui fingens de Cortice puppim
Composuit, nomenq́; dedit sine labe Phaseli.

§. II. Pariter CORIACEA VEL CORINACEA *Navigia* apud veteres celebrantur, quæ erant ex *corio fa-*

cta aut corio circumsuta erant, quales olim in *Oceano Britannico* repertas aliqui tradunt ex *Plinii Lib. VII. c. 56. & l. IV. c. 6.* Quò iste *Sidonii Apoll. Carm. 7.* spectat locus.

Quin & Aremoricus Piratam Saxona tractus,
Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum
Ludꝰ, & assveto glaucum mare findere lembo.

Similiter apud *Lusitanos usq; ad Bruti tempora naves ex corio* viguisse, postmodum autem etiam ex *ligno cavato* fuisse jam supra diximus ex *Strabonis l. III. Georg. f* 147. Ab istis ad *Septentrionaliores etiam populos* devenerunt. Nam *Olaus M. l. 2. Septentr. Region. c. 9.* testatur, quod *Anno Domini M. D. V. juxta Islandiam viderit talem Cymbam ex Corio consutam* quæ fuerit pyratarum littora infestantium. Neque hodienum

enum adeò raræ & ignotæ ſunt e-
jusmodi *Coriaceæ naviculæ: nam &
ipſe ego talem* σκυτάλεσι *ligneis di-
ſtentam, & circumcirca corio duriſſi-
mo obductam cymbulam,* in qua unus
ſedere & remis in utramque par-
tem verſis celerrimè eandem in ob-
viis procellis movere & flectere po-
teſt corpore loricâ vincto, apud
quendam amicũ vidi. Iſtud tamen
mirandum eſt, quod tam exiguâ ra-
ticulâ, tam procelloſo pelago ſe au-
daculi iſti *Islandi* committere au-
deant, ut rectè Aviennus:

- - - - rei admiraculum
*Navigia junctis ſemper aptant pel-
libus]*
*Corioque vaſtum ſæpè percurrunt
ſalum.*

His omnib9 prior *Herod. l.* 1. ſcribit.
Babyloniis quoque & *Armeniis* in u-
ſu fuiſſe: *Navigia eorum,* inquit,
quæ per flumen permeant Babylo-

nem, omnia sunt orbiculata . *atque* CORIACEA, *quæ pecuarii Armeni, qui supra Assyrios incolunt, ex cæsis salicibus faciunt, instruuntq́ pellibus extrinsecus, quibus tegumenti vice utuntur, carinæq́ loco, neq́ puppe discreta, neque prora acuminata, sed in speciem clypei magis orbiculata* (Quoad hanc formam ab istis *Islandicis* & *Norwegicis* differunt *Babylonicæ:* nam istæ & proram & puppim acuminatam habent, & vix tantum spatium in medio habent, ut unus epibata commodè & strictè considere queat) *Tale navigium stramentis stipatum fluvio deferendum permittunt, cùm aliis, rebus tùm verò doliis è palmularum vino onustum, dirigentibus illud duobus hominibus* (hic iterum ab *Islandicis* differunt) *cum totidem palis, quorum alter introrsum palum trahit, alter exterius pellit. Fiunt autem hæc navigia & magna ad-*

modu-

modum & minora, quorum maxima quaque ferunt pondus quinque mill a talentorum, ſingula ſingulos Aſinos vivos intus habentia, majora etiam plures &c.

§. 12. Et ne cuipiam iſta mira & abſurda appareant, cogitari etiam poteſt ex TESTUDINIBUS quoque & VITRIS olim factas eſſe naves. Nã *Leander* conteſtatur, *ſe Venetiis vidiſſe parvas vitreas triremes.* Et *Strabo l. XVI. f. m. 733.* perhibet *Æthiopas* quosdam *Ichthyophagos & Chelonophagos* non tantum *integras domos teſtis* obtegere ſed etiam ὀστράκινα πορθμεῖα *teſtaceos pontones* facere. Verba ejus ita ſonant: οἱ δὲ χελωνοφάγοι τοῖς ὀστράκοις αὐτῶν (ſc. μάνδρας καὶ σπήλαια) σκεπάζονται μεγάλοις οὖσιν, ὥστε καὶ πλεῖσθαι ἐν αὐτοῖς. *Chelonophagi teſtudinum teſtis contegunt (tuguria & ſpeluncas*

ſuas

suas) quæ adeò magnæ sunt, ut vel in iis navigent. Quo de etiam *Herodotus l.IX. Plin l.IX. c. 10. & Sol. c. 87.* videntor.

§. 13. Quænam itaque *materiæ priscarum istarum navium* fuerint, ex dictis liquet. Quod talia quoq; *Navigia Salomonis* fuerint à nobis impetrare non possumus ut persuadeamur. Quomodo enim vel *arundinea vel papyracea vel juncea vel Scirpea vel viminea aut sutilia*, quomodo *vitrea* aut testudinea tam diuturnæ & longinquæ expeditioni conducibilia, quomodo tantæ moli & mercium ponderi ferendo idonea esse potuissent? Imprimis cum tam periculosum æstuosumque, â pyratis & omnis generis monstris oceanicis invium mare & tam diuturno tempore trajici debuerit: ad quod sustinendum ingenti profecto firmamento opus

erat

erat & *muro ligneo*, ſicut Navim firmiſſimam interpretatus eſt *Themiſtocles* ex conſulto Pythio ap. *Corn. Nep. in Them. c. 2.* *Lignea* itaque, ut hodienum ſunt, ita quoque ætate Salomonis fuiſſe, dicimus.

§ 14. Ex quibus autem *lignis & cæmentis* condita fuerit hæc nobilisſima claſſis, aſſequi non poſſumus. Quod *Tyrii ex craſſis Ulmis & Quercubus navium latera & contignationes, ex roborib9 remos, ex cedris Libani malos, ex abietibus antennas* confecerint, nō obſcurè ex *Ezechielis capite XXVII.* colligi poteſt. Ubi eis Dominus per *Prophetam* luxum marinum exprobrat: *Tyre, ædificatores tui impleverunt decorem tuum: Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis, Cedrum de Libano tulerunt ad faciendum malum tibi. Ex alnis ſeu pinis de Baſan fecerunt remos tuos, aſſerem* (ſeu tabu-

latum

latum) *tuum fecerunt ex dente Eburneo.* Cui profana historia prorsus ὁμόψηφος est. *Theophrastus* testatur *l. IV. c. 6.* *Syriam* affatim *Cedrorum* ad *navalem materiam gignere, easque adhiberi ad Triremes.* Similiter in *Diod. Siculo l. XIX. Bibl. Hist. f. 700.* invenio relatum, quod *Antigonus* Rex Syriæ novam classem contra Reges Ægypti & Græciæ adornaturus, ex *Libano multa ligna ad Tyrũ & Sidonem* deduxerit, & naves ex iis compingere annisus sit. Verba ita sonant: Αὐτὸς δὲ πανταχόθεν ἀθροίσας ὑλοτόμους καὶ πρίστας, ἔτι δὲ ναυπηγοὺς κατεκόμιζε τὴν ὕλην ἐπὶ θάλασσαν ἐκ τοῦ Λιβάνου, τεμνόντων μὲν αὐτὴν καὶ πριζόντων ἀνδρῶν ὀκτακισχιλίων, κατακομιζόντων δὲ ζευγῶν χιλίων. Τὸ δὲ ὄρος τοῦτο παρήκει μὲν παρά τε τὴν Τρίπολιν, καὶ Βυβλίαν, ἔτι δὲ Σιδωνίαν, πλῆρες δέ ἐστι ξύλων κεδρί-

δρυΐνων καὶ πευκῶν καὶ κυπαρισσίνων θαυμαστῶν τὸ κάλλος καὶ μέγεθος. *Ipse autem congregatis undique, qui ligna cedant, serraque dividant & naves compingant, materiam ex* LIBANO *ad mare deportat, cui decidendæ secandæque octo virûm millia, devehendæ autem mille jumenta operã locabãt. Mons iste Tripolin, Bybliã & Sidoniã prætercurrit,* Cedris & Cupressis miræ pulchritudinis & magnitudinis refertus.

§. 15. Nunquid autem ex *Libano aut Hierosolymis* in *Asion Gaber* *Cedri vel Abietes & Cupressi deportatæ sint, ad naves Salomonis* compingendas? ambigitur. Istud non solum *ex Sacris,* sed etiam ex *Annalium Tyriorũ conditoribus Menandro & Dio Josephoque l. VIII. c. 2. Ant. p. m. 109. & l. 1. contra Appionem p. m. 452.* constat, quòd ab *Hiramo* Salomon impetrarit potestatem, multum *lignorũ Cedrinorũ & Cyparissinorum* recidendi in Libano,

quod

quod deinde per *rates compactas* in Mari Mediterraneo ad oram littoris Philiſtini deportatum in *Jopes portum, Japho ſeu Japo*, uti expreſſè extat 2. *Chron. II. v. 16.* qui portus non ſolùm *commodisſimus fuit ratium receptioni & diſſolutioni*, ſed etiã *vicinior erat Hieroſolymis*, quam vel *Gazæorum* (ſeu Azza) vel *Azoti* (ſeu Asdod) vel *Aſcalonis* vel *Liddæ & Diospoleos*, vel *Michmetat*, vel *Cæſarea Stratonis*, vel alia quæcunque commoda appellendi ſtatio. Nam ex hoc *portu Javan Hieroſolyma conſpici poſſe* fama eſt, eoque *Judæi usq; ad Mare deſcendentes* utuntur, uti ex Strabonis l. XVI. f. m. 720. Geogr. manifeſtum fit. An autem *Salomon Templo, Solio, aliisque ornamentis regiis confectis, idquod ſupererat lignorũ ad claſſem contulerit*, iſtud quidem inter ἀπόῤῥητα reponimus. Poſſet tamen quis in eam venire opinionem

nem quia ex *Gaza in urbem Ailam transcensus fuit, & iter super Cameli's per arenosa & deserta loca*, uti iterum c. l. *Strabo* commemorat. Unde Camelorum bajulatorum opera non difficulter potuissent aptata & exascitata ligna deportari in Elanam aut Esion Gaber.

§. 16. Quicquid tandem hujus rei sit, *sive ex Cedro Libani; sive ex Cupressis Anti Libani, sive ex quocunque alio ligno* fuerit fabrefacta classis, *ex ligno tamen eam fuisse*, arbitramur. Et ne longius petenda fuisse ligna prætendatur, considerandum propono, quod *circa Ailathanam ditionem in re motissimis desertis & arenosis vastitatibus multa ligna & robora prægrandia navigiis idonea* nata sint, quibus Salomonæi Naupegi uti potuerunt in concinnandis nauticis operibus.

§. 17. Præterea quo APPARATU ET

COMMEATU hoc *Salomonis Navigiū* fuerit provisum, prætereundum nō est. COMMEATUM fuisse *triennem ex sacris paginis* colligim9. Cum enim nautæ *tres annos* contriverint viæ faciendæ, ad *tres quoque annos* classem omni apparatu ad victum, potum, stuppam, antlam, vectes & alia instrumenta nautica necessario instruxisse omninò putandi sunt.

§. 18. *Remigibus actas* fuisse vel *omnes vel plerasq; naves* ante diximus. *Vela* quoq; *Carbasa Artemones, Acatia, Dolones* & alia ὀθονῶν καὶ ἱστίων genera adhibuisse prorsus credimus. Neq; enim verisimile est, eos tam difficilem æquoris campum sine isto navali adminiculo dimetiri potuisse. Neque ignota iis fuerunt. Nam vela vel ab *Icaro*, vel, uti *Theodoro* placet & *Diod. Siculo l. V. Bibl. Hist.* f. m. 291. ab *Æolo* nata *magnum Tyriis navibus ornamentum & adjumentum*

dede-

dederunt, ita ut labentibus retrò annis culpabilem in iis luxum fecerint, cum eadem non *ex lino, aut panno, aut Cannabi, aut alia viliori materia*, uti aliarum gentium conſvetudo ferebat, ſed ex *holoſericis* & *mundiſsima Ægypti byſſo* conficerent, ut *vexilla* non tantum pretioſiora ſed etiam illuſtriora eſſent prę aliis gentibus, quemadmodum *virgula Ezechielis Cenſoria c. XXVII. 7.* annotavit.

§. 19. *Malum Dædalus* primus docuit, & *Antennas* ſtringere induxit idem, teſte Plinio l. VII. c. 56. Cujus partes *Aſclepiades, vir inter Græcos apprimè doctus* ac diligens, ſollicitè expoſuit, utpote qui ait, *navalis mali partem inferiorem pternam vocari, at circa mediam fermè partem τρά-χηλον dici, ſummam verò partem Carcheſium nominari, & inde diffundi in utrumq; veli latus ea, quæ cornua vo-*

can-

cantur. Quo de *Athenæ* *l. XV. Dipnos.* & *Macrob. l. 5. Saturnal. c. 2. f m. III. b.* *Malorum* autem usum *Tyrios* novisse ex priori Ezech. loco claret, ubi dicit, *quod malos ex pulcherrimis & proceris Cedrorum Libani* conficere, & in ea quoque re luxum ostentare consveverint. Quocirca etiam *ex Salomonis navibus malus* tollendus non est.

§. 20. Et quanquam *Anchorarum* inventionem *Eupalamo*, *bidentium* *Anacharsi* accepto referat Plin. l. VII. c. 56. tamen communior sententia tradit, eas à *Thyrrenis* esse inventas, aut si mavis ab *Argonautis*. De quibus *Arrianus* testatur Imperatori in suo *Periplo*, quod in *Phaside adhuc suo tempore duæ Anchoræ ferreæ Argi & Jasonis superfuerint, altera recentior, vetustior altera*, & quasi vetustate collapsa & in fragilia fragmenta redacta, quam in Documen-

cumen-

cumentum *Argonauticæ Expeditionis* esse opinatur. *Anchorarum* igitur auxilium nec *Tyriis*, *nec Salomonis nautis* ignotum esse potuit.

§.21. Parili jure *Gubernacula navium* huc revocare possumus. Nam ex *Plinio c.l.* & *Polyd. Virg. l. 3. d. J. R. c. 12.* constat, quod *Typhis* ea invenerit, & in navalibus Machinationibus exercuerit. Is enim *sumto â Milvio exemplo, qui caudæ flexibus in cœlo monstrat, quid opus esset in profundo*, primus artem gubernandi naviculas introduxit. Quod e *Seneca in Medea Act. I. in Choro*:

Nondum quisquam sidera norat
Stellasq; &c. - - -
Ausus Typhis pandere vasto
Carbasa ponto, legesque novas
Scribere ventis - - -

Sed vento secundo vela contrahenda, & gubernacula aliorsum dirigenda sunt.

SECT.

SECTIO IV.
DE
DIFFICULTATE
ET UTILITATE NAVIGATIONUM.

Summaria.

§.1. Magna navigantium pericula.
§.2. Pro temporum & locorum diversitate variant.
§.3. Navigandi difficultates oriuntur ex defectu instrumentorum.
§.4. Ex Syrtibus.
§.5. Ex Saxis. Aræ propitiæ.
§.6. Charybdes & Scyllæ.
§.7. Ex inconstantia ventorum.
§.8. Ex Tempestatibus.
§.9. Ex naufragiis.
§.10. Ex Piraterio. Pontus ἄξενος.
§.11. Ex monstris marinis.
§.12. Ex frigoribus, imbribus, æstu.
§.13. Difficultas navigandi in Mari Rubro.

§.14.

ἔκθεσις.

§. 1. Magna navigantium *discrimina & pericula* qui vel expertus est, vel saltem animo suo perpendit, ille non potest non intrepidum eorum animum & magnam in fluctib9 adversitatũ superandis constantiã admirari. Ideoq; relatũ accepim' *Gravellanũ præcipuũ Caroli V. Imperatoris consiliariũ, cũ ex Africa cũ Imperatore* rediisset, exclamavisse: *O malũ malũ hospitiũ mare!* Neq; enim hic diver-

tendi

tendi ut in terris, aut recumbendi aut quiescendi datur copia ob perpetuos fluctuum orbes & turbidam maris inquietem. *Antipater Tarsensis* cum ex hac emigrare vellet vita, *DEO singulares decrevit gratias, quod cum se aliquando mari concredisset, optima usus esset navigatione.* Noluit tamen, diffisus fluctuum & ventorum inconstantiæ, secunda vel tertia vice denuo navem conscendere, aut vitam suam turgidis pelagi minis credere.

§.2. Ista autem *pericula pro temporum & locorum diversitate* majora sunt aut minora. Namque olim & difficilius & periculosius quam hoc nostro tempore navigabatur, quo ναυτιλία quasi ad suam ἀκμὴν perducta est. *Majori* quoq; cum *periculo & labore in vadosis & saxosis fretis* quam in *profundo*, ubi libera

navi-

navibus currendis via patescit, fretatur.

§. 3. PRIMO igitur *ista Navigationum difficultas* orta est, *ex necessariorum instrumentorum defectu*, cum *pyxis nautica, chartæ Geographicæ, Hydrographicæ, Topographicæ*, & alia instrumenta, quorum ope & adminiculo hodie per DEI Gratiam & commodius multò & minus periculosè, quam olim, navigatur, infantilem hominum ætatem fugerent: Cum *littora legenda* essent, aut si paululum â ripis in altum ascendissent, *cynosura* sequenda, aut *emittendæ aves*, quas secum in naves sumserant & sæpius emiserant, *ut earum meatum terras petentium comitarentur*, dicente *Plin. l. 6. Nat. hist. c. 22.*

§. 4. DEINDE orta est *navigandi difficultas ex variis syrtibus & vadosis locis* quorum extremitates & brevia implicant navigia, ut emer-

gere nullatenus possint, cum eadem

- - - - - Eurus ab alto
In brevia & syrtes urget (miserabile visu)
Illiditque vadis atque aggere cingit arena.

Per *Syrtes* autem hic non tantum *ista notissima* βραχέα intelligimus in *extrema Africa*, quæ in uno *loco profundissima, in altero verò satis vadosa sunt, Spiranteque vento, cumulus arenæ, qui supra mare fuerat, in profundissimas residet valles, & qui deprimebatur*, mox super aquas egeritur; Sed etiam *qualibet alia arenosa loca in mari*, quorum non minor, quam istorum Africanorum æstus est, & navigantibus exitiosus. de quibus omnibus id pronunciandum est, quod de *Africanis* istis *Lotophagiti & Cephalis* inquit *Strabo l. 17.*

l.17 Geogr. Ἡ χαλεπότης δὲ ταύτης τῆς Σύρτεως (μεγάλης) καὶ τῆς μικρᾶς ὅτι πολλαχοῦ τεναγώδης ἐστὶν ὁ βυθὸς κατὰ τὰς ἀμπώτεις καὶ τὰς πλημμυρίδας συμβαίνει τισὶν ἐμπίπτειν εἰς τὰ βράχη καὶ καθίζειν. Σπάνιον δ' εἶναι τὸ σωζόμενον τὸ σκάφος. Διόπερ πόῤῥωθεν τὸν παράπλουν ποιοῦνται, φυλαττόμενοι μὴ ἐμπέσοιεν εἰς τοὺς κόλπους ὑπ' ἀνέμων ἀφύλακτοι ληφθέντες : i. e. *majoris ac minoris Syrtis difficultas est, quod cum multis in locis fundus sit cœnosus propter affluxus & refluxus maris, contingit ut multi in brevia incidentes inhærescant & rara navigia evadant. Quapropter eminùs navigant, caventes, ne incauti à ventis deprehensi in sinus illidantur.*

§.5. TERTIO orta est ex *immanibus saxis & acutis scopulis*, qui partim supereminent, partim in aquâ oc-

cultantur, nec prius animadvertuntur, quam cum,

- - - furit æstus arenis
Et nothus abreptas in saxa latentia torquet.
Saxa vocant Itali mediis quæ in fluctibus aras
Dorsum immane mari summo: - -

Quæ hic Virgilius *Saxa*, ea Itali *aras* vocant, id est, *margines & crepidines earum molium prominentes, quibus flumina* (Phrasi Lucretii) *oppilantur.* Quod enim aliqui cum *Nascimbænio* ex iis *Ægates insulas* faciunt, non placet. *Prominebant certè moles istæ novem inter Sardiniam & Africam, dictæq; sunt aræ propitiæ celebres icto ibi inter Afros & Romanos fœdere* de quibus *l.8. Lucan.*

- - - angustius aris
Victoris Libyco pulsatur in æquore Saxum;
Tarpejis.

Quo

Quo quidem è loco constat *saxa illa magna religione & veneratione fuisse culta*: Sunt verba *Adr. Turneb. l. XXV. Advers. c. 23.*

§.6. Huc pertinent *Charybdes & Scyllæ*, non illæ tantum inter *Siciliam & Italiam* interjacentes, sed etiam *aliæ in Orientali & Occidentali Oceano occurrentes*. Aliàs in *freto Siculo juxta littus Taurominitanum* nautas terret,

Et vomit epotas sæva CHARYBDIS *aquas.*

Sicut in *oppositis Italiæ littoribus Scylla* terrori & interitui est. *Utraq; angustum & anceps fretum* alterno cursu atrox, sævum & infame fecit, Cum *una versus septentrionem, altera versus meridiem, utraq; appulsis noxia esset*, de quo eleganter, ut omnia, *Virgil 3. Æn.* inquit:

Ast ubi digressum Siculæ te admoverit oræ
Ventus, & angusti rarescent claustra Pelori,
Læva tibi tellus & longo læva petantur
Æquora circuitu, dextrum fuge littus & undas.
Hæc loca vi quondam & vasta convulsa ruina,
(Tantum & vi longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt; cum protinus utraq; tellus
Una foret, medio venit vi pontus & undis
Hesperium Siculo latus abscidit, arvaque & urbes
Littore diductas angusto interluit æstu.
Dextrum SCYLLA latus lævum implacata CHARYBDIS
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos

Sorbet

Sorbet in abruptum fluctus, rursusque
sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat unda.
At Scyllam cœcis cohibet Spelunca la-
tebris
Ora exertantem, & naves in Saxa tra-
hentem.

Reliqua huc spectantia ex *Ovidij Metam. l.* 13. in fin. *&* 14. ab init. *Thucyd. l. 4. & Hom. Odyss.* μ. *& Natal. Com. l. 8. Mythol. c. 11.* peti possunt.

§.7. QUARTÒ orta est & hodiernum quoque oritur *navigationum difficultas ex horrendis ventorum flatibus* qui

- - - velut agmine facto,
Quà data porta ruunt, & terras tur-
bine perflant.
Incubuere mari, totumq; à sedibus
imis
Vnà Eurusq; Notusq; ruunt, creberq;
procellis
Africus, & vastos volvunt ad littora
fluctus.

Si enim tanta ventorum potentia in terris est, quantam in mari esse putas? Non solum *tecta* dejicere, *plumbeas trabes* evellere, homines *Cataphractos*, *onerata plaustra* percellere, sed etiã *Saxa* in sublime elevare, & *urbanas domos* in agros efferre, imo & *molendina* cum *molari lapide, totoque tecto & inclusis hominibus* procul transportare valent, sed etiam ita *mare commovere*, ut eluctari non liceat. Quemadmodum in sola *Jonæ Historia* videre possem*, si nulla alia in promptu essent.

§.8. Ex his mox suboriuntur *horrendæ tempestates & fragores Elementorum & tonitrua nubium*, tanta ut

Præsentem nautis intentent omnia mortem.

Nam:

Eripiunt subito nubes cœlũq; diemq;
Nautarum ex oculis, ponto nox incubat atra

Intonuere poli & crebris micat ignibus æther.

Sique in terris, in domibus, in conclavib9 clausi sæpius vehementiam fulminum & tonitruorum ita formidamus, ut animam expirare videamur: Quid animi esse putandum iis, qui in mediis fluctib9 positi nec cœlo adhærescunt, nec terræ stamina tangunt? Sed modo sursum in altum evehuntur, modo deorsum feruntur, ut orcum ipsum petere videantur?

§. 9. Exinde ut plurimũ *Naviũ concussiones, classiũ suppressiones, mercium amissiones, navitarũ & mercatorũ καταποντισμοὶ* sequuntur. Ut appareãt.

— rari nantes in gurgite vasto
Arma virûm, tabulæq́; & Troïa gaza per undas.

Ita confractę sunt *naves Josaphati* in ipso navali & portu 2. *Paral. XX.36.* Sic *Jonas* Propheta *furorẽ Tẽpestatis,* *rabiem*

rabiem maris & immanitatem monstrorum marinorum expertus rectè poterat orare *c. 2. v. 4. Domine projecisti me in profundum aquarum, & flumen circumdedit me, omnes alluviones tuæ & omnes fluctus super me transierunt. & mox v. 6. Circumdederunt me aquæ usq; ad animam, vorago circumdedit me. alga alligata est capiti meo. Ad extrema montium descendi, terra clausa erat propter me in seculum v. 7.* Huc spectat *naufragium S. Apostoli Pauli* ordine descriptum Actor. XXVII. à vers. 9. ad fin. Neque semel tantum sed tribus distinctis vicibus naufragus fuit B. Apostolus, quod ipse de suis κινδύνοις ποταμῶν καὶ κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ loquens edocet τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, *ter naufragium passus sum, nocte & die in profundo maris fui* 2. Cor. XI. 25. *Plures istiusmodi*

ναυα-

ναυαγίας hic recensere supersedeo, cum earum tanta sit copia, ut quas priori, quas posteriori loco adducam, nesciam.

§. 10. Tandem si *mitius sit mare*, & nautis facilem transitum præbeant *venti* tunc nihilominus (credo ne sicca & diuturna esset navigantium securitas) *Alia nova pericula à piraterio* suboriuntur. *Piratarũ* enim tanta est impietas, ut, quos natura omnis vult salvos, & mare dimittit inultos, isti infestent, rapiant, enecent. Neque hominum vitæ, neque navium mercibus parcunt. Quo ista *Pliny* spectant verba: *Nec sævitia Tempestatum mare concludit, piratæ primum coëgere mortis periculo in mortem ruere, & hyberna experiri maria. Nunc idem hoc avaritia cogit l. 2. Nat. H. c.* XXXVII. Hæc inter alias etiam est causa, Quod ista *Jasonis expeditio Argonau-*

tica

tica tantopere fuit Veteribus celebrata, eò quod *Argonautis* cum tot *piratis Colchicis* decertandum esset, priusqnam *aureo vellere* potirentur. Non solum enim *Rex Æetes* hospitum cædibus litabat, sed ejus quoque mores imitati subditi immanes erant & sævi in naufragos quosque: indeq; infame quondam *Ponti Euxini* nomen fuit. Quia qui nunc εὔξεινος & *hospitalis*, olim ἄξεινος est vocatus, ut illud Ovidii habet:

Frigida me cohibent Euxini littora Ponti,
Dictus ab antiquis AXINUS ille fuit.

Idem ex *Apollodori l. 2. de Nav.* & ex *Eratosthene* demonstrat *Strabo l. VII. Geogr. f. m. 281.* ἄπλουν εἶναι τότε τὴν θάλασσαν καὶ καλεῖσθαι ἄξενον διὰ τὸ δυσχείμερον καὶ ἀγριότητα τῶν περιοικούντων ἐθνῶν καὶ μάλιστα τῶν Σκυθῶν ξενο-

ξενοθετούντων καὶ σαρκοφαγούντων καὶ τοῖς κρανίοις ἐκπώμασι χρωμένων, ὕστερον δὲ εὔξεινον κεκλῆσθαι τῶν Ἰώνων ἐν τῇ παραλίᾳ πόλιν κτισάντων. *Priſcis ſeculis mare iſtud nulli patuiſſe navigationi,& proinde* ἄξεινον *i.e. inhoſpitalem pontum appellari ſolitum, propter tempeſtuoſa & per hiemes interclusa loca & accolarum immanitatem, maximè Scytharum, hoſpites immolare ſolitorum, & humanis veſcentium carnibus, & pro pateris calvariis utentium. Noviſſimè autem cum Iones ad littora urbes condidiſſent, Euxinum i.e. benignum hoſpitalemque vocari cœptum.* Neq; ea *prædonum manus* tantum Ponto Euxino aut *Boſphoro Thracico* concluſa eſt, ſed eadē per *omnia maria vagatur, ex raptu victura & cæde aliorū hominū.* Tales igitur in *mari Mediterraneo, in Oceano Germanico, in Atlantico, Æthiopico Indico*que

compassi: discurrunt homines *Polyporũ instar* velorũ facies mutantiũ & nova Acatia induentiũ quoties ipsorum ingenio perplacet.

§.11. Ne autem ista tantum sit *mare & navigia infestantium* turba qui *super mari* vehuntur: Ipse quoq; Pontus gignit & educit fœtum, *monstra nimirum marina & immania Cete*, quorum & tanta vastitas & velocitas est, ut magnum aquarum cumulum in navigia evomere, sæpè quoq; minora demergere valeant. De quibus inter alios *Olaus Magnus* in sua *Hist. Boreal.* legi potest.

§.12. Denique non parum difficiles & arduas quoque navigationes faciunt *frigora Borealia & Imbres mordaces*, qui non tantum remigum & nautarum corpora debilitant, sed etiam carinas continuis istis mordacibusque destillationibus

bus dissolvunt, ut mare in laxatas compages subeat,

Dum laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimisq; fatiscunt.

Quantum *nives & glacialia frigora* noceant navigantibus, isti qui *Boreales Oceani plagas* pervagantur, possent testari: Inprimisque navales istæ expeditiones *Batavorum in plagam Borealem, in novam Zemblam, in Groënlandiam* & similes glacialis maris regiones susceptæ, quas *Gerard. à Vera* aliique descripserunt, quas nemo sine stupore & (ferme dixerim) sine lachrymis legere valeat Sicut autem in istis locis *septentrionalibus* multum nocent *frigora*: ita *sub Linea æquinoctiali, & ad meridiem, nimius sæpe æstus & ardores solis incommoda non una navigantibus pariunt.*

§.13 Ista

§ 13. Ista tamen *pericula* fere omnia *communia sunt* singulis navigantibus, SPECIALIA autem quæ *Salomonis nautis* erant metuenda, *nec minora nec pauciora erant. Neque enim Compassum Magneticum*, neque tàm exquisitas *mappas hydrographicas* possederunt, quales jam habemus, ut ut per *Salomonem* non parum informati sint *de Regione aurifera, de locis vicinis, de statis anni & negotiationum temporibus*. Similiter in multa *vadosa loca & saxa* impegerunt, quæ in Mari Rubro occurrerunt. *Tempestatibus* quoq; *fluctibus marinis, & monstrorum marinorum* quorum etiam *Cicero* meminit *l. 1. d. Nat. Deor. f. m. 145. insidiis, inimicis imbribus & æstivis solis ardoribus* erant obnoxii. Nam *ab iis omnibus non solum littora Indiarum insulis & Peninsulis refertarum, sed etiam mare Erythræum fuit infame*. Ita *Pompon.*

Mela

Mela l. III. d. sit. Orb. f. m. 205. Rubrum mare procellosum, asperum, mare profundum & majorum animalium magis quàm cœterorum capax est. Sunt enim in fundo prominentes insulæ, frequentia vada, angusti obliqui & incerti canales, tùm præterea alia juncorũ & marinorum fruticum ingens copia in alto prominens, atque etiam aliæ arbores, quæ navigationis cursum impedire possunt. Insuper propter rapidum aquarum cursum & impetum fluctuum, frequentibus convulsionibus littora prærupta sunt, ex quibus vortices atq; vertigines cum ingenti periculo fieri necesse est. Et ne id tantũ de uno ejus Arabico sinu intelligatur, audire etiam placet *Plin. l. 13. c. 25.* id de *toto mari Orientali* extendẽtem: *Rubrũ*, inquit, & *totꝰ Orientis Oceanus refertus est Sylvis.* Quanquam & istud tradat alicubi *Procop. l. 1. d. B. Pers.* Prædictũ Rubrũ mare in *tenebris minùs, luce*

luce vero *magis procellosum* esse & *æstuosum*. Nam plerumque

— — *Sylvæq; & sævaquiescunt*
Æquora cum medio volvuntur
sidera lapsu.

§. 14. *Hæc pericula navigantium omnia & difficultatem* navigandi prævidens, qui nihilominus sciens volensque mari se comittit, annon *magni & confidentis animi* hominem esse oportet? Annon *primum* mare ingressum *Audacem &* τολμῶντα fuisse oportet? *Pleriq; ex veteribus & Neotericis Scriptoribus* & primos & sequentes omnes navitas in Audaculorum classem transtulerunt. Ita *Hor.* olim cecinit:

Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilē truci
Commisit pelago ratem
Primus.

Non satis *periculorum* erat in terris

ris positum, *Discrimina* quoque *in mari* erant tentanda. Quando ventorum murmura, *imbrium & tonitruũ* vim audimus, timemus etiam, dum domi latitamus: Exhorrescimus cùm in camporum recessibus, in sylvis & solitudinibus moramur. Quantum itaque *periculorum in procellosis æstuantium marium fluctibus* futurum erat? Attamen ea omnia supergressus est homo, animum ferreo & adamantino pectore firmans,

Qui siccis oculis monstra natantia

Qui vidit mare turgidum &

Infames scopulos Acroceraunia.

Scilicet *hominis curiositas cum audacia conjuncta semper ultra tendit & nihil fere relinquit inausum.* Hinc *Bias* unus ex *Septem Græciæ sapientibus* tanta maris pericula considerans, ὁ ναύτης, inquit μήτ' ἐν τεθνηκό-

σι μήτ' ἐν τοῖς βιοῦσιν ἐστιν. ἀμφίβιος καὶ ἐπὶ τῇ τύχῃ πᾶς γενόμενος: Scilicet *navigantes nec vivorum nec mortuorum censu numerandos* esse voluit: *Sed intermedio loco computandos, utpote quorum vita in morte & mors in vita sit præsentissima:* Quid enim?

— — — concurritur: horæ
Momento aut cita mors venit, aut
victoria læta.

Quo etiam tendebat *Anacharsis Scythæ* regia stirpe nati responsum, quod alicui, *utram plures sint mortui an vivi?* interroganti, dedit: τοὺς οὖν πλέοντας ποῦ τίθης; *navigantes in utro numero ponis?* Dubitabat nimirum, an inter vivos habendi, qui vitam undarum & ventorum arbitrio commisissent. teste *Diog. Laërt.* περὶ βίων *l. 1. c. 8.* Idem, cuidam percontanti *quænam essent*

secu-

securissima navigia? τὰ νενεωλκημένα inquit, *i.e. ea quæ in portum venerunt. Plautꝰ* certè omnium molestiarum comitem & fomitem *navem* indigitat, quando inquit: *Negotii qui volet sibi vim comparare, navim & mulierem, hæc duo comparato.* Hinc sumus autoritate & potentia *Cato* aliquoties dicere consvevit: *Ejus se inter alia duci pœnitentia, quod, quo terra pervenire potuisset, navi iverit. Cajus Plinius Sec.* in hunc dilapsꝰ locum Comm. in prooemio l. XIX. Nat. hist. Ubi *de lino liniq; usu in vela conficienda* adhibito agit, ita paratragœdiatur: *Audax vita, scelerum plena, aliquid seri, ut ventos procellasq; recipiat & parum esse fluctibus solis vehi. Sed quamvis amplitudini antennarum singulæ arbores sufficiant, super illas tamen velorum alia vela: præterea que alia*

in proris, alia in puppibus pandi, ac tot modis provocari mortem. Et mox: *Satis non fuit hominem in terra mori nisi periret & insepultus.* Cum aliquis *Callimacho* magnopere felicitatem negotiationis marinæ deprædicaret, & lætissimum in planum mare profectum ostenderet, respondit: ὡς ἡδὺ μὲν θάλατταν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν. *Quam jucundum est mare ex terra intueri.* Indicans lætum esse prospectum maris, sed difficilem & prorsus audacem maris ingressum. Quare etiam *Alexis dixisse fertur:*

Ὅστις διαπλεῖ θάλασσαν, ἢ μελαγχολᾷ
Ἢ πτωχός ἐστιν, ἢ θανατᾷ. Τούτων τριῶν
Ἑνὸς τ' ἀποτυχεῖν τ' ἐλάχιστον οὐκ ἔνι.

Qui mare navigat, aut insanit,
Aut mendicus est aut mori cupit,

Ex

Ex his tribus

Fieri non potest quin unum saltem verum sit.

Et certè si verum fatendum sit, *pericula vitæ & fortunarum* diffiteri nequimus, ita ut hic rectè iterum pronunciaverit *Anacharsis*, qui cum didicisset crassitudinem navis quatuor digitorum esse, τοσοῦτο, ἔφη, τοὺς πλέοντας τοῦ θανάτου ἀπέχειν. *Tantū etiam dixit navigantes à morte abesse,* ut c. l. *Laertius* habet. Et sæpe ne quidem unius lateris aut asseris latitudine à morte distant, si præsertim tempestates omnia misceant. Ex quibus tale emergit argumentum. *Quicunque sciens volensq; præsentissimum vitæ periculū ingreditur, is est audax. Nautæ scientes volentes præsentissimum vitæ periculum ingrediuntur. E. sunt audaces.*

§.15. Sed hisce se *unus ex Neotericis*, quod sciam, *Bartholom. Kecker-*

mannus in suis Problem. Nautic. parte 1. General. p. m. 757. opposuit & temerarium à Nautis ausum proscripturus, distinguit *inter periculum temeritatis & vocationis*, quorum illud adire *audaciæ* est, hoc verò officium alicujus postulat. Et rectè quidem. Nam *non omne periculum est subterfugiendum. Aliàs nec bellorum alea subeunda, in quibus non minora certè sunt pericula, quam in navigiis; nec metallifodinæ ingrediendæ,* in quarũ cavernis qui latitat, quantum quæso abest à morte? quantum à casuræ terræ & sabuli præcipitio & violenta sui oppressione? *Nec ædificia aut turres erigendæ,* à quorum ruina immane quantum damnorum & periculorum suboritur? *Nec piscium captura, nec peregrinationes, nec venationes* sine improperio ac temeritatis nota suscipi possent, utpote ex quibus etiam multi aut pereunt

reunt aut vicini ſunt morti. Ac proinde diſtinctione illa pręmiſſâ, *Major* eſt intelligenda *de periculo temeritatis & audaciæ*; cum tamen *Minor* valeat de *periculo vocationis & officii*. Et quid tandem dicendum? Si *naviigiationis & navigiorum uſus* ab *Adamo* deſcendit quod ſect. 1. volebamus, aut ſi à *Noacho* venit, viris DEI ductum ſequentibus, & DEI juſſu naves fabricantib9, numqvid adhuc *audaciæ opus* erit navigaſſe? Aut *indecentis temeritatis* poſtulandi iſti viri, quorum facta DEO probantur? Cur itaque *Chriſtus Dominus noſter ſe mari concredidiſſet? cur diſcipulos naviculis agendis aſſuetos non abſtraxiſſet ab iſto vitæ genere, ſi illicita ea eſſet vitæ ratio, ſi audaciæ plena?* Imo ex *Dominio maritimo Adamo & Noaho divinitus conceſſo* ego iſtud eliciendum eſſe judico, quod *navigationes ſint tale DEI be-*

neficium quod ipse hominibus non tantum in sui usum, sed etiam Dominium maris vindicandum concessit, natura implantavit & ad exercendum instimulavit. Proinde *mitius quidem pro Nautis pronunciandum est* judico, *eosq; non tam audacia postulandos*, quam *in sua vitæ & muneris statione commendandos*, & ut sua fideliter & cum debita pietate exequantur munia, commonendos esse.

§.16. Et uti negatum ire nolumus, *multos ex remigum & navitarum numero* esse, fierique per ἐμπειρίαν & toties feliciter institutam navigationem *audaculos, & modum pietatis ac honestatis excedere*: Ita vicissim contendimus, *totam ναυτιλίαν non esse condemnandam, aut vitii arguendam. Neq; enim vitia artificis arti sunt imputanda.* Neque universalis regula ea est constituenda: *Nullum nautam*

nautam esse bonum: quin potius ita concludendum: uti *veteranis militibus* propter victoriam sæpius reportatam, *metalli fossoribus* ex fossis aliquoties feliciter prodeuntibus, *venatoribus* Sylvestrium bestiarum impetus sæpius sustinentibus *fortitudo* ἐμπειρικὴ *experimentalis*, quā vocat *Aristoteles* διὰ τὴν ἐμπειρίαν, ascribitur, ita etiam *eandem nautis ex naufragiis & periculosis navigationibus sæpius eluctantibus, ita ut iis animus crescat & obfirmatio pectoris quasi callum obducat, tribuendam esse*.

§.17. Quantò autem *majora* fuēre *navigationum pericula*, tanto etiam copiosiora sunt *commoda* earundem: Et quo *major difficultas* nautas oppresserat in mari: Eò *major* eos *spes* alit & *utilitas* quam ex ναυτιλίᾳ habent. Ita ut si *hanc cum*

illa conferas, *illa præ hac minor fiat*, quam *ut debeat attendi*. Est enim ut breviter multa complectar, Utilitas Navigationum 1. ECCLESIASTICA, 2. POLITICA, 3. OECONOMICA, & 4. PHILOSOPHICA.

§. 18. Quantum enim *Navigationes*, olim promoverint, & hodienum etiam promoveant PHILOSOPHICAS SCIENTIAS, cogitare potius quam effari possumus. Breviter id Physica & Geographia demonstrabunt. PHYSIOLOGIAM *nostri Orbis* raris *plantis & herbis*, inauditis *feris & avibus*, inusitatis *gemmis & metallis*, aliisq; ex novo Orbe nobis communicatis adaugent. GEOGRAPHIAM HYDROGRAPHIAMQUE mirum, quantum perfecerint Navigationes, ita ut *hodierna globi terrestris scientia*, & *omnium locorum cognitorum adapertio*, cum prisca *Eratosthenis*, *Posidonii*, *Eudoxii*, *Hecatæi*, *Ana-*

ximan-

ximandri, Milesii, Ptolomæi, Melæ de πραγματείᾳ γεωγραφικῇ *notitia* collata *lucem meridianam*, illa autem *illunis noctis* obscuritates præ se ferre videantur. Quis *Orientem & extimas ejus insulas?* quis *Austrum & longe cohærentem terræ incognitæ tractum?* quis *occidentem & totam Americam? quis septentrionem & totum glacialem Oceanum* cum insulis & terris latissimis cognovisset, nisi navigantes eò descendissent?

§. 19. *Utilitas* OECONOMICA Navigationum in eo cōsistit, quod multa non tantum *frumentorum & leguminum*, sed etiam *aromatum & condimentorum exoticorum & amplissimorum & pretiosissimorum* genera in nostris *officinis & culinis* hodiè habeamus, quibus majores nostri carere, & solis inquilinis terræ suæ fructibus contenti esse debuerunt. Hinc tantum *sacchari* & *piperis*,

tantum *Cinnamomi* & *Zingiberis*, tantum *nucum myristicarum* aliorumque *aromatum*, quæ & oriens & occidens abunde ad nos emittit, habemus, ut nulli9 hodie adeò abjecta sit culina, quę non aliquid horum exhibere posset.

§. 20. *Utilitatem* POLITICAM eam vocamus, qua *Reges, Principes, & liberæ Resp. nostrorum Europæorum* etiam *Asiaticorum* & *Africanorum* non tantum PUBLICA COMMERCIA *navalia* etiam cum remotissimis gentibus exercent, quod certè beneficium DEI tantum est, ut satis æstimari non possit, nec sat digna gratiarum actione exolvi: Sed etiam BELLA MARITIMA ex usu Reip. geri, & minori cum damno aut noxa vel profligari & deleri, vel protrahi & dilatari; IMPERIORUM etiam *fines* ad remotissimas terras & insulas, quas *DEus abscidit*

pru-

- - *prudens oceano dissociabili*, proferri, tot *ferocissimæ gentes*, *& barbaræ nationes* jugo laudabiliū Principū & Regū subjici & ad mansvetā vitę rationem traduci possunt. Qua certe (*felicitate* dicā *an summa potestate*) *Lusitani*, *Hispani*, *Galli*, *Angli*, *Batavi*, *Veneti*, *Genuenses*, *Dani*, *Sveci*, aliique *Europæi* populi gaudent cum magnâ *Europææ* gentis, laude, honore & terrore.

§.21. ECCLESIASTICAM denique *Navigationum utilitatem* in eo ponimus, quod per eas una cum regnorum amplificatione etiam *Ecclesiæ limites proferantur*, *& verbum Evangelii etiam remotissimis & dissitissimis Japonibus*, *Malabaribus*, *Sinensibus*, *Moluccanis*, *Peruanis*, *Brasilianis*, *Patagonibus*, *Californianis*, *Quiviranis*, *Virginiensibus*, *Islandis*, *Russis*, *Tartaris*, *Mongulanis*, *aliisq́*, *ad quatuor mundi cardines populis*

habitantibus annuncietur. Cùm antea in cœca ἀθεότητι & gentilibus non Idolomaniis & superstitionibus tantum, sed si quid iis etiam asperius aut abominabilius nominari potest, versati fuerint. Quanquam enim istorum *emissitiorum vel Pontificiorum vel Calvinianorum impurum* sit, & propter varias *superstitionum & falsorum dogmatum admistas paleas, inquinatum ministerium: tamen semen verbi divini non erit sine fructu*, ut & hic & illic & alibi locorum *puriores fiant auditorum aures, quam fuerint prædicantium linguæ. Sicut descendit imber de cœlo & non revertitur illuc, sed germinare facit terram & eam inebriat: sic erit verbum meum quod egreditur de ore meo, non revertetur illud vacuum, sed faciet quæcunque volui & prosperabitur in his ad quæ misi illud* inquit DEUS ipse *Es. 55,10.*

§. 21.

§.21. Hinc esse arbitror quod tam egregiæ apud *Patres* extent *Maris commendationes*; Eæ enim pleræque etiam *Navigationibus* laudem conciliant: Ita *Ambros. in Op. de Creat. Sex dierum*, *Bonum*, inquit, *mare, tanquam hospitium fluviorum, invectio commeatuum, quo sibi distantes populi copulantur, quo præliorum removentur pericula, subsidium in necessitatibus, refugium in periculis, gratia in voluptatibus, separatorum conjunctio, itineris compendium, transfugium laborantium, subsidium vectigalium, sterilitatis alimentum.* His gemina habet *S. Basilius Hom. 4. Hexaëm.* & Gregorius *Nazianzenus l. 2. d. Theologia & Theol.* Eleganter quoque, ut solet, *Plut. in libro* qui inscribitur *Aquæ & Ignis Comparatio tom 1. Oper. Moral.* p. m. 450. *Mare elementis utilitate inferius non est, cũ alias ob res, tum ob hominum commer-*

cia. Vitam enim nostram agrestem alioqui & commerciorum expertem hoc elementum conjunxit & perfecit, mutuis auxiliis directam, & permutationibus communitatem & amicitiam conciliantem. Heracliti est, si sole careremus noctem nobis futuram perpetuam. Licet autem nobis eodem modo dicere: Absque mari fuisset homo animal omnium animalium ferissimum & imprudentissimum. Plura alia huc pertinentia omitto. Cum quibus si velit etiam *Scripturæ Testimonia* conjungere, quæ *Job. 40. v. 10. Psal. 104. v. 25. 26 Es. 23 v. 1. 2. &c. extant, Aquarum* pariter *& Navigationum encomiis* applausum daturus est benevolus Lector.

§. 23. *Eas quoq; causas* SALOMONEM *compulisse, ut* OPHIRANAM istam *classem adornaret, & in auri feracissimas Orientis regiones mitteret; nullum est dubium. Neque eum etiam sua spes fefel-*

fefellit. Ex ista enim classe Salomon se suosque cives omnes auro & argento, pretiosissimis gemmis, omniq; aliarum rerum copia ornavit, ut major divitiarum, aromatum, animalium, lignorumque affluxus in Judæa non fuerit, quam Salomonis tempestate.

CAPUT II.

DE PORTU ET NAVALI CLASSIS SALOMONÆÆ.

NAupegi commodum *navale*, Navitæ securum *portum* sibi ante omnia eligunt. Neque enim aliter utrosq; facere oportet, quam sollicitos esse de utroq; in expeditione aliqua maritima: de illo quidem, in quo aptari & confici, de hoc

autem

autem, in quo tuto quiescere, & si quid labis & rimarum contrahant, reparari possint navigia. Qua de re etiam *SALOMON sapientissimus Navigationis Ophiranæ Director & Princeps*, commodissimam νεωρίαν & oportunissimum portum sibi delegit, *ASION GABER* scilicet *in mari rubro* situm, *in quo & recentes naves facile concinnari, in quo stare, ex quo exire & ad quem appellere opportunè* poterant, quoties *ex Ophirâ INDICA redibant onustæ*, & in *illam ex isto vacuæ tendebant*. Ut autem & hic ordine procedamus, duas quoque hic constituemus sectiones, quarum PRIMA de *ASION-GABER*, & SECUNDA de *AILATH* erunt, quia utriusque loci in sacris fit mentio, atque de utroque non leves suboriuntur dubitationes. Esto igitur

SECT.

SECTIO I.

DE ASIONGABER.

Summaria.

§.1. *Navale Salom. Asiongaber seu Ezeongeber.*

§.2. *Notatio nominis triplex.* ξυλακισμοφόρος.

§.3. *Sam. Bocharto est Spina Viri gibbosa.*

§.4. *Becani Chabriæ Castra. Quis Chabrias?*

§.5. *Chabriæ castra seu Bætogabra ubinam?*

§.9. *Asiong. non potest esse Chabriæ castra.*

§.7. Ασιωνγάβερος, γασιωνγάβερ, *ESSIA, ASIA.*

§.8. *An Asiong. sit Berenice?*

§.9.

§.1. Locus

§. 1. *Locus*, in quo suam *classem* confecit, & ex quo eandem eduxit SALOMON, in sacris expresse vocatur ASIONGABER, *Hebraicè* עֶצְיוֹן־גֶּבֶר scribitur 1. *Reg.* 9, 26. *&* 2. *Paral.* 8, 18. Sed in Numeris *c.* 33, *v.* 35. 36. propter accentus regios, producentes (ֶ) in (ָ) etiam scribitur עֶצְיֹן גָּבֶר׃ quæ ipsa scriptio repetitur 1. *Paral.* 20, 26. *&* 1. *Reg.* 22, 49. *it.* *Devt.* 2, 8.

§ 2. Quæ genuina hujus nominis sit ratio, parum constat. Aliqui ex עָצַם *robustus fuit*, & גֶּבֶר *vir* derivant, quod sit עֹצֶם גֶּבֶר *robur viri*, sed neque literæ radicales consonant, neq; significatio loci. Aliis videtur descendere ex עָצָה *leviter claudere*, eò quod videatur *leve aliquod claustrum*, seu *oppidulum tenuiter septum*. Optimè isti mihi cum B. Luthero facere videntur, qui

qui *Ezion geber* vertunt Starckholtz/ ex themate nimirum עץ quod *lignum*; synecdochicè *arborem*, & in genere *quævis arbusta & frutices* significat, & ad *ea omnia transfertur quæ altius excrescunt, & ramos producunt*. Ita ut עֶצְיוֹן naturam alicujus nominis *in fine litera* ן *aucti* induat: cui altera compositionis pars accedit גֶּבֶר vel גָּבַר ex גָּבַר *validus fuit & robustus*. Ac proinde *Ezion geber* vi nominis erit *Lignum validum seu Lignatorium robustum*, eò quod in isto *Maris Rubri* tractu ad *Ezeon-geber* in vastissimis scilicet solitudinibus & Arabicis desertis multum lignorum cædebatur ad structuram domuum & navium aptorum. Ita etiam S. *Hieronymus in Epistolâ ad Fabiolam exposuit*, vocavitque *lignationes*

viri

viri aut dolationes hominis, quod (inquit Hieron.) significantius *Græcè dicitur* ξυλακισμοφόρος. *quæ vox significat, lignorum ferax, quod ea solitudo sit ferax arborum: & diligentis Magistri* (inquit Hieron.) *disciplina monstratur cædentis ligna informia, & dolantis, facientisque vasa diversa*: vide igitur *portui Sylvam in eo deserto adjacentem, maximè opportunam ad præbendam materiam navibus.*

§. 3. Non satis assequi valeo quod *Samuel Bochartus* in *Chanaan* suâ *l. 1. c. XLIV.* hanc in rem adducit. גֶּבֶר, *inquit, est vir, &* עֶצְיוֹן גֶּבֶר *est Spina viri: Nempe* עציון *idem quod* עצה *vel* עצי *forma diminutiva.* Itaq; *Asiongaber est* ῥαχὶς *vel* ῥαχία *rupes in spinæ seu dorsi modum in mare excurrens. Hesychio* ῥαχία *est* πᾶς πετρώδης αἰγιαλὸς, *omne littus* saxosum

ſum. *Suidas exponit* τὴν ἀκτὴν καὶ τὸν τόπον αὐτὸν, ᾧ προσαράττει τὸ κύμα *littus & ipſum locum, ad quem allidi-tur fluctus. Et proverbio dici notat in garrulos & obſtreperos* ῥαχίας λαλέστερος *quia littus ſcopulis & rupibus aſperum ab aſſiduis fluctibus non ſine fragore tunditur. Hujusmodi* ῥαχίαις *infamis eſt locus, in quo ſita eſt Dyrrachium;* ὅθεν καὶ διὰ τὴν ῥαχίαν δύσορμον Δυῤῥάχιον ὠνόμασαν τὸν τόπον, *unde etiam propter impetuoſam ſpinam ſeu rupem locum illum appellarunt Dyrrachium, Suida teſte & Scriptore Etymologici magni. Ita & ſinus Arabicus maximè* ἐν τοῖς ἐπάνω *in ſuperiori parte h.e. intima, ubi Aſion Gaber.* Ita Arrianus in Periplo: οὗτος Ἀραβικῆς χώρας ἡ πείρου παράπλους, ἐστὶν ἐπισφαλὴς καὶ ἀλίμενος ἡ χώρα, καὶ δύσορμος καὶ ἀκάθαρτος, ῬΑΧΙΑΙΣ καὶ σπίλοις ἀπρόσιτος. *Hæc*

Ara-

Arabicæ continentis præternavigatio periculosa est, & importuosa regio, & inhospitalis & fœda rupibus & scopulis inaccessa. A vicinia talis alicujus ῥάχιας dicta est Asion Gaber. Proinde classis Josaphat antequam inde solveret, in ipso portu confracta est 1. Reg. XXII. 49. Et Asion Gabere deserta posteriores Ailam magis frequentaruut. Hæc Bochartus. Quæ quidem suam haberent probabilitatẽ si modò de eo constaret, an עֶצְיוֹן esset per apocopen quasi עֶצֶה dictum. עֶצֶה enim spina est ex עָצָה clausit, eò quod claudat hominis tergum.

§. 4. Prorsus ridiculum est, quod *Johan. Gorop. Becanus in Hispan. l. V. §. p. 74. seq.* nescio qua inflexione vocum motus habet, qui *Eziongeber vult dictum quasi CASTRA*

CHA-

CHABRIÆ, ut si esset עצם גֶּבֶר seu *robur & munimentũ CHABRIÆ.* Scilicet ista *CHABRIÆ* CASTRA à *Ptolomæo, Strabone, ad fines* Ægypti & Idumeæ, prope sinum Nili Pelusiacum collocantur, & longissimo intervallo montium & desertorum locorum *à Rubro Mari*, ne dicam ab *Elanitico* sinu distant. Quamquam nihil certi habeam, quod dicam de illis CHABRIAE CASTRIS, tamen nomen isthinc venire puto, quod *Chabrias* insignis Atheniensium Imperator, *Regi Ægypti Tachos* dicto, cum bellum *Artaxerxi* Persę decrevisset, auxilio profectus in isto littoris tractu castra formarit. Aut si *Tachoi Regis Claßi Maritima castra in terris posita* non conveniant, ex eadem *Siculi* Bibl. hæc CHABRIAE CASTRA poterunt ad istam Chabrię expeditionem referri, quâ

[*Regem*

Regem Acorem adjutum descendit in Ægyptum, ut â quo vir *Imperatoria solertia insignis, & præclaram virtute gloriam adeptus* evocatus erat, ad bellum contra Persam gerendum: A quo tunc bello, instinctu *Pharnabazi Satrapis Regis*, publico Atheniensium decreto est domum revocatus, ut est in eod. *l. XV f. 471. & Corn. Nepote. in Vita Chabriæ c. 2. & 3.*

§. 5. Ista autem CASTRA CHABRIAE, quæ Ptol. vocat *Batogabram*, sunt ad *lacum Sirbonis*, hodie *Elgolfo de Damiete*, in continente terra ex excelso aliquo promontorio in Mare Mediterraneum prospectantia, ubi & *Gerrum & Seregma & Casius mons*, nobilitatus *Pompeij M. Sepulchro*, & Jovis *Casii templo* in *Casioti* scilicet regione, ubi irruptio est Sirbonidis in Palastinum mare. Qua de re ne dubites, ista ex *Strabonis*

nis *Geogr.* l. XVI. adjicio: ἔπι δὲ τὸ κάσιον, θινώδης τις λόφος ἀκρωτηριάζων, ἄνυδρος, ὅπου τὸ πομπηΐου τοῦ μάγνου σῶμα κεῖται, καὶ Διός ἐστιν ἱερὸν κασίου. πλησίον δὲ καὶ ἐσφάγη ὁ μάγνος δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. εἶτ' ἐπὶ πηλούσιον ὁδὸς, ἐν ᾗ τὰ γέρρα καὶ ὁ χαβρίου λεγόμενος χάραξ. *Casius est mons quidam accumulatus in Promontorii modum, aquarum inops. In eo magni Pompei corpus jacet, & Jovis Casii Templum, & non procul inde magnus jugulatus fuit, & à Ægyptiis dolo interemptus. Postea est via, quæ Pelusium defert, in ea sunt Gerra, & id quod Chabriæ Vallum appellatur,* conf. Plin. l. V. H. N. c. 12.

§. 6. Quæ omnia quam discordant ab *EZIONGEBER*? Nunquid unquam *Chabrias castra posuit ad Mare Rubrum, aut in Sinu Elanitico?* Nunquid *Chabrias ex Græcia in Ægyptum*

ptum navigans prius in Maris Rubri sinum & castellum devenit, ut ibi castra metaretur? Nunquid unquam ista *regio Casiotis*, seu *Promontorium montis Casii in ditione Salomonis fuit, ut in eo pararet classem, ituram in Malacam & Sumatram Indicam?* Tantum abest, ut *ASIONGABER ista Chabriæ castra* esse possit, ut potius inversionem terræ, & littorum à littoribus μετάθεσιν crediderim, quam istam Goropianam vocum allusionem acceptem; cui neq; *Abraham Ortelius* in exhausti laboris & scientiæ Geographicæ Thesauro, neque *Johannes de Pineda*, suos adjiciunt calculos. Quin *Pineda* de eo sic pronunciat: *mirabilis est Goropius iste in nominum notionibus inveniendis, concinnandis, Componendis & velint nolint, ad rem suam alliciendis. Res illa de* CHABRIÆ CASTRIS *sive*

Baroga-

Bætogabra, incerta: de qua libenter usurpo Ortelii verba (nim. in Thesauro Geographico in voce Βαιτογάβερα) *ubi de hac Becani conjectura:* LEGANT ET JUDICENT ERUDITI: *mihi hæc indicasse sufficiet. Sane illæ nominum conjecturæ vix unquam solidæ, frequenter fallaces, post quam rerum atque locorum veræ appellationes corruptæ, aut ex aliis in alias res translatæ.*

§. 7. *LXX. Interpp.* Hebræam vocem retinẽtes, vocarunt γασιωνγάβερ, & in aliis Codd. γεσιωνγάβερ, item, γασίων, item, γασιών, & in edit. Rom. γεσιών, nomina locorum propria suo more inflectentes, non autem totum nomen auferentes. Vetus *interpres Latinus* ubique *ASION GABER* retinuit, perinde ut & *Josephus* Ἀσιωνγάβερος. Notum est autem ע *primam nominis istius literam aliquando in G.*

mutatum pronunciari, aliquando propter insitam prolationis asperitatem prorsus omitti. Testatur *Hieronymus de Locis Hebraicis, ad suam ætatem tot secula permansisse, & nomine paululum mutato ESSIAM vulgò appellatam. Est Civitas Esau,* inquit, *quem nunc ESSIAM nuncupari putant, juxta Mare Rubrum, & Ailam.* Quam autem Hieronymus *ESSIAM*, eam *Eusebius* Ἀσίαν nominavit, vocis compositæ ultima parte neglecta, & priore, Romano & Græco more inflexa.

§. 8. *Flavius* JOSEPHUS *l. VIII.* Ἀρχαιολ. Ἰουδ. *c. 2.* testatur, quod hæc ASIONGABER sua ætate BERENICE fuerit appellata, ex eodemque, ut arbitror, id hausit S. *Theodoretus*, qui & ipse *Beronicen* insignivit: verè, an secus, hoc loco non contendam. Ita Josephi Verba habent: ἐναυ-

ἐναυπηγήσατο δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ κόλπῳ σκάφη πολλὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐν τινι τόπῳ λεγομένῳ Ἀσιωνγάβερος. αὕτη γὰρ Βερενίκη καλεῖται, οὐ πόῤῥω Ἐλανῆς πόλεως, ἣ χώρα τὸ πρὶν Ἰουδαίων ἦν. *Fabrefecit Rex in Ægyptiaco sinu multa navigia in aliquo Maris Erythræi loco, dicto Asiongaberos. Ipsa autem Berenice vocatur, quæ non procul est ab Elanâ civitate, quæ regio quondam erat Judæorum.* Hæc an verè, an per lapsum & incuriositatem Geographicam dicta sint, non ambigo. Istud certum est ex Ptolomæo, quod *Berenice Ægypti urbs fuerit ad sinum Arabicum.* Sed an idem locus Asiongaber & Berenice fuerit dictus, negat *Stephanus Niger*, qui istud oppidũ circa Syriã, quod aliàs *Pella* appellatur, intelligit; pernegat etiã *Nicol. Füllerus Misc. Sacr. l. 4. c. 20.*

Quia *Asiongaber* sit in littore Maris Rubri Orientali; Sed *Berenice* in littore ejusdem Meridionaliori, ita ut sibi quasi invicem oppositi portus navales haberi debeant, ita ut in Asiongaber fuerit Salomonis negotiatio Indica & Arabica; at in Berenice fuerit Regum Ægyptiacorum mercatura, & quasi quoddam jus stapulæ, non quidem iisdem, sed diversis temporibus.

§9. Id ut eò melius capias, explicabo ipsius *Fulleri* verbis: *Donec Edomæi in ditione Regum Juda erant, solebant mercatores Indici ex urbe Elana* (adde etiam Etsione) *Petram petere, atque inde Hierosolymam Tyrumque merces pervehere. At postquam, creato sibi Rege defecerunt, à Judæis Edomæi* (quod Joramo impio pii Josaphati filio regnante accidit 2.*Reg.*8,20.) *immutatus est aliquantum mos antiquus. Siquidem deportarunt*

Elana

Elana (aut Etsione) negotiatores merces suas more solito Petram: Inde autem nequaquam ulterius progressi, interdicente videlicet eis Rege Idumæo Judæorum commercio, novo jam itinere Rhinocoluram divertere cœperunt. Qui mos sanè per quam diu mansisse videtur, usque dum Ptolemæi Ægyptiorum Reges opibus & potentia florentes Indicam & Arabicam quoque negotiationem Alexandriam pertrahere summo conatu studuerunt. Idque maximâ ex parte effectum est, immani sumptu apertis ac munitis in litore Ægyptio, cùm aliis, tum præcipuè portubus duobus, quorum propiorem Myos hormon i.e. Muris portum, longinquiorem BERENICEN nominarunt. Nam hi adeò celebres & mercatoribus frequentes facti sunt, ut Josephus Etsionem Geberis, Berenices portum interpretari non dubitarit, errore tamen per absurdo, tam intervalli quam po-

situs ratione. Quippe procul distat Myos hormos, Muris portus, eoque magis adhuc Berenices ab Etsionis atque Elanæ, nempe bidui aut tridui etiam navigatione. Jacentque in oppositis è regione littoribus: hi ad Orientem solem in Nabatæa, illi ad Occidentem in Ægypto. Conveniunt autem aliquatenus, quod Indicarum & Arabicarum mercium portus sint utrique. Veruntamen recentes illi, veteres isti.

§.10. Hæc omnia discimus ex Arriano, qui in periplo Maris Erythræi ita: ἐκ τῶν ἐπωνύμων Βερενίκης ἀπὸ μυὸς ὅρμου, δυσὶν δρόμοις ἢ τρισὶν εἰς τὴν ἀνατολὴν διαπλεύσαντι τὸν παρακείμενον κόλπον, ὅρμος ἐστὶν ἕτερος, καὶ φρούριον, ὃ λέγεται λευκὴ κώμη, δι᾽ ἧς εἰσιν εἰς πέτραν, πρὸς μαλίχαν βασιλέα Ναβαταίων. Ἔχει δὲ ἐμπορίου τινὰ καὶ αὐτὸ τάξιν, τοῖς ἀπὸ τῆς Ἀραβίας ἐξαρτιζομένοις εἰς αὐτὴν πλοίοις οὐ μεγάλοις, διὸ καὶ παρὰ φυ-

λακη

λακῆς χάριν εἰς αὐτὴν παραλυτικῆς τῆς τετάρτης τῶν εἰσφερομένων φορτίων, καὶ ἑκατοντάρχης μετὰ στρατεύματος ἀποστέλλεται. *Ad sinistram Berenices bidui aut tridui à Muris portu navigatione adjacentem sinum ortum versus transmittenti occurrit portus alius & præsidium, quod albus pagus dicitur. Ex quo Petram itur ad Malichã Nabatæorum Regem. Est & illud ipsum præsidiũ Emporii loco minoribus navigiis, quæ ex Arabia illuc appelluntur. Quo circa cautionis etiam & custodiæ causa eodem mitti solet, qui quartam partem mercium, quæ importantur, exigat, & centurio cum exercitu.*

§ 11. Ex dictis ut ut non obscurè colligi possit, quod in littore Maris Rubri portus *Navigationis Salomoneæ* ASIONGABER sit collocandus, tamen argutè adhuc inter eruditos disputatur, *an non aliorsũ quoq; transferendus* sit? Ante *Goropium* tamen

Beca-

Becanum nemo, quod sciam, locum istum è *Mari Rubro* dimovere, & ad *Mediterranei* oram transponere est adortus. Ita nimirum conclamata res erat apud omnes Theologos pariter, Patres primitivos, atque priscos Judæos & Geographos, *ASIONGABER* ad *MARE ERYTHRÆUM* spectare.

§. 12. Sed *Joh. Goropius Becanus* homo *argutior, & in inveniendo ac novas vias tentando diligentioris operæ & indaginis, quam in judicando & eligendo felicis* (judice *Pineda f. 167.*) se quasi ἀσπίδον hujus sententiæ & Reformatorem totius canæ & sanæ Antiquitatis professus, ausu plusquam temerario, *EZEONGEBER* ex *Rubro in Mediterraneum, & negotiationem Salomonis indicam* ex Ophira in *Hispaniam* transferre est aggressus; edicitque publicè, se *l. V.*

&

& *VI. suorum Hispanicorum* totis contendere nervis, ut *Asiongaber ex Mari Rubro transferat ad Mediterraneum, & communē errorem temporum antiquitate, & multorum scriptorum inclita sed falsa persvasione vagatum propulset, ac novam sententiam statuat*, constituto tandem *ASIONGABER* ad *Mare Mediterraneum*, unde commodior & necessaria navigatio fieret in Tharsis. Imò & speciosis istius ἐυρήματι ad facilè credendum inductum esse consultissimum & celeberrimum Dn. *Thomam Lansium*, & sub ejus auspiciis *Illustriss. Dn. Georgium Fridericum Limpurgi BARONEM* in illustri *oratione contra Hispaniam* p. 425. invenio: Quamquam videam, eos id magis exercitii Oratorii, quam veritatis astruendæ ergò fecisse. Secus Becanus qui isto suæ diligentiæ & inventionis beneficio

multum de divinæ scripturæ studiosis mereri arbitratur.

§. 13. Si modo *tàm verè*, quam *argutè*. Tam vere, inquam. Nam *falsissimam istam esse GOROPII hypothesin*, duobus his fundamentis evidentisſimis poteſt aſtrui, ex ipſo ſacro codice deſumptis, quo nihil certius eſſe poteſt. Qvapropter ſalva magni iſtius & Philologi & Medici Regii autoritate, prævio Scripturæ, veterum ac Recentiorum Geographorum ductu, ASIONGABER in ERYTHRÆO, *non Mediterraneo mari* ponimus.

§. 14. PRIMÒ. quia 2. *Paral VIII. v. 17.* hic locus ita deſcribitur: *Et abiit Salomon in Ezeongeber, & in Eloth ſuper labium (ſeu ad oram Maris) quæ eſt in Terra Edom.* Et quod hic Mare Rubrum intelligatur, illud expreſſe extat *1. Reg. 9, 26.* ubi ita Spiri-

Spiritus Sanctus. *Et fecit navem in Ezeongeber, quæ cum* Eloth עַל־שְׂפַת יַם־סוּף בְּאֶרֶץ אֱדוֹם *super labium maris Suph in terra Edom.* In qua τοπογραφία notandum (*a*) *mare Suph*, quod quidem absolutè mare algosum & junceum, κατ' ἐξοχὴν autem & specialiter Rubrum Mare notat, quo, de inferius plura dicemus. (*b*) *Ailath seu Eloth esse in confinio Asiongaber*, ita ut uno itinere à Salomone adiri utraque urbs potuerit & (*c*) quod *Asiongaber fuerit sita in terra Edom*, ubi nimirum spectat in *sinum Maris Rubri*, non *Mediterranei*. Quæ omnia κριτήρια gignunt tale argumentum: *Q. Portus* (1.) *in terra Edom.* (2.) *in confinio Elanæ &* (3.) *in labio seu ripa Maris Suph seu Rubri hæret*,

is pr-

is portus non est Mediterranei, sed Rubri Maris. *Atqui Asiongaber* (1.) *heret in terra Edom* (2.) *in confinio Elanæ &* (3.) *in labio maris Suph seu Rubri, E. Asiongaber non Mediterranei sed Rubri Maris portus est.* Quæ hic forsan de *Edomeæ ampliatione & situ*, nec non de *Mari Suph* excipi possent in sequentibus & thesibus & antithesibus dispallescent.

§. 15. SECUNDO idem evincitur ex *Israëlitarum statione Asiongaberetica*, quæ descripta est *Num. 33, 36.* Cum enim Israelitæ peregrinarentur ex Ægypto in terram Canaan, *mansionem in* EZION GABER *trigesimam secundam* ab exitu suo posuerunt, verba ita sonant: v. 35. *Et profecti sunt ex Abrona, & castra* metati sunt בְּעֶצְיֹן גָּבֶר: & v. 36. *Et profecti sunt ex Ezeongaber, & castra metati sunt in deserto Zin quæ Kades est.* v. 37. *Et profecti è Kades castra metati*

sunt

sunt in monte HOR in extremo terra Edom. Qui locus profectò ita comparatus est, ut nullo plane modo ad *Mediterraneum* mare referri possit. Ponitur enim *inter Abronam & inter Zin seu Kades desertum, & non longe à monte HOR, in quo sepultus est Aaron*, quæ tria loca qui ad Mare Mediterraneum quæreret, is *Londini Anglorum in ædibus Nazaræis curæ Medicorum committendus esset*, (ut Phrasi Lansiana in simili materia utar.) Insuper *Statio XVI. Israelitarum in Harmona v.29.* ad *Mare Mediterraneum* proxima erat & *32. in EzeonGaber ab eodem inter sequentes remotissima, remotior adhuc, quam montes Sinai, Horeb, & desertum Sin.* Quomodo igitur *Ezeongaber* erit *Urbs maritima ad ad Mare Mediterraneum.* sita? Cum quibus conjunge etiam locum ex *Deut.* 11, 8. ubi S. Moses itinerum

Israeliticorum ambages attigit, & ita concionatur populo: *Et transivimus à fratribus nostris filiis Esau habitantibus in Seir à via Planitiei ab Elath & ab Asiongaber, & vertimus nos, & transivimus viam deserti Moab.* Ex quib9 dispallescit, viam à montanis Seir, ad desertum Moabiticum non esse ad *Mare Mediterraneum, sed Rubrum.* Qui etenim *montes Seir, regnumque Idumæorum & desertum Moab, Moabitarumq́ terram ad littora Maris Jonii* quæreret, is in Nosocomio Londinensi manui medicorum submittendus esset, aut anticyras navigare deberet. Sunt enim in ista *Arabiæ Petreæ* parte, quæ *à terra & tribu Juda per montium juga & vastas solitudines pertenditur ad Mare Rubrum,* non à tribu Juda ad mare mediterraneum. Cui hæc nondum sunt ex ignotis locorum & stationum nominibus manife-

nife-

nifesta, is evolvat tabulas *Geographicas* & *Chorographicas* ditionis *Moabiticæ, Edomææ, imprimis* autem *Itinerariũ Israelit.* ex Ægypto, à *Tilemanno Stella*, Sigenensi elaboratum aut Tabb. Palæstinę *Ariæ Montani* in suo *Caleb*, atq; *Büntingii in Itinerario Sacro*, & patebit ad oculũ, ea loca in medio quasi Arabiæ Petreæ, non ad orã Maris Mediterranei, sed Rubri, ast pone eadẽ *Elath atq; Ezeongaberẽ* poni. Ex quib⁹ concludo. *Quæstatio fuit 1. inter Abronam & desertũ Zin 2. remotissima à terra Iuda & ejus mari 3. ex qua à Seir ad desertum Moab descenditur, ea statio neutiquã ad Mare Mediterraneũ, sed ad Rubrũ poti⁹ spectat. Atq; statio Israël. 32. in Asiongaber ita est cõparata. Nã 1. fuit inter Abronã & desertũ Zin, 2. remotissima à terra Iuda & mari isti⁹ terræ, 3. ex qua à Seir ad desertum Moab descenditur. E. statio ista Isr. 32. non ad Medit. sed ad Rubrũ spectat.*

§. 16.

§.16. Quibus duobus immotis fundamentis ſubjicimus (3.) *conſtantem Geographorum conſenſum*, quem quamquam parvi fecerit Goropius, utpote quem armata manu adortus omni autoritate ſpoliare conatus eſt: Aliis tamen, qui non omnia novitatibus Goropianis metiuntur, ſed multa quoq; et ſalubria & vera, ex fideliſſimis anteceſſorum noſtrorum lucubrationibus haberi poſſe, perſuaſum ſibi habent, non diſplicebunt. *Ptolomæum* his nomino *l.6. c.28. Geogr. Strabonem l.16. Plin. l 5. c. 11.* ſeq. *Joſephum l.8. Antiq. Iud. c. 2. p. 114. S. Theodoretum in Libr. Regum Alph. Toſtatum in 2. Par. 9. q. 20. Bened. Ariam, Mont. in Chaleb. lib. unico de Terræ ſanctæ Apparatui ſacro præmiſſo, it. in lib. Phaleg. de Gentium ſedib. in præfat. Chriſt.* Adrichomium in Theatr. Terræ ſanct. *in Pharanſ. 28.*

Ioſeph.

Iosephum à Costa de Nat. N. O. l. 1. c. 14. p. 18. Nic. Füller. Misc. Sacr. l. 4. c. 20. Carolum Stephani in Diction. Historico-Geograph. in Asiongaber p. 200. & in Ailath p. 74. Samuel Bochart. in Chanaan l. 1. c. 44. f. m. 764. M. Henr. Bünting. Itiner. Sacr. passim, Nostratesq; Theologi & Geographi quod sciam, omnes in eandem nostram opinionem inclinant.

§. 17. *Goropii* argumenta in unum quasi fasciculum collegit *Illustrissimus Dn. Baro Limpurgensis* c. l. quæ etiam videbimus. *Primum* est â *finibus Idumeæ* sumptum. *Asiongaber*, ait, *sita est circa Eloth in Idumaea ad oram Maris Suph, constatque ex Strabone & Ptolomæo, Geographorum Principibus, Idumaeam ad Mare Mediterraneum pertinere.* argumentum est tale: *Portus Idumeæ est portus Maris Mediterranei :* Atqui *Asiongaber est portus Idumææ. E.* A-

siongा-

siongaber est portus Maris Mediterr. *Min.* est à nobis concessa. *Major* probatur ex *Strabone* qui per excellentiam à Græcis Scriptoribus Geographus appellatur *l. XVI. Geogr.* sic dicente: *Iudaæ extrema occidentalia Casio proxima Idumæi tenent, & lacus. Ad mare autem Sir bonidos, & continua Regioni loca plurima occupant, usq; Hierosolyma, quæ sunt mari vicina: Dictum enim est ea ab Ioppe portu conspici. Atque hæc quidem Septentrionalia sunt omnia à mixtis gentibus habitata Ægyptiis, Arabibus & Phænicibus. Nam tales sunt, quæ Galilæam habent & Thericuntem & Philadelphiam & Samariam. Hæc omnia Mediterranea sunt, tantum non cæcis & rerum Geographicarum prorsus imperitis.* Imo & ex *Iosepho* probatur, qui contra Appionem scribit, Judæam terminari circa urbē Gayam Gaza autem ad Mare Mediterraneum est non ad Rubrum.

§.18. Sed Reſp.[1.] per diſtinctionem, inter IDUMAEAM *ſuperiorem*, quæ adhæret, & fere tota ceſſit tribui Juda; & *inferiorem* quæ ad Mare Rubrum portenditur, per deſerta Moab, & Eſau, atque per ſolitudinem Kades. Ita cum Ioſepho l.3. d.B.Iud. docemus, & cum Adrichomio in Tribu Iuda n. 106. *Illa* poſſet *occidentalis* vocari, quia verſus occidentem ad Mare Mediterraneum vergit; *hæc vero Orientalis*, quę ad Orientem, & ad littora Maris Rubri ſpectat. Quæ adeò ſunt clara, ut ipſe quoq Becanus diſtinctionem admittat, duplicemque Idumæam conſtituat, etiamſi aliter ac nos dimetiatur, & fines ponat diſtinctos. Loca ergò iſta ex *Strabone & Ioſepho* citata, de *Idumæa ſuperiori & occidentali*, quæ ad Iſraelitarum ſedem, hoc eſt ad fines eremi Sur pertingit, loquuntur, uti

uti locorum spatia in mappis evolventi erit manifestissimum : Cum vice versa *Idumaea inferior & Orientalis*, cujus in istis autoribus nec vola nec vestigium istis in locis est, *Arabiae Petraea inhaereat, & ad Mare Rubrum* pertingat. Quanquam etiam, si velimus verum fateri, & quod verbis Strabonis inest, elicere, ista quoque *Idumaea Superior*, etiamsi ad *Mare Mediterr. protensa sit, ipsum tamen mare non attingit, propter regiones* Amalekitarum, *Ismaëlitarum, & montes* Sepher interjacentes.

§.19. Hac distinctione praemissa *Resp (2.) per infitiationem Min.* Nam *Portus Idumaea (superioris) est portus Maris Mediterranei. Atqui Asiongaber est portus Idumaea* (superioris.) probetur haec assertio? Ex Strabone certè & Josepho supra adductis nihil horum liquet. Ideoq; etiam

3. Resp.

(3.) Resp. *per inversionem* totius argumenti: *Portus Idumææ Inferioris est portus Maris Rubri, non Medit.* *Atqui Asiongaber est port⁹ Idumææ Inferioris & Orientalis*, quod antea probatum. *E. Asiongaber est portus Maris Rubri*, non *Mediterranei.*

§.20. *Alterum* argumentum ex *etymologia Asiongaber & Chabriæ Castra* est contextum. Sed prætérquam quod argumenta â nomine, imprimis ab *etymologiis allusivis, alienis & obtorto*, quod ajunt, *collo adductis* (qualis & hæc est inter Asion & עֶצֶם, item inter גֶּבֶר & Chabria) ducta admodum infirma, imo sæpe nulla sunt, etiam superius hic aries fuit disjectus §.6.

§.21. *Tertium* est *ab intercapedine terræ* sumptum. Nam inter Idumæam & Mare Erythræum interjacet arenosum mare, & vastissima solitudo, per quam naves recentes diduci

diduci non potuerunt. Sed *Resp.* vastissima solitudo inter *Mare Rubrum & Idumaeam superiorem* nihil obstat huic Salomonis navali: quia *in Inferiori Idumaea ad oram Maris Rubri haeret Asiongaber. Ad cujus littora ut fabrefacta sunt recentia navigia, ita etiam ex ejusdem littoribus facili nautarum & architectorum opera in altum deduci poterant,* instrumentis stathmicis & volvendis oneribus aliis idoneis machinis.

§.22. QVARTVM *à societate Hirami, Tyriorumq; cum SALOMONE contracta* pendet. Quoniam enim *HIRAM Rex Tyri*, (quae ad Mare Medit. sedet) per *manus suorum servorum naves & nautas maris gnaros misit in ASIONGABER, quos non verosimile est Mare Mediterraneum, Atlanticum, Aethiopicum, & Sinum Arabicum pererrasse, aut ex Tyro ad Erythraeum Mare naves volatiles*

tiles

tiles aut plicatiles per juga & præcipitia montium agrorum & desertorum longè patentissimam planitiem, velificante Æolo, adduxisse, utique ergò dicendum est, ad ASIONGABER, ex Tyro venisse in Mari Mediterraneo.
Argumentum est tale:
Q. portus naves Hirami Tyrias excepit, est in Mari Mediterraneo. Atq; Asiongaber naves Hirami Tyrias excepit. E. Asiongaber est in Mari Mediterraneo.

℞ Ast, amabo, *Goropi*, unde probas *Minorem*? Ubinam scripta est? *Hiramum misisse Salomoni servos, misisse etiam naves*: (puta in Joppen, aut alium portũ Maris Medit. Gazam fortasse, ad exponendas nauztas, & eorum apparatum nauticum classicumque tam diuturnæ expeditioni necessarium) lego in *libris Regum & Paralipomenon*, sed

sed istam προσθήκην, quod *miserit naves in* ASIONGABER, nullibi legi, nullibi inveni. Hoc itaque erat probandum, ne videretur esse χωρὶς *aßumptum.*

§.23. Eccur, quæso, tantis sumptibus tantam classem exstruxisset SALOMON in ASIONGABER, si Tyriæ naves potuissent in Asiongaber mitti? Nunquid ista verba, quæ 1.Reg.9.v.26. legimus: *Et fecit Rex navem (seu classem) in Asiongaber,* tandundem valent, interprete Goropio, & *Accepit Salomon naves ab Hiramo Tyro missas in Asiongaber?* quis sanioris mentis talem nugationem admitteret? Aut sodes, cur *ibidem Iosaphat, cur Ahasia in Asiongaber construxissent novam classem, si ex littore Iudaico in Asiongaber naves deducere scivissent?* Potuisse diduci, nullus dubito, cum via, quæ hodie patet, olim quoque patuerit per

Capo

Capo de Esperance, sed istos homines tunc novisse illâc diducere naves, nullus credo. Tunc enim temporis cursus per Mare Atlanticum & Æthiopicum super *Prom. B. Sp.* (etiam ex Goropianâ hypothesi) erat ignotus. Adeo (ut rem breviter complectar) *Hiramus servos ad Salomonem in Mari Mediterraneo, Salomon autem Hierosylymis Tyrios & suos nautas misit in Asiongaber, ut ibi naves in ipsis quasi maris faucibus ædificarentur, neq; sic opus fuit circumnavigatione ulla, nec ventosa per continentem transvectione.*

§. 24. *Quintum* ex *Tharsica Navigatione* desumitur. *Tharsis sine dubio in sinu Maris Mediterranei est. Iter autem in Tharsis & in Ophir in sacris poni solent pro eodem*, uti ex 1. *Reg. X*, 11. collato cum *vers.* 22. & c. *XXII*, 49. collato cum 2. *Paralip. XX*, 36. constat. Inde argumentum:

Ex quo portu ditionis Salomoneæ navigabatur in Tharsis, ille est portus Maris Mediterranei. Ex Asiongaber, tanquam portu ditionis Solomonææ, navigabatur in Tharsis E Asiongaber est portus Maris Mediterran. Maj. prob. quia Tharsis est sita ad Mare Mediterr. *Min.*extat c.l. Sed R. est ψευδερμηνεία in vocabulo תַּרְשִׁישׁ, quod hic non ut nomen proprium sed ut appellativum accipiendum est, non quod sit *nomen peculiaris regionis* v.g. Hispaniæ, aut Lusitaniæ, aut Gaditanæ cujusdam Insulæ; sed *mare* significat. Et in hoc sensu dicitur *1. Reg.22,49. & 2.Paral. 20.36.* quod *Josaphat* fecerit *naves Tarsis i.e. maris* seu marinas, *ad eundum in Ophir. & 1.Reg.10, 22. Navis Tharsis* h.e. Maris seu Marina, das Seeschiff des Königs / aut ut rectissimè *B. Luth.* das Meerschiff des Königs/ Regis *in mari* (scil. erat

aut

aut ibat) *cum navi Hiram.* Semel *in tribus annis veniebat navis Tarsis, eadem scil. marina navis seu pontica classis,* die Schiffsflotte / oder das Meerschif/ portans &c. Hinc apparet, quod hæ *phrases non æquipolleant, in OPHIR navigare, & in Tharsis, seu in mari navigare.* Illa enim indicat *Terminum ad quem* navigantes tendunt; hæc autem *notat mare,* in quo navigatur. Hinc patet, *Majorem Syllogismi* non minus pro portu *Maris Rubri, quā Mediterranei* militare. Nam parili jure sic infero: *Ex quo portu ditionis Salom. navigabatur in Tharsis, ille potest etiam esse portus Maris Rubri. Atqui ex Asiongaber tanquam portu Dit. Salom. navigabatur in Tharsis, E. Asiongaber etiā potest esse portus M. Rubri. Maj.* prob. quia ex omni portu in *Tharsis* id est, in mari potest navigari; non tantum ex Joppe, aut

Gaza, aut Tyro in Mari Mediterraneo, sed etiam ex Asiongaber, ex Berenice, ex Ælana in Mari Rubro. Omnis itaque portus Salom. Ditionis viam Salomoneis nautis monstravit in Mare sive ad Rubrum sive ad Medit. mare esset.

§. 25. Quid? si ita instaret ex concessis: *Ex quo portu potest navigari in Tharsis h. e. in Mari, ille etiam potest esse portus Maris Mediterranei.* Ratio: quia, ut antea dicebamus, ex omni portu potest navigari in mari. Atqui ex *Asiongaber potest navigari in Tharsis sive in mari*, E. *Asiongaber potest esse portus Maris Mediterranei. Resp.* 1. *à posse ad esse* non valet consequentia. 2. Ita colligi potest, *quantum ad naturam portus, sed non quantum ad situm & indolem loci.* Natura *portus* id postulat, ut *ex eo naves in mare diduci queant.* Sed non

non ideo statim *portus Maris Æthiopici est portus Maris Hispanici, aut Britannici*, Ratio, quia ad τοπογραφίαν *alicujus portus* plures *conditiones individuantes* requiruntur. Falso itaque ab *identitate communi seu generica, ad identitatem individuificam seu singularem* concluditur. Perinde ut non sequitur: *ex quo portu potest navigari in mari, is potest esse in Lusitania. Atqui ex portu Venetorum, aut Siculorum potest navigari in Mari, E. portus Venetorum aut Siculorum potest esse in Lusitania.*

Ac proinde 3. *Lim. est Major*, Ex quo portu potest descendi in mare, is potest esse in Mari Mediterraneo, sed *Cæteris paribus*: si nimirũ & *loci, & ditionis, & continentis, & incolarum requisita conveniant*: Eadem si dissideant, potest etiam esse in alio Mari v.g. Indico, Rubro, Germanico &c: I 3 §. 26.

§. 26. Istis quoque *Quintum* (ut aliquo modo causam *Goropianam* juvemus) posset addi, â *Territorio Salomonis depromptum.* *Salomonis potestas se ad Mare Mediterraneum extendebat, ad Mare Rubrum neutiquam* : Imprimis quantum ad istum tractum, qui in *Idumæa & ad Arabiam est.* Is enim in peculiari peculiaris Regis ditione & imperio erat. Argum.

Quousq; potestas Salomonis territorialis se non extendit, ibi etiam Asiongaber (portus Salom.) non fuit. Atq; ad Mare Rubrum potestas Salomonis territorialis se non extendit E. ad Mare Rubrum Asiongaber (portus Salom.) non fuit. Maj. prob. quia non est verosimile, vel Salomonem voluisse, vel alium Regem Salomoni concessisse, ut in alieno regno jus territoriale exerceret. Min. quia Mare mortuum seu Lacus Asphaltites

tites statuitur terminus Palæstinæ & Judææ.

§. 16. Sed Resp. 1. per *retorsionem*. Nam, *Quousque potestas Salomonis territorialis se non extendit, ibi etiam Asiongaber non fuit situs. Atque ad Lacum Sirbonis, ad Castra Chabriæ, potestas Salom. territorialis se non extendit E. etiam ad Lacum Sirbonis, & ad Chabriæ castra Asiongaber non fuit.* *Maj.* eâdem ratione pro me militabit. *Min. prob.* non tantum ex *Strabone, l. XVI. Geogr.* f. m. 721, qui *Phœniciæ* [sub qua etiam Judæam complectitur] *terminos extendit usque ad mare Sirbonis, & montem Casium*, sed præterea inter *Judaicam* seu Hierosolymitanam *ditionem*, & inter *Sirbonis lacum, sedem Idumæorum, Nabatæorum* &c. ponit. Sed etiam ex ipsis sacris literis. Nam *Numer. XXXIV, 3. 4. 5.* ita inquit *Dominus ad Mosen* de terminis ter-

ræ possidendæ. *Primum erit vobis plaga australis à deserto Sin, secundũ sedes Edomæorum, eritque vobis terminus Australis, extremitas maris salsi ad Orientem. Et divertens vobis terminus ab austro ad adscensum Hakrabbimorum pertransibit Sin, eruntq́ exitus ejus ab australi plaga per Cades Barnea, unde procedit ad pagum Adar, & transibit Hazmonem. Postea divertet hic terminus Hatzmone ad Rivum ÆGYPTI, ubi sunt ejus exitus ad Occidentem.* Hæc ἱρογεαφία satis ostendit, per istum *rivum* sive *lacum* sive *vallem Ægypti* eam *Casiotis* partem intelligi, quę subest *monti Casio, cis paludem Sirbonis*, quę propterea dicitur *rivus Ægypti*, quia *Ægyptum* à Judæa disterminat, *ditionisq́ Ægyptiaca* est. Quod idem in sortitione terræ Judæ, auspiciis *Iosuæ* repetitum est *Josuæ c. XV. 1, 2 3 4.*

§. 28.

§. 28. Resp. (2) per *Negat. Min.* Nam contrarium docet & *Scriptura*, & *Josephus*, & *status regiminis Salomonaei politicus.* Certè Divinum Numen *limitem regni Israelitici* posuit *RUBRUM MARE Exod. XXIII,* 31. *Et ponam terminum tuum à mari Suph, usq; ad mare Philistinum, & à deserto usq; ad flumen.* Id, ut eo melius pateret, *Moses*, limitaneus Israelitici populi Dictator, explicat *Deut. IX, 24. Omnis locus, quem vola vestri pedis calcaverit, vester erit, à deserto, & à Libano, & à flumine Phrath usq; ad mare novissimum erit terminus vester.* Propius isthæc delineat (quantum ad continentem Asiongaberi) *Josephus l. VIII.* Αρχαιολ. c. 2. quando scribit, *Asiongaber non procul ab Elana Urbe esse, eamque regionem tunc in ditione Ebræorum recensitam* fuisse.

ἡ χώρα, inquit, τὸ πρὶν Ἰουδαίων ἦν. Hinc celebratissimus Geographiæ Sacræ restaurator *Arias Montanus* in mappa Geograph. in Apparatu Sacro *Chaleb* præmissa, constituit *unum Terminum* regni Israëlis in ipso יםסוף seu Rubro mari, *secundũ prope Temnam Arabiæ deserta*, illinc ad Libanum, & mare Magnum descendit.

§. 29. Et quis amplius ambiget de *Jurisdictione Salom. Territoriali*, quod eam habuerit, & exercuerit *in Asiongaber, & in Ailath?* Nonne David, *Pater Salomonis Idumæam* totam jure belli cepit? nonne eam armata & præsidiari manu tuitus est? Quod expressè legimus 2. *Sam. VIII*, 14. *Et posuit in Edom* נְצִבִים *præsides, in omni Edom posuit præsides, & omnis Edom subjecta erat Davidi.* Salomon igitur jure successionis, in omnia paterna jura patri successit,

sit, & non minus ac David omnem *Idumaeam sub sua tenuit potestate.* Quo de imperio non sinit quempiam dubitare clara litera quae est 1. *Reg. IV, 21. Salomon erat Dominus omnium regnorum ab ipso flumine* (intellige Euphratem) *usq; ad terram Philistinorum, & usq; ad terminum Aegyptiorum.* Id quod Spiritus Domini statim adhuc copiosius delineat *versu 24. dominabatur in tota citeriore parte fluminis à Tiphsacho usq; ad Gazam, in omnes Reges, qui erant citra ipsum flumen, & pax erat ei ab omnibus suis lateribus circum quaque.* Hi duo sunt imperii Salomonaei termini, *Orientalis & occidentalis,* Tiphsah scil. & Gaza. Tiphsah ad Euphratem, quae deinceps appellata est *Amphipolis* ex *Plin. l. V. N H. c. 24.* Gaza in faucib9 Maris magni. Sequuntur alii bini oppositi, *Septentrionalis & Australis v. 25.* Adeò

ut

ut *consideret Juda & Jsrael securè quisque sub vite sua, & sub ficu sua, à DAN, usq; ad BERSABA.* *DAN* etenim olim *Leschem seu Lajis* dicta ad scaturiginem *Iordanis in Syrophœnicia* est: *BERSABA* autẽ est *extima tribus Iudaica civitas* ad desertum *Pharan* uti colligere est ex *Gen. XXI*, 15. collato cum *vers.* 21.

§. 30. Sed nihilominus instat *Becanus*, & urget *fines Regni Iudaici* versus Mare Rubrum seu Arabiam esse *mare mortuum seu salsum*, quod expressè Domin⁹ ait *Num. XXXIV.* itẽ *Jos XV.* Ac proinde Salomonis ditio nõ est extendenda ultra salsum istud mare, neutiquam ad Mare Rubrum. ℞. *Tribus Iudæ ii sunt* limites, *non totius populi Israelitici.* Nam si ultra Asphaltiten populus Israel nihil obtinuit, nihil possedit, ubinam collocaveris filios *RUBEN*, *filios GAD, & dimidiam tribum MA-*

NAS-

NASSE? Nunquid & horum territorium ultra Jordanem, & ultra Mare Mortuum ſitum eſſe negabis?

§. 31. Quocirca *Triplex* in univerſum *limitum Terræ ſanctæ diſtinctio*, usque ad imperium ſeu obitum Salomonis meâ ſententia poteſt conſtitui. *Prima* eſt *Chananæorum*, qui à *Sidon* habitarunt *usque ad Gazam*, donec *devenias ad Gomorram Sodomam, Adama, Zeboim* (is eſt lacus Aſphaltites) & usque *ad Laſa Gen. X*, 19. *Secunda eſt Terra à DEO promiſſa*, & auſpiciis Joſuæ, Imperatoris Iſraelitici, à *Judæis occupata*, ubi limites cujusque tribus ſunt ab ipſo DEO dati in Numeris Moſaicis, & Joſuæ Codice, ita, ut nec binæ iſtæ & dimidia trib⁹ trans Jordanicę ab iſta ſeu occupatione ſeu poſſeſſione excludantur. Nam RUBENITIS *Arnō Aroēnsē, & regnū Sihonis Hesbonitæ, & regnum Balacki Moabiticum:*

GADI

GADITIS *Jaëser, & magnam Ammonitarum* portionem; MANASSITIS verò *Basan Oggitæ Regis, Iaïra, Astaroth, Edreï &c.* Sanctus DEI Vir *Moses*, Divino indultu distribuit, antequam Jordanem transirent, & devenirent in Chananæorũ terrã, uti est *Num. XXXI. & Ios. XIII.* Qui certè à reliquis *filiis Israel cis Iordanitis* segregandi non sunt, quemadmodum nec ipsi segregatos se, sed cũ reliquis conjunctos voluerunt, atque Legationi populi Iudaicæ benigniter auditæ responderunt, *Ios XXII.* Quemadmodum & in *primis regni Israëlitici comitiis*, quæ Iosua indixerat adfuerunt, uti nõ obscurè ex c. *XXIII.* 4. colligi potest, uti etiã *in secundis c. XXVI.* Eademq; de causa non tantum *Iudices* sed etiam *Reges pop. Israelitici* hos *transjordanitas* in suam pristinam libertatem vindicarunt, cum essent â regi-

regionum istarum incolis variè pressi & afflicti. *Tertia* est *amplificati Regni Israelitici*, quod *Saulis* atque potissimum *Davidis* auspiciis factum est, atque retentum â *Salomone legitimo Davidis successore*; ubi limites dominii Davidici sunt protensi usq; ad *Euphratem*. Quod describit sanctus DEI Amanuensis 2. *Sã.VIII.* debellavit enim *Philistinos v.1. Moabitos v.2.* ultra Mare Rubrum *Hadad Eser, Regem Zobæ ad Euphratem v.3. Syros Damascenos v.5. Ammonitas, Amalekitas v.12. Idumæos v.14. &c* juxta hos limites, Davidicæ & Salomonææ Iurisdictionis exercitium est describendum.

§.32. Magnum profecto & potentissimum Davidis, Salomonisq; fuit imperium, uti paulo ante ex 2. *Sam.8.* & supra ex 1. *Reg.4.* descripsimus, tantum tamen non fuit, quantum ei *Ioh. de Pineda* tribuit, qui

qui illū INDIARUM, ARABIARUM, ÆGYPTI, TYRI, SIDONIS, PHOENICIÆ, ÆTHIOPIARVM & HISPANIARVM Regē facit. l. V. de Reb⁹ Salom. c. 1. n 5. his ferè verbis Cū autē Salomonis imperiū nō solū angustis Palæstinæ finib⁹ clauderetur, sed præterea protēderetur â MARI USQUE AD MARE i. e. à Mari Rubro usq; ad extremas Mediterranei Maris oras & â FLUMINE USQ; AD TERMINOS ORBIS TERRARUM i. e ab Euphrate, qui se in sinū Persicū & mare Indicū exonerat, usq; ad mare, & Oceanū GADITANUM, ad quē termin⁹ ac finis terrarū constituebatur. Cūq; Salomoni parerent, muneraq; deferrent universa terra 1. Reg. X, 24. 25. OMNES REGES ARABIAE, DUCESQ; ET SATRAPAE TERRARUM 1. Reg. X, 15. 2. Paral. IX, 14. & omnia regna Philistinorū, usq; ad terminum Ægypti. 1. Reg. IV, 21. Omnis regio, quæ erat cis flumē Thaspha, usq; ad Gazā, & cunctos reges illarū regionū 1 Reg. IV, 24. tū etiā illum agnosceret ac susciperet ÆTHIO-

PIA TRANSMARINA, ARABES SABAEI, THARSICI, AUT TARTESSIACI HISPANI Ps. 71, 9. Non est cur à quopiã dubitari debeat, Regis MAGNI, ac Regis Regum cognomento ac dignitate cõdecoratum fuisse; quã illi ultro nõ solũ contermina regiones, ac viciniPrincipes, sed prætere a provinciæ remotissimæ regesq; universi, ad quos illi9 virtutis fama pervenisset, tantæ sapientiæ, tantæq; magnitudinis admiratores & cultores detulerunt. Et quod maximi habendũ, ipsi Ægyptii inveteratis illis odiis erga Hebræã gentẽ depositis, totos se ad felicissima regni Salomonis auspicia, publica lætitia celebrãda cõverterunt, ut ex literis Vaphris Regis Ægypti, quas Eupolemo quidã habet, cognosci potest; in quib9 etiã videre licet, SALOMOMEM tributũ, quod vocãt PERSONALE exigentẽ ab Ægyptio, aliarũ etiã rerũ vectigal aliis provinciis indicentẽ, universos deniq; animo libentissimo atq; egregia alacritate obsequentes. §. 33.

§.33. Id autem, quod de *Vaphris & Salomonis literis & titulis* habet, ex *Eusebij l. X. Præpar. Ev. c. ult.* juxta relationem *Eupolemi* ibidem citat Pineda. Exemplar utrarumque literarum huc producam in conspectum.

REX SALOMON VAPHRI REGI ÆGYPTI Amico PATRIO Salutem.

SCito me accepisse regnum à Patre Davide, DEI Maximi beneficio, qui etiam jussit me templum ædificare DEO, qui cœlum & terram condidit: ac simul ad te scribere, ut de tuis populis ad me mitteres, qui mihi præsto sint, donec omnia, quoad opus erit, absolvam, ut imperatum est. Quibus subjicienda Resp.

REX VAPHRES SALOMONI REGI MAGNO Salutem.

Simu-

Simulatq; tuam epistolam legi, valde sum gavisus, & festum celebravi diem, cum ego, tum copiæ meæ universæ, quod regnum à probo viro acceperis, & probato à tanto Deo. Quod autem ad me scribis de populis nostris mittendis, octoginta millia tibi mitto: & ex quibus nationibus sint, indico tibi; ex gente Seurithide decem millia, ex Busirita Leonthopolita, & Bathritha dena millia. Cura porro, & res necessarias illis, & alia ut rectè gerantur, atque ut perfecto opere in suam quisq; regionem restituantur:

§. 34. Tria in hoc *Pineda* discursu notanda sunt. Primò, quod malè & contra mentem Spiritus S. Psal. LXXII. & hoc *l. V. c. 1 & l. VI. c. XX.* transferat ad SALOMONEM, qui ipse tamen literaliter est de *Cœlesti Salomone, IESU CHRISTO* ejusq; plenario Dominio in cœlo & in terra

ra intelligendus. *Secundo* quod assertio de Negotiatione in *Oceano Gaditano* cum *Tartessiacis Hispanis* procedat ex falsa hypothesi, quasi *Tharschisch sit Tartessis Hispanica.* Et etiamsi ita esset, non tamen hinc consequeretur, *Salomonis Imperium extendendum esse in Hispaniam*, quia fortassis eò ejus marinæ naves ivissent. Nam parili pacto Salomonis *imperium etiam in Tyrum, etiam in Ophiram Indicam, & Malacam Aureæ Chersonesi*, imò & *in ipsam Americam* (ex mente Pinedæ) esset extendendum, quia in istis regionibus aut fuit, aut fuisse creditur Salomonis commercium. Sed apage istiusmodi funiculos ex arena contextos. *Negotiatio cum alieno & peregrino populo, nullatenus infert Dominiũ: hospitium* potius & *peregrinationem, quã Dominium & Iurisdictionem* importat. *Tertio*; quod ex istis lite-

ris

ris *Vaphris* Eupolemicis [si genuinæ & nõ suppostitiæ sint] infert, Salomonem tributum aliquod PERSONALE ab Ægyptio exegisse, istud eodem procedit modo, quo hoc: *Salomon literis & legationibus ab Hiramo poposcit lignatores & operarios, servosque nauticos, Ergò Salomon ex Iurisdictionis & Superioritatis exercitio TRIBVTVM PERSONALE* exegit ab Hiramo. *Ex fœdere & Amicitia petiit, non ex imperio imperavit. Ex fœdere & amicitia obtinuit. non ex servitio, & debito,* obtinuit inquam nautas, & alios artifices.

SECTIO

SECTIO II.

DE AILATH SEU ELANA EMPORIO SALOMONIS INDICO.

Summaria.

§.1. *Emporium Arabicum & Indicum est*
§.2. *Eloth & Elath.*
§.3. *Signif. Quercetum.*
§.4. *Ailath*, ἄϊλα, αἰλὼν, ἐλλάνα. αἰλίνη.
§.5. *Sinus Elaniticus oppos. Heroopolitico, non est Leanites Sinus.*
§.6. *Transcensus ex Elana.*
§.7. *Elana* τοπογραφία.
§.8. *Elana est pone Asiongaberum.*
§.9 *Distantia Elanæ ab Hieros.*
§.10. *Elanæ ditio regia.*
§.11. *Habitatores quatuor populorum.*
§.12. *Aromim sunt Syri & Idumæi.*

§.13.

§.13 *Palmetum non est Phœnicum colonia.*

§.14. Φοινικῶν κώμη, non Φοινίκων.

§.15. *An Elana sit albus vicus?*

§.16. *Affirmat Fullerus, negat Bochartus.*

§.17. *Episcopus Ailensis in Synodo Nicæna.*

§.18. *Novitates Goropianæ strictim notantur.*

ἔκθεσις.

§.1. *Navale & portum* Salomonæum, quem in *Ophiriticâ* expeditione constituerit, vidimus: Nunc porro etiam *Emporium Indicum & Arabicum*, ELANAM, videbimus, utpote, ex qua omnis generis *merces Arabicæ & Indicæ*, non tantum *Hierosolymas*, sed etiam *Alexandriam*, *Rhinocoluram*, *Tyrum*, *Sidonemq́ᵭ* distractæ sunt, & divenditæ, more magnis emporiis usitato. Cū *enim*

diso sint in omni negotiatione maritima necessaria, Navigia aptata, quæ vehant, & merces comportata, quæ vehantur, si prioris vicem ASIONGABER implesse constat, certè posterioris usum ELOTH præbuisse pariter constabit. Alia nempe loca, *præterquam hæc duo, ad Rem Indicam univeesam comparata omnino nulla legimus.* Quocirca cum *Etsiongeber* naves undiq; armamentis suis jam instructas suppeditasset, *mox vicinum ELOTHARUM Emporium mercibus & exportandis propediem solvendas onerare, & importatis, postquam reversæ sunt, exonerare* consuevit.

§ 2. Dicitur autem in sacris, & quidē 1. *Reg. IX, 27.* & 2. *Paral VIII, 17.* אֵילוֹת sed in *Deutreonomio Mosaico c. II, 8.* אֵילַת appellatur. Quæ ipsa scriptio etiā in 2 *Reg. XIV, 22.* & c *XVI, 6.* redit. Et ne quis putaret, diver-

diverſam vocum permutationem, diverſas notare urbes, ex compoſito *Sanctus Scriptor iſtam nominum* μεταλλαγὴν ita moderatur, ut quam primum dixerat אֵילַת eam eveſtigio quoque אֵילוֹת appellet. *Et Rezin reſtituit Syriæ Elath, & exſtirpavit Judæos de Eloth, & Syri venerunt, in Elath, & habitaverunt ibi, usq; ad hanc diem.*

§.3. De quibus vocum diverſitatibus ita ſtatuendum, ex mente *Nicolai Fulleri,* אֵילַת eſſe ſing. fæm. in Regimine poſitum, ex abſoluto ſingulari אֵילָה ſed אֵילוֹת eſſe pl. fæmin. ex eodem ſingulari אֵילָה diductum. Quam vocem aliqui in-eſſet אֵיל terpretantur *robur,* quaſi-vel אֵילוֹת, eo quod *magnum nautarũ, mercatorum, mercium & militum, robur* ibi quaſi in præſidio fuerit, imprimis tempore *Aſariæ Regis Judæ, & Rezinis* Regis Syriæ. Alii

 autem

autem exponunt *cervã*, quasi אַיָּלָה cerva dictum, aut אַיָּל *cervus seu sylvestris & ferus aries*, quia instar alicujus indomitæ cervæ in campestribus & sylvestribus Arabicorum desertorũ locis ex multiplici gentis vicinæ mercatura pasturam quæsiverit. Tertii propinquiorem afferunt expositionem, qui per *Quercetum* seu *Lucum quercẽu* vertunt, ita ut sit ex sing. אֵלָה seu אֵילָה *quercus*, quod in plur. אֵילִים cum י scriptum legimus *Jes. I.* 29. Unde mutata terminatione ים in ות fiet אֵילוֹת & in sing. אֵילָה. Nihil enim probabilius est, quam in isto Elotharum loco *multum quercuum, & palmarum*, & quasi lucos *integros querceos* fuisse, ubi vastitates Arabicæ quasi jugibus lignorum, palmarum & quercetorum jugis continuantur.

§. 4. Hoc *Hebraicum Prototy*

pon est.

pon est. Postmodum à *Tyriis* sive *Phœnicibus* factum est, אילת *Ailath* cujus singulare absolutū est אילָה *Aila* plur. אילן. Siquidem *Hebræorum pluralia fœminea in* ות *desi-dentia terminare solent in* ָ *præceden-te Kamets.* Unde etiam Græcorum Ἄιλα, quod habet *Stephanus*, & *Aila* apud *Hieronymum*. In Bibliis Romanis Ἀϊλὼν: Apud *Ptolomæum* Ἐλάνα, item ἐλάνα. *In Diodoro Siculo* Ἄλαινα mendosè scriptū pro Ἄιλανα, à sing. Ἄιλανον quod legitur apud *Stephanum*. Inde Latinum *Ælana*, à *Plinio* memoratum *l. VI. c. 28. Fl. Josephus* exiliori sono pronunciavi: ἐιλάνην *l. VIII. Antiq. c. 2.* & *LXX sæpius* Ἀιλὰθ unde & Latinorum Ailath & Elath.

§ 5. Ab insigni & splendido hoc Emporio totus iste *Sinus Maris Rubri* nomen accepit, dictusque est

SINUS ELANITICUS seu ÆLANITICUS. In sinu enim Arabico duæ sunt urbes littorales, perquam celebres, HEROUM oppidum versus Ægyptum, & ELANA versus Orientē: Unde duo sinus Heroopoliticus & Elaniticus. Hinc & ipsi contermini populi Ἐλανίται vel Αἰλανίται. Avienus de sinu Arabico ita canit:

Et tamen Eoos paulum inclinatur ad axes
Usque in telligeri confinia flexus Elani.

Sic etiam *Priscianus*:

Et tangit vergens Orientem versus Elanos

Elanos ponens pro *Elanitis*. Perperam autem *Artemidorus* hunc sinū *Aeniticum*; perperam *Iuba Laniticum* vocarunt, aut Plinius perperam hæc *confudit L. VI. c. 28.* Ubi ita inquit: *Sinus intimus* (Arabici maris) in quo *Leanitæ*, qui nomen

ei dedere. *Regia eorum Agra, & in Sinu Læana, vel ut alii Ælana. Nam & ipsum Sinum nostri Aelaniticum scripsere, alii Elaniticũ.* Addit porrò, *Artemidorus Aleniticũ, Juba Læniticum.* Alteruter horum lapsus videtur, aut *Juba, aut Plinius,* & *Leana pro Ælana* vitiosè substitutum. Nam apud *Ptolomæum* cernitur λεανίτης κόλπος *Leanites sinus,* eadem ferè latitudine in *latere Arabico Orientali ad Mare Persicum*, quâ est *Elanites in Occidentali ad Arabicum seu Rubrum Mare.* Ita videlicet alium *sinum Leaniten* appellavit Juba, alium assumpsit Plinius.

§.6. Est igitur *Elana seu Ailath Urbs ripatica ad Sinum Elaniticum in Mari Rubro* in *interiore sinus parte* posita, sedens non procul ab *Asiongaber*, quæ frequentissima & famosissima commercia egit, unde aliquis

quis transcensus fuit mercium & mercatorum Hierosolymas & Gazam, Joppenque, quod tradit Strabo *l. XVI. Geogr f.* 731. Φέρει δὲ λιβανωτὸν μὲν ἡ κατταβανία, σμύρναν δὲ ἡ χατραμωτῖτις. καὶ ταῦτα δὲ, καὶ τὰ ἄλλα ἀρώματα μεταβάλλονται τοῖς ἐμπόροις. ἔρχονται δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐξ ἐλανῶν μὲν εἰς μειναίαν ἐν ἑβδομήκοντα ἡμέραις. ἔστι δ' ἡ ἔλανα Πόλις, ἐν θατέρῳ μυχῷ τοῦ Ἀραβίου κόλπου τῷ κατὰ γάζαν τῷ ἐλανίτῃ καλουμένῳ. *Cattabania thus gignit: Chatramotitica myrrham, & tum hæc, tum alia aromata mercatoribus proponuntur, qui ad eos ex Elanis Meneam veniunt in diebus Septuaginta. Elana Urbs est in altero recessu Arabici sinus, qui secundum Gazam est nomine Elaniticus.*

§. 7: *Ad* τοπογραφίαν quoque Elanæ pertinet ista quæstio: *An Elana pone Asiongaberum, an verò*

Asion-

Asiongaber pone Elanam fuerit sita? Aut *utra earum propinquior terræ Judæ & Hierosolymis* fuerit? *Heinr. Bünting. & Arias Montanus Elanam* ponunt *ultra Asiongaber* versus Arabiam, ita ut Hierosolymis aut Gaza descendenti primum *Asiongaber* occurrerit, & deinde intervallo quatuor milliarium distiterit Ailath. Sed istud *transponit Nicol. Fullerus Misc. Sacr. l. IV. c. XX. p. 557.* qui *Elanam propinquiorem Asiongabero ponit*, ex eo potissimum fundamento, quia *Deut. 11, 8.* Israëlitæ *prætergressi fratres suos, filios Esau prius* dicuntur *Elothas, quam Etsionem pervenisse.* Liticulam istam quidem curiosis incuriosę antiquitatis scrutatoribus relinquendam esse censeo; nec temerè me interpono arbitrũ, ubi nihil haberi potest certi. Istud tamen video, quod in *Fulleri argumento* parum roboris resideat.

libi in *Sacris Elana aut Elath inter Stationes Israëlitarũ refertur* quemadmodum *Asiongaber*) sed isto tantum *Deuteronomii* loco dicitur, *viam istam, quæ ducit in prætereundo filios Esavi ab iis in desertum Moab, esse ab Elath & Asiongabere*: puta, quòd *ex duobus istis locis diverticula viarum in unam coinciderint viam ducentem in regiones Moabiticas*. Sed quicquid istius rei sit, parum interest, sive anteponatur, sive postponatur *Asiongaber Elanæ*, modo utriusque situ *ad Mare Rubrum* in *sinu Elanitico* retineatur.

§.8. Ut tamen, quid mihi placeat, sine ullius prægravatione proferam, *Ariam Montanum & Buntingium* hîc præfero, cum quo faciunt *& Vinariensium & Lunæburgensium & Argentoratensium Bibliorum mappæ*. Ideo quia 2 *Paral. VIII*, 17. dicitur:

Salo-

Salomon ivit in Asiongaber, & in Elath super labium maris in terra Edom. Primum ergò is *Asiongaber, & deinde in Eloth ivisse* dicitur: quod quanquam facili negotio posit everti, eò quôd alia causa maturandi *itineris in Asiongaber* esse potuerit, quod eum ur erit cura & sollicitudo *Classis Ophiranæ*, quæ ibi fabricabatur, quàm citissimè inspiciendæ, & diligenter lustrandæ: tamen eodem talo stabit, quo *Fulleriana conjectura*, quanquam, ut puto, firmiori adhuc, quam Fulleriana ista. Quia quod supra ex *Dionysio Periegete* adducebamus, *Elana fuit Arabiæ Felicis & Syriæ quasi quidam limitaneus terminus*, utpote *qua distermi-nantur Arabes & Syri*: quòd profectò *nullibi legitur de Asiongabere*, ut vel ex unico hoc fundamento Asiongaber sit quoad situm in Mari

Rubro

Rubro prior, & longius ad Arab. sinum distet Ailath.

§. 9. Atque vel hinc facilè *utriusque ab Hieros. distantiam* conjicere possumus. Nam *Strabo l. XVI. Geogr. p. 534.* docet, ex *portu Gazaorum dici mille & ducentorum sexaginta Stadiorum transcensum esse*, quod p. 549. repetit. *Plinius* vero ita commentatur *l. V. H. N. c. XI.* intervallum inter duo oppida Aelanã & Gazam est CLM. passuum. M. Henr. Bünting ita dimetitur: Die Stadt Ezeongeber liegt am roten Meer/vier und viertzig Meilen von Jerusalem gegen Mittag. de Eloth ita ait: vier Meilen von Ezeongeber gegen Norden hat die Stadt Elath gelegen/ die Rezin den Juden abgenommen hat/ liegt Viertzig Meilen von Jerusalem gen Mittag. diversitas hinc est, quod *Ezeongaber in aditu Ægypti-*

aco plano. Ælana autem in sinu inti-miori sedet.

§. 10. Et vel eâ de causa *Syri & Iudæi* de istius possessione digladi-ati sunt. Nam (ut prophana o-mittamus,) ex Sacris certo con-stat, quod *à Davidis occupatione te-nuerit Salomon, Roboam, Abia, Asa, Iosaphat.* Tempore autem *Jorami, qui erat filius Josaphati*, impius & crudelis, *Idumæi defecerunt, propri-umque sibi Regem crearunt.* 2. *Reg. VIII. v.* 20. *Mansitq́;, Ochoziâ, Atha-liâ, Ioa & Amazi Regibus*, in *potesta-te Idumæorum.* Sed post *Ozias seu Azarias Rex Iudæ Amaziæ filius*, vi *recepit, reædificivit & Iudæ restituit.* 2. *Reg. XIV. v.* 21. Tenuitq; post eum *Iotham Rex Iudæ*, Sed tempore *Achas hypocritæ & infelicis istius Ba-alitæ & Idololatræ, Rezin Rex Syriæ Elath oppugnavit, cepit, & ejectis Iu-*

deis

dæis Syros & Idumæos præsidiarios & habitatores fecit. 2. Reg. XVI. v. 6.

§. II. *Habitatores* inquam. Nam ex *quatuor gentibus* olim habitatum fuisse *Elanam*, sacra testatur *historia*, *Idumæis* nempe *Iudæis*, *Tyriis & Syris*. *Idumæi* quidem *Arabibus* & quidem *Nabatæis mixti* primitus incolebant, utpote in quorum territorio & regno hoc Emporium erat. Iis accesserũt deinceps *Iudæi & Israelitæ à Davide eò traducti* & sub seqq. Regib. ibidem conservati. His sub *Salomone* juncti sunt *Tyrij & Phœnices*, qui ut erant negotiationum maritimarũ peritissimi, ita quoq; in hoc *sive portu sive Emporio littorali* firmiter sederunt, *Iudæis contra variè afflictis, sæpè quoque ejectis*. Nam *Iudæi initio ejecti* deinde à *Rezin Syriæ Rege non ita multò post funditùs sublati sunt atque deleti, constituta in eorum sedibus* (ut apparet)

Syro-

Syrorum suorum colonia. Minimè verò mirum, *si in Iudæos ab utrisque est tam acerbè sævitum, quippe qui (ut alia* prætercam) *pro Dominis se gererent, & regiis vectigalibus exigendis præessent. Tyrii contra sedulò conservati, ob egregiam & peculiarem navigandi peritiam, variasq; & ditissimas mercaturas, quas non tam negotiatoribus, quàm Regibus ipsis lucrosissimas fuisse oportet.*

§.12. *Quod de Syris, Tyriisq; dixi,* istud sic accipiendum est, quod ii pro *iisdem* (sub ultimis Regibus) sint habendi. Nam & *Tyrii Syrophœnices* sunt dicti, & eadem utrisque lingua communis. Quocirca *oppidū Elanam* duæ simul gentes usq; tenuerunt, *Idumæi videlicet & Syrii* cum ὁμοφύλοις *suis, sive cognatis Syrophœnicibus, Tyriisve.* Id quod subtili compendio pulchrè indicat *vocabulum Ebræum* אֲרוֹמִים *à Masoretis*

reta circello notatum. Istius enim *extrema elementa, judice Fullero,* ad utramque *gentem* ex æquo pertinere norunt eruditi : *media verò distinctè ostendunt alteram ab altera discretum,* nempe *Resch* Syros ארמים, *Vau cholē Idumaos* ארומים. Nec quenquam turbare debet litera ר migrans in ד, *cum id Ebræis familiare sit, uti exemplis Hadar Gen. XXXVI.39. & Hadad 1.Paral.1.50. Riphat Gen. X.31. & Diphath 1.Paral.1.6. Dodanim Gen. X.4. & Rodanim 1.Par. 1.7.* ceterisq; ej⁹dē modi patet Mutila igitur, & decurtata censenda est editio, quæ gentem alterutram *sive Idumæos, sive Syros* solum nominat: *Plena autem integraq;, quæ utramque fideliter* reponit, ut vetustissima illa & accuratissima *Bernardini Godali Brixiani, auspiciis Cardin. Piccolhominei* elaborata & divulgata, *Idumæi & Syri,* inquit, *vene-*

venerunt in Hailam & habitaverunt ibi usque in hanc diem. Cui etiam adstipulatur *vetus apud me Codex manuscriptus*, eandẽ planè sententiam repræsentans. Atque eo pacto accipiendum esse nomen אֲרוּמִים res ipsa quoq; confirmat. *Idumæos enim ibi permansisse omnino consentaneũ est, propter inviolabilem totius undique regionis possessionem & dominatum; Syros autem sive Tyrios, perinde consentaneum, propter assiduam & quotidianam ex navigatione & negotiatione utilitatem.*

§. 13. Istud tamen tolerandum non est, quod aliqui Autores *peculiarem Phœnicum & Tyriorum sive Regionem, sive urbem* hoc loco reponunt, quando *Ptolomæi* Φοινικῶν κώμην *ex l. VI. Geogr. c. 7.* huc accommodant. Nam ista Φοινικῶν κώμη est Palmetum, non Phœnicum aut Tyriorum vicus. Ita enim Diod.

Siculus

Siculo lib. III. Histor. Bibl. f. m. 123. ἑξῆς δὲ τοῦ μυχοῦ τόπος ἐστὶ παραθαλάττιος, ὑδαμώμενος μὲν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διαφερόντως πρὸς τὴν εὐχρηστίαν τὴν ἐξ αὐτοῦ. οὗτος δὲ ὀνομάζεται μὲν Φοινικὼν, ἔχει δὲ πλῆθος τούτου τοῦ φυτοῦ πολίκαρπον καθ᾽ ὑπερβολὴν, καὶ πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ διατροφὴν διάφορον. *Ad sinum deinceps locus est maritimus: quem propter utilitatem apprime honorant incolæ, palmeti nomine insignem. Plurimis enim palmis consitus est, quæ summa ubertate fructus tam ad voluptatem, quam ad victum conducentes proferunt.* Ita quoque ex *Artemidoro Strabo l. XVI. Geogr. f. m. 736.* inquit: Συνεχῆ δὲ, τοῦ Ποσειδίου Φοινικῶν᾽ εἶναι ἔνυδρον, τιμᾶσθαί τε κομιδῆ, διὰ τὸ πᾶσαν τὴν κύκλῳ καυματηράν τε καὶ ἄνυδρον καὶ ἄσκιον ὑπάρχειν. Ἐν ταῦθα δὲ

καὶ

καὶ τὴν εὐκαρπίαν τῶν Φοινικῶν εἶναι θαυμαστήν. *Posidio vero contiguũ esse Palmetũ quoddã, aquis irriguum, & in magno honore haberi, propterea quod tota circumstans regio æstuosa sit & arida, & umbrarum expers. Hic maxima palmarum copia est.* Atqui ita nomen Φοινικῶν hic *appellativè* pro palmulis est accipiendum, non *propriè* pro Phœnicibus seu Tyriis civibus. Nam ὁ Φοίνιξ inter alia etiam *palmam & palmæ fructum* significat, uti ex Dioscoride, & Theophrasto potest confirmari. Quod etiam videtur cum *sacra scriptura* congruere. In peregrinatione enim Israelitarum, postquam in *desertum SUR* venerant, circa *sextam stationem in ELIM* commemoratur *PALMETUM, ubi duodecim fontes & LXX palmæ.* Et *castra metati sunt ibi juxta aquas*, uti scriptum

ptum est *Exod. XV. 27. Num. XXXIII. v. 9.*

§. 14. Hanc Φοινικῶνα quondam incoluisse *Saracenos* refert *Procopius. Eratosthenes* populos vocat σκηνίτας, qui iidē sunt cū *Saracenis* in tuguriis habitantes cum suis, quod ex duobus *Diodori & Artemidori* locis in Φοινικῶνα optimè quadrat. Quod igitur aliqui apud *Ptolom.* legunt Φοινίκων κώμην, malè fit: quod iidem vertunt *Phœnicum oppidum*, eò pejus: cum sit Φοινικὼν κώμη seu *Phœnicon id est Palmetum*, quod (Palmetum) *est vicus*, perinde ut idem Ptolomęus Αἴλαν vocat κώμην, propterea fortassis, quod ab initio *murorum præsidio firmatum* non esset. Quo de plura legito apud CL. *Salmasium in Exercitat. Plinianis* f. m. 487. seq.

§. 15. Hic itaque humani-quid passus

passus est *Fullerus l. IV. Misc. c. XX. p. 569.* quando ita: *Huic rei (scil. quod Tyriorum coloniæ oras Maris Rubri occuparint) argumento esse potest Φοινίκων κώμη, Phœnicum oppidum, non ita procul ab Elana in littore Arabico conditum*, Astarte insula &c. Rectius in eo, mea quidem sententia statuit, quando *ELANAM nostram* alio etiam nomine ab exteris λευκὴν κώμην, *Album vicum* esse vocatā asserit. Idq; non tantum ex *Glauco*, sed etiam *Ælii Galli expeditione* confirmat. Verba ipsa apponam. *Eam* πόλιν *Strabo vocat propter magnitudinem: Glaucus Rerum Arabicarum* XXX. *& Diodorus* κώμην, *pagum, quod muris careret. Deinde Arabicam Aelii Galli expeditionem ab initio, quemadmodū confecta fuerit exponens, tacito nomine antiquo, aliud adhibet multo recentius,*

tius, & quam ante ELANAM *appellarat, jam λευκὴν κώμην,* ALBVM PAGVM, *seu vicũ dicit, duobus scilicet nominibus plane eundem locum denotans. Quia illud indigenis, hoc exteris Nationibus, præsertim Mercatoribus, notius & familiarius esse sciret. Id verò, binominem esse urbem vel pagum, hinc indicio esse poterit, quod accuratissimi Geographi, quibus separatim, ac minutatim singula loca recensere propositum erat, uno ex duobus istis expresso, alterum reticeant.* verbi gratiæ: PTOLOMAEUS Elanæ meminit: Album verò pagum omisit. ARRIANUS in Periplo contra hunc nominatim reponit, illam præterit. *Cujus rei hanc solam (ut quidem opinor) rationem afferre licet, quod, quum utrumque nomen idem valere cognoscerent, alterum duntaxat commemorare satis haberent. Alioqui credibile non est, Ptolomaeum, Album*

pagum,

pagum, locum adeò illustrem silentio tam alto transmissurum. Quippe Album pagum, maximum Nabataeorum Emporium Strabo appellat. Et paulo post. *Albo pago in Petram, ex Petra Rhinocoluram, quæ in ipsa Phænicia est, apud Ægyptum, merces Indicæ Arabicæque solebant portari, atque hinc in alia loca. Nunc pars maxima per Nilum Alexandriam vehitur.* Atqui pagum, urbemve maritimam claram atque nobilem præterquam Elanam, nullam in Nabatæorum regione reperimus. *Hæc ergò sit oportet pagus ille Albus.* Atque adeò Emporium istud nupero nomine λευκὴν κώμην vocarunt posteri, vetusto & suo Elana est.

§. 16. Res ipsa ex *utriusque loci descriptione* dijudicari potest. Nam (1.) *uterque locus est maritimus in littore Arabico* (2.) *eadem utriusq; custodia militum.* (3.) *idem navigatio-*

nis cursus. Ita enim de Ailath inquit *Hieron. de Locis Hebraicis: Ailath (1.) in extremis finibus Palæstinæ juncta meridianæ solitudini,* & MARI RUBRO. *Unde (3) ex Ægypto Indiam, & inde ad Ægyptum navigatur. Sedet autem ibi (2.) Legio Romana cognomento decima. Et olim* quidem Ailat *à veteribus dicebatur, nunc verò Aila.* Ita quoque *Arrianus* in Periplo suo: Ad *sinistram Berenices naviganti occurrit alius (1.) portus & præsidium, quod* ALBUS PAGUS *dicitur; Ex quo Petram itur ad Nabatæorum Regem. Et est (2.) illud præsidium Emporii loco navigiis minoribus, quæ ex Arabia illuc appelluntur. Quocirca (3.) cautionis & custodiæ causa eodem mitti solet, qui quartam partem mercium importatarum exigit, & centurio cum exercitu.* Et quanquam apud *Hieronymum* major militum manus nominetur; istud tamen

rei

rei ipsi nihil præjudicat. Nam *rebus dubiis & vehementer inclinatis* (*quod accidit Hieronymi ætate firmiori præsidio opus erat apud omnes gentes præprimis apud limitaneos, easq; perfidas & inconstantes*, quod regnante *Adriano* cum *Arrianus* scriberet, non ita opus erat; siquidem ista tempestate imperium Rom. florentissimum erat. Id tamen totum refellit, & negat Fullero Sam. Bochartus in Chanaan l.1.c.44.f.m.763. qui consulatur.

§. 17. Et talis quidem *Aila* fuit, Admodum *celebre in Idumæa emporium*, utpote in quo in primitiva Ecclesia aliquis ex *Palæstina Episcopus* resedit, cujus in *Concilio Niceno* quoque ratio fuit habita. Nam inter alios quoque ex PALAESTINA PROVINCIA PETRUS EPISCOPUS AILENSIS, ab hac Aila delegatus, subscripsisse legitur. Quod indicio,

istius

istius loci Ecclesiam, & Episcopum magni esse æstimatum.

§.18. Ex dictis disparet, quidnam de Novitatibus istis Goropianis contra communem Geographorum consensum excogitatis sit statuendum. Nam hic (a) quæritur: *An Elana Aila & Ailath sint eadem?* Negat *Goropius in Hispan. p.m.78.* Nos contra ex *Strabonis l.XVI. & Joseph. l.* VIII. *Antiq. c.2. & Maffai l.1. Hist. Indic. p.39.* affirmamus. (b) *An Elana sit in Arabia felici?* Quod Goropii autoritatem secutus, aut similitudine vocum, quæ inter *Elanam & Laanam* est deceptus *Carolus Stephanus, ait in Diction. Geogr. Histor. p.50.* Nos autem eandem in Arabia Petrea in campo Ailath invenimus. (c) An *Elath seu Eloth sit Elusa Ptolomæi?* Quod iterum *Goropius* affirmat, comminiscens pro *Eloth* in sacris scriptum

esse

esse *ELVT*, deinde more *Chaldaico & Syriaco, Atticoq;* commutari *S* in *T* ac pro *Elut dici Elus*: Jam autem *Elusam, seu Elysam Ptolomæi*, esse *Idumææ urbem* Ægypto proximã; hinc etiam *Eloth esse prope Ægyptum ad Mare Mediterr.* Sed figmenta hæc sunt Goropiana. Nam diversæ urbes sunt, *Eloth seu Ailath*, & *Lut, Lusa seu Elysa.* Utraque quidem *Idumeæ civitas est*, sed longius ab invicem distantes. Nam *Elath ad mare: Elusa in media eremo Zin.* In *illius campo fuit XXXII statio Israelitarũ, ad hanc verò X fuit.* De eâ ita *Hieronymus in vita Hilarionis* : vadens *in desertum Kades, pervenit ELUSAM, eo forte die, quo anniversaria solennitas, omnem oppidi populum in templũ Veneris congregaverat: Colunt autem illam ob Luciferum, cujus cultui Saracenorum natio dedita est.* Ex his ergò vides *Elusam* in *deserto Cades*

 poni,

poni, dictaq; postmodum est *Tertiæ Palæstinæ urbs*. In sacris vocatur אלוש *Alus, seu Aluscha, ubi Israëlitæ castra sunt metati Num. XXXIII. 13.* Quod cum Ptolomęi λύσα congruit, quam ille *medio ferè spatio inter Mare Mortuum & Erythræum* ponit. Quod si verò ejusmodi προσθήσεσι καὶ ἀφαιρέσεσι vocum esset militandum, parili facilitate ex *Eloth, Lasan seu Lesan, Gen. X 19.* ad mare mortuum sitam, aut *Bethel in Israël*, quæ olim *LVS* dicta est *Gen. XXIIX. 19.* aut *Elisam*, seu Hellada, & reliquas Archipelagi Insulas facere possemus. Sed

Sunt apinæ, tricæque & siquid vilius istis.

CAPVT

CAPUT III.

De TYRIORUM ET SALOMONÆORUM NAUTARUM NAVIGIORUMQ; CONJUNCTIONE.

Summaria.

§.1. Tyri & Hierosolymorum contentio.
§.2. Tyri situs, Apparatus Marinus.
§.3. Tyri bellatores.
§.4. Tyri bella: victoria & clades.
§.5. Tyri nundinæ & negotiatores.
§.6. Tyri, cum Alcair Quinsai, Carthagine, Venetiis, Athenis & Sparta collatio.
§.7. Tyriæ coloniæ.
§.8. in Mari Rubro.
§.9. Tyrii αὐτόχθονες.
§.10 in Sinu Persico.
§.11. in Taprobane.
§.12. in Cypro.

§.29.

§. 1.

TYRUS, potentissimum pariter & opulentissimũ fuit *Emporiũ*, in *toto Oriente* decantatissimum: Uti enim *Hierosolyma ob splendorem Religionis*: ita *Tyrus ob mercaturam in Oriente* potissimum celebrabatur, uti inter cœtera ex *Ezech. XXVII.* & ex *Strabone Lib. XVI. de Situ Orbis. p.m. 510.* patescit.

§. 2. Erat autem TYRUS *Phœnicia maritima civitas*, in faucibus *maris Mediterranei sita*, mariumq; peritissima. Quod testatur S. *Propheta*

Ezech. quando c. XXVII. ita inquit: *Tyre, quæ habitas in introitu maris negotiatrix populorũ ad insulas multas* v. 3. *Tyre dixisti: Perfecti decoris sum, & in corde maris sita.* De apparatu marino ita: *Finitimi tui, qui te ædificarunt, impleverunt decorem tuum v.4. Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris; v.5. Cedrum de Libano tulerunt, ut facerent tibi malũ, Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos. v. 6. & transtra tua fecerunt ex ebore Indico, & prætoriola de insulis Chitim. Byssꝰ acu picta de Ægypto fuit velum tuum, ut esset tibi in signum; hyacinthus & purpura de insulis Elisa facta sunt operimentũ tuum v.7. Habitatores Sidonis & Arvad fuerunt remiges tui, sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui. v.8. Senes Gebal, & prudentes ejus fuerunt in te restaurantes diruta tua. v.9. Omnes naves maris & nautæ earum*

rum fuerunt in te ad negotiandum negationem tuam.

§.3. Erat præterea *bellicosissima Tyriorum natio*, quę tam mari, quam terra copias suas alebat. Hinc S. *Propheta* ita pergit, v.10. *Persæ & Lydii & Libyes erant in exercitu tuo: v.11. viri bellatores tui, clypeum & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo v.11. Filii Arvad cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu; & vigiles in turribus tuis fuerunt, scuta sua suspenderunt super muros tuos undique, qui perfecerunt pulchritudinẽ tuam.*

§.4. Hinc cum *potentissimis semper Monarchis* congredi sunt ausi. Nam SALMANASSERIS *copias regnante* ELULÆO *pepulerunt, indeq; non mediocrem sibi gloriam compararunt*, uti ex *Menandri Chronicis* & *Tyriorum Annalibus* refert *Josephus Antiq. Jud. l. IX. c.14.* Ex qua victoria cum nimiũ insolescerent, *Alexandro quoq;*

M.

M. victori Orientis resistere sunt ausi, uti etiã ante *Nabuchodonosoro*, sed cum magno suo damno. Nam ab utroq; sunt devicti, uti ex *Ezech. XXVI. Jos. l. 1. contra Appion. p. 454. & ex Ez. XXVII.* discimus.

§.5. Inclytum *Emporium TYRUS* præbuit, utpote in quam *merces totius Orientis* convehebantur, ac in Insulas atq; reliquas regiones *Maris Medit.* distrahebantur. Unde S. *Esaias* eam סְחַר גּוֹיִם *Gentium mercaturam*: Der Heyden Marckt appellavit c. XXIII. 3. Sanctus *Ezechiel* quasi facto διαμερισμῷ per partes recenset *negotiatores & eorum mercimonias*. Ita enim pergit v. 12. *In mari fuit negotiatio tua, præ multitudine divitiarum cunctarum, argento, ferro, stanno, plumboque repleverunt nundinas tuas v. 13. Græcia, Thubal & Mesech ipsi institores tui, mancipia & vasa ærea adduxerunt populo tuo. v. 14.*

De domo Thogarma equos & equites & mulos adduxerunt ad forũ tuum v.15. Filii Dedan negotiatores tui, insulæ multæ, negotiatio manus tuæ: dentes eburneos, & hebenina commutaverunt in pretio tuo v.16. Syrus negotiator tuꝰ propter multitudinem operum tuorũ, gemmas, carbunculos, purpuram, & acu pictas vestes & byssum & unicornu, & cristallum proposuerunt in mercatu tuo v.17. Juda & terra Israel institores tui in tritico; balsamum & mel & oleũ & resinã in nundinis tuis posuerunt. v. 18. Damascenus negotiator tuus, in multitudine operũ tuorũ, in multitudine diversarum opum, in vino pingui in lanis candidissimis: v.19. Dan & Javan & Mehusal in nundinis tuis dederunt ferrum nitidum; Casia & Calamꝰ in foro tuo fuit. v.20. Dedan institores tui in vestibꝰ pretiositatis ad equitandum v.21. Arabia & universi Principes Kedar, negotiatores manus tuæ,

cum

cum agnis & arietibus, & hedis venerunt ad te negotiaturi. v.22. Venditores tui Saba & Raëma, cum universis primis aromatibus, & lapide pretioso, & auro; quod proposuerunt in mercatu tuo v.23. Haram & Channeb & Heden negotiatores: Seba, Assur, Chilmad negot. tua: Ipsi negotiatores tui in pulcherrimè factis rebus, in vestibus hyacinthinis, & acu pictis, & in thesauris vestium pretiosissimarum, funibus constrictarum, & in cedrinis, &c. Quarū mercium & mercatorum indolem Clar. noster *M. Til. Olearius in Tyro sua*, ex hoc Ez. c. XXVII. exstructâ nervosè deduxit c.4.

§.6. Quod itaq; *Alcair Ægyptiorū*, pretiositate mercium, quod *Quinsai Chinarum* amplitudine incolarum, quod *Carthago Afrorum* robore, quod *Corinthus Peloponnesiorum* navigiis, quod *Athenæ* vel *Sparta Græcorum* potentiâ, quod *Venetiæ* *Ita-*

Italorum venuſtate potuerunt olim, aut adhuc poſſunt, iſtud omne in una Tyriorum civitate reperias, ita ut *nulli earũ vel opulentia, vel dignitate, vel potentia, vel robore, vel venuſtate* ſuo tempore ceſſerit.

§ 7. Hinc tot ex ea una natæ *Coloniæ* ſunt, quot ex nulla alia vel *maritima vel mediterranea* ſatę ſunt civitate. Uti enim *feraces apium & jumentorũ naturæ nova ſubinde excludunt & emittu t agmina: Ita & Tyriorũ fœcunda terra in omnes orbis partes & inſulas ſui nominis heredes transplantavit*, incolarum aliis *imperii cupiditate* ſollicitatis, aliis *novarum rerum avidis*, aliis *crebris terræ motibus* fatigatis, aliis *multitudinis domi minuendæ gratiâ* nova & externa domicilia armis ſibimet quærere coactis. Poſtquam enim *terra Chanaan pœne nniverſa occupata fuit à Judæis, duce Joſua, littoralis illa tænia, quæ*

amplissima genti sola relicta est, cum tantæ multitudini non sufficeret, pars Phœnicum multo maxima è terra sua exules mari se commiserunt, alias quæsituri sedes. Hinc Tyrus.

§. 8. Emisit COLONIAS IN MARE RUBRUM, uti nō tantū *Full l. IV. Misc. c.* XX. *ex Insula Astarte seu* Ἀστάρτη *per* ἀναγραμματισμὸν *â Ptolomæo dicta* (quæ ab antiquissima Sidoniorum Dea *Astarte* nomen accepisse creditur) & ex *stellis lapideis, quæ literis incognitis, vetustis scil. Phœnicum,* inscriptæ erant: sed etiam *Plinius l. VI. c. 19.* docet & *Herodot⁹ in Euterpe,* qui gentem Tyriam etiā ad *Sinum Rubri Maris* ponunt. Unde & Hesychius *Sidonios Erythræi maris accolas* fuisse testatur. Σιδόνιοι Φοίνικες καὶ οἱ τὴν ἐρυθρὰν οἰκοῦντες θάλασσαν. *Sidonii sunt* (non solū) *Phœnices* (sed etiam qui) *Eryth. mare accolūt.* Et ne quis dubitet, *Salom. Elana & Ailath*

has

has *Tyriorũ colonias* confirmare poterunt, ut superiori capite diximꝰ.

§. 9. Hic simul istud discutiendum, quod ex *Persis* hauserat *Herodotus*, diu inter *Tyrios* versatus, & ex *Herodoto Strabo l.1.Geogr.* & ex istis *Dionysius Periegetes, Festus, Priscianus, & Solinus, primos* nimirum *Phœnices ex Mari Rubro in ditionem Phœniciæ descendisse, ibique sedes posuisse:* quod tamen cum sacris literis non consonat, ut pote quę docent, *Chanaan, primum Phœnicum patrem à prima statim terrarum divisione se in Chananæam* contulisse. Ideoq; rectè *Phœnices & Tyrii possunt dici* Αυτόχθονες. Inde autem *errorem istum inolevisse apud Persas*, longe hinc remotos, puto, quod fama publica celebratum fuit, *Judæos ex Ægypto in Chananæam abeuntes, per mare Rubrum, & ab eodem descenderint in Terram sanctam, vicinam Phœnicibꝰ,*

Tyriis

Tyrus & Sidonius: Inque eo respectu posset excusari, inprimis cũ etiam *Strabo* sæpe *Phœniciã* tam latè extẽdat, ut & *ipsam terrã sanctã* includat.

§. 10. Quin & ex *Sinu Rubri Maris* progressi, *in Persico Sinu Tyrũ & Aradum* Insulas occupârunt. Ut enim in *Phœnice* duæ fuerunt Insulæ magninominis, *Tyrus nim. & Aradus*; Ita etiam in *mari Persico Tyrũ & Aradũ* Geographi describunt, atque in iis *vetusta templa in Phœniciorum modũ extructa*; unde non immeritò colligitur, illa condidisse Phœnices: Ita *Strabo l. XII.* πλεύσαντι δ' ἐπὶ πλέον ἄλλαι νῆσοι, Τύρος καὶ Ἄραδος εἰσιν, Ἱερὰ ἔχουσαι τοῖς φοινικικοῖς ὅμοια. *Naviganti ulterius, aliæ occurrunt insulæ Tyrus & Aradus, quæ templa habent Phœniciis similia.* Stephanus Byzantinus: Τύρος νῆσος ἐν Φοινίκῃ &c. καὶ νῆσος πρὸς ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ

Aradus

Arad9 insula Phœnices: est & alia Rubri maris (cujus pars sinus Persicus est) conf. *Ptolem.l.6.c.7.* In quibus Tabulis pro *Arado Aracho, pro Tyrus Tylos* scribitur, leguntq; ita *Teophr. l.IV.Hist.Plant.c.9. Artemidor.apud Steph.in τύρ☉. Polyb.apud Suid. Arrianus in Alex. l.7.* Nempe *Liquidis R.& L. inter se permutatis.* de cujus situ & conditione plura videbis apud *Sam. Bochart.l.1.p.2. Geograph. Sacr.c.XLV.f.m.766.*

§.11. Eosdem *Tyrios* cum *nautis Salomonis Coloniam plantaſse in Taprobanâ prædictus Bochartus* c.l.cap. quadragesimo sexto evincere conatur, ex Portu *Taprobanes Hippuris seu Hippuro*, ad quem appulit *Anni Plocami libertus.Plin.l. VI.c.22.* Carmaniam *XV. die Hippuros portus invectus.& Solinus: Appulsus est ad hoc littus portumq́; invectus, qui Hippuros nominatur.* In libris, CL. *Salmasio*

teste,

teste, legitur *Hipporus vel Ipporus*, quam ille vocem ex *Opir vel Ophir*, formatã esse judicat, dialecto græca. Prætereaq; *Taprobatani Herculem, DEum Phœnicum*, coluerunt.

§. 12. Sed ex *Orientali Mari ad Mediterraneum* reversi, *Colonias Tyriorum* longe plures, evidentioribus tiã documentis, offendimus. Et quidem *Cyprus domita à Belo*, juxta illud Virg. 1. Æn.

> - - *genitor dum Belus opimam*
> *vastabat Cyprum, & victor ditione*
> *tenebat.*

Recepit *Citium & Lapethum*, uti Stephanus confirmat ex isto Alexandri Ephesii:
Βήλȣ δ' αὖ κίπιόντι καὶ ἱμερόεσσα λάπηθος. *Pygmalionis* successor *Paphus*, in *Cypro Paphum* condidit, ubi inclytum illud *templum Veneris Paphiæ*, de quo *Tacitus* 2. *Hist*. Hinc *Elulæus, Papho recentior, Citiæos*, cum â *Phœnicibus* defecissent, ad obsequi-

um revocavit, teste *Menandro apud Joseph. l. IX. c. 14.* καὶ Ἐλουλαῖος (qui *Salmanaßari Aßyrio fuit* σύγχρονος) ὄνομα ἐβασίλευσεν ἔτη τριάκοντα ἕξ· οὗτος ἀποστάντων κιτιαίων ἀναπλεύσας προσηγάγετο αὐτοὺς πάλιν. *Inde postea longe plures ibi conditæ â Tyriis Urbes, Çarpasia, Cerynia, Scylax, Amathus, Curiũ & Mariũ, â duob9 Cyniræ* Regis Tyrii filiis extructæ &c.

§. 13. Hinc in Ægyptum quoq; descenderunt. Ita enim *Herodotus* in Musa secundâ: περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες τύριοι. καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὁ συνάπας τυρίων στρατοπεδόν. *Circa illud templum* (Protei in urbe Memphi) *habitant Phœnices Tyrii. vocatur autem locus castra Tyriorum.* Hinc prope *Memphim* ab Achille Tatio *pagus* describitur *Syrus* nomine, ad *quem Nili parvum cornu dividitur in tres alveos:*

forte

forte ideo sic dictus, quod incolæ essent Syri. Huc ista ex *Manethonis Dynastiis* excerpta referenda, quæ de *Dynastia Pastorum decima* habet. πεντε καὶ δεκάτη δυναστεία ποιμένων. ἦσαν δὲ Φοίνικες ξένοι βασιλεῖς ἕξ, οἱ μέμφιν εἷλον, ὧν Σαΐτης ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ. Β. Ανῶν ἔτη μδ. Γ. παχνᾶν ἔτη ξα, Δ. Σταὰν ἔτη η. Ε. ἀρχλῆς ἔτη μθ, ς. Αφωβὶς ἔτη ξα, ὁμȣ ἔτη σμβ. *Decima quinta Dynastia Pastorū. Fuere autem Phœnices advenæ sex Reges, qui Memphim ceperunt, quorum primus Saïtes* (*seu Sais* quod lingua Phœn. significat marmor Pariū seu candidum) *Regnavit annos* 19. *Secundus Anon regnavit annos* 44. *Tertius Pachnan annis* 61. *Quartus Staan annis* 8. *Quintus Archles annis* 49. *Sext⁹ Aphobis annis* 61. *Summa est annorū* 242. Hi βασιλεῖς ποιμένες *apud Josephū l.* 1. contra Appioné leguntur *urbes*

Ægypti incendisse, Deorum templa diruisse, Ægyptiorum *alios peremisse, alios oppressisse*. Inde nomen *eorum Ægyptiis erat exosum, & execrandum* quod etiā in Genesi sacra legimus, *dixisse Josephum fratribus suis cap.* XLVI. *34.*

§. 14. Ex *Cypro & Syria* facilius decurs9 est in *CILICIAM*. Hinc *Apollodorus lib. III. Bibliothecæ Sandocum* narrat *Cinyræ* (Regis Tyrii) *Patrem è Syria profectum in Ciliciam, Celenderim* urbem condidisse. Est autem *Celenderis celebris portus Cetidis in Cilicia*, de quo *Strabo, Josephus, Tacitus, Lucanus, Ptolomæus*. Huc *Tarsus*, huc *Cetis*, & alia â *Phœnicib9* vel structa vel habitata oppida, pertinent.

§. 15. In *Rhodo & Caria* fuisse Tyrios colonos non me sinit dubitare nomen. *Athæneus* enim *l. 4. c. 23.* testatur, *Cadmum cum in Rhodo templum Neptuno vovisset & condidisset,*

ejus

ejus curā demandasse quibusdā Phœnicibus ibi relictis, qui cum Jalysiis permisti, unum Reipubl. corpus constituerunt. Sic Lindi lebes ab eodem Cadmo Minervæ Lindiæ consecratus cum inscriptione Φοινικοῖς γράμμασι Phœniciis literis, quę primum ex Phœnicia in Græciam dicuntur allatæ. Sic Phœnicum in Rhodum expeditionis meminit Conon his verbis narratione XLVII. τὴν δὲ ῥόδον, τὸ μὲν ἀρχαῖον λαὸς αὐτόχθων ἐνεμοντο, ὧν ἦρχε τὸ ἡλιαδῶν γένος: ἃς φοίνικες ἀνέστησαν καὶ τὴν νῆσον ἔσχον. Rhodum autē antiquitus populi indigenæ tenuere, quibus imperabant Heliadæ, quos Phœnices ejecerunt, & insulam occuparunt. Additur quoque, Cares, expulsis Phœnicibus, Rhodiis imperasse, qua tempestate etiā alias maris Ægæi insulas tenuerunt. Apud Athenęū l. 8. Ergeas Rhodius narrat, quo stratagemate Ipiclus Phalantū Phœnicū ducē ex Achæa

mu-

munitissimo *Rhodi* oppido ejecerit,

§. 16. In *Samo* quoque vestigia *Tyriorum* deprehenduntur. Nam *Ancæus Phœnicis ex Astypalæa* nepos, unus *Argonautarum*, *Sami* regnavit, teste *Apollonii Scholiaste l.* 1. De quo ita *Orpheus canit*:

Ἀγκαῖος τ' ἔμολε πλευρώνιος, ὅς ῥα πορείας (σύντας.
οὐρανίως ἄστρων ἐδάη, κύκλους τε πλα-

Venit & Ancæus cœli pleuroneus orbes
Astrorumq́ vias animo indagare peritus.

Quod exactè in *Astronomicam Phœnicum scientiam* quadrat, de qua *Propert. l.* 2.

Quæritis & cœlo Phœnicum inventa sereno (*mala.*
Quæ sit stella homini commoda, quæq́

A quo *Ancæo* ortum est vulgatissimum.

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου

Multa cadunt inter calicem supremaq́ labra.

Quia

Quia *Ancæus jamjam potaturus ab apro interfectus est*. Ad *Samum* hærent *Icarus seu Icaria Insula* antea ἰχθυόεσσα propter copiam piscium, & *Pa̋tmus, secessus S. Johannis Apoc. l. 9*.

§. 17. In *Chio, Lesbo, & Tenedo* res est clara. Nam in *Tenedo Palemon Cadmi nepos* est cultus: *Chios autem lingua Syra* dicitur *Mastyx, Isidoro* si fides habenda *l. XVI. Origin. c. 6. Chios insula Syra lingua appellatur, eo quod ibi mastyx gignitur. Syri enim Mastychen Chion vocant*. Aut certè ista Bocchardi conjectura obtinebit, *qua Chia vel Chivja* Syris *serpentē* significat, quem incolę sub *monte Pelinnæo* occiderunt. *Cadmū* quoq; *Phœnicium in Lesbo* habitasse, colligi posset ex his Lycophronis:

ὡς μή σε κάδμος ὤφελ' ἐν περιῤῥύτῳ
ἴσσῃ φυτεῦσαι δυσμενῶν ποδηγέτην,

Utinam futurum Cadmus hostium
ducem
Te nunquam in Issa procreasset in-
sula.

Issa est una ex urbibus *Lesbi.*

§.18. In *Bithyniam Phœnix Cadmi Frater colonos* deduxisse legitur ap. *Euseb. in Chron. l.* 1. Βιθυνία ἐκτίσθη ὑπὸ Φοίνικος, ἣ πρὶν μαριανδύνη. *Bithynia condita est à Phœnice, quæ primum Mariandyna vocabatur.* Vel ut vicissim *Bochardus* annotat, *Bithynia dicta est à Syro Betin*, quod significat *ventrem*, quia *Bithynia, quasi Betinia, interior regio sit. Consentit Mela l.* 1. *c.* 19. *Interius Bithyni sunt & Mariandynei & Plin. lib.* 6. *cap.* 32. *Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni.* Hinc Πρίνεκτος πόλις Βιθυνίας, πλησίον τῆς Δρεπάνης, ἣν ἐκλήσαν οἱ Φοίνικες inquit Stephanus. *Pronectus est Urbs Bithyniæ prope Dre-*

panen, quam extruxere Phœnices. Huc quoq; spectat *insula Phœnice,* quam comemorat *Herodot⁹ l. IV.* quod *Sigæo littori* adhæreat, & *circa Cyzicũ.*

§. 19. Ad *Cyclades* devenimus, in quarum Una, *Cea, Aristæ9 Cadmi gener,* ductâ *Autonoë* imperavit. *Napũ tenuit Bacch⁹, Cadmi ex Semele nepos: Astypalææ nomen est ab Astypalæa Phœnicis filia, matre Ancæi, qui Samum tenuit. Oliarius est* Σιδωνίων ἀποικία *Sidoniorum colonia,* teste *Heraclio Pontico* apud Stephanum. *Iös* antea *Phœnice* appellata secundũ Pliniũ; *Melus* secundum *Festum* dicta est â *Melo, qui ex Phœnice ad eandem fuerat profectus.* Res clarissima est ex *Thucydide,* qui ita *l. 1. de insulis circa Græciam:* Καὶ οὐχ ἧσσον λῃσταὶ ἦσαν οἱ νησιῶται, κάρες τε ὄντες καὶ Φοίνικες· οὗτοι γὰρ δὴ τὰς πλείστας τῶν νήσων ᾤκησαν. *Neq; Insulares minus latroci-*

trocinabantur, Cares nimirum & Phœnices: Hi enim Insularum pleraſque incolebant.

§.20. Ad CRETICAS *Insulas, Therã & Anaphen* devenimus: In *Theram*, *Coloniam Phœnicum diduxit Membliarus*, qui ſub cognato *Cadmo* ſtipendia meruit apud *Herodot. l. IV. c. 147.* *Erant autem in Insula, quæ nunc Thera vocatur, quondam Calliſta,* ἀπόγονοι μεμβλιαρέω τοῦ ποικιλέω, ἀνδρὸς φοίνικος *poſteri Membliari Pœcili, filii viri Phœnicis: Cadmus enim Agenoris filius Europam quærens cum appuliſſet Theram, in ea reliquit,* ἄλλους τε τῶν φοινίκων καὶ δὴ καὶ τὸν ἑαυτοῦ συγγενέων μεμβλίαρον, *cum alios Phœnices, tum è cõſanguineis ſuis Membliarum.* De quo etiam *Pauſanias in Laconicis* teſtatur. Ab hoc duce *Anaphe* quoque dicta eſt *Membliarus* & per Aphæreſin *Bliarꝰ*, utp. cui iſte etiam imperavit.

§.21. ATTICAS quoq; *Colonias* videbimus ab *Aristogitone* & *Harmodio* diductas, qui, *Hipparcho interfecto, Athenas Tyrannide liberarunt*. Erant autem genere *Gephyræi*; *Gephyræi autem, teste Herodoto l. V. c. 55. 57. & 61.* ἔσαν Φοίνικες τῶν σὺν κάδμῳ ἀπικομένων Φοινίκων ἐς γῆν νῦν Βοιωτίην καλεομένην. *Erant Phœnices ex iis, qui cũ Cadmo in terrã, quæ nunc Bæotia vocatur, devenerunt.* Iidem *jus civitatis Atticæ* certis conditionibus adepti. *Templa* Athenis extruxerunt, τῶν οὐδὲν μετὰ τοῖσι λοιποῖσι Ἀθηναίοισι, ἄλλα τε κεχωρισμένα τῶν ἄλλων ἱρῶν *quæ cum aliis Atticæ templis nihil habebant commune, sed ab iis erant distincta*: In his fuit *Achææ Cereris templum, & orgia*. Hanc sc. *Phœnices*, ut Cabirorum unam, peculiari cultu venerati sunt. Hæc est *Gephyræa Ceres*, de qua Etymologus: γεφυρεῖς

ρεῖς δῆμος Ἀττικός; ὅθεν καὶ γεφυραία Δημήτηρ *Gephyres populus Atticus, unde & Gephyræa Ceres.* Gephyres iidẽ ſunt, qui Gephyræi. Indidem diſcere eſt, unde ſint dicti *Gephyres vel Gephyræi;* nempe ἀπὸ τοῦ ἔχειν γέφυραν, δι᾽ ἧς ἐπὶ ἐλευσῖνα κάτεισιν οἱ μύσται quia *pontem habent, per quẽ Eleuſinem myſtæ deſcendunt.* Pons erat ad *Cephiſum* amnem, â quo non *procul Athenis Eleuſin* euntibus occurrebat *templum Cereris & Proſerpinæ:* Ita *Strabo l. IX. Geogr.* ποταμοὶ δὲ εἰσὶν ὁ μὲν κηφισσὸς ἐκ τρινεμέων τὰς ἀρχὰς ἔχων, ῥέων δὲ διὰ τοῦ πεδίου, ἐφ᾽ οὗ καὶ ἡ γέφυρα, καὶ οἱ γεφυρισμοί *Fluvii autem Atticæ ſunt, unus quidem Cephiſſus, qui apud Trinemeos ortus per planitiem defluit, ubi eſt pons & gephyriſmi.* Gephyrismi erant cavillationes, quas cavillatores ad pontem ſeden-

sedentes recitare, & vel stricta, vel soluta oratione ipsi ponti inscribebant. Hinc γεφυρίζειν *in Plut.* significat *cavillari*, & γεφυριστής subsanniator. Nam in isto ponte stare *solebat vel impura meretrix, vel personatus nebulo, qui nobilissimos cives ad Eleusinia sacra ituros, cavillis excipiebat, & convitiis proscindebat.*

§.22. Nunquid autem & SPARTÆ, *Tyriorum Coloniæ* fuere? Ita est. Nam *Phœnices occuparunt Cythera, Laconici Sinus insulam*, ibidemq; *Veneri Cythereæ* templum extruxerunt, quã Græci Ἀστάρτην vocant. *Astarte autem Tyriorum DEa* fuit apud *Cic. l. 3. de Nat. Deorũ:* Quarta *Venus Syriâ Tyroq; concepta, quæ Astarte vocatur, quam Adonidi nupsisse traditum est.* Portus â Phænicum appulsu, *Phœnicus* fuit dictus ap. *Xenoph. l. 4.* Hellenicon.

§.23. *Cadmæi* ab Argivis pulsi ad

Enche-

Encheleas ILLYRICI populos ſe contulerunt, inter *Driſonem & Naronem* amnes, ubi Buthoen & *Brituã* urbẽ ędificarunt, teſte *Herod. l. V.* Et Stephan⁹ autor eſt, Illyrios ἀπὸ ἰλλυρίου τοῦ κάδμωνος παιδός ab *Illyrio Cadmi filio* eſſe appellatos. Hinc deſcenderunt in SICILIAM, quod conſtat ex *Thucydidis l. 6* ᾤκουν δὲ καὶ φοίνικες περὶ πᾶσαν μὲν τὴν σικελίαν, ἄκρας τε ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ ἀπολαβόντες, καὶ τὰ ἐπικείμενα νησίδια, ἐμπορίας ἕνεκεν τῆς πρὸς τοὺς σικελούς. *Habitabant etiam Phœnices circa omnem Siciliam, occupatis extremis ad mare partib⁹ & adjacentib⁹ inſulis, ut cum Siculis negotiarentur.* Quib⁹ deinceps acceſſerunt *Tyrii Carthaginienſes*, uti docet *Pauſanias in Eliacis*: οἱ δὲ φοίνικες καὶ λύβυες στόλῳ ἀφίκοντο κοινῷ, καὶ ἄποικοι καρχηδονίων εἰσίν. *Phœnices atq; Lybies communi claſſe in Siciliam*

liam venerunt, & Carthaginen ium coloni sunt: Porro venerunt etiã in SARDINIAM atque HISPANIAM, teste *Diodoro l. V. Bibl.* οἱ Φοίνικες διὰ τῆς τοιαύτης ἐμπορίας ἐπὶ πολὺν λαβόντες χρόνον αὔξησιν, ἀποικίας πολλὰς ἀπέστειλαν, τὰς μὲν εἰς Σικελίαν, καὶ τὰς συνέγγυς ταύτῃ νήσους, τὰς δὲ εἰς τὴν λιβύην καὶ Σαρδόνα καὶ ἰβηρίαν. *Ex hac negotiatione Phœnices per multum temporis opulentiores facti, multas miserunt colonias, alias quidem in Siciliam, & vicinas insulas, alias autẽ in Lybiam, & Sardiniam, & Iberiam.*

§. 24. Quod hic *Diod.* de *Lybia* dicit, istud est intelligendũ de *Didone* è *Tyro navigante, & Byrsam seu Castellum Carthaginense condente*, ut ex *Virgilio, Iustino, Livio, Diodoro* constat: Hinc cum *Annibal Tyrum* adiit, â *conditorib. Carthaginis, ut alia patria exceptus est*, dicente *Livio l. 34. Ann.*

Hinc

Hinc usque ad ævum *Augustini* i. e. annis ferè *mille nongentis, post primã Phœnicum in Lybiam navigationem* ista notitia suæ originis mansit: Si *quis ex vulgo rusticorum circa Hipponem aut Carthaginem interrogaretur, quis esset aut cujas esset? respondit se esse* כנעני *Chanani seu Chananæum, docente Aug.* Hipponensium Episcopo in *Expos. Ep. ad Rom.*

Quid? quod *Procopii* ætate, qui sub *Iustiniano* scripsit, *circa A. Christi* 540. in *Africa Tingitana*, stabant adhuc *duæ columnæ, quæ ab iis Chananæis erectæ, qui fugerant à facie Iosuæ*, ut testatur *inscriptio. Procop. in Vandal. l. 1. & Eusebius Chron. l. 1. p. 11* in Africæ *TRIPOLIM Colonias deduxisse, scribit, illos Chananæos, quos Israelitæ fugaverant.* Quod de *Carthagine* diximus, idem quoque de *Ἰτύκῃ* intellectum volumus, *maxima, post Carthaginem, Urbe, portus*

com-

commodos & spatiosos habente, sexaginta stadiis à Carthagine distante, quam ideo *Stephanus* rectè τυρίων ἄποικον, Tyriorum Coloniã vocat. conf. & *Just. l.* XVIII. de qua rectè *Silius Italicus l.3.*

Proxima Sidoniis Utica est effusa maniplis
Prisca situ, veterisq; ante artes condita Byrsæ.

Item de *Hippone Diarrhyto*, quam *Salustius reliquis Phœnicũ urbibus* accenset, quando ita: *Postea,* inquit, *Phœnices, Hipponem, Adrumetum, Leptim, aliasq; urbes in ora maritima condidere.* Post *Rubricatum amnem* in altero sinu *promontorii Apollinis, est alter Hippo Regius,* de quo *Victor Uticensis* ita inquit: *Hippone Regiorum obsessa est civitas, quã omni laude dignus B. Aug. librorum multorum confector Pontifex gubernabat.*

§.25. Atqui istæ quidem *in Mari Medi-*

Mediterraneo Phœniciæ Coloniæ sunt: Ad *Cassiterides* insulas i.e. ANGLIAM etiam ex *Gadibus* descendisse, exq; iis *plumbum & stannum* petiisse, discimus ex *Strabonis l. III. Geogr.* qui ita de *Cassiteridibus*: πρότερον μὲν οὖν Φοίνικες μόνοι τὴν ἐμπορίαν ἔστελλον ταύτην ἐκ τῶν Γαδείρων, κρύπτοντες ἅπασι τὸν πλοῦν. *Hanc negotiandi viam soli ante Phœnices è Gadibus missi aggrediebantur, interim cursum istum celantes omnes.* Imo &, ne alii resciscerent, præcaverunt. Hinc cum *Romani, quendã Nauclerũ eò navigantẽ sequerentur, ut & ista emporia noscerent, iste per viam sponte in limosos locos navi illisa, eandẽ in cladem sectatores induxit, & ab naufragio evasit incolumis.* Cui ex facto, *amissi oneris pretium publicè* restitutũ est ex *ærario Tyrio.*

§. 26. An autẽ *Tyrÿ* etiã in ANGLIAM, uti & in *Thulen*, h.e. *Scandiã*, seu

Norwegiam, aut aliam aliquam ultimam insulam, priscis incognitã, atq; in *Galliam* suas *colonias* diduxerint, ego quidem nolo dijudicare; Istam liticulam *Cambdeno*, *Anglo*, & *Sam. Bocharto*, *Gallo*, linquo, qui quid antiquitatis vestigia aut documenta ferant, exponant. Interim non improbabiles sunt pro *Bocharto* conjecturæ, quas in *ipsi⁹ p. II. Geogr. l. I. c 39 40. & 41.* legere est.

§. 27. A *Coloniis* & *quasi filiabus ad Metropolin* redimus, TYRUM, nempe, cuj⁹ *omni ævo semper magna laus fuit in navigationibus*; ideoq; etiam in *societatẽ maritimã* sollicitati sunt à *Salomone* nostro. *Nã expreßè* istud elogium in sacris ferunt nautæ Tyrii, quod fuerint הַיָּם יֹדְעֵי *gnari Maris*; & *gubernatores Tyrii* in sacris pro *peritißimis navarchis* ponuntur.

§. 28. *Rex* autem *Tyri* ætate Salomonis fuit HIRAM, qui in *2. Paral. VIII. & IX. cap. Huram*, ap. Josephũ

Iromus dicitur, cujus magna *cum Davide*, ejusque, in bonis & Regno paterno, herede fuit amicitia, quã multis deprædicat *Scriptura & Menandri Chronicon*, utpote qui non solum *Salomoni* de solio Patris adepto gratulatus est, sed etiam magna & multa honoris & amoris officia præstitit. Nec minor utriusque fuit cura, *ingeniis*, quàm gratificandi studio certare. Nam *ænigmata invicem proponebant, & solvebant* sub mulcta magnæ pecuniæ. Et quod *Salomon propria Sapientia, id Hiram ope alicujus Abdemonis, Iuvenis Tyrii* præstitit, teste *Diod.* & *Menandro ap. Flav. Ioseph. l. VIII. Antiq. Iud. c. 2. p. 113. & l. 1. contra App. p. m. 453.*

§. 29. Quomodo itaque *Hirami & Salomonis Servi coïverint, aut quomodo sua navigia conjunxerint?* hic juvat disquirere. Istud autem *primò* certũ, quod *Tyrii nautæ navibꝰ vecti in mari Mediterraneo usq; ad Ioppen,*

seu Gazã venerint, indeq; *abierint Hierosolymas ad Solom.* Hoc enim expressè extat 1. *Reg. IX, 27.* Et *misit Hiram* בָּאֳנִי *in Navi servos suos viros maris* & 2. *Paralip. VIII, 18.* non tantũ servos, sed etiam *per manus servorũ suorũ Naves* misisse fertur. Sed istud *secundo* est incertũ: *An istæ naves Hirami iverint in Ophir, & ex Mari Medit. in Rubrum transvectæ fuerint?* Quod ego incertum, si non prorsus absurdum esse duco.

§. 30. *Duplex* autẽ isti assertioni fidẽ faciendæ *ratio*. *Aut enim terra, aut mari eò devenissent. Si Mari*, per *Gades & Promontorium Bonæ spei in Oceano Atlantico, Africano, Melindano & Oriendali* via fuisset facienda: quam nullus credere possum, ista rudi ætate saltem *notam* fuisse, ne dicam tantis impensis, sumptuum, navium, virorum, difficultatũ, apertam aut tentatam fuisse. Nam

quod

quod quidã de *Eudoxo*, ex Arabico ſinu in Gades delato, de *Hannone* ex Carthag. portu *in Rub. mare* velificante, de ruderibus navium *Hiſpanienſiũ* in Mari Orientali deprehenſis, item de *Indis Q. Metello* â Svevorum Rege donatis hic afferunt, ea partim nimis credulã antiquitatis fidẽ redolent, partim incertis conjecturis vel fabuloſis anilibusque narrationib9 nituntur, partim deniq; *ætati Hirami & Salomonis* non conveniunt.

§.31. Sin verò *terrâ* eò veniſſent Hirami naves, ex *Nilo aut Peluſio* id fieri debuiſſet. Poſſet fortaſſis quis in hanc venire opinionem, ſi cum priſcis præſentia tempora cõferat, *Hiramũ potuiſſe ex Tyro, aut Salomonem Hieroſolymis Naves ſuas terreſtri itinere in Aſiongaber mittere*, quia teſtatur *Helfricus* in ſeiner Reiſe ins H. Land/ & *M. Heberer in Serv. Ægypt.*

l.2.c.5.Cairi in Ægypto quotannis aliquot triremes in Navali ædificari, easque in partes suas resolutas ab onerariis Camelis inde, usq; ad Heroum urbẽ Sues, & ad Mare Rubrum per vastum, arenosumq; Terræ tractum deportari solitas. Imo si consideret Naves istas *Æthiopum & Alexandrinorum plicatiles*, de quibus scribit *Plin. l. V. c.9.* quod eas *implicare, & humeris trãsferre potuerint, quoties ad Cataractas ventum est, iterumque explicare, quoties aquarum copia data* est. Et *Majolus in Dieb. Can. in Memorab. refert* ex Continuatore *Palmerii*, quod *Anno Domini M.D IX.* ex *India* quoque talis *portatilis Cymba asportata* sit, & *delata Rothomagum*, quam homo *una manu evehere in humeros potuerit.* Et non tantũ de *Navigiis portatilibus, sed etiam integris domibus & Palatiis Regiis ex Historiis* compertum est, quod de loco in locum de-

por-

portatę fuerint; ut de *Francisci Gall. Regis Papilionibus & Heinrici Angliæ Regis ligneâ & amplissima Regia* refert *Jovi⁹ l. XX. Histor. De Regis Japonici domo & Cubiculo portatorio* in regia *Quaba* condoni *Ludov. Froes ad An.* 1586. & de *Regis Sinarum Diversorio publico* Johannes Sedis Apostolicæ Legatus ap. *Vinc Hist. l. 31. c. 30.* & de *domicilio Imperatorio à Sultano Babylonico* dono misso *ad Frider. Jmp. Rom.* Anno Domini 1232 scribit *Trithem. in Chron. Hist. Hirsaugiensi.* Quidni igitur etiam potuerint *rates & Naviū tabulatura Hierosolymis* aut Tyro transportari in Idumæorum Asiongaber?

§. 32. Attamen, quicquid horū sit, quoniam nec *Literis Sacris*, nec *Prophanis* traditū accepim⁹, tali pacto *Salomonē suas Naves traduxisse*, imo in *Asiongaber de Novo extructas esse certo scim⁹*, cur *talē transportationē*

tam

tam molestã & difficilẽ, tam longinquã & sumptuosam instituisse Salomonem crederemus, cũ potissimum & Compendium sumptuum facere, & longinquioris itineris molestiã avertere potuerit *nova classis fabrefactione in Navali Idumæo?* Quocirca ut dicamus, quod sentimus: *Salomon Navi acceptos Tyrios Naucleros, stipẽdio annuo cõduxit, & ex Hierosolymis in Esiongeber ire jussit, ut suis sumptibꝰ classẽ construerent, & in Ophir vela facerent. Hiram itaq; non Naves è mediterr. ad mare Erythræum per longa locorũ spatia transportavit*, sed *servos mari assuetos & rei nauticæ apprimè peritos* misit, *qui Naves à Salomone in Rubro Mari fabricatas moderarentur.*

§.33. Ex iis etiã facile patet, quid respondendum sit ad quæstionem: *An utriq; Regi, Salomoni & Hiramo sua fuerit classis, ita ut utriusq; fuerit juncta in Asiongaber & in Ophir?* Quod

Johann

Johann. Gorop. Becanus audacter affirmat Hisp. l. V. p. 75. Sed profectò præter Pythagoricum αὐτὸς ἔφα, nullum habet fundamentũ. Quanquã enim *1. Reg. X. 11. Classis Hiram* nominetur, istud tamen non est ita intelligendum, quasi *vel solus Hiram instruxerit, vel instructam suo nomine miserit,* sed *quia Tyriorum ope regebatur, qui ab Hiram erant missi.* Idque vel hinc constat, quia *Aurum* quod ex Navigatione redibat, *non ad Hiramum, sed ad Salomonem* pervenit: Non *Tyriis,* sed *Hierosolymitano Regi* pecunia est allata & annumerata, ut expressè extat *1. Reg. IX. 28.*

§. 34. Si ergo *una* saltem fuit *Salomonis classis: Nunquid communib⁹ Salomonis & Hirami sumptib⁹ extructa fuit?* Ita videtur *Casp. Sanctio Centũputeolano, Complut. SS. Liter. Interpr. Publ. Comm. in 1. Reg. IX fol.* 110 Quod utut non prefractè negaverim, non

tamen

tamen etiam simpliciter asseverare possum. *Nunquid enim Hiram Sumptus contulisset in Classe, ex qua nullos sumptꝰ recipiebat, nullũ fructũ sentiebat? Aurũ, quod Ophirani rectores attulerunt, ad Salomonem detulerunt 2. Paral. VIII. v. 8. non ad Hiramum.*

CAPUT IV.

DE OCEANO ET MARI

in quo Salomon navigavit.

POstquam *classem Salomonis in portu Asiongaberis & Emporium Arabico-Indicum in Ailoth* constituimus, atque utrumq; locum vindicavimus, oportunum est visum cũ *nautis Tyriis & Salomonæis MARE* ipsum ingredi, & quæ hic ambages, atq; præcipitia sententiarum inveniantur exponere, ut ita in offenso pede

pede ad AURIFERAM OPHIRAM deveniamus: *Oceanus*, in quo navigatum est, totus est *Orientalis*, qui *Indicum*, PERSICUM, ARABICUM *Maria* complectitur, specialiter autem in sacris in hac expeditione nominatur *Mare Suph*, quod ad ej⁹ orãnaves cõfectæ sint, & *Tharsis*, quod in eo naves cõfectæ iverint: ideo etiã duabus *sectionibus* hoc caput expediemus: *Prima* aget de MARI SUPH, *secunda* de THARSIS. In utraque cũ *Becano* nobis erit confligendũ, tanquã pirata neoterico, & novitatis Geographicæ admodum avido viro, & quid solidi aut veri ferat, videndum.

SECTIO I. DE MARI SUPH.

Sum-

Summaria.

§.1. Mare Suph est Rubrum.

§.2. Suph autem, quia littoribus limitatur.

§.3. Quia est algosum & caricosum.

§.4. Est nomen soli Rubro M. proprium.

§.5. Non commune Mediterraneo.

§.6. Jon. II. 6. Suph notat algam.

§.7. An propter contiguitatem unius cum alio, Mare Medit. possit vocari mare Suph?

§.8. Rubrum & Erythræum unde?

§.9 Reapse non est rubrum.

§.10. Frustra igitur rubedinis causæ arcessuntur à radiis ad littora aut montes repercussis, aut â Sole verticali.

§.11. Frustra ex imbre.

§.12. Frustra ex fundo, ex alga, ex fonte

§.13. Frustra ab Erythra Rege Insulano.

§.14. Frustra ab Erythrâ Persâ.

§.15. Rectè ab Edomo seu Esavo,

§.16. Domino Idumæorum seu Dacharenorum.

§.17.

§.17. Occurritur dubio per diſtinct.

§.18. Mare â Dominis nominari nihil novi.

§.19. Mare Rubr. poteſt etiam dici Idumæum.

§.20. Mare Rubr. eſt nomen proprium.

§.21. Quid differat Mare Erythræ & Erythræum.

§.22. An Erythrea, colonia Erythræorũ?

§. I.

MARE SUPH in ſacris paſſim nominatur, & intelligitur MARE RUBRUM, ſeu ERYTHRÆUM, quod infallibiliter verum eſt ex *Pſ. CVI. 7. Patres noſtri in Ægypto non fuerunt memores miſericordiarum tuarum, ſed rebellarunt juxta Mare* בְּיַם־סוּף *in mari Suph* & mox v. 9. *Et increpavit (Dominus)* בְּיַם־סוּף *mare Suph & ſiccatum* eſt, *&c.* quibus citra dubium S. Pſalmiſta ad digreſſum *Iſr. per Mare Rubrum* reſpicit *Ex. XIV. Huic adde Pſ. CXXXVI, 15. Pſ. CVI. 22.*

Jer.

Jer.49,21. Deut.2,1. Exod.23,30. & ita passim. Interdũ ים־סוף, interdum autem etiã *absolutè* סוף ponitur, sine addito nom. *Maris*, utpote *Deut.l.1.*

§.2. Dicitur autẽ *Mare Suph* Ebraicè ex ℞ סוף *deficere, finire*, unde est nomẽ סוף *finis seu extremitas Eccl. III, 11.* itẽ סוף *alga seu juncetũ Jes. XIX, 6.* Hinc *Mare Suph*, est, vi verbi, Mare vel *finiens* vel *finitũ*: *Finiens* seu *cõsumens omnia*, quod instar alicujus voraginis absorbet & consumit, uti Pineda opinatur ex *Soph I.2. Finitũ* autem (quod malo) ut sit præt. Pahul. סוף, *ut sit limitatũ, terminis & littoribꝰ circũ septũ.* Nã Deus ipse *mari terminos posuit, & limites præscripsit* quod ex currere nescit *Iob. XXXVIII, 4. & 10. Syr. XLIII. 25. 26.*

§ 3. Atque vi hujus etymi, *Mare Suph* esset *quodvis mare*, quod suis finibus constat. Interim melius fit, quod dicatur, *Mari Suph* dici ex nomine

mine סוף *alga*, ita, ut ſit *mare quaſi algoſũ R. ſeu jũceũ: & ita ſpecialiſſima ratione Mari Rubro* tribuitur, utpote in quo *multũ algarũ ac caricũ* ſuc-creſcit, ita ut ex iis ſæpe periculum navibꝰ ſuboriatur teſte *Pl. l. II. c. 103. & l. 9. c. 17.* & cõmuniter fere in omni fundo marino, preſertim ad littora, jũci & algæ ejuſmodi plures inveniuntur. Ita *S. Hier. ad Fabiolã, ita Marianꝰ, Victorꝰ, Forſterꝰ, Pagninꝰ, Avenariꝰ*, pluresq; alii *Doctores Ebræi*, quorũ non poſſũ nõ hac in parte & laudare cõſtantiã & ſequi ſententiã.

§. 4. Atq; ſic ſtatuendũ eſt, *Mare* סוף *Phraſi Biblica* eſſe nomẽ *propriũ, ſoli Mari Rubro* cõveniẽs, nõ vel *Mediterraneo vel Mortuo*, vel ulli alii. Verũ his ſe opponit *Goropꝰ* in ſuis *Hiſpanicis*, & nõ tantũ *corrigit vulgatũ Interpretẽ, ſed & omnes antiquiores Philologos & Theologos*, qui per *mare Suph* intelligãt *Rubrũ, cũ ſit nomen appellativum omni mari algoſo* conveniens.

§.5. Eamq; in rem adducit locum ex *Jonæ II.6.* Ubi hoc nomen *Suph* usurpatur, quando ita orat Jonas: *Vorago circumdedit me*, Suph, *mare alligatum est super caput meum.* Ubi per סוף *Mare* non *Rubrum* sed *Medit.* est intellig. In hoc enim, non illud, *Jonas* ex Joppe solvens est projectus.

§. 6. Sed R. Frustraneæ sunt eæ argutiæ. Nam vocab. סוף ibidē non *mare, sed algam seu junců* significat. Ibidemque non ut *proprium*, sed ut *appellativum* nomen usurpatur. Hic enim sensus est: *Projecisti me in profundum, in cor marium, & flumen circumdedit me, & omnes fluctus tui supergressi sunt super me, vorago aquarū me circumdedit, &* סוף *Carectum seu alga alligata est capiti meo* , und Schilff bedeckt mein Häupt. Non itaq; *Jonas* ea precatus est in *Mari Rubro*, ut hic ineptit Pineda, sed in

Maris

Maris Medit,fundo â balæna portatus, id indicare volens, quod piſci: πορθμεὺς *omnes abyſſos, omnes profunditates cum ipſo perreptet*, ita ut junceta quaſi ejus caput obtexerint, utut in ceto adhuc concluſus fuerit. Quis autem foret in iſta *Goropiana expoſitione* ſenſus: *Mare* סוף *alligatum eſt capiti meo?* quomodo *mare Medit. capiti Prophetæ alligabitur, aut alligatum poteſt dici?* Si verò ex voce סוף, quoties adhibetur *Goropius* velit *mare Medit.* efficere, cur non & facit in loco *Deut. l. 1.* ubi æquè *abſolutè ſine additamente* ponitur, ut in hoc Jonæ loco, & tamen ibi citra omne dubium *Rubrum, non Medit.* indigitatur: Aut cur non etiam ex *Nilo facit Medit. Mare*, quia de *Nili aliquo oſtio adhibetur* בסוף *Gen. II. 4.* in quo Moſes fuit expoſitus. Notat autem iſto in loco non ים־סוף ſeu *Mare rubrum*, ſed *jun-*

cetum arundineum in aliquo Nili ostio.

§. 7. Ineptior ista *Goropii* aut *instantia*, aut *excusatio* est, quod ab Interp. vulgato *Mare Suph* potuerit reddi *Rubrum*, cum tamen sit intelligendum *Medit.* quia *Rubrum cum Mediterraneo continuũ sit mare, licet per immensas ambages & circuitus.* Uti nomen *Ponti, quod unius maris nomen est, ad universum deinceps mare & quamcunq; ejus partem transfertur, & mare Myrtoum vel Carpathium pro quocunq; mari per Poëtas ponitur.* Ineptiæ. Si *propter continuationem istã non contiguam sed interruptissimã* Mare *Medit.* posset dici *Mare Suph seu Rubrum*, etiã mare *Persicum* erit *Norwegicum*, & *Arabicum erit Magellanicum*, quia continua sunt maria, licet per immensos circuitus. Aliud autẽ est quando apud *Poëtas*, *Pontꝰ* pro *quovis mari* Synecdochicè

cè ponitur, & aliud esset, si *Pont⁹ propter continuitatem poneretur pro mari Russico aut Japonico*, idq; propriè. *Grammatica* à *Rhetorica significatione* est discernenda.

§. 8. Hoc *mare Suph* Græci ἐρυθρὰν seu ἐρυθραίαν θάλασσαν & Latini *Rubrum Mare* appellaverunt. *Ita Plin. l. VI. H. N. c. 23 Mare, quod Rubrũ dixere nostri, Græci Erythræũ.* unde? res est admodũ dubia, & tot fermè commentis consperſa, quot viri docti de eo præceperunt,

§. 9. Istud autẽ ante omnia præmittendum, *Aquam istius Maris rubram neutiquam esse*, sed perinde *ut aliorum marium & fluminum aquam se habere*. Ita *Nobiliß. Dn.* Breuning *in suo Itinerario* tanq. oculat⁹ testis Das Schilff-Meer ist an der Farbe nicht mehr roth / als Pontus Euxinus bey Constantinopel schwartz ist.

Ita *Ludov. Vartomannus* qui istud totum ab intimo ferè sinus recessu ad ipsas usque freti fauces pernavigavit, in *l.1. Nav. c. 21. Satis est*, inquit, in *confesso omnibus, quod dictum æquor non sit Rubrū, sed instar reliqui æquoris*. Johannes *Brodæus Turonensis* vir erudit9 quam diligentissimè percontatus, & omnia penitus deditâ operâ perscrutatus, rei istius veritatē ex oculatis testibus compluribus exploratissimè cognitam his verbis explicat. *Sæpe numero de multis sciscitatus sum, qui tempestatibus in hoc mare ejecti, quique etiam huc, peregrè in has regiones profecti, multos dies contemplati essent, an veritati consentirent, quæ de ejus rubra aqua, & arena partim vulgo jactarentur, partim etiam à claris hominibus literis mandarentur. Quorū nonnulli infantiam meam mirari, alii stultitiam ridere, qui mihi fucū fieri non sentirem*

tirent. Neminem porro adhuc tam stolidum nautā reperiri, qui mare illud, rubrum nuncupatum, ab Oceano nostro quicquā differre prædicaret. His gemina habet *Curtius l. VIII. Hist. Mare certè, quo adluitur, ne colore quidē abhorret à ceteris: Ab rege Erythro inditum est nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt.* Ex his itaq; patet, hoc Mare non *reapse sed nomine* saltem rubrum esse.

§. 10. Tanto magis mirandū est, quod viri tam graves & eruditi solliciti fuerint de *Rubedinis aquarum causa*: διότι investigaturi cum de τῷ ὅτι nondum constet Hinc apud *Eratosthenē* nonnulli, ut & *Artemidorus* aliiq;, *colorem tantum apparentē* defendunt, istiusq; causam dare allaborant, dum *ad reflexionem radiorū decurrerunt, exq; eorum repercussione ad littora facta atq; in aqua algida recepta apparentem istius rubedinem*

effici

effici voluerunt. *Photius in Bibl. l.1.c.2 p.717. ex Agatharchide* recitat alios, qui *eandem reflexionē solarium radiorū* retinentes, istos *ad montes feriri* volunt, eosq; cum sol *acri & igneo radio feriat, carbonis* (igne rubentis) *imaginem exhibere: Arenæ v. cumulos subrubentes per litora ortum versus ad multa stadia passuum exstare. Relucentem q. atq; emicantem ex utrisq; splendorem* (αὐγὴν) *cum in fretum incidit, simile continentis colore mare inficere videri.* Addunt tamen, alios perhibere, *solē ibi non, quemadmodū apud nos, claris & fulgentib. radiis maris aquas impetere, sed sanguinis speciem habentibus; quib⁹ effici, ut ipsum quoq; mare sanguinei propemodum coloris similitudinem referat.*

§.11. Ab his non procul recedit *Ouranius Historicus non ignobilis Rerū Arabic. l.2. montes istos rubentes* retinens, aliquidq; novi commenti addens

addens: Namq; ἐρυθρὰν θάλασσαν ita nuncupatã tradit, ἀπὸ τῶν παρακειμένων ὀρῶν, ἃ ἐρυθρὰ δεινῶς εἰσὶ καὶ πορφυρᾶ. Καὶ ἐπὰν βάλλῃ εἰς αὐτὰ ὁ ἥλιος τὴν αὐγὴν, καταπέμπει εἰς τὴν θάλασσαν σκιὰν ἐρυθρὰν. καὶ ὄμβρῳ δὲ κατακλυσθέντων τῶν ὀρέων κάτω συῤῥυέντων εἰς θάλασσαν, οὕτω γίγνεται ἡ θάλασσα τὴν χρόαν *ab imminẽtibus montibus, qui valde rubri sunt & purpurei. Atq; ubi sol eos radiis illustraverit, deorsum in mare jaculantur umbrã. Porro imbre proluti aquis suis undiq; in mare defluentibus, consimili colore illud intingunt.* Ast hi *autores*, 1. rem falsam pro re certa substituunt (2) *colorem realem cum intentionali* confundunt. Namq; ex reflexione radiorum sub rubida, tinctura aquæ rubicunda nunquam fiet.

§. 12. Ineptiores sunt, qui *colorem realem* quærunt, ubi nullus est: Eumque

Eamq; vel *arcessunt à fundo rubro,* qui rubeus apparet per aquas perspicuas quod facit Schindlerus in Lexico in voce סוף; vel *ab alga in fundo hærente,* quod *Claudianus* Poëtarum more fecit, vel *à fonte nescio quo,* qui *aquam rubicundam ac minio plenam* in mare emittat, quod facit *Ctesias Cnidius,* homo mirificè φιλόμυθος, *Regum Persarum Medicus.* Mirum ubi *istum fontem* ponat *Ctesias. Pausanias* certè in *Messen. p. 113.* ponit talem *fontẽ ad Joppẽ* in terra Sancta: Ita enim habent verba: ξανθὸν δὲ ὕδωρ οὐδέν τι ἀποδέον τὴν χρόαν αἵματος, Ἑβραίων ἡ γῆ παρέχεται πρὸς Ἰόππῃ πόλει. θαλάσσης μὲν ἐγγυτάτω τὸ ὕδωρ ἐστί. λόγον δὲ ἐς τὴν πηγὴν λέγουσιν οἱ ταύτῃ. Περσέα ἀνελόντα τὸ κῆτος ᾧ τὴν παῖδα προέκειτο τοῦ Κηφέως, ἐνταῦθα τὸ αἷμα ἀπονίψασθαι. *Aquã rutilam, quæ colorem*

san-

guineum exhibeat Hebræorum terra præbet ad urbem Joppen. Ac proxime quidem mare est, hæc aqua. Sermo indigenarum autem pervulgatus est de hoc fonte, Perseum postquam interemit Cetum, cui exposita erat Cephei filia, abluisse eodem loco sanguinem, quo re spersus erat. Si istũ *fontem* intelligeret *Ctesias*, quem hîc posuit *Pausanias*, æque tabulos9 esset, & mendaci Græciæ acceptò ferendus est: Sed iste *Ctesiæ* ad *mare Arabicum* reponendus, non procul â *sinu Persico in Carmania* h. e. in *Sagdiana vel Sagdana*, quæ *sinus Persici insula* est, *Carmaniæ* adjacens. Ita enim tradit *Juba ap. Plin. l. XXXIII. c. 7. & Ptolom. Geogr. l. VII. c. 8.* Σαγδιανὰ ἐν ᾗ μίλτος *Sagdiana in qua Minium.* Ex hujus insulæ Sagdianæ minio fœcundæ naturę ortus videtur *fons ille fabulosus*. Sed ex eo Terræ situ potius tria Maria Rubra conficiuntur: Mediterra-

terraneum â fonte Joppes rubro, Persicum & Rubrum â fonte Sagdianæ minioso.

§.13. Explosis istis fabulis. *Pomp. Mela Lib. III. de Sit Orbis c.7. Plin. l. VI. c.23. Curtius l. 8.* sunt audiendi, qui ita dictũ volunt ab *Erythra, Rege Insularium in Mari-Rubro*, qui cum esset *Andromedæ & Persei* filiꝰ, his insulis imperitaverit, atq; in una earundem, *Ouracta*, sepultus sit. Sed & hæc fabulam sapiunt. Nec de *Insulæ* nomine conveniunt. Nam *Plinius, Mela, Stephanus & Dionysius Peregietes* vocant ὤγυρɩν: *Eratosthenes* appellat *Tyrinam*, *Nearchus Doractã*. Ptolomæus ϰορόχθαν vel βορόχθαν. Nec de certo confessoq; *loci positu* quicquã certi habent. Nam *Ogyrin sive Tyrinan aliqui intra sinum Persicũ collocant, alii eam inde duobus stadiorum millibus in altũ Oceanum versus austrum promovent extra Carmeniæ*

Prome-

promõtoriũ. Nec de *homine ipso* satis constat, an *Erythra*, an *Erythrus*, an *Erythræus* fuerit appellatus, an in *Persia natus*, an *Græco genere satus sit*? Si iste *Argivus*, *Danaës filius* fuerit, statim prodit, ἀπὸ τῆς ποιητικῆς ἐξουσίας *à Poëtica licentia* esse fictum.

§. 14. Sed fortassis tutius est *Persam* ponere, quod facit *Photius in Bibl. f. 1322. ex l. 1. Agatharchidis Histor. c. 2.* qui ita edoctus est à *Boxo* quodam *Persa*, *Erythram quendam, genere Persam, filiũ Myozæ quæsivisse boves equosq; leonum insultu exterritos & in insulam quandam fugatos; quos cum ille per mare, constructa illic primum rate, sectaretur, armento invento, commodam sibi sedem in insula elegisse, inq; eã, ut & reliquã orã maritimã (è Persia accitos) colonos misisse, pelagũq; de suo nomine appellavisse.* Sed *Boxus* iste nugator egregius fuit, & *fabulis Græcis* gnaviter *imbutus*, utpote,

qui *patria relicta, Athenis diu vixit,* teste *Agatarchide.* Ideo quod *Græci* de *Erythra Achivo,* iste de *Erythra Persa* incrustavit, figmentis utrinque aspersis. Nam non *prævidit ineptus fabulator*, nomina ἐρυθρὸν, ἐρυθρὰ, ἐρυθρείας aut ἐρυθραῖος omnia *nomina Græca esse,* nec ab *idiomate Persarum, nec Arabum, nec Ægyptiorum* Mare Rubrū accolentium proficisci potuisse.

§.15. Quorsum g. tandem? aut unde denominationē petem9 Rubri aut Erythræi maris? cum *Nicolao Fullero* petemus â *Domino Edomææ & maris Edumæi,* qui fuit *Edom,* id quod *Rubrum significat.* Placet ipsa *Fulleri* audire verba ex *l. IV. Misc. c.* 20. *Erythras,* inquit, seu *Erythrus planissimè is est, quem nomine quidem sacræ literæ Esavum appellant, cognomine autē Edomum, Isaaci filiū grandiorem, Jacobi fratrem. Est enim* אדם

Græce

Græcè πυῤῥὸς sive ἐρυθρὸς, Latinè ruber. de quo ita Gen. XXV, 30. dixit Esavus Iacobo: Sine ut sorbeam de rufo isto. Nam fessus sum: Quamob causã vocatum est nomẽ ejus Edom. Atq; adeo cum primũ in lucẽ ederetur, quamvis Esau statim ob omnibus diceretur (à עשת scilicet) h.e. factus vel perfect9, aut parat9, quoniam perfectè pilis ornatus, puerorum instar, qui ætate satis maturi sunt, natus est, tamen quia est אדמוני πυῤῥάκης aut πυῤῥὸς, rufus sive ruber, hoc est, frequenti pilo, eoque rubro aut rufo densissim9, ex utero prodiret, insitam jam tum in suo corpore causam nominis Edom gestabat, inque promptu etiã positam: quæ postmodum insigni illo eventu jusculi rubri expetiti, & juris primogeniti, simul venditi rursus renovata & confirmata, æquè cunctorum sermone celebratũ reddidit nomen hoc EDOM, atq; illud Esau. Itaq; Esavo nomen EDOM, i. e. πυῤῥὸς sive

ἐρυ-

ἐρυθρὸς Ruber, privatū erat & peculiare nō solū naturali proprietate: quā notam Zoilo etiā Poëta inussit) sed fortuitâ insuper appetitione & memorabili exinde dignitatis primogeniti venditione. Viro huic quantū ad hoc seculū, summa aderant omnia: robustus anim° & bellicosq; egregia generis claritas; eximia corporis forma planéq; (ut ait ille) regio principatu digna, εἶδος ἄξιων τυραννίδος; affinitas splendidissima potentissimaq; in matrimoniū ducta Mahalatha Nabalothi Nabataeorū authoris, & Ismaelis filii primogeniti, sorore germana; copiarū militariū firmissima praesidia, illustris rerū gestarū gloria, maxima divitiarū & opū affluētia, regionis amplae imperiū antiquissimū juxta stabilissimūq;. Haec quidē merito sunt ducenda regalia, & ejusmodi, quae nō nisi, in virum principē, & Heroicū convenire queant. Haud mirandū igitur, si EDOMUS, h. e. Erythras vel Erythrus, vir tantus praesertim, regioni in-

ditionē ac potestatē suā redactæ nomen dedit, ut & illa אדום ארץ Terra Edom sive terra Erythræ, atq; adeo simpliciter אדום (Edom) generè scilicet fœmineo, Syriacè Edoū, Arabicè Adouma ἡ ἰδουμαία, Idumæa vel Erythræa appelletur. Gens autē ipsa Edomitæ, vel Idumæi, vel Edoumæi, Græcè ἰδουμαῖοι, quæ vulgatior est Scripturæ: vel etiā ἐδουμαῖοι, quæ verior, & â Stephano annotatur. Verba Stephani, quāvis mēdosa sint adscribā, quandoquidē & corrigere fortasse cōducet, & explanare: Ιδουμαῖοι ἔθνος Ἐβραίων (lege ἀράβων, non me, sed Sunio Historico, apud hunc ipsū Stephanum, authore) ἀπὸ ἀδόμου. ἄδομα γὰρ Ἰουδαῖοι τὸ ἐρυθρὸν καλοῦσιν. ὅτι ξανθὸν βρῶμα δούς τῷ ἀδελφῷ (lege αὐτῷ ὁ ἀδελφὸς, (acris literis cōfirmantib9) τὰ πρωτεῖα εἰλήφει. Idumæi (inquit) Gens est Arabica ab Adomo. Adomum enim Judæi rubrū vocant, quoniā cibo rufo ei concesso frater primatum præripuit.

§.16. Porro EDOMUM ISTUM, quia totius *Regionis seu Provinciæ dominus ac princeps evasit, imperio item maris eandem regionem præterfluentis simul potitum esse* consentaneum apparet. Etenim *Idumæa nupera & novitia, quam describit Ptolomæus, veteris* (de qua jam agimus) *pars est tantummodo, eaq; exigua, terminis nimium angustis, quasi in obscurum aliquem angulum obtrusa. Antiquam autem spatiosissimã fuisse constat, ut quæ universam Nabatæorum gentẽ sibi vendicavit, maximam Arabiæ partem Petrææ comprehenderit, & fines suos ad sinum usq; Arabicũ longo ora maritimæ tractu, protulerit. Testatum est enim Idumæos & Nabatæos in populi unius corpus cõvaluiße & multo omnium Arabũ fortissimos & bellicosissimos exstitisse.* id quod de EDOMO ejusq; posteris divinitus prædixerat *Isaacus* juxta illud *Gen. XXVII. 40. Gladio tuo vi-*

ves: & Sacræ Scripturæ volumina pluribus locis demonstrant. Itaq; *eos solos ex toto Arabũ genere eximio & peculiari quodam cognomẽto insignitos accepimus, ut Dachareni dicerentur.* Δαχαρηνοὶ ἔθνος Ἀῤῥαβίας ἀπὸ Ναβάτου προσαγορευθὲν Ναβαταῖον. Σημαίνει δὲ τὸ δαχαρηνοὶ ἐῤῥενικῶς (lege ἀρσενικοὺς, ex authoritate Eustathii, reiq; ipsius veritate) *Dachareni* (inquit Stephanus) *Gens est Arabiæ â Nabate denominata Nabatæa. Significat autẽ Vocabulum Dachareni Masculos: â nomine videlicet Arabico & Syro,* דכר *marẽ, vel masculũ denotante: quod non ut ceteri Arabes,* ἁβρόβιοι *mollitiâ scilicet infames, animos gererent imbelles ac muliebres, sed mares sive viriles, ad bella fortiter suscipienda & conficienda.*

§.17. Et ne quis *excipiat*, antea â nobis negatum esse, quod *hoc mare nomen habeat â viro quopiam*: Insolens-

lensque esse â *viris seu accolis nomina maribus dari*, utrumque rectè refellit *Fullerus*. Prius quidē, *dist: inter Erythram istum fabulosum, sive Persā sive Graecum, qui illic nunquam fuit, & Erytham verum, qui Edomus seu Esav9, quem si nominare scivisset Curtius,* nihil repugnasset. Qui ita: MARE, QUO ALLUITUR, NE COLORE *quidem abhorret â caeteris. Ab Erythro pro quo substituendum est* EDOM, *qui lingua sancta* Ἐρυθρὸν *seu rubrum significat,*) *Rege inditum est nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt.* Ita quoque explicandus est *Suidas*: ἐρυθρὰ θάλασσα ἐκλήθη, οὐκ ἀπὸ τῆς χροιᾶς τ῀ ῥοθίου, καθάπερ τινὲς οἴονται, ἀλλ' ἐκ τινος ἀνδρὸς, ἐρύθρα τὴν προσωγορίαν ἐνδυναστεύσαντος τοῖς δὲ τοῖς τόποις *Mare rubrū non ex colore undae nomen accepit* (sicut opinantur quidā) *sed â Viro quodā Erythra i. e. RUFUS seu EDOM, appellato, qui in lo-*

cis illis principatũ tenuit. In hoc quidem certè uterq; nobis assentitur, ἐρυθρὰν θάλασσαν, *Mare rubrum verè dici*, sed ea lege, ut *cognomen illud Maris à nomine Possessoris sumptũ* existimetur, non *ex natura rei*.

§. 18. Ad *alterum* pariter in promptu est *responsio*. *Nil novi esse ab Incolis à Regib9, & Dominis Maris Mare denominari.* Nonne *Mare Achivum, mare Myrtoum, Mare Venetum, Tyrrhenum, Arabicũ* inde appellantur? Potuitne *Atlas mons unus vastissimo, Oceano nomen indere, ut Atlantic9 diceretur? Amplissima verò & celeberrima regio Edom exiguo mari cõtermino nomen dare nõ potuit, ut Edomæũ vocaretur? Certè possessæ quilibet rei quam possidet, jure optimo nomẽ suũ imponat. Esavo igitur*, qui est EDOMUS *omni ratione licuit tã mari quã regioni maritimæ, utriq; Domin9 ac Princeps nominis sui quasi Characterẽ notãq; imprimere, ut*

Edomæum utrumq́ antiquitus passim vocaretur. Si igitur *Palæstini, mare Mediterraneum*, cujus nec ita diu, neq; magnâ ex parte Domini erant, nuncupare tamen nomine suo quiverunt *Palæstinum*, quidnî & *Edomæi* *Arabicum* quod diutissimè totum tenuerunt, nomine itidē suo nuncupârint *Edomæum*? At quid quæso *Edomæum aliud est, quam* ἐρυθρὸν ἐρυθραῖον *vel Rubrum?* nisi quod; *illud Hebraicè enunciatur, hæc Græcè Latineq́, ut Cephas* Πέτρος *& Petrus. Thomas* Δίδυμος *& Geminus cæteraq́ ejusmodi.*

§.19. Dicet aliquis. Si ergo ab Edomo dicitur hoc mare, non debet Rubrum non Erythraeum, sed Edomaeum appellari; R. *Neutrum fit malè*. Prius juxta *idiotismum Ebræum* posterius juxta sensum *idiodismi Ebræi* dicitur. Nam *LXX. Interpp. quis crederet nescivisse, Colorē hujus maris*

rubrum

rubrum non esse, ii tamen reddiderunt sæpe numero ἐρυθρὰν θάλασσαν, secuti scil. indubitatā sacræ Geographiæ & historiæ fidē. Non itaq; falso appellarunt, sed appellatione more possessivi à nomine EDOM (quod est ἐρυθρὸς vel Ruber) derivata, Mare quoq; Edom i. e. ἐρυθρὸν vel Rubrū & verè & vulgò dici noverunt, quod τοῦ ἐρυθροῦ Rubri esset, sive ad τὸν ἐρυθρὸν ad Rubrum illum spectaret. Itaq; vocabula ἐρυθρὸν & Ruber in hoc loquēdi genere propria sunt, non appellativa, κτητικῶς non φυσικῶς adhibita, possessionis non Naturæ respectu intelligenda.

§. 20. Decipiuntur igitur ii, qui MARE RUBRUM nonnisi appellativè sumi posse putant, & vel colorē maris nativum, vel adscititium necessariò denotari somniant; quum hac loquendi formula PROPRIE duntaxat accipi debeat illud epitheton, & solā Dominantis Edomi h. e. RUBRI

vel

vel Rufi ditionem potestatemq; indicare. *Proinde* γραφικὸν ἁμάρτημα *censendum est, quotiescunq; minuto R. pingitur Rubrum, quandoquidem majusculo, utpote nominis proprii initium occupans, scribi oportet,* sunt *Fulleri* verba p. 550.

§. 21. *Agatharchides* jā olim submonuit non idē esse vocare θάλασσαν ἐρύθραν καὶ ἐρυθρὰν, *Mare Erythra, & Mare Erythræum, apud Photium in Bibl.* f. 718. τὸ μὲν γὰρ κυριεύσαντα σημαίνει τῆς θαλάσσης ἄνδρα· τὸ δὲ τὸν πυῤῥότητα δηλοῖ τῆς ἐνδείσης φύσεως. *Illud enim designat virū, qui in id mare dominatus est, hoc dicto mari insitum atq; innatū ruborem. Est autem loquendi illa ratio, quæ ā colore nomen fecit, falsa: Neq; enim Rubrum est mare; sed quæ ab eo qui in mari potestatem habuit, vera.* Agatharchidis vestigia nō leviter premit *Brodæus, & Mare Rubrū falso ita appellari, apertissimè pronunciat.*

at. Itane verò? Quid ergo fiet de tot tamq; gravibus autorib9 Græcis & Latinis, qui & Rubrum & Erythræū appellarunt? Imprimis si istam denominationem non â colore, sed â possessore derivent.

§.22. Unum adhuc super est decidendum, an *Insula ista Gaditana, quæ dicitur Erythia, ab Erythræo Mari dicta* aut ab *Erithræis incolis transplantata sit?* Ita quidem Scriptum invenio in *Plinio l. IV. H. Nat. c. 93.* Vocatur *ab Ephoro & Philistide Erythia, â Timæo & Sileno, Aphrodisias, ab indigenis, Junonis. Erythia dicta est, quoniam Tyrii ab origine eorū orti ab Erythræo Mari ferebātur.* Ex quo sua transsumpsisse videtur *Solinus in Memorab. c. 22. In Capite Bæticæ est Insula, quā Tyrii à Rubro profecti mari Erithræam, Pæni sua lingua Gadir sepē nominaverūt.* Hinc etiam eò inclinare videtur *Silius Italic9 qui lib. XVI.* vocat littora *Erythræa.*

Nam

Nam repeto Herculeas Erythræa ad littora Gades.

Veruntamē nos in Capite antecedente §. 9. ex sacris declaravimus, *Tyrios à Mari Rubro non deveniße, sed potius αὐτόχθονες fuiſſe, ideoq; iſtud Plinii documentum per ſe corruit.* Nec verba ejus ſatis ſana apparent hoc modo concepta: *Erythea dicta eſt, quoniam Tyrii ab origine eorum orti.* Libri nihil adjuvant, niſi quod habent ab origine earum. Ne dubita emendare: *Erythea dicta eſt, quoniam Syrii aborigines earū orti ab Erythræo Mari ferebantur.* Tyrii *auctores & Conditores tam Gadium quā Erytheæ. Ideo Erytheam nominatam dicit, quod earum Inſularum aborigines ab Erythræo Mari orti.* Vocem *Aborigines* hic uſurpavit pro *conditoribus & originis auctoribus*, quos Dionyſius vel πρωτογόνους vel γενάρχας vocat; conſul. hic omnino Strabo eſt. Hinc

Mar-

ciani de Erythea & Gadibus versus *sunt.*

εἶτ' ἐχομένη 'στὶ νῆσος ἡ καλουμένη
ἐρύθεια μεγέθει μὲν βραχεῖα παντε-
λῶς
βοῶν ἀγέλας ἔχουσα καὶ βοσκημάτων.
προσεμφερεῖς ταύροις τε τοῖς Αἰγυπτίοις
Καὶ τοῖς κατὰ τὴν ἤπειρον ἔτι θεσπρωτίοις.
προσεσπερίοις αἰθίοπας οἰκιστὰς ἔχειν
Λέγουσιν αὐτὴν γεινομένης ἀποικίας.
Ταύτης συνέγγυς ἐστὶ νῆσος ἐσχάτη
Λαβοῦσα Τυρίων ἐμπόρων ἀποικίαν.
Γάδειρ' ὅπου μέγιστα γίνεσθαι λόγος
κήτη . . . .

SECTIO II.
De
THARSIS.

O Sum-

Summaria.

ter Rom. & *Pœnos de non superando Ταρσηίῳ* & *Mastia.*

§.1. SEcunda *Disputatio*, quæ nobis hic cũ *Goropio Becano* intercedit, est de nomine *Tharsis* Ebr. תַּרְשִׁישׁ quod comuniter ab *Interpretibus* tanq: *nomen loci* retinetur *Tharsis*, *seu Tharsisch*: sed fideliter omnibus locis Biblicis excussis, in quibus hæc vox occurrit, ita pronuntiandum esse putamus.

§.2. Nomẽ תַּרְשִׁישׁ accipi vel ut *nomen propr.* vel ut *Appellat.* Ut *propriũ*, notat partim *artificẽ insignẽ ex filiis Javan*, *Gen. X.4.* partim *cubiculariũ Ahasveri Regis* de quo *Esth. I.* 14

§.3. Ut *appellativum* notat, partim *Beryllũ thalassium*, seu *pretiosum marinum lapidẽ Exod.* 29, 20. partim etiã *Mare Ps.* 48, 8. *Ps.* 62, 10. *Es.* 2, 16. *c.* 23. 1. *Jer.* 10, 9. *Ez.* 27, 12. *Ez.* 38 1. *Jon.* 1, 3. & in locis de Navig. Salom. agentibus omnibus.

§.4 *Et in hoc ultimo sensu hoc quoq;*

in *negotio & Navigio Salomonis* nomen תרשיש accipiendũ esse arbitramur cũ *B. Luth.* qui passim reddidit die Meer-Schiffe it: die Schiffe auff dem Meer. Et rectè quidem.

§.5 Ita enim OMNIA *ista loca Biblica*, in quib⁹ hęc vox adhibetur, possunt reddi. utpote *Ps.* XLVIII. 8. *Naves Tharsis Euro perfringes. Naves Tharsis* i,e. *Oceani, s. Oceanicæ* Meer-Schiffe/ die auf der offenbarẽ See fahren/ die zubrichstu durch dẽn Ostwind aut ut B. Luth. Du zubrichst die Schiff im Meer durch den Ostwind/ Ps. LXXII, 10. *Reges Tharsis, & Insularũ munus reddent.* Quod B. Luth. iterũ hoc modo. Die Konige am Meer uñ in den Insuln werdẽ geschenck bringẽ. Pariter *Es. II.* 16. *Dies Domini veniet super omnes Naves* THARSIS, *& super omnes picturas concupiscibiles*, quod rectè noster Megelander: über alle Schiffe im Meer und über alle köstli-

che

che Arbeit. *Es* XXIII 1. *Ululate naves* THARSIS i. e. *Oceani seu Maris.* Jer. X, 9. *Argentum extensum de* THARSIS *& Aurum de* UPHATZ, *afferetur*: Silbern Blech bringt man auß dē Meer her/Gold aus Uphas. *Ez. XXVII.* 12. THARSIS *erat negotiator tuus*: Du hast deinen handel auf dem Meer gehabt & Ez. XXVIII. 13. *Arabia & Dedan & negotiatores* THARSIS Die Kauffleute auff dem Meer/ *dicent tibi &c.* *Jon.* 1. *v.* 3. *Et surrexit Jonas ad fugiendum in* THARSIS *à faciebus Domini.* Jonas flohe für dem HERRN und wolte aufs Meer/ Et sic passim B. noster Lutherus vertit, sensu perquā apto & congruo.

§. 6. In eodem quoq; sensu alia duo loca 1. *Reg. X.* 22. *&* 2. *Paral. IX.* 21. sunt exponenda: *Navis Tharsis Regi in Mari cū Navi Chiram*: *Semel in tribus annis veniebat navis Tharsis portans aurum & argentum &c.* Das

Meer-Schiff des Königes/ das auff dem Meer mit dē Schiff Hiram fuhr/ kam in dreyen Jahren einmahl. & 2. *Par. IX, 21. Et naves Regis euntes (seu ibant) in Tharsis cum servis Huram,* semel *in trib⁹ annis veniebant naves Tharsis, portantes aurum* Die Schiffe des Königs fuhren auf dem Meer/mit den Knechten Huram. Ita sicut *naves Tharsis sint naves Maris seu Marinæ, Oceani seu Oceanicæ:* Grosse See-Schiffe/ *euntes in Tharsis h.e. in Mari tanqu. medio navigationis.*

§. 7. Et, ne cuipiam hæc versio aut acceptio insolentior appareat, alios allegamus quoq; autores, pręter B. nostrum Lutherum, qui ante nos ita acceperunt atq; intellexerunt: *Hieron. ad Marcellin. Forerium in Es. II. Leo Jud. in Reg. X. Emanuel. de Saa in Ps. 47, 8. Marinum in Arca Noe, Thom. Malvendā l. 3. de Antichr. c. 20. Riberam in Jon. I. Perer. in Gen.*

X. Genebrard. in Ps. 4?. Beroald. in Chron. & ipsum Pinedam l. IV. de Reb. Sal. c. 16 f. 277. D. Salmuth. in Pancirell. p. 34.

§. 8. Hinc itaq; non rectè sentire puto, qui (1) vocab. *Tharsis in hac navigatione accipiunt pro peculiari aliqua regione in India*, quod facit *Jos. à Costa de Nat. N. O l. 1. c. 14. Pererius in Daniel. Pineda l. IV. de Reb. Sal. f. 2*, secuti fidem *Abu'ensis, Josephi* atque *Theodoreti qq. in 3. Reg. X, q. 35. p. m. 76?.*

Aut qui (2) *Carthaginem aut alium Africæ terræ tractum* interpretantur, quod faciunt *Vatablus ad 1. Reg. X. Montanus in Phaleg. Possevinus in Appar. Sacr. l.* 11. *c.* 5. imitati fidem *Chaldæi Paraphrastæ, R. D. Kimchi & Theodoreti in Jon.*

Aut qui (3) *Africam meridionalem hodie Angolam* dictam, uti putat *Eman. de Saa in 2. Paral. 9.*

aut

aut qui (4) *Natoliam seu Asiã Minorem & Ciciliam* ponunt, autorib. *Pererio, & Ribera in Jonam, & Beroald in Chron.*

Aut qui (5) *Ciliciam* & in *specie Ciliciæ Urbem, quæ Tãrs9 scribitur*, atq; ex natalibus S. Pauli clara est, quod *Anselmus, Nic. Lyranus, Istella, Oleaster, Lipomanus*, aliiq; plures sentiunt.

Aut qui (6) *Insulas Maris Mediterranei à Cypro ad Orientem & Aquilonẽ disseminatas*, quod *Gasp. Sanct. Comm. in lib. Reg. f. 1134.*

Hi omnes istud præsupponunt, quod vox *Tharschis sit proprium aliquod alicujus regionis nomen*, quod tamẽ, etiamsi alibi procederet, hîc locum non haberet, cum nullibi talis regio, vel apud sacrũ vel profanum scriptorem ita adhibeatur.

§. 9. *Cautiores* sunt ii, qui *appellativi nominis significationem retinent*, pere-

peregrinam tamen assumunt, & dicunt, aut *semotissimas & peregrinas regiones* significari, quod itidem facit *Ios. à Costa l. 1. de N. N. O. c. 14.* Ita enim ibidē loquitur: *Ophir & Tharsis in divinis literis sæpius non certum aliquem definitumq́ locum sonare suspicor, sed generale potiꝰ esse vocabulū idemq́ efficere apud Ebræos, quod apud nos Vulgo Indiarum Vox. Nihil enim aliud Vulgari tritoq́ usu Indiarum nomine nostrates accipiunt, quam remotam procul regionem, eamq́ opulentā, & à consuetudine nostrarum rerum mirificè differētem.* Et mox adhunc plane modum: *Tharsis apud Ebræos videtur mihi non certum aliquem locum designare frequentiꝰ, sed communiter regiones omnes remotas, easdēq́ opinione hominū mirabiles & opulentas:* aut cum *Casp. Sanctio* per *naves Tharsis, Tharsicas intelligunt, h. e. bene munitas & insigniter magnas,* tales sc.

les in *freto & Oceano* durare valent.

§.10. Sed omnium optimè & tutissimè prius significatum in *notione Maris seu Oceani* retinetur, utpote quo multis satis fieri potest dubiis, in hac præprimis materia de *Navigatione Salomonis*. Ita nim. ut *mare dicatur* תַּרְשִׁישׁ à colore *caruleo*, quam & *Hyacinthus seu Thalassius beryllus & mare exhibent.* In quam nostram sententiam, si prior stabilis non foret, non invitus descendet *Jos. à Costa, vir* cui in hac re multum tribuo *l. 1. de Nat. N. O. c. 17.*

§.11. Iste autem nodus *Goropianus* potissimum hic est incidendus, *An Tarsis sit Hispanica Batica, seu Maritima & Gaditana?* Id enim iste omnibus modis evictum it, *Goropius in Hispan. f. 73.* Invenioq; plures ejus opinionis basiatores, *Anastasium Synaitam Francisc. Forerium in Es. XXIII. Bzium Eugub. de Sign. Eccl. l. XV. c. 18. Sotomajor. & Riberā in Jon. 1.*

Nec procul hinc abeunt *Barth. Nibusius in Chorogr. p. 84.* & *Jos. Scalig. Commen. in Ausor.* & *Sam. Bochartus in p. I. Geogr. Sacr. l. II. c. 7.*

§. 12. Et fateor, si qua sententia ex prioribus mihi esset suscipienda, hanc ultimam præ ulla alia eligerē, cū, quia *Tyriorū navigationes & negotiationes in Hispaniā admodum celebratæ sunt*, tum, *quia magna est cognatio vocū inter Tharsis & Tartesson*, quę est *una ex Insulis Gaditanis, littoribus Bæticis proxima*, tū deniq; *quia magnæ Hisp. Divitiæ priscis admodū celebrantur.* Sed quo minus hisce subscribam hæc duo me movent. (1) Quia nunquā adducor ut cre.ā. *Salom. ex Asion Gaber portu Maris Rubri voluisse navigare, nedum navigavisse in Hispaniā, cū potuißet faciliori & breviori via ex Joppe aut Gaza eo mittere, sociis Tyriis, ibi locorum emporia habentibus.* (2) quia si *Tharsis*

esset

esset Tartessis Hispanica, Tartessis ista Bœtica esset mater, & Tyrus ejus filia & colonia, quod apertè falsum ex omnibus profanis historicis & Geographis. *Tyrii enim Colonias suas in Hispaniam & præprimis in Tartessin & Gadirã transplantarunt, non contra Tartessi & Hispani suas in Tyriorũ terrã*. Consequentia nititur Testimonio *Esaiæ c. XXIII.* 10. qui ita ad Tyrum: *Transi terrã tuã velut rivus* בַּת־תַּרְשִׁישׁ *filia Tharsis, nõ cingulũ ultra*: Fahr hin in dein Land wie ein Strom/du Tochter des Meers/in Eb, du Tochter Tharsis. Si jam per *Tharsis* intelligas *Tartessum Bæticã, Tyrus erit filia h. e. Colonia Tartessi*, quod ut dixi oppidò falsum. Et vel ex unico hoc loco significatio genuina voci *Tharschisch* posset restitui: Ut taceam, quod in ista *Tartessi Bætica* præter *Salinas & Thynnorum piscationem* nihil singulare sit, ut ex *Georgio*

gio Hæfnagelio Antvverp. Belga, qui hanc Insulã perlustravit, & ex *Abr. Ortelii Theatro f.*19. est manifestum. Quæ certe muneribus *Navigationis Salom.* neutiq. sunt annumerata.

§ 13. Ex dictis facile poterit dijudicari, quid statuendũ sit de eo: an *duplex fuerit Salom. Classis & navigatio, altera in Mari Rubro ad Ophir, altera in Mediterraneo ad Tharsis?* Istud affirmat *Fr. Ribera Comm. in Jonam, ex Asiongaber & Joppe ivisse duas diversas classes, & nescio qua ratione sibi contradicens Pineda l. IV. c. 5. n. 6. p.* 222. Nam evestigio *p.* 223. per *totum c.* 6. pernegat, quia *unius saltẽ portus fiat mentio, uniq saltem classis.* Idem repetit *l. IV. c.* 17. *p.* 286. *m.* 1. *Distinxi sæpe & semper quidem Tharsis & OPHIR, quanquã unicam eandẽq; classem ac navigationem in Ophir & in Tharsis utramq; regionem obeuntẽ facilis, ac lubens admitto.*

§. 14.

§. 14. Imò verò admittis *Pineda* facilis? Quî ergò fit, quod non admittas sed contrarium ejus defendas *l. IV. c. 5. n. 3.* ubi ad *argum. Malvenda* respondes. *Minimè efficitur easdem omnino naves navigasse in Ophir, & in Tharsis, cum potuerit quidem fieri, ut simul solventes, diversis postea itineribus separarentur in Ophir, & in Tharsis aliæ atq; aliæ.* Et mox: *Classiū una potuit ire in Ophir, ut satisfiat loco Regū, altera in Tharsis ut satisfiat loco paralipomenon. Quæ, postquā diversis itineribꝰ diversa littora tenuissent, negotiatione peracta & auro accepto, poterunt eundem iterum in locum vel terrarum vel maris convenire.* Et ne credas Pinedam hoc tantum de possibilitate intelligere, quasi duæ classes potuerint aliorsum ire: age sequentia hæc pondera verba quæ habet ibid. n. 4.

Ego

Ego, ut quid de hac quæstione sentio breviter exponam, primum assero, diversas esse regiones Ophir & Tharsis secundo, diversam per se esse: navigationem & classem ad Tharsis, & Ophir ex diversis portubus per diversa maria. Et mox num. 6. *Iam illud sequitur. Navigationem in Ophir & in Tharsis per se sumptam, diversam esse, & ad Regiones longè dissitas, ac per maria diversa, ut quæ fieret ex diversis portubus, non solum longè, sed etiam quasi ex opposito dissitis, altera in mediterraneo Phæniciæ i. e. in Ioppe, aut unde Ionas navem conscendit; altera in Arabico Idumæo i. e. Asion-Gaber, unde solvebant classes Salomonis.* Argumentum est tale.

Q. Classes & navigationes sunt per se diversæ: fiunt ad longe dissitas regiones, fiunt per maria diversa, fiunt ex

diversis

diversis portubus sibimet invicem oppositis, illæ nō possunt pro una eademq; classe ac navigatione haberi. Atqui Classes & Navigationes in Ophir & in Tharsis, secundum hypothesin & concessa Pinedæ, sunt per se diversa, ex diversis & sibimet oppositis portubus E. Classes & Navigationes in Tharʃ. & in Ophir, juxta hypothesin Pinedæ, non potuerunt pro una eademq; classe haberi. Quæ sunt certè ἀντιδιηρημένως opposita.

§.15. Inconstans est Pineda in sua asserenda & Malvendæ sententia retellenda. Malvenda l. III. de Antichristo c. XX. astruxerat, unā eandēq; navigationem sive classem, quæ ex sinu Arabico se funderet in Magnum Oceanū, ad Ophir simul & ad Tharsis profectam. Quam dum refutare conatus est Pineda, propria sæpe vineta cæcidit. Rectè autem Malvenda statuit: Unam fuisse navigationem in Ophir

phir & in Tharsis quia τὸ Tharsis accepit pro Mari seu Oceano. Ita enim ea Classis, quæ in Ophir regionem tendit, currit in Tharsis seu in Mari, seu per Mare in istam regionem. Minus autē rectè Pineda, qui Tharsis pro Hispania accipiens unam classem credit, & duas diversissimas tamē concedit, ut citabamus ejus verba §. 14.

§. 16. Sed porro, si una saltem & eadem Classis fuit, num eadem & una ista simul in Ophir & in Tharsis seu Tartessin Hispaniæ exiit ex portu Asiongabeoris? Ita statuit Pineda l. IV. c. VI. & XVII. n. 1. sc. eandem classem, exportatis primum ex Ophir auro, lignis, pavonibus, simiis ebore, deinde ex Tharsis seu Hispania aurum & Argentum, aliasq; res pretiosissimas petiisse. Sed admodum absurda est hæc opinio. Absurdissima esset & sapientissimo Rege indignissima navigatio. Littora legendo ex Ophir Orientali petere

re aurũ & alia bona Ophirana; & postea in reditu littora Æthiopica lambẽdo, in Hispaniã ire ex Rubro Mari, ex Oriẽtali Mari, ex Æthiopico Mari, cũ citissima & felicissima via ex Joppe in mari Mediterraneo, auxiliantib9 potissimũ Tyriis, in Hispaniã data fuisset. Sed desino nugarũ talium, quæ omnes ex propriâ ת *Tharsis* acceptione suboriuntur.

§.17. Cæterum de *Tharsis* primo auctore ridicula refert *Goropius*: *Tharsin sc.* dictum etiam esse *Phorcunum, patrem Gorgonum* (*filiarũ seu Insularum Gorgonum*) quasi Pharr Kühn/der Kühn fähret *in Hisp. f.* 115. Eundem etiam *Atlantẽ* facit *totius Africa domitorem*, & quæ reliqua sunt ejus generis. Melius facit *Sam. Bochartus*, qui *Tharsis filium Iavanis Gen. X, 4. facit autorem hujus Insula, ex testimonio Eusebii* θαρσεὶς ἐξ οὗ ἴβηρες, *Tharsis ex quo Iberii seu Hispani sunt.*

Hinc *Phœnices nomen Ebræum mutarunt in Tartessum*, vel prima per Pleonasmum geminata, vel in תרשיש *Tharsis* altero ש in ת mutato, ut cũ *Asturia* dicitur pro *Assyria* & *Batanæa* pro *Basan*. Incolæ communiter dicti sunt *Tartessii*, aut *Tartessiaci*, item *Thersitæ apud Polybium l. 3. p. 188* qui recitat *æneam tabulam, ab ipso Hannibale descriptam, quam Lacinii â se lectam testatur, inq; ea populos, quos ex Hisp. in Africam trajecit Hannibal. etiam Tharsitas nominari*: Ἦσαν δὲ οἱ διαβάντες εἰς τὴν λιβύην θερσῖται μαστιανοὶ, πρὸς δὲ τούτους ὀρεῖται ἴβηρες ὀλκάδες, *qui in Africam trajecerunt, erant Thersitæ, Mastiani, item Montani quidam Hispani Olcades nomine*, ex quo colligit, *Thersitas* esse Tharsenos vel *Tharseitas*, ex Tharschisch. Idem *Polyb. recitat l. 3. p. 179.* quod

quod convenerit *inter Rom. & Pœnos, ne Romani ultra Mastiam & ταρσήιον prædas agerent aut negotiarentur aut urbes conderent.* Plura de *situ & indole* hujus & *insulæ & urbis & notatione & differentia nominis* qui velit, adeat *Plin. l. IV. cap. penult. Solin. Mem. c. XXXII.* & utriusque conciliatorē & correctorē *CL. Salmasium in Exercitat. Plinianis à f. 284. seq. Strabonem lib. III. Geogr. Festum Avienum* in Ora Maritima, item *Dionysium Periegeten*, Pausaniam in Eliacis &c.

****

CAP. V.
DE INSTRVMENTO NAVIGATIONIS SALOMONÆÆ, SEU DE PYXIDE NAUTICA.

Paulo

PAulo ante OCEANUM seu Mare, in quo navigatio Salomonis facta est, diduximus, nunc etiã *Instrumentum nauticum* videbimus *acum scilicet aut pyxiden Magneticã*. Quæ ut elegantissima est materia, in qua eruditi nõ pauci ingenium exercuerunt: Ita etiam jucundissimę contemplationes de USU, anxiæ controversiæ de INVENTIONE ORIGINE & ANTIQUITATE, vexatissimę deniq; quæstiones de CAUSIS sunt. Quarum rerum spicilegium aliquod ut faciamus, tribus Sectionibus omnem rem includemus: quarum

SECTIO I.

DE NATURA ET USU PYXIDIS NAUTICÆ.

Sum-

Summaria.

§.1. *Pyxidis Nauticæ Figura, directio, & descriptio.*
§.2. *Ejusdem usus & commoditas.*
§.3. *Veteribus denegata. Eo gratior est nostratibus nautis.*
§.4. *Laudes ejus.*

§ 1. PYXIS NAUTICA quid sit, omnes quidẽ norunt. Si qui tamen adeò omniũ *rerũ nauticarum* rudes sunt, â *nautis* hodienũ feré omnib9 omniũ regionũ & nationũ *directionẽ & figurã* ejus discere possunt. Nostrum nõ est, ea hic in chartam conjicere, quæ ex *Mechanicorũ officinis* expectantur. Legi interea potest *Bernhardus Varenius Med. D. in Geograph. General l.3.c.38.proposit.2. p.m. 757.* de *Limenevretica*, secunda nimirũ artis directoriæ parte, ubi docet, quomodo talis *Cõpassus magnetic9* construendus & adhibend9 sit. *Levin9 Lemni9 l.3. de Occultis Natura*

turæ Miraculis c. IV. p. m. 492. de eo sic præcipit: *Subest pyxideculæ huic rotula quædam versatilis, papyracea, plana, circinatæ rotunditatis, tenui ac bipartito ferramento suffulta, in cujus centro seu medio turricula ænea acuminata (nã ferrũ rei effectũ eo loco impediret) affixa est, quæ stilo aut cuspidi acutissimæ insistit, eoq; hinc inde in æquilibrio volvitur, atq; ubi conquiescit, pars illa, quæ lilii imagine inscripta est, & in quã ferramentũ magnete confricatũ desinit, stabiliter septentrioni obvertitur, polũq; Arcticũ respectat, quocũq; etiã contorto clavo navis impellitur. Producuntur autẽ in huj9 rotulæ circulo ad circũferentiã æquali distantia duæ & triginta lineæ, quæ & ventos ac cœli cardines designant, terræq; ac maris spatia portub9 distincta commonstrãt, ac numeratis revolutis clepsydris, aut, ut nunc us9 est, defluẽte arena, clepsammis, quantũ itineris emensũ sit.*

& quidem etiendum, quandoq; intervallo à loco, quo properant, absint, exactissimè dinumerant ac metiuntur. Quibus addenda sunt ingeniosa Arabum inventa in Mozambique & Quiloâ, quæ extant in *Hieron. Osori Lusitania* p. 25. & 26. & in *Petro de Medina l. 6. de Arte Navig.* ab initio. Keckermann. Comm. Naut. part. spec. probl 7.

§. 1. Usus & commoditates variæ hujus compassi nautici melius addisci non possunt, quàm ex ipsa praxi & crebris navigationum periculis, magnisq; commodis, si ex istis eluctentur naucleri. Rectè *Bodinus c. 7. Methodi Hist.* In tota rerũ *natura nihil est admirabilius magnete, atq; usus istius planè divinus.* Rectè *Cardanus l. XVII. de Artibus & Artificiosis Rebus.* Inter cœtera inventa, inquit, *prima admiratio debetur pyxidi Nauticæ, quippe qua tot sulcantur*

tur maria veteribus nec navigata, nec nota, & cui tot hominum salus, tantæ varietates mercium, tanta pecuniæ vis creditur, ipsorum Regum & Principum vita committitur vasculo tam parvo virgulæq́; imò acui modicæ. Ejus certe beneficio navigationes ignotissimas & longissimas instituunt, infinita maris spacia, im̃ensosq; Oceani tractus, locorum deniq; sitũ ac distantiam dimetiuntur & quantũ viæ peractum sit, quidque peragendum restet, noctu diuq; exactissimè explorant, omniaque ad hanc pyxideculam tanquã amussim exigunt. §.3. Quod olim quidẽ priscis fuit denegatum, ut vel ex unico *Virgilii* loco colligere est, qui est in III. *Æneidos* Libro:

Excutimur cursu, & cæcis erramus in undis
Ipse diem noctemq́; negat discernere cælo

Nec meminisse via media Palinurus in unda.
Tres adeò incertos cæca caligine soles
Erram⁹ pelago, totidē sine sidere noctes.

Tanto scilicet majus beneficium navigantes hodienum habent præ antiquis, quanto jucundior & utilior diei à nocte, lucis à tenebris discretio est. Universus nautarum quantus quantus est populus, si una voce loqueretur, hoc diceret: Olim in navigatione cynosurum spectabam, itemq; alias stellas

- - *clavumq; affixus & herens*
Nusquam amittebam:

obscuro autem cœlo ignorabā, ubi versarer, eramq; quasi deperditus.

- *errans pelago, totidem sine sidere noctes:*

at postquā immortalis ille *Ioannes Goja civis Amalphitanus ante annos trecentos* mirificam magnetis virtutem mihi monstravit, vasculiq; tàm

parvi

parvi, virgulæque, imò ac9 modicę ductu rectū cursum tenere docuit; ex eo tempore, quæcunque sit cœli facies, etiā in profundissimis tenebris, acutissimè cerno, & intrepidè omnia maria sulco, omnemque aquarū vastitatē feliciter emetior, tanto inventoris totiusque Italiæ beneficio, ut cunctæ terrarū gentes, quæ fructus inde percipiunt quotidie uberrimos, illud pro dignitate minimè æstimare, quoniā indies evadit se ipso majus, nedum gratiarum referendarum modum reperire possint.

§. 4. Hinc rectè Magnes dicitur *singulare naturæ monstrum, vera cœlorum simia, totius idea universi, novorum mundorum reclusor, divina quadam ad inexhaustas orbis terrarum divitias virgula & clavis, totius deniq; naturæ compendium*: *Athan. Kirch. Procem. ad Lect. de Arte Magnetica.*

SECTIO II.

DE CAUSIS CHALYBOCLISEOS & VERTICITATIS.

Summaria.

§.1. *Quid verticitas, quid Chalyboclisis?*

§.2. *Magnes constantiã in polari verticitate tenet.*

§.3. *Gonzalus tamen in Meridiano Azorico,* ἀκλισίαν; *Cabottus* ἑτεροχαλυβόκλισιν *observarunt.*

§. 4. *Ratio Deviationis.*

§.5. *Ratio verticitatis abstrusa.*

§.6. *Cardani Causa in situ natalitio discutitur.*

§.7. *Sectio magnetica ex Porta.*

§.8. *Fracastorii montes Sideritici.*

§.9. *Montium istorum autores.*

§.10. *Corrigit Fabronius.*

§.11. *Socrates*

§.12. *Merula & Mercator.*

§.13. *Fundam, figmenti Poëticum de Tartaro.*

§.14.

29. *An navium clavi ferrei evellantur à montibus Sideriticis sub Polo? in Calecuth? in Satyrorum Insulis?*
30. *Negat Kircherus, reticet Olaus Magnus.*
31. *Complexio dictarum rationum.*
32. *Determinatior causa est propria Magnetis forma.*
33. *Ex Scaligero utraque.*
34. *Iungitur causa remota & proxima.*
35 *Forma autẽ latens est. agit per occultam qualitatem.*

§.1. VERTICITATEM vocamus, quâ *Magnes & Magnetica acicula ad septentrionẽ respicit*, & eũ quasi verticẽ suũ sequitur. CHALYBOCLISIN appellamus, quâ *lineã septentrionalẽ nõ tam* præcisè servat, *sed ab eadẽ ad alterutrũ latus paululũ declinat.* Sunt quidẽ aliæ quoq; *multæ & magnæ Magnetis virtutes*, nullę tamen tam certæ & famosę, tãq; observatu jucundę atq; cognitu difficiles, quã *hæ duæ, quas in Navigationibus* deprehendere licet. Ea itaq; de causa has duas potissimũ

hic attingere placet: reliquarū ἐνεργειῶν & operat. magneticarum avidos ad *Henricū Salmuth ad Pancyrollū l.2. Tit.9.q.567. Iohannē Baptistā Portā in Magiæ Naturalis libris XXI.* & ad *Athanasiū Kircherū*, aliosq́ delegam9.

§.2. Quemadmodum autem *natura in aliis rebus* semper *constantissima* est: ita nec hic â lege sua discedit. Nam *Magnes perpetuo, quasi quodã necessitatis vinculo constrictus Polū respicit*: & non Magnes tantum, sed & *Lingula ferrea nauticæ pyxidis Magnete leviter tacta & affricta.* Quod non tantum omnes, qui de *Magnete* tradiderunt, attestantur, sed & ipsa αὐτοψία, accurata rerum Physicarum magistra, comprobat.

§.3. Atque ista quidem *lex naturæ perpetua est*; compertū tamen quoque est in frequentib9 navigationibus, in *aditu scil. Insularū occidentaliū, quodâ præcisa Meridionali linea*

paululum declinet, quam declinationem *Varenius in Geographia Generali Prop. 4. p. 759.* Chalyboclisin appellat. *Gonzalus* igitur *Oviedus* ἀκλισίαν magneticam in *Meridiano Azorico* : *Sebastianus* autem *Cabottus* ἐπεγχαλυβόκλισιν seu *magnetis à polari linea deviationem* cum magna quadam sui laude observarunt, & posteris tradiderunt. In *Insulis Azoribus*, sicut & in *littore Peloponnesiaco nullam patitur variationem, cujꝰ meridianus transit per maximas & excelsas totius Europæ & Africæ regiones, per Achajam, Macedoniam, Podoliam, Transylvaniam, Lituaniam, Orelliam Lappiam, Boddiam, Biarmiam, & in Africa per Numidiam, Lybiam, Abyssiam, & magnā Africæ meridionalis partem. Circa caput verò S. Augustini in littoribus Americæ variat. Sed quinquaginta milliaribꝰ in terra versus Eurum plus variat, & 80. milliaribus*
ad

adhuc magis, amplius autem adhuc in 100. milliarium intervallo. At à distantia 100. milliarium tradiores sunt diminutiones deviationis versus continentem navigantibus, quàm in distantia 80. milliarium, & in 80. milliarium distantia, quam in 50. In Boreali quoq; plaga majores sunt deviationes, quam circa Æquatorem, nunquam tamen ultra triginta gradus, quantum quidẽ hactenus observatum legimus. Plura istius rei observata & fideliter ex navigationib9 modernis excerpta legito apud Athanas. Kircherum Mathemat. Romanum. l. II. de Magnete Part. V. sect. 2. c. 1. p. 425. aliosq;

§. 4. Causam hujus Chalybecliseos aliqui, cũ Maurolyco, Insulis Magneticis & rupib9 supppolaribus: alii debilitati virtutis magneticæ: alii, cum Gilberto, telluris naturæ, & dispositioni Versorii: Athanasius Kircherus positui terrarum adsignant, ita ut Globi terre-

re-

restris corporis distincta natura hic consideranda veniat, quo de ipsum consule *l. 1. Artis Magnet. part. 2. Proposit. III. & in* Geographia Magnetica passim. *Verã & proximã* declinationis causã, aliã nec scio nec dare possũ, quã quæ *ex propria huj9 lapidis nat.* petitur, de qua infra pluribꝰ.

§. 5. Æque abstrusa est *verticitatis* ratio; quis enim, quis, inquam, naturalis hujus proprietatis rationẽ penitus perquisiverit? Ego sane (ingenuè fateor) *nec scio, nec si scirem dicere auderem propter varias eruditorũ contradictiones,* vel ad *operationes cœli,* vel ad *montes* nescio quos *attractivos,* vel ad *odoramenta sympathica,* vel ad alias causas confugientium.

§. 9. *Hieronymus Cardanus Medicꝰ, Mathematicus, & Philosophus Mediolanensis* AD SITUM MAGNETIS NATALITIUM, *quem in mineris habet,* recurrit; ut, *quo situ magnes in suâ Matrice fuerit, ex eo trahat vires, &, quæ pars*

ad septentriones spectarit, ea etiam eò ferrum convertat, ab illa aversa, ad Canopũ: idq; non ob Canopi vires, sed quod situs fuerit contrarius. Sed profectò ista ratio mihi nõ satis facit. Quæ enim *Quantitatis istius*, quæ *externi situs, quæ positus in terræ mineris vis est?* Aut quid ea potest ad *vim* istã *conversivã* facere? *Op9 idqualitatũ est, nõ loci, nõ situs, nõ quantitatis.* Præterea *si magnetica ista vis ex matrice aut minerarũ cõditione* esset, potius se *versus istos montes vel mineras,* ex quib9 magnes effoditur, quã *versus Polum* converteret. Jam autem *comperim9 contrariũ. Nullus enim magnes versus natale suum solũ, sed à solo versus Polũ tendit.* Idẽ *Scaliger* docet de *Iluano & Idano* magnete in *Exercitatione*, Cardano in hac Materia opposita, & ipsa quarũvis acuũ nauticarum αὐτοψία demonstrat.

§ 7. Si quis excipiat ex *Joh. Bapt. Portæ observationibus magicis,* quod

ut magnes prius steterat in minera, ita etiam semper se versꝰ septentrionē vertat l.7. M. Nat. c.4. Rd. aliud *esse in Quæstione, & aliud in probatione.* PORTA enim ibi agit de *sectione Magnetica, & sectæ seu fractæ cujusvis partis indole,* quod scilicet *quævis pars fracta totius naturam retineat: Et quæ pars in toto magnete contiguo pertinebat ad Meridiem, ea tametsi, fuerit dissecta, non ad Meri diem, sed ad Septentrionem referatur.* Et hic, ait Porta, ut magnes priꝰ steterat in minera ita etiā sese comminuti magnetis particulas vertere. Sed inter nos quæritur, an, *quod & hac & ista Magnetis portio se vertat versus Arctum,* id veniat ex Minera? quod nos negamus.

§.8. *Hieronymus Fracastorius,* vir in *omni Philosophia studiisq́ humanioribꝰ (judicio seculi Scaligeriani) facile Princeps, Poëta, Philosophꝰ & Medicus*

Ver-

Veronensis (cui marmoreã statuam Poetæ habitũ referentẽ, redimitũ tempora lauru VERONÆ *ex Consilio Magnificæ Communitatis* posuerunt) sese ad *montes Sideriticos seu Magneticos* recipit, quos, ajunt, â *dextra nobis secundum Polum sitos esse*, aut rectius *sub ipso Polo collocatos*, ut *magnes nimirum odoretur ferrum in montibus septentrionalibꝰ, ex quibus erutus* est: non secus quam *vultures naturæ sagacitate cadavera maxima locorum distantia, biduo etiam, ut plerique opinantur, antequam cædes facta sit*. FRACASTORII verba ad scribã ex *Lib. V. de Sympath. & Antipathia Rerũ, c. 7. p. m. 28.* „*Nos diligentius rem considerantes, dicimꝰ causam esse montes ferri & magnetis, qui sub Polo sunt, ut negotiatores affirmant, quorum species per incredibilẽ distantiã usq; ad maria nostra propagata ad perpendiculũ usq;, ubi est magnes, consuetam attractionẽ*

efficit

efficit. Propter distantiã autẽ, cum debilis sit, non moveret quidẽ magnetem, nisi esset in perpendiculo: quem etsi non trahit usq; ad principiũ, unde effluxit, at movet tamẽ & propinquiorem facit, quo potest. Sed de montib9 istis Sideriticis quid solidi aut certi, vel ex natura, vel ex scriptura, vel ex ullo alio navigantiũ aut peregrinantium documento habem9? Quinã isti negotiatores sunt, quos allegat Fracastorius? Aut quis negotiatorũ istos Euripos penetravit, ut montes magneticos deprehenderet? Videntur isti mihi cũ montib9 aureis Philosophorũ, cũ Orientalibus Gryphorum & Aquilarum montibus priscorum, et cum Euripis Borealibus in eundem fumum abire, id est inter non Entia relegandi esse.

§. 9. Hermannus Fabronius Geograph. parte 2. p. m. 50. ita de iis inquit: Etliche wollen (respicit ad Minoritam quendam Mathematicum, seu

rectius

rectius *Necromanticum, Anglum, Oxoniensem, Jacobū Cnoxen, Buscoducensem in Itinerario, Giraldum Cambrensem lib. de Mirabilibus Hybernia.* Hi enim hæc scribunt: Das innerste Nordland sey getheilet in 4. Insulen/ umb einen hohen steinfelsen herliegend/ derselbige sey schwartz anzusehen / und begreiffe in seinem umbkreis 33. leucas oder Frantzösische Meilen/ seind siebēzehendehalb teutsche. Et mox: Man schreibet auch / daß gemelte 4. Armen durch eine solche hefftigkeit nach dem innersten Meerschlund getrieben werden/ daß die Schiffe/ so einmahl da hinein kommen / durch keinen Wind wiederumb zurücke gebracht werden mögen / es sey auch daselbst so viel Wind nicht/ daß er nur Windmühlen umbtreiben könne. Der Steinfels sey eben der Ort / wohin der Magnet-compas zeiget zur lincken/ wie wir nach Septentrion sehen vom Polo.

§. 10.

§. 10. Sed statim suam addens ἐπίκρισιν dignè nugivendulos istos excipit: Woher weis man aber von den Schiffen / daß sie nicht können zurücke gebracht werden / und wer hats versuchet / daß er davon reden könte / so die Schiffe solcher hefftigkeit getriebē / nicht wieder zurücke kommen / und alles da vom Meer verschlucket wird? Erstlich von der Müglichkeit zu reden / so kan man auf die 4. Insulen kommen / so ümb den Polum her liegen. Das kan aber wol geschehen von benachbarten Reussen und andern / aber zur Zeit da sie die Sonne ein halb Jahr haben. Dennoch kan man wohl am Ufer den Euripen sehen und erfahren / wie es da sey und gehe / so ie kein Schiff wieder zu rück gebracht worden were. Darnach so schreibet Gerhardus Mercator diese dinge auß dem Reisebuch Cnoxen von Hertzogenbusch. Derselbige aber hat etwas aus den Geschichten Arturi

des

des Britanniers / das meiste aber hat er von einen Priester beym Könige in Norwegen gelernet / Anno Christi 1364. derselbige ist ein Verwandter gewesen derer / so gemelter Arturus ausgesand hat / die Mitternachtländer zu erkundigen. Derselbige Priester nun hat Cnoxen erzehlet / daß Anno Christi 1360. ein Barfüsser Münch / ein Mathematicus von Onoxien in denen Insulen gewesen / und alles abgemessen habe. Endlichen aber so weiß man gar gewisse / daß die Hollender in Anno 1596. an denen Insulen in Nova Zembla gewesen seind / darvon nachmahls / aber die vorgemelten Euripi und 4. Insulen / wie dann auch der Magnetberg / werden von andern verneinet / und für Gedicht gehalten. Denn es sey kein Mensch von Europa / iemahls so weit kommen / als die Amsterdammische Schiffart Anno 1596. welche 9. und einen halben Grad ohngefehr

gefehr bey dem Polum kommen: und dergleichen nichts vernommen haben/ immassen es auch Paulus Merula in seiner Cosmographia Universali verneinet. Sey derowegen das sicherste/ daß man spreche/ die Länder/ Insulen und Meer unter dem Polo Arctico seyn noch zur zeit unbekand/ wie auch die so unterm Polo Arctico liegen.

§.11. Posset idem istis *Geographis* reponi, quod *Socrates* olim interroganti, *quid apud inferos ageretur?* respondisse fertur, ut hominis curiositatem derideret: *Ego*, inquit, *nec unquam eò ivi, nec cum quoquam illinc reverso sum collocutus.*

§.12. *Paulus Merula* eminentissimus Cosmographus in *tabula* sua *universali* ita inquit: *Has Insulas*, (intellige quæ per *Euripos & Polum* fiunt) *ad aliorum imitationem sub Polo Arctico posui, non quod eas in rerum natura esse existimaverim, sed*

ne

ne imperitiores hic aliquid deesse putent. Et *parte* 1. *Cosmograph. General. l.* 3.*c*.9.p.m.171.*tam aßeveranter isti de his dißerunt, quasi vel ibi nati educatiq;, vel eò delati suis oculis omnia fideliter & diligenter notaßent, rupem etiam mensi.* Si loco tam mirando *nati, non video, quibus adminiculis, quarumque aquarum beneficio venerint ad nos, tantam* ὑπερφυσικὴν *nunciaturi. Quum fluctus ex quatuor orbis partibus, ut dicunt, eò se rapientes tanta vehementia obnitantur, & ventus ibi nunquam tam validus, ut molæ versandæ (quî verò navi hinc inde contra fluctus reluctantes promovendæ?) sufficiat. Sin eò delati, magna certè prærogativa munitos fuiße necesse fuit, quod adeuntes horrida, tetra & Magnetis inaccessa loca, non fuerint cum navibus, ut omnibus evenire volunt, absorpti, at placidissimè portati ita rupi adhæserint, ut non solum*

ejus

ejus colorem cognoscere, verum & magnitudinem metiri potuerint. Sistebat, credo, *terribilis ille aquarum raptus; dum ibi docenda nos illi discebant: ne scilicet quid, quod uspiam in rerũ natura, nesciremus.* Hucusque Merula. Cum quibus coincidit, quod *Gerh. Mercator in Polo Arctico fol. 42.* iis opponit, quia illi *principium attractionis scribũt fieri ad grad. LXXVIII cum tamen Nostrates venerint usq; ad LXXX. altit gradum*, nullas tamen attractiones senserint.

§. 13. *Primum hujus figmenti fundamentum* si inquirimus, *commenta Poëta* mihi sunt reassumenda. Homerus Iliad. θ. *Tartarũ* describens, inquit:

> - ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον (οὐδός.
> ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι, καὶ χάλκεος

Cumquo coincidit *Platonis Philosophia in Phoedone*, ubi χάσμα μέγιστον

ἐδιαμπερὲς τετρημένον δ' ὁ λαςῆς γῆς, h. e. *magnum spatium & undiq; pertotam terram circumfusum* somniauit. Quem *Homeri* locum cum exponere vellet *Hesiodus in Theogoniæ*, ita profectò expreßit, ut videatur mihi *Tartarum sub frigidißimo aquosißimo, tenebricosißimo & ferreo Polo ponens*, videatur, inquã, ista sua descriptione *prædictus nostris Geographis fabulandi occasionem* dedisse. Neq; enim ovũ ita ovo simile, uti ista Hesiodi descriptio, *Oxoniensis Monachi commentationi est*. Namq; (1.) hos *Euriporũ & montiũ tractus caliginosos vocat*; At *Hesiodus* apertê vocat Τάρταρα ἠερόεντα. *Deinde regressum nullũ ex istis Euripis patere nugatur*: idem fabulatur *Hesiodus*: Τοῖς οὐκ ἐξιτόν ἐστι. *Porrò longe lateq; patentes secessus rapidißimorũ Euriporũ* fingunt: Fingit & *Hesiodus*: *Terreos montes* aßignat: Hos & *Homerus* & *Hesiodus* habent. Ita enim *Homerus*. ἔνθα

ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι, καὶ χάλκεος
οὐδός.

Ibi ferreæ portæ & æreum pavimentũ.
Hesiodus autem paulò prolixius,

Τὸν περὶ χάλκεον ἕρκος ἐλήλαται· ἀμφὶ δέ μιν νὺξ
Τριστοιχεὶ κέχυται περὶ δειρήν, αὐτὰρ ὕπερθεν
Γῆς ῥίζαι πεφύκασι, καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης &c.

Id est: *Quem circa* (scilicet Tartarũ,) *ferreum septum*
ductũ est, circum verò ipsum nox,
Triplici ordine fusum est circa collũ, sed supernè
Terræ radices creverunt, & infructuosi maris.

Hoc tantummodo *discriminis* intercedit inter *utramq; fabulã*, quod *Poëtæ Tartarum in & sub terrâ ponant*: *Poëtici* autem isti *Geographi septentrionalia ista Chasmata sub Polo*. Et nisi in uno

uno aliquo diversitas fuisset, primo statim aspectu *fabularis* istorũ *Topographia* fuisset rejecta. Nunc autẽ ut fieret plausibilior, locus omnib9 ignotus erat assignandus, in quem nemini descendere, nemini reverti ex eodem dabatur, qui posset contrarium testari.

§.15. Quid autẽ de prisco isto *Poëtarum Tartaro Boreali* verè sit sentiendum, istud meo quidem judicio rectè attigit *Natalis Comes in l. III. Mythol. c. XI. p. m. 226. Nonnulli*, inquit, *antiquorũ Tartarum locum esse crediderunt, sub utroq; cardine*, ut ajebat *Crates, tum ob frigoris acerbitatẽ, tum etiam ob diuturnitatem tenebrarum*. Verum illi meo iudicio falluntur: *quia multo majores sunt tenebræ nocturnæ sub æquante Circulo habitantib9, quã propè cardines. Nã tametsi cõtinui sunt sex mẽses una nox sub arctico cardine, dũ Sol â principio Libræ usq; ad finẽ*

finem piscium signa meridiei percurrerit, tamen non est adeò obscura nox, ut literæ legi non possint. Quare non videtur is locus obscuritatis causa posse Tartarus appellari. Et mox: At nos quid dicemus esse Tartarum, in quem deducantur mortui, unde non amplius datur reditus? terram ipsam nimirum, sub qua occultantur cadavera, quæ ubi semel deciderint in perpetuum carcerē, nunquam omninò resurgere possunt: ibi æstuantes igne plurimi lacus esse dicũtur, et alii rursus conglaciari, in quos vicissim animæ sceleratorum à dæmone merguntur, ut ait Plutarchus in libello de sera Numinis vindicta. His fidē fecerunt loci ignibus subterraneis frementes et æstuantes, propter varios vapores, qui sub terra concipiuntur. Fuerunt igitur illa de inferis excogitata ad deterrendos homines à flagitiis: quæ si ita credita essent, pauci omnino scelerati homines, pauci sicarii, pauci latro-
nes

nes in omnibꝰ ætatibus fuissent. Atq; e utiam jam non fabulis, non vanis inventoribus, non figmentis Poetarum amplius, sed soli veridico, soli sapienti, soli bonorum omnium autori Christo crederetur, vel saltem ab iis qui se Christi imitatores esse profitentur. Huic æterna supplicia consceleratis hominibus minitanti si crederetur, quis pejeraret? quis prædaretur? quis vel fratrem vel virum bonum pulsaret, aut falleret? quis homo ineptissimus & omni plebecula rudior ac impurior intrepido alio alteriꝰ controversias judicaret, si crederet suorum judiciorum rationẽ aliquando sibi esse reddendã? cũ nulla fides antiquorũ dictis vel CHRISTO *deniq; summi Dei filio habeatur: inde accidit, ut omnia fraudibꝰ, omnia insidiis, omnia controversiis plena sint, omnia perjuriis. Atq; plus potest in judiciis opulenti hominis, quã legũ humanarũ vel divinarum autoritas. Sed malos deniq; malè perdet.*

§. 16. Ex quibus manifestum est, *montes* SIDERITICOS nullos esse. Quod enim quidã recentiores *montes* RIPHÆOS, quos ob altitudinem & longitudinem alii *Zonam*, alii *catenam mundi* vocant, eosdẽ esse cum *montibus magneticis* putarũt, eo ipso partim *incertum per aquè incertum* probant, partim prorsus falluntur. Namq; quos *Strabo*, *Ptolomæus* aliiq; *veteres Geographi montes Riphæos* scripserunt, istos hac ætate compertũ est *in mundo non esse*. Nã ex *Moscovia*, si quo ex mundi angulo ejus rei certitudo haberi posset; esset addiscenda. Attamen ex *Demetrii cujusdam, ad Clementem SEPTIMUM, legati Russici & Moscovitici* relatione de istis ita scribit *Paulus Jovius*, *Novocomensis*, *Episcopus Nucerinus in sua Moscovia* (ad petitionem *Johannis Rufi*, *Archi-Episcopi Consentani* Conscripta) f. m. 89. *Sunt ea* (vastæ & ma-

gnæ

paludes, qui *candidi lacus* appellantur,) *supra Moscham inter aquilonem & Eurum, emittuntque cunctos ferme amnes; qui diversas in regiones diffunduntur, ut de Alpibus videmus, è quorum jugis ac fontibus Rhenum, Padum ac Rhodanum, innumerabilesq́; minores fluvios manare compertum est. Siquidē eæ paludes pro montibus perenni scaturigine humorem affatim præbent, quum nulli omnino montes eâ in regione, multa etiam hominum peregrinatione reperiantur*, ita ut RIPHAEOS *montes & Hyperboreos toties & antiquis celebratos pleriq; Cosmographiæ veteris studiosi penitus fabulosos es*se arbitrentur. Confer *Scaligeri Exercitationem XXXVII. p. m.* 141.

§. 17. Ineptius, quoq; est, quam ut doctissimo JCto veniret in mentē, quod habet *Stephanus Forcatulus de*

*Imperio & Philosophia Gallorum lib.*1. *Ripheos montes esse Alpes in Galliis. p. m.*46. Id enim totus Geographorũ chorus uno ore refutat. Quocirca *Riphæi montes*, si qui essent, *septentrionales* quidem essent, sed ad *Orientẽ tamen spectantes, sub Nova Zembla ad fluvium Obium, ad supremã Russiã:* At *Magnetici isti* sub ipso Polo esse creduntur. Nec uspiam tanta est horum aut istorum longitudo, ut continentib9 jugis producti, utriq; cohæreant. Ex qua Geographicarum Mapparum delineatione, potius *magnetica versio versus Novã Zemblã, aut fluviũ Obium,* quam *ad Polũ* fieret. Ideò rectè meo quidem Judicio judicat Scaliger, *à montibus non posse istam vim esse, & fortasse* (rectè addit,) *sunt nulli.* Exercitatione CXXXI.

§.18. Cæterum *positis istis montibus sub Polo,* nunquid tanta eorum vis esset,

esset, ut Magnetem & ferrum magnete tactum semper ad se contraherent, & quasi in æquilibrio atq; suspenso tenerent, etiam in remotissimis Orientis & Occidentis imò & inoppositissimis Austri terris? Non puto. Id enim, nec intervalla, nec radiorũ vis objectu terræ impedita persuadere nobis possunt. Cujus rei demonstrationem Mathematicam apud Illustrissimum J. Cæs. SCALIGERUM de subtilitate Exerc. XXXI. § 1. invenies. Certe in aditu sinus Persici movetur ad Insulã S. Thomæ, unde Magnetici montis fastigium deduci per lineã visibilẽ nemo dixerit. Et tam in mari Æthiopico, quam Atlantico observatum est, lingulã compassi nostri æque ad Arcticum polũ respicere (ut c. l. Scaliger ex Ludov. Vartomani & Ferdinandi Magellani libris navigationum excerpsit) atq; in ipso Germanico, Norvvegico aut glaciali æquore respicit. Eo tamen

vis Magnetica montiũ, siqui essent, pertingere nullo modo posset.

§.19. Nihil juvant *causam Fracastorianam duæ instanticlæ*, quarum *una* est *de perpendiculo*, altera *de Specie Spiritali. De priori* ita inquit: *Propter distantiam autem, quum debilis sit, non moveret quidem magnetem, nisi esset in perpendiculo. De posteriori* hæc habet: *Attractio autem hæc ad atomos & corpuscula reduci posse non videtur, quia corpus nullum in tanta distantia demitti potest, quod unum continuum facere possit, ab iis montibus usq; ad nostra maria: speciem autẽ* SPIRITALEM *dimitti nihil prohibet, quod & in lumine manifestum est, cuj9 speciem â summo cœlo & stellis huc usq; demitti constat.*

At (a) *Perpendiculi in Architectonicis & mathematicis* magnam rationem habendam esse, non ignoramus. *At quod in aëre diametraliter*

Polo

Polo oppositum perpendiculum mihi ponere, quod figere possis, non video. Merum igitur hoc est κενοφίλατον. (b) Supra dixerat, â *stellis nullam attractionem fieri posse, nisi per vapores calefactos*: Hic vero *spiritalem* â *stellis attractionem* ponit Fracastorius: Quæ certe est *aperta contradictio*: *Omnis motio & attractio stellarũ fit per vapores calefactos seu qualitatẽ realẽ*; & vicissim: *Quædã attractio non fit per vapores calefactos, sed per spiritalẽ speciem.* Deinde alia est *Solis*, & al: *Arcti* ratio, *Arct⁹ semper in Septẽtrione hæret, at Sol intra Tropicũ Cancri & Capricorni totũ orbem circũvagatur*, & ita ad omnes mundi partes radios suos dimittere potest, quod *Arctus* sane facere non potest.

§. 20. Et profecto, si accuratius totum hoc negotium examinetur, potius *ferrum*, *aut ferrei isti sub Polo montes* raperent & traherent

lin-

lingulam compassi Magneticam, quã quod *magnes trahat ferrum*, quam tamen *Scaligeri hypothesin refutatam videsis in B. nostri Sperlingii Institutionibus Physicis*, l. VI. c. V. qv. IV. p. m. 149. seq.

§. 21. Tandem, si tanta *est hujus rei certitudo*, quanta est illius *vulturinæ sagacitatis, & odorationis* nondum cæsi cadaveris, *cadaverosa profectò, imò nulla erit*. Quomodo enim, quod nondum *cadaver est, cadaveris odorem* dabit? Non *Entis nulla sunt Affectiones*, inquiunt Metaphysici.

§. 22. *Montibus istis Sideriticis & ... phæis* demissis, aliam cũ aliis ingrediemur viam, *istius* σιδηροςρεψίας *causam* inquisituri, & cursum nostrũ *è terra in cœlos* dirigemus, præeuntibus nobis ducibus solertissimis, *Cardano, Scaligero, Marsilio Ficino Comm. l. 3. Ennead. 2. Plotini f. m. 115. Casp. Peucero de Divin. p. m. 372. Gil-*

berto

berto, aliisq; multis. Sed & hic euntiũ *ἀμφόδια* occurrunt, & sentẽtiarum divortia. Nã aliqui, nescio *qua mentis vertigine* moti, COELI VERTIGINES aliqui COELI DIRECTRICEM URSAM sequuntur. Sunt, teste *Hier. Fracastorio c. 7. de Sympath. & Antipath. p. m. 26. qui non trahi ullo modo perpendiculum* (acus nauticæ) putant, *sed cœli* VERTIGINE *omnia perturbante sese ita constituere, ut quiescat magis, quò possit, ad lineã scilicet, quæ ad polos spectat.* Sed istis *Respondendum. Disting. esse inter verticitatem & vertiginem*: Illã tenemus, hanc repudiamus. Numquid ex *vertigine verticitas* veniret? num *cœli vertigo omnia perturbans* soli *acui Magneticæ* quietem daret, & non potius perturbatam inquietem? Pueros *videmus in gyrum motos ita vertigine abripi, ut stare certo pede non possint, sed concidant in terrã, ut, quo possint, loco conquiescant?* Tandem

dem quid ista *vertigo cæli* sit, aut *unde veniat, aut cujus natura sit*, ego quidem ingenue fateor, quod nesciam. Neque enim *ullum ejus rei documentum in natura, neq; in sacra, neq; in prophana aliqua historia* mihi unquam occurrit. *Circūrotationem astrorum cœli* novimus, sed *cœli vertiginem* nescimus. Et turpe esset *vertignem vocare, quod constantem naturæ legem* sequitur. Ita scilicet interdum ij, qui volunt μεγαλοφρονεῖν, καὶ ἐν ὑπερηφανίᾳ σοφιστεύειν, terminorum lenociniis dementant simpliciores, quos nec ipsi intelligunt, nec alii capiunt, ut sub ignotis vocabulis ignorantiæ suæ & δοξασικῆς sapientiæ asylū habeant.

§. 23. Securius isti faciunt, qui ad *omnium priscorum Navigantium Cynosuram, ad polum scilicet cœli Arcticum* tendunt, quorum hæc quidem mens est, quod ista *vis conversiva sit*

à mu-

à κυνοσούρα. h. e. *cauda Ursæ minoris.* Quoniam enim *circa istam stellam Polarem circumvolvitur, circumrotatur, & ab ea quasi pendet totus exercitꝰ cælestis, cum omnibus orbibꝰ & sphæris, ideoq́ etiam ista vim istam conversivã exercere creditur* in his *inferioribus, inprimis in Magnete nostro*, ut & istũ secum trahat, &, tanquam sidereæ naturæ esset, ad se semper reflectat, hincq; fieri, ut *pensilis ista acus ferrea magnete tincta etiã semper ad stellam istam polarem respiciat, tanquam suam cynosuram & directricem, à quà hanc suam virtutem unice possideat.* Quo spectat illud Scaligeri: *Tibi (inquit ad Cardanum Ex. 131.)* ad *minoris Ursæ caudam referre hujusmodi vim placuit; nec mihi displicet: convenit enim distantia. Et à cœlo maluerim, quam à terrarum ulla deduci parte.*

§. 24. Et fateor, non est de nihilo,

quod dicitur. Eccui enim *ignotus est influxus siderum cœlestis* in hæc inferiora inprimis in mineralibus & metallis? Ecquẽ latet *quã Symphathiam res* inferiores *cum superiorib9* habeant, quàm amicè sæpius conspirent, & quàm late *Borealis cœli pars*, in qua *stellæ Polares apparent*, conspici possit, ut ita de se *per totũ cœli spatiũ ad terram qualitatẽ quandam intenti nalẽ spargere, & Magnetem ad se allicere posset?* Quemadmodũ simile quid in ἡλιοτροπίῳ observatur, quod se *ad mo um solis diurnũ solet flectere, ut mane ad ortũ Solis spectet, & ej9 iter ita sequatur, ad occasũ, ut semper ad eũ spectet, uti jã suo tẽpore M. Varro l. 1. de Re Rustica, c. XLVI.* p. m. 134. observavit, & *Plin. l. XXII. cap.* 21. aliique. Simile quid in Tragopogo & Ornithogalo observarunt Medici.

§. 15. Neq; quempiam *Scaligeri*

dubiũ

dubium moveat, quod Ex. *CXXXI.* habet, quod, quia *perpetuo sidus istud* movetur, ideò etiam oportere *perpetuo moveri chalybem Magneticam:* *Cæterum,* ait, *sideris illius perpetua circumactio secum quoq; ferrum converteret: quemadmodum à suo sidere cometen quoq; arripi atq; avehi dictum est. Quare fixæ effectionis, fixā quoq; causā esse oportet.* Aut enim hic *ferrum magnete tactum,* aut *nō tactū* intelligit. Si *non tactū,* frustranea est disputatio; non enim jam quæritur, an ab *Ursa Minore convertatur ferrum versus Polum,* id enim nuspiam est compertum. Si vero *tactum magnete* intelligit, ajo ego, omnibus modis *illud unà cum magnete Cynosuram respicit. Numquid autem etiam debebat circumrotari, ut stella Polaris?* Respondetur, *non debet,* cùm *quia motus istius stellæ nobis vix est sensibilis, nisi accuratissimè beneficio instrumentorū*

Opti-

Opticorum & Astronomicorum observetur: Ideo quoque ista attractio Magneticæ Pyxidis, si qua esset ad circũ actam istam Cynosurã, tamẽ â nobis non animadverteretur, in mari præprimis, ubi *fluctuum inconstantiâ omnia turbantur; tũ* quia *fluxus & refluxus Maris æstuantis communiter & verè, mea quidem sententia, Lunæ adscribitur, cujus tamen rapidissimus motus nec impedit nec statas fluxus & refluxus horas immutat:* Quocirca colligo, nec istum vix *sensibilem sideris septentrionalis commotionẽ obstare,* quo minus versus polũ sese vertat Magnetica acus.

§.26. Multo minus *Fracastorii objectio* me movebit, quando iste ideò *stellæ polari hanc virtutẽ demit,* quia *ad perpendiculum in navigatoria pyxide nulli vapores à Sole calefacti possint pertingere. A stellis,* inquit, *nulla attractio fieri potest, nisi qua à calore*

per-

per accidens fit, calefactis quibusdam, quæ mox per naturã sursum tolluntur, aut forte circumaguntur cum Sole, vaporibus, qui in una parte facti, & successivè de una in aliam fiunt, recipientibus impetum successivum, & in orbem, sicut principium à quo generantur, in orbẽ fertur. Unde accidit, *quosdã teneros flores & folia propter humiditatẽ circũferri cum sole; Hæc* autem ad *perpenticulum in pyxide navigatoria nullam habent attinentiã.* Hac enim ratione flores *isti ad solis motũ circumferrentur* non qualitate aliqua *occulta* sed *manifesta*, per & propter humiditatem vaporum in aëre hærentium & â sole calefactorum. At quid fiet de Heliotropiis, in tabernis conclusis, ad quẽ tunc isti vapores nõ possunt pertingere? Aut numquid ita *constãter isti vapores omnibus diebus in aëre hærent*, & omni die ex hora in horã *per calefactionẽ radiorum solariũ ita temperantur*, ut, etiãsi ortæ sint aeris

intemperies, rubrum & ventorum vehementiſſimæ impreſſiones, non dejiciuntur ab Heliotropiis aut Ornithogalis: Aut non *aliquando aberrent à loco iſtorum florum natalitio,* ut *alium potiꝰ quam hunc attingant florem?* Magna adhæc credenda fides requiritur.

§.27. Sed tamē non omni iſta res, cauſam nimirum verticitatis Magneticæ in Urſa minori ponens, dubio caret. Namq; (1) *influxus ſideris Septentrionalis eſt ſaltem cauſa remota & univerſalis,* ut omnium rerum, ita & magnetis & ejus virtutis (ſideroſtrepticæ.) Iam autem *effectus particularis & determinatus ſemper particularem & determinatam requirit cauſam,* juxta principia Phyſicorum ex ipſa natura hauſta. Atqui *iſta magnetis directio verſus Polum, eſt effectꝰ particularis & determinatus, E. etiam determinatam requirit cauſam.*

§.28. *Si iſta virtus Sideroſtreptica*

eſt

est ab Ursa Polari, utiq; eò erit fortior in Magnetica acu, quò ea Polo Arctico est vicinior, & eò languidior, quò à Polo remotior, & languidissima, imò nulla in opposita plaga Mundi Antarcticâ. Nam *nec eò penetrare Arcti virt9 propter oppositum terræ punctum* poterit, aut si penetraret, tamen propter *exilitatem & imbecillitatem radiorum vix poterit movere acum.* Eadē enim *Scaligeri demonstratio* hic videtur locum habere, quam iste *Sideriticis montibus* opposuit. Utut enim *Veronensis iste Philosophus* ajat, cit. libro & capite: *Quodsi naves forte ullæ illis montibus propinquiores sint, ferrum earum omne evelli, & propterea etiam incolas uti navigiis clavis ligneis astrictis,* tamen contrarium evincit *experientia.* Numquid *Hollandicarum navium omne ferrum fuit evulsum à magneticis montibus in Nova Zemblæ aditu?* Neutiquam. Imò sic nec *secures*

res & bipennes retinere potuissent, quibus ex priscis & fractis navigiis novam conficerent scapham? At & hanc confecerunt, & ista instrumẽta retinuerunt. Aut nunquid *omnes Suecica, Norwegica, Grönlandica naves ligneis & non ferreis compactæ sunt clavis?* Ecqua hæc est contra *experientiam* demonstratio? Eadem fides habenda *Aloysio Cadamusto in Navigat. ex Ulysbona* usq; ad Calechut. c.55. *Aliæ sunt* (naves) *quæ idcirco absque ferro sunt, quoniam acũ magnetis pavent. Nam is lapis visitur supra dictas Insulas, quæ iter illi faciunt.* Nunquid supra *Insulas Aromaticas* tanta Magnetis attractio est, ut totas naves contineat? Cur non *Portugallenses & Batavas* continuit olim, & hodienum continet? *Henr. Salmuthius* olim factum esse putat *non ex metu illo, quod metuant, ne à Magnete attrahantur,* sed *ex defectu ferri,* quia istud

metallū tam copiosum ibi non sit. *l.2.ad Pancir. tit. XI. p. 569.* nec aliunde inferri licebat propterea, quod *Marcianus Imperator* perhibuerat sub pœna capitali *ferri vel facti jam vel adhuc infecti quicquam hostibus venundare R.P.* Sed hodie ista ratio cessat, cessante isto decreto & vigente commercio inter Orientales promiscuo. *Ferrum* tamen admodū rarum ibi est, uti ex *Solino Agatharchide & Diodoro* probari potest, ita ut *duplum auri pro ferro reputent incolæ. Bochart. Geogr. Sacr. l.2. c.27.* Audiamꝰ hìc *D. Garciā l.1. Hist. Arom. c. 56. Fabulosū* est, inquit, *quod nonnulli scribunt naves clavis ferreis nō cōpingi ob scopulorū è magnete frequentiā, à quo scilicet raperentur.* Nam & *in Calecut, & in toto eo tractu plures inveniuntur naves clavis confixæ ferreis, quā ligneis.* Verum quidem est in *Maldovis Insulis naves ligneis clavis*

esse extructus, id autem ob *ferri penuriam potius, & quod minori constent,* fieri puto, *quàm quod à Magnete sibi metuat.* Hinc sublestę fidei nobis est *Strabo,* quando, ἐν τῇ θαλάσσῃ, inquit, ἀνατολικῇ αἱ ναῦες πολλάκις κινδυνεύουσι διὰ τῶν πετρῶν μαγνητικῶν. *In Orientali mari haut infrequenter naves ipsæ vi raptrice magneticarum petrarum periclitantur. Dubiæ* quoq; *fidei,* quod auctor operis Ebraici שלטי הגבורים *Schilte Haggeborim Scuta Fortium,* qui non tantū ait, *usum lignearū naviū ideò in Orientali mari retineri,* quia inquit, *si relinquerent clavos ferreos, periculū esset, ne vi lapidis tractæ naves illisæ, aut extractis clavis solutæ raptaq; lamentabile naufragium causarentur.* Et ne *errorem* hunc *Geographicum* novum esse sciremus, *antiquitatis quoq; credulæ aliqua extāt vestigia in Ptolomæo l. VII. Geogr. c. 2.* ubi de Satyrorum

Insulis

Insulis locutus, φέρονταί δε inquit) καὶ ἄλλαι συνεχεῖς δέκα ἐν αἷς φασι τὰ σιδήρους ἔχοντα ἥλους πλοῖα κατέχεσθαι, μήποτε τῆς ἡρακλαίας λίθου περὶ αὐτὰς γεννομένης. Κατέχειν δὲ τοὺς αὐτοὺς ἀνθρωποφάγους καλουμένους μανιόλας. *Feruntur & alia continua Insula decem, in quibus dicunt, naves, qua clavos ferreos habent, detineri, fortasse, quia Lapis Herculeus circa illas gignatur. Eas autem tenere dicuntur Maniola humana carne vescentes.* Quanquam istum *Ptolomai* locum alio in sensu accipiat *Cl. Salmasius Exerc. Plin. f.* 1102. μήποτε τῆς ἡρακλείας λίθου περὶ αὐτὰς γεννομένης; *Nunquid quod circa illas Insulas nascatur* Magnes? Ita *Salmas.* Cui fabulę etiam astipulatur *Ludov. Vives Schol. ad Librum S. Aug. de Civ. D. XXI. c. 4. Vincent. Natur. l. 8. c. 2. Simon Majol. dieb.*

dieb. Canic. in Coll. de Lapidib. p. 404. qui & ipse *Constantinum quendam* Philosophum *de gradibus*, & *Galenũ lib. de Lapid.* allegat. *Nicol. Fuller⁹ in Miscell. Sacr. l. IV. c. XIX.* At ego, inquit, *Kirch. l. 1. p. 1 de magn. c. 2.* multũ rei veritatem indagans, *rem omnino fabulosã deprehendi. Non video quomodo vis ista magnetica, quantumvis intensa, naves medio cursu velisq; expansis volitantes sistere possit, & quod amplius ἀπιστίαν rei auget, quomodo ipsos clavos navibus eximere possit, & non ancheras, aut reliqua instrumenta nautica, cum id difficilius factu sit &c.* Hinc factum esse puto, quod *Upsaliensis, ArchiEpiscopus, Olaus M. cum in Structuris Aquilonaribus* incidisset in istos *Magnetum montes*, altum de *tanta vi attractivâ* teneat silentiũ. Saltem id habet *l. XII. c. 1. Demum in suppolaribꝰ Insulis Magnetum montes reperiuntur, quorum fragmentis ligna*

fagina

fagina certo tempore applicata in saxeã duritiẽ & vim attractivã convertuntur. Qui rem tanti momenti non omisisset, si quid veri subesse scivisset.

§.31. Ex istis itaque duabus rationibus hæc *in Ursa Minori* assignata causa videtur posse si nõ labefactari, tamẽ dubia reddi. Nam utrumq; certum est, & quod *major propinquitas ad Polum non plus moveat, aut remotior distantia non minus moveat,* & *quod influxus sidereus* saltẽ sit *remotior & universalis* causa, cujus vis quidem *magna & multa*, sed non *omnis* est. Ad motum animalium, & affectiones aliorum corporũ multum facit operatio siderum, sed *non omne, quod in animalibus, quod in corporibus vel mutationis & passionis, vel affectionis & effectionis est, isti influxui sidereo potest assignari.*

§.32.

§.32. Ideoq; ut *determinatiorem & proximiorem hujus Magneticæ Verticitatis* afferremus causam, nostrarum esse partium scimus. At *quam aut qualem* dabimus? Aliam non possumus, quam PROPRIAM & PECULIAREM MAGNETICI LAPIDIS FORMAM, *per quam, & propter quam ferrum trahit, & se versus polum vertit.* Perinde ut & in *Heliotropio*, in *Tragopo*, in *Ornithogalo* propior & proximior causa istius versionis diurnæ dari non potest, quã propria ejus forma. OMNIS enim VIRTUS, OMNIS QVALITAS, OMNIS OPERATIO A PROPRIA FORMA est. Et Canon est: Forma (nim. specifica) dat propriũ ESSE, DISTINGVI & OPERARI.

§.33. *J. Cæsar Scaliger* Exercit. CXXXI. utramq; causam conjungit, COELI SIMILEM EFFICACIAM, & PROPRIAM MAGNETIS FORMAM. quando ita inquit: *Jungamus utrũq;*

sen-

sententiam. Dico; Terrarum omnium substantias, facie, svires, à sibi quamq; simili cœli pendere vultu. Sive mundus incepit (quod verum est) facile persvadebitur cumprimis illis momentis inferioris naturæ rudimēta consensisse: sive est æternus (quod nō propterea dico, quia dubitem, sed ut istos æternitatis assertores in præsēti materia pacatiores habeam) necesse est non fortuitam hanc rerum dispositionem sed ordine ac lege factā ad SUPERIORUM IDEAM credere. Ideo hæc Terræ pars hujus rei, alius alia ferax est Ita ibi mare, alibi non: montes, fluvii, campi, testæ cum suo quicq; cœli convenit Non ergo à MONTIBUS ISTIS SIDERITICIS, SED AB EA VI, QUÆ ILLARUM FABRICATRIX FUIT, evenire cōversionis motū arbitrandū est, & à prima causa rerum simul omniū conditrice, cōsensione certa, & cōservari & instaurari. Et mox. Esto igitur: in naturæ partibus sparsa POTENTIA ILLA SI-

DERICA: *caeterarũ omnium* MATRIX *quasi quaedam sit illa coeli pars, quae septentrionali illi puncto imminet, &c.*

§.34 Ita ergo ex mente Scaligeri habendum: Quod *Magnetica Acus, Septentrionem* respiciat, *causa remota & proxima* potest dari. *Remota est influxus coelestis*, & singulari quadam ratione *Sidus septentrionale Arcturi*, cujus faciem tanq. suum ducem sequitur: *Proxima est* FORMA *Magnetis propria*, cujus ista vis, ista operatio est, *Conversio scil. in Polos* nativa & propria. Si urgeas, *qualis aut quaenam ista forma sit?* respondeo *me latet*. Si pergas, *quomodo vocetur?* vicissim dico: *me latet*. Si instes, *quomodo habeat?* regero: *me latet*. Haec enim communis hominum miseria est, ut eorum, quae putant se scire, ne millesimam quidem partem assequuti sint, *in luce rerum tenui caligent, in mediocri caecutiant, in majori*

caeci

caci sint, & in maxima insaniant, ut egregiè *Scaliger* loquitur.

Quid dicam miserum me agere, & quã ducere vitam,
Irrequietum animi, & quærentem indagine vanâ
Naturam semper fugientem: quæ se ubi paulum
Ostendit mihi, mox facies in mille repente
Ceu Proteus, conversa sequentem eludit & angit
Mœrentem, seniiq; horas cassumq; laborem?
Nuper enim tenues species, simulachraq; rerum
Quæ fluere ex ipsis dicuntur, perq; meare
Omnia, dum sector meditans tacitusq; requiro
Avia sylvarum, & secreta silentia solus

Cognovi tamen his spectris illudier ipsis:
Ut sensus feriant nostros, semperq́ lacessant,
Perq́ fores caulasq́ animæ ludantq́ meentq;
Aeremeët, ipsamq; nec inter somnia linquant.

Ita ingeniosissimus Veronensis *Poëta & Philosophus, Hier. Fracastorius fatetur.*

§.35. Quid enim? *Formæ rerum Specificæ* quotæquæq; nobis notæ sunt? *Exceptâ hominis animâ rationali*, ausim dicere *nullam esse.* Circa *corticem hic versamur, & nucleum invenire nõ possumus. Vas vitreum instar vulpeculæ â ciconia clusæ lambimus, pultemq́ haut attingimus. Humi repit nostra scientia, & formarum omnem fermè in modum nescius est animus; sæpeq; cum formã invenisse gloriatur, vix misellũ est accidens:* inquit B. *Sperl. Inst. Phys. l.1.*

l.1.c.3. Nomina tu lapidis, qui quotidie oculis obversatur, formam &

- - - phyllida solus habeto,

inquit *Scaliger* ad *Cardanum Exerc. CCC VII. s.12.* Et mox addit. *Nego tibi ullam esse formam nobis notã plene & plane.* Effectus sentimus, formã & qualitates adesse oportere colligimus, sed quę aut qualis sit assequi non valemus. *Venenum* enecat homines & citissimo motu totum pervagatur corpus, qua, quæso, qualitate? *Medicamenta* in alvum descẽdentia purgant fibras & partes corporis intimas & extimas, qua quæso virtute? alia venenis resistunt, alia corpus roborãt, qua quæso virtute? Eâ, quæ omnem fugit intellectum. Dicam ergo breviter: In re pari par esto judicium. *Magnetis propria forma hæc est,* ut *versus polum se vertat, ut in Azoribus insulis paululum declinet, ut ferrum attrahat:*

Quali-

Qualitas occulta est, cujus beneficio hæc munia exequitur forma. *Hæc quod non veniat à terræ visceribus*, aut *à succis & spiritibus lapidificis*, scio: quod non *oriatur, à quatuor elementis, aut principiis chymicis*, itidẽ novi. sed an ex *propria cœli vi*, *istoq; sidere Boreali*, occulta *quadam ratione, & permeativa* δυνάμει *in amplexum & occursum Borealem exciteтur, animetur, & quasi instauretur*, istud meum fugit intellectũ. Malo itaq; in PROPRIA MAGNETIS FORMA *acquiescere*, Sed interim non negaverim *sidereũ influxum* tanquã universaliorẽ causam, faciliusque dixerim, *Unde ista Siderostreptica vis non sit, quã unde sit: qua non sit, quam quæ, aut qualis sit*.

SECTIO III.

De INVENTIONE ET ANTIQUITATE PYXIDECULÆ NAUTICÆ.

Summaria.

1. Origo
2. à Joh. Goa.
3. Non Flavio, aut Gira
4. Occasio inventionis
5. Amalphi an Malphitanum? an Alfellani? an Melfi?
6. Quando Europæis innotuit?
7. Estotilandia septuplex detectio.
8. An Origo prima penes Arabes Mozambiqvenses?
9. conceditur usus, non prima origo.
10. An Apud Europæos Insulares?
11. An ap. Asiaticos? Ægyptios?
12. Ægypt. à navig. abstinentes. Piscis Hieroglyph. Odii.
13. Pythagoras nihil de Pyxide.
14. Tabula Bembina.
15. an origo apud Chald. & Babylonios.
16. An apud Tyrios? nulla ejus notitia in navigat. Num excursiones Barbarorum Pyxidem deleverint?
17. Abolitio plumariæ & purpuræ non

culum vel funis nanticus.
31. pro fune add. loca parallela.
32. Τροπὴ.
33. Pineda succenturiator Lemnii refellitur.
34. Sensus loci Plautini.
35. Eusebii Bœtylus quis?
36. Arist. de Lapid. liber.
37. An prima Origo apud Chinenses?
38. Negatur notitia ejus priscis.
39. An penes Salomonem?
40. Non videtur.
41. Ratio prima.
42. Ratio secunda.
43. Prima Pinedæ Objectio
44. Refellitur.
45. Ambros. laudat Salom. sapientiam.
46. Illustratur loc⁹ 1. Reg. IV. ex Walthero.
47. Ex Sanctio.
48. Obj. II. ex Sap. VII.
49. tollitur.
50. Secunda Pinedæ Objectio refellitur.

51. Con-

§. 1.

A *Virgulæ Magneticæ commotione*, & commotionis istius ratione ad ORIGINEM ejus primam devenimus, in qua inquirenda non minor quam in *causa* erit labor.

§. 2. Comunis fere omnium sententia est, *Acum hanc nostram tertio abhinc seculo*, anno scilicet post Christum natum, *millesimo & trecentesimo* circiter, primitus esse inventam ab *Amalphitano* quodam cive, homine Italo, qui JOHANNES GOA fuerit dictus, quique circa A. C. 1302. vixerit, ad *cujus aures eum primo venißet magnetica hujusmodi fa-*

cul-

cultas, ipsum in arte nautica, cui erat deditus, primum esse expertum, primumque magneticam pyxidem confecisse, ejusq́; directionẽ docuisse: quod legimus apud *Paulum Joviũ l. XXV. Historiar. sui temporis f.m.* 47. *Flavium Blondum, Historicum Italiæ, & Eugenio Pontifici à Secretis,* virum magni judicii, & solliciti ingenii in *Italia Illustrata, Regione Tertia Decima* f. m. 420. *Gilbertum l. 1. de Magnete cap. 1. Joh. Bapt. Portam l. VII. Magiæ Natur.* de *Mirabilibus Magnetis c.* XXXII. *p.* 317. *Petrum Giezium l. 2. Histor. Indic. cap. 9. Gomaram, l. 1. Hist. Ind. Gen. Unde rectè Panormitanus:*

Prima dedit nobis usum Magnetis AMALPHIS.

§. 3. Quanquam *Petrus Bellonius, Gallus,* solertissimus Peregrinatio-

nis

nis æstimator *libro. II. Singularium & Memorabilium observationum capite. XVI.* aliud Inventotis nomen proferat, dicens: *comperimus eum, qui primus hujus lapidis usum invenit, Flavium fuisse nuncupatum: Idem quoque* cum Bellonio *Thomas Bozius libro XX. de signis Ecclesiæ capite VI.* pag. m. 329. & *Salmuth ad Panciroll. pag. m.* 562. statuant, tamen Gojam potius quam Flavium volumus. Nam boni isti viri inventoris & scriptoris nomina confundunt. *Flavius enim non inventor erat, sed scriptor. Athan. Kircherus* alios allegat, qui eum vocant *GIRAM,* quibus *&* ipse subscribit. ἐσχάτως ἄτοπον est, quod *Barthol. Keckermannus in Commentario Nautico, parte speciali, problemate. VII.* vocat *Flavium quendam MELPHI,*

PHI, qui *in Campania regni Neapolitani provincia habitaverit.* Mutat enim *nomẽ loci in nomẽ viri*; (utut etiam de nomine loci nõ rectè sentiat.)

§. 4. Quicquid horum ſit, iſtud memorabile eſt, quod circa inventionis iſtius occaſionem *Porta* c. l. adfert. *Qui* (Italus Amalphitanus) *nauticam rotam ignorans, acum palea, vel ligno infigebat per transverſum, & in lance aqua pleno mergebat acus, ut natarent liberè, dein magnetem circumducendo, acus eum ſequebantur, quo ſubtracto, quaſi quodam naturali motu cuſpides acuum polo arctico vertebantur, eoque invento quieſcebant.*

§. 5. Iſtud oppidum *Malphitanum* vocat *Volaterranus*, & putat eſſe Plinii *Alfellanos.*

Sed

Sed hac in parte errat. *Alfellani* enim *Plinij*, *fuére Hirpinorum populi*, ad mare *Hadriaticum siti*; ideoq; ad *mare Thuscum* eorũ urbs transferri non potest. *Abrah. Ortelius in Thesauro Geographico* putat esse *Lucaniæ oppidum* in Italia quod hodie *MELFI* dicitur. Sed & hunc corrigit *Paulus Merula Cosmog. part. II. l. IV. c. 25. p. m. 1153*, quando istud *AMALPHI in mappa* non longè à *Neapoli & Salerno* ponit, ita *ut ea Campaniæ non Lucaniæ solum sit*. Adeoque aliud oppidum erit *Amalphi*, & vicissim aliud *Melfi*: *Istud ad Campaniam in terra Laboratoris di Lavorno*, quam Plinius *Laborinos campos*, *Blondus Ital. Illustr. f. 411. Leborinos* vocat, reliqui prisci *Phlegrorum campum* vocarunt *quasi inflammatorium*, *seu urentem*, ἀπὸ τοῦ φλέγειν, *quoniam ea terra præliorum concitatrix fuit, dum ibi gigantum bellum exarsit*. ap. *Nicol.*

Perott.

Perott. in Cornu cop. L. L. f. 8. hoc verò *ad Lucaniam* spectat: *hoc incumbit mari Etrusco, illud autem in meditullio Italiæ hæret.* AMALPHIN autē nostram *Flav. Blondus l. XV. Romæ illustratæ & Leander* accurratius descripserunt, & testatur insuper **Merula** *Amalphitanos quondam magnos fuisse mercatores, utpote qui in multis Siciliæ locis apothecas, ædes & mercium promptuaria habuerint.* Cum quibus consonat *Philand. Comment. in Vitruvium l. X. c. 14.* Et potest idem ex *Pyrrhonis Ligorii mappa Geographica* ad oculum demonstrari. Quod eò magis miror, *Ortelium* nō animadvertisse, qui verissimam prædicat *Ligorii* tabulā, & *suam fecit in Theatro suo, cum regnum Neapolitanum describeret.*

§. 6. *Abrahā Ortelio in Mari Pacifico, seu Del-Sur. fol. 6.* etiā de origine ac9 nostræ tradit, quòd nimirum *Usus*

Ma-

Magnetici Europaeis demum innotuerit circa ista tempora, ubi ESTOtilandia fuit detecta. Quod contigit circa annũ Christi M. CCCC. LXXVI. cum *Joh. Scolvus Polonus* ultra *Norwegiam, Groënlandiam, Frislandiamq;* navigaret, & in hanc *terrã Laboratoris, ac in Estotilandiam* deferretur. Aut si adhuc recentiorem ejus lustrationem velimus æstimare, *demum circa annũ Christi M.D. à Gasp. Cortereali est detecta,* tunc scilicet, cum inter *Lusitanum & Hispanum de Moluccis magna esset altercatio.*

§ 7. Ad uberiorem hujus *Septentrionalis terræ & ejus detectionis cognitionem* facit, varia temporum intervalla annotare, quibus eò migratum est classibus. Id igitur teneatur, quòd *septuplex* in universum sit *Estotilandicæ ora apertio. I. Piscatoria,* cum *Frislandici piscatores* per tempestatem eò ejecti essent tribus abhinc

abhinc seculis. *II. Zenica*, cum *Nicolaus & Antonius Zeni*, fratres, *Patritii Veneti* auspiciis *ZICHINI Regis Frislandici* navigiis eò excurrerent, & perquirerent littora *Septentrionalis hujus Americæ* extima, *circa Annum MCCCXC*, uti de iis testatur *Hieronymus Ruscellus in suis ad Ptolem. commentariis. III.* est *Scolvica*, istius *Joh. Scolvi*, quem ante nominavimus, *LXXXVI. annis post trajectionem Zenorum. IV.* est *Corterealis*, cum scilicet *Gasp. Cortereali*s cō- [illegible] ad aromatum terras pendium [illegible] quæreret, anno *M.D.* Sed *M.D.I.* idē iter ingressus aquis haustus nunquam amplius comparuit. Quem cum quæreret frater *Michaël Cortereali*s *anno M.D.II.* in eodem periculo glaciali periit. *V.* est *Gabotina*, cum scilicet *anno M.D.VII. Sebast. Gabotus* nomine *Regis Anglici per Septentrionales angustias ad Cathayam*

& Sinarum regionem iter intendisset, omnem quidem hunc Oceani tractum enavigavit, sed ob immensa frigora infectâ re in Patriam rediit. *VI. Forbisseriana*, quæ *Martino Forbissero* acceptò ferenda, facta *anno M.D.LXXX.* cujus quoq; vestigia in *angustiis Forbisserianis* inter *Groënlādiā & LesterūPromontoriū* supersunt. *VII.* est *Davica*, quam *Joh. Davis anno M.D.LXXXV, & LXXXVI. freto* isto *Davis*, ab eo dicto, exsuperato expedivit, uti de his omnibus *Corn. VVytfliet Lovaniensis in sua Occidentis Notitia & Augmento Ptolemaico* prolixè agit, p.m.102. seqq.

§.8. Sed ex *Estotilandia* vela retrahenda, & in *M[illegible]nbiquam* dirigēda sunt. Nam *Hier. Osorius Lusitanus Silvensis in Algarbiis Episcopus* de *Rebus Gestis Emmanuelis, l.1.p.m.25.& 26.* altiùs *Magneticæ* nostræ *cuspidis primor-*

mordia repetit, & ejus inventionẽ *Arabibus Africanis in Mozambique, Quiloa, & Zofala, Insulis & continentibus terris Africo versus orientem à meridie spectantibus, habitantibus* adscribit, testaturq; quod *isti jam tum ante adventũ Gamæ, Lusitanici Classiarii*, usi sint in navigãdo *normis navicularis*, quas nautæ *acus* appellãt, quarum formã prolixius explicat c. l. Hęc autem gesta sunt à Lusitanis *Anno Christi M.CCCC.XXIX. circa festum Paschatos.*

§. 9. Ut igitur *Arabibus Magnetem* nõ denegare possumus, ita etiã facilè concedi potest, quòd *Magneticæ acus virtutem* habuerint, ante *Lusitanorum* adventum cognitam: *Sed unde cognitam habuerint, an à Salomonis ætate, an verò ab aliis viciniis & recentioribus accolis? illud incertum est.* Breviter dicam quod sentio: *in Mari Mediterraneo ex Italia in Ca-*

irum

irū & Alexandriā frequenter est navigatū, ab eo potissimū tēpore, quo inventū est hoc nauticum viaticū. Ex Cairo transitus pedestris est in Mare Rubrū, uti multis Joh. Petrus Maffaus docet statim ab initio lib. 1. Hist. Indic. Quā *facile itaq; fieri potuit, ut Arabes in Mari Rubro, Sinu Arabico, & Oceano Æthiopico ad prom. Aromata, regionē Magadazo, ad Quiloam & Mozābiquen navigantes, etiam hoc beneficiū navigandi recens inventum, quod in ore omnium (ut fieri amat) erat, didicerint, & in ipsum sinum Barbaricum seu Asperum Mare ad ipsum usq; Capricorni Tropicum dilataverint, & tanquam aptissimum & utilissimum ubiq; receperint.* Perinde ut inventū istud in Italia non substitit, sed famâ citiùs in omnem Europam disseminatum est.

§. 10. Istud ex superioribus clarū est, quod inter *populos Europaeos, Insula-*

sulares imprimis, qui tamēquasi iñatare Oceano videntur, *usus acus magneticæ* ante *Joh. Goam* non obtinuerit, sed quod ad *polos & polares respexerint nautæ, & littora potissimum legerint, aut in incerto pelago incerti erraverint, ut rectè etiā de aliquo nauta illius temporis* illud *Poëta* possit dici:

Nam te jam septima portat
Omnibus errantem terris & fluctibus æstas.

Anglos hîc nomino, *Hybernos, Batavos, Cimbros, Hispanos, Lusitanos, Siculos, Danos, Groënlādos, Italos, Ligures, Adriaticos*, & quascunq; alias *Europæas nationes*, quarum quidem notitiam hoc instrumentum nauticum effugit: addo quoq; *Græcos, Peloponnesiacos, Cyprios & Insulares Ægeos*, quorū duces viarum *Helice & Cynosura* fuerunt. Qui duo asterisci, ideo potissimum à nautis quō-

dam-

dam ſunt obſervati, quod ſub eorũ & noſtro Horizonte noctu ſemper navigantibus fuerint conſpicui, uti è multis illud *Ovidii l.1. Triſt.* edocet;

Eſſe duas arctos, quarum cynoſura notatur
Sidoniis, Elicen Graja carina notat.

Cum quo conſonat *Aratus in* Φαινομ. verſ.35.

- - ἑλίκῃ γὲ μὲν ἄνδρες ἀχαιοὶ
εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται, ἵνα χρὴ νῆας ἀγιτεῖν
Τῇ δ' ἄρα Φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσας

i.e. *Helice quidem viri Graci*
In mari ſignantur, quò oporteat naves dirigere
Altera verò Phœnices fiſi ſulcãt mare.

Cynoſura autem dicitur ab una ex Nymphis Idæis, Jovis nutricibus, ut vult

vult apud *Hyginum Agloaſthenes, Naxicorū auctor.*

Aratus iterum:

ἐι ἣν μὲν κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι
Τὴν δ' ἑτέρην Ἑλίκην - - -

Dicitur eadē etiā Φοινίκη eo, quod eam, monſtrante Thalete (ap. Herodotum) *Phœnices & Pœni* ſequerentur, uti ex Arati Phænomenis *Germanicus Cæſar* vertit:

Hic Jovis altrices Elice, Cynoſuraq; fulgent,
Dat Grajis Elice curſus majoribus aſtris,
Phœnices Cynoſura regit - - -

§. 11. Sed jam deveniendum quoque eſt ad *Orientales & Aſiaticos nauclero*s, & videndum, nunquid horū major fuerit felicitas præ noſtris Europæis, *uti in literis & artibus, ita etiam in rebus nauticis & poſſeſſione hujus compaſſi pontici?* Si qui alii arguti

guti & seduli in perquirendis rerũ naturalium causis & mysteriis fuere, *Ægyptii* certè fuere. At eos *magneticæ pyxideculæ cognitionẽ* habuisse, mihi non sit verosimile, ideo (1) quia alias *littora non legissent suis excursionibus*, quod tamẽ eos factitasse non obscurè colligitur ex iis, quę diximus supra. (2) quia haud dubie *isti9 pyxidis* inter *Hieroglyphica symbola* quædam vestigia reperirentur; sed in *toto Hieroglyphicorum ambitu (uti Oedipum meum examinãti patebit, inquit Athan. Kircher9 in suo Magnete l. 1. p. 1. c. 5. p. m. 25.) nulla prorsus navis, præter solam Barin* (quod sacrum quoddam navigii genus, quo Isiden Nilum trajecisse memorant, atque quod eâ de causa solum inter sacra symbola locũ invenit) *neque aliud symbolum, quod nauticæ pyxidis sive ventorum rhombos referre posset, comparere certius est quam dici debe-*

at:

at; quæ tamen si cognita ipsis fuissent, procul dubio inter sacra symbola, uti multa alia minoris momenti, posuissent.

§ 12. (3) *Ægyptios* ne *quidem navigationi magnoperè intentos fuisse, hinc svadetur, quòd terra abundatissima contenti, Deorumq; Patriorum cultu assveti, cæteras extra Ægyptum regiones ferè, ceu rudes & illiteratas & sapientia suæ indigas despicerent, unde & legem, teste Plutarcho, qua omnis extra Ægyptum peregrinatio interdicebatur, condebant.* Imò *Ægyptii* à mari, religione quadam ducti, abhorrebant, uti pulchrè *Plutarchus libro de Iside & Osiride* docet. Hinc *Pythagoras ab Ægyptiis doctus mare lachrymam Saturni* vocat; putant enim, *teste Xenophonte, eâ, quâ Sol oritur, parte Mũdi faciem esse; qua*

spirat boreas, dextram, qua Nilus sinistram, unde non malè dicunt Ægyptii de Nilo, eum ortũ à læva in sinistra perire; Nilus enim ab Austro profluẽs læva mundi parte in boreali Mari se miscens absorbetur, atq; ideò Sacerdotes mare aversantur, quod & Typhonis Spumam appellant, uti & Salem ejus sobolem, quem & eãdem ob causam mẽsæ non solent adponere. Quid? quod ista de causa homines nautas & marinos veluti ex mari & cæpis (quas Lunæ seu Isidi suæ cõtrarias abominabãtur) viventes tanquam inhumanos, truculentos & Typhonis filios aversentur? Piscem quoq; ideò odio prosequuntur, ut etiam, teste Clem. Alexand. l. V. Strom. ab iis pro odii hieroglyphico sit usurpatus. Satis ergo ex dictis patet, Ægyptios Navigationi, vel religione quadã prohibitos nõ magnopere addictos fuisse, ut taceam, in navigationib9 solertia pyxidis usos fuisse.

§. 13.

§.13. (4) Quod si ita *solemnis erat Ægyptiorum navigatio, & pyxis ista tanto in honore,* cur *curiosissimũ Mathematicum Pythagoram,* qui omnia Ægyptiorum arcana tanto studio inquirebat, hæc *sola adeò mira pyxis* fugit? *cur nullam ejus in suis scriptis fecit mentionẽ? Cur Plato, cur Aristoteles, cur alii infiniti scriptores Naturalium Rerum, qui in Ægyptum, Philosophici studii & naturalium rerum discendarum amore ducti, profecti sunt, ejus non meminerunt?* Cur *Augustinus & Plinius, qui multa de Magnete, & aliis rebus attractivis habent, solius Magneticæ versionis Polaris obliti fuerunt?*

§.14. Sed novus hîc nobis exsurgit Adversarius, qui primam hujus pyxideculæ invẽtionem attribuit *Ægyptiis, Autor* scilicet *Admirandorum Ethnicæ Theologiæ mysteriorum*

propalatorũ, Joh. Frid. Hervartus qui Magnetẽ *antiquissimis passim nationibꝰ pro Deo cultũ, & artẽ, qua Magnetis ope navigationes per universum orbem instituuntur, à Veterũ Sacerdotibꝰ Ægyptiis sub involucris Deorum Dearumque, & aliarum fabularum cortice summo studio occultatam esse,* omnibꝰ modis allaborat probare. Ideoque argumenta conquirit varia, & ex omni antiquitate, quæcunq; obscuriora & ænigmatibus Sphyngicis abstrusiora sunt, huc obtorto collo contorquet. Imprimis illud notandum (nam reliqua ridicula sunt, & nullius momenti) quod de *tabula ista Hierographica, Bembina* auguratur, utpote *qua Ægyptii nihil aliud significare voluerint, quam navigationem per universum orbem terrarum, ope pyxidis sideritica & hyerographica tabulæ peractã.* Sed istam novam *Tabulæ Bembinæ* inter-

interpretationem cum stupore legit, & improbavit *Copticæ linguæ & Sapientiæ promovendus Romanus Dn. Athanasius Kircherus cum in lib.* 1. *p.* 1. *c.* 5. *de Magnete*, tum in *Oedipo suo*. Cui tanquam artifici in sua arte & professione meritò est credẽdum.

§. 15. Neq; *magneticam acum* reperimus apud *Chaldæos, aut Babylonios*, penes quos olim imperium mundi stetit, & magna regnorum potestas, *fuisse in usu*.

§. 16. De *Tyriis & Sidoniis* non injucundum erit disquirere, *nunquid hi, tanquam peritissimi marium viri nostro hodegeta sint usi?* *Levinus* quidẽ *Lemnius*, *Medicus* Zirizæ *l. III. de occultis Naturæ Miraculis c. IV p.m.* 498. confidenter ait, *nõ esse, quod quis ambigat, Veteribus, imprimis Tyriis eundẽ fuisse hujus instrumenti usũ & cõmoditatẽ, quæ nobis est.* Quib⁹ gemina habet *Nic. Fuller. l 4. Misc. Sacr. c.* 19.

Sed istud mihi verosimile non apparet, *cum*, quod *nulla notitia in navigationibus, tum*, quod *nulla ejus memoria in scriptis Veterum supersit*. Nã quantum ad *primum*, istud *scientiæ nauticæ quasi palladium* penes ipsos *Tyrios & Sidonios* solos subsistere ita nullatenus potuisset, quo minus etiam in finitimorum *Cypriorũ, Argivorum, & aliorum Asiæ populorum* notitiam pervenisset. *Neq; vel unquam tam ab omni hominum memoria iterum extingui potuisset, quo minus secuturæ posteritati de eo aliquid fuisset communicatũ*. Quod hic *Lemnius* instantiæ loco urget *de Barbarorum excursionibus*, nihil est: *Quomodo enim*, (fidem Lemnianã testor!) *fieri potuisset, ut ob barbarorum vastationes, cædes, incendia & populationes tã salutare instrumẽtũ penit' & ex omniũ omnino hominum memoria intercciderit? Nunquid omnes omnino artifices, nun-*

nunquid omnes nautæ in tota Asia, aut in toto Mari Ægæo extincti, oppressiq́; fuissent? Nunquam id persvadeor, imprimis cum *vel ideò dispersæ gentes eò tenaciùs observassent, quod ejus beneficio licuisset tutum iter maris ingredi, ad invasiones hostium terrestres effugiendas.* Magnæ *Turcarum irruptiones in Germaniam & Hungariam* fuerunt, *nunquid eæ usum bombardarum recens inventarum* aboleverũt? *Tantum abest, ut aboleverint, ut potiùs earum usum cõfirmaverint. Dubiũ profectò est, an majores in Asia motus fuerint, an in Italia? ibi per Babylonios & Assyrios, hîc per Hunnos, Vandalos, Mauritanos, Gothos, Longobardos, aliosq́; portentosos hostes? Nunquid autem ideò vel isti omnem literarum & navigationum, vel hi omnem religionis aut superstitionis memoriam exstinxerunt?*

§. 17. *Nicol. Füllerus* abolitionem

ejusmodi fieri posse demôstraturꝰ, tria alia adducit exempla de *interitu artis plumariæ accentuū & purpuræ*, quibꝰ unos omniū gentiū Tyrios egregiè & ditatos olim & celebratos fuisse legimus, quæ & *l.1.c.20.* & *l.4.c.19.* inculcat. Verū hęc quod spectat, de iis ita habendū, Nos nequaquā negare, *multa ap. Veteres in usu fuisse, quæ cum iis interciderunt*: Integrum enim *Guid. Pancirolli & Commentarius in eum Henr. Salmuthi volumē* extat *Memorabiliū olim deperditorum*, quibꝰ sine dubio adhuc plura possunt addi iis autoribus omissa, in quorum numero etiam *Plumaria & vera Poëseos & accentuum Hebræorum ratio*, & *usus purpuræ* sunt habenda. Nam ut recte Horat.

Debemur morti nos nostraq;

& mox: *Mortalia facta peribunt*. Nā

Multa renascentur, quæ jam cecidere cadentq;,

Quæ nunc sunt in honore - -

videlicet nõ *vocabula* tantũ sed *quævis etiã alia humana*; Modo etiã nobis concedatur, *multa nobis iterũ esse manifesta, quæ priscos latuerũt, quorsũ etiã Acꝰ nostræ usꝗ est referendꝰ*. Et 2) de PLUMARIA ista, POESI & PURPURA constat nobis palã, quod illa *apud Ebræos*, hæc vero *apud Tyrios fuerint*, quod minime de *acu magnetica* potest demõstrari: Tandẽ 3 ipse *Fullerꝰ* solutionẽ hujꝰ instantię suppeditat, quod in *plumariis istis operibus sola voluptas fuerit spectata*, qua caperẽtur & oblectarẽtur oculi, ejusq; loco *reliqua byssina serica & pretiosa tenuissima vestium genera* successerint, quorum neutrum de *nostro Hodogeta nautico* potest affirmari.

§. 18. Proinde *disting. inter res voluptatis & necessitatis: illæ ut minꝰ sunt necessariæ & luxui potius quã usui bono inserviunt*, ita facile hominum memoriâ excidere poterant, aliis imprimis earum usum supplentibus:

At hæ, quibus carere nullus navicularius, epibates nullus poterat, & sine quibus ne quidem stagnum, nedum spatiosissimũ æquor superari aut adiri potest, quomodo omni prorsus & usu, & memoria & historia excidissent? Illis sane carere possumus sine ullo insigni damno: Acu Magnetica non itẽ, cujus adminiculo nobis maria clausa patuere hactenus, & in remotissimas terrarum libera fuit navigatio.

§. 19. Deinde, si mirabilissima ista & utilissima Magnetis δύναμις ἑλκτικὴ Syriis fuisset perspecta, mirũ quoque esset, si Marinus Geographus Tyrius, qui multa præclara edidit, & sæpe alia minuta minoris momenti, quam hoc ipsum est, attigit, quiq; Ptolomæo egregie præluxit, mirũ si alius quispiam vel Geographorum vel Physicorũ vel Nautarum posteritatis notitiæ eam non tradidisset, neq; commendasset.

§. 20. Occurrere quidẽ huic Objectioni

jectioni *Füllerus* annititur. sed nihil efficit. *Imo, inquit, quò magis excelluit singulari usus commoditate & necessitate, eò studiosius Syri celabant, & modis omnib⁹* ἐν ἀπορρήτοις *quam cautissimè continebant, ne semel provulgato isto tam insigni navigationis adjumēto, ipsi qui soli adhuc qs.* αὐτοκράτορες *omnia maria tenebāt, plures imposterum propter communem navigādi peritiam consortes reperirent.* Verum enim vero *quî celari potuisset, &* ἐν ἀπορρήτοις *haberi, quæ semel inventa, fuisset in omni usu promiscus?* Aut numquid *Phœnix navicularius clavo assidens, & ex pyxide cursum dirigens, latere potuit epibatas, qui sæpe Græci, Ægyptii, Afri, aut Romani erant?* Certè hæc viri docti sentētiam ne umbram quidē habet veritatis, *inquit Bochartus.*

§. 21. Potissimū suæ sententiæ robur *Füllerus* ponit in *nomine Magne-*

tis

tis, quo is dicitur λίθος ἡρακλεία seu *Herculeus lapis*, quam in rem adducit testimonium *Claudii Ptolomæi, Philosophi & Mathematici usq; ad sidera notissimi*, quod habet *l* 7. *Geogr. Cap.* 2. Quem locum cum vindicasset ita pergit: *Quamobrem* ἡρακλεία λίθος *Ptol. haut dubie est magnes, deductumq; habet nomen non ab Heraclea civitate*, ut vult Erasm. Chil.1. Cent.5. Adag 87 (tunc enim analogum foret, ἡρακλειώτης vel ἡρακλεώτης vel ἡρακλεωτικὸς in Masculino; aut ἡρακλεῶτις vel ἡρακλεωτικὴ in Fæminino) *Sed vetustissimo nomine* ἡρακλῆς, *quod Hercules latinè appellatur* Porro *Herculem supra* (lib.2. cap.7.) ἡγεμόνα *h. e. viæ Ducē cognominatum* ostendimus. *Quod si igitur admirādum illum lapidē Herculeū dico, ita initio nuncupatū auguremur à Syriis ipsis veterrimis Herculis*

culis cultorib. maximisq; atq; adeo unicis orbis terrarum lustratorib⁹, quod ejus tanquam Herculis aut Solis cujusdam, siderisq; terrestris ductu in longissimis subinde itineribus suis terra mariq; conficiendis dirigerentur atq; gubernarentur. Adeo ut quemadmodũ Hercules ipse ἡγεμὼν & via dux, sic lapis hic quoq; Herculeus ac perinde ἡγεμονικὸς h. e. ducendi viaq; commonstrandæ vi virtuteque pollens nuncupetur. Id *quod nos vetusto & vernaculo vocabulo ad amussim exprimimus τὴν ἡγεμονικὴν λίθον Anglicano sermone* THE LOADSTONE *eandem ob causam planissime appellantes.* Et postquam alias rationes denominandi removisset, sic post pauca concludit: *Quocirca insignis communisque vis illa ἡγεμονικὴ, quam Herculi quidem Syrius affinxit, lapidi verò*

Deus

Deus infinxit, longe omnium causa accommodatissima est, ob quam magnes nomen ab Herculis nomine consecutus, Herculeus primum à Veteribus Syriis appellatus fuisse existimetur. Unde propagatum est posteris Vocabulum, ac deinceps Græcis Latinisq;.

§. 22. Sed Füllero hic oppono *Sam. Bochartum l. 1. Cap. 38. Part. 2. Geograph. Sacra de Coloniis scilicet & Sermone Phœnicum f. 717.* Verissimũ quidem, est *lapidem illum à Græcis* ἡράκλειον *appellari, nec opus erat, Ptolemæum hic invocare testẽ, in re omniũ notissima. Nã utut Heracliũ lapidem Theophrastus pro coticula usurpet, cujus in probando auro usus est, tamen præter Ptolomæum, Platoni etiam & Luciano & Helladio, Bisantino & Galeno & Aëtio & Pisida* (apud Suid.) & *Hesychio & Suida & Favorino* ἡράκλεια λίθος *est Magnes. Et Plinius* lib. 36. cap. 16. *agnoscit quosdã appel-*

lasse

lasse Heraclion. Sed non ideo sequitur, id quod contendit vir doctus, hunc lapidem traxisse nomen à Phœnicio Hercule, cujus numen nautæ invocaverint propter vim ἡγεμονικὴν *quâ pollet. Neq; enim ignota virtus potuit lapidi nomen facere, ignotam antè fuisse ex eo patet, quod illius in scriptis veterum nec vola nec vestigiū est.* Idem, ut Grammaticā denominationē Erasmi salvaret, ista subjicit: *Erasmus in Adag. deducit ab Heraclea urbe, in qua reperitur. Neq; eam originationē Erasmus de suo attulit, Quin illi astipulātur Grammatici veteres. Hesychius:* κέκληται δὲ οὕτως ἀπὸ ἡρακλείας τῆς ἐν λυδίᾳ πόλεως. *Sic vocatur ab Heraclea Lydia civitate. Autor Etymologici:* ἡράκλεια δὲ ἡ λίθος τὸ ἰσχυρὸν καὶ κρατερὸν τῆς ὁλκῆς ἢ μᾶλλον διότι περὶ ἡράκλειαν τὸ πρῶτον ἐφάνη. *Heraclea autē vocatur aut propter vim & robur tractionis, aut*

potius

potius quia circa Heracleam primum apparuit. Ita magnes lapis & Heraclius plane erunt Synonyma. Id enim in confesso est, magnetem dici, quia nascitur in Magnesia. Lucretius.

Quam Magneta vocant patrio de nomine Graji,
Magnetum quia sit patriis de finibus ortus

Etymolog: Μαγνῆτις δὲ οἱ (ὥς φασι) ἄνδρες λιθοφέροι μαγνῆτες εὗρον αὐτὴν τὴν ἐνεργείαν. Magnes autem vocatur, quia illius vim invenerunt Magnetes, qui lapides ferunt, nempe in crepidis, ut docent sequentia. Porro Heraclea civitas pars erat Magnesiæ: Suidas ἡράκλειαν λίθον τινὲς τὴν μαγνησίαν ἀπέδοσαν, διὰ τὸ τὴν ἡράκλειαν τῆς μαγνησίας εἶναι Herculeum lapidē quidam Magnesiam reddiderunt, quia Heraclea pars est Magnesiæ, Eodem pertinet quod Lydium vocat Sophocles, quia Lydiæ pars est Magnesia, in

qua

qua Heraclea. Heſychius. Διὸ καὶ σοφοκλῆς λυδίαν λίθον αὐτὴν καλεῖ. Et *Lydicum vetus Poeta.* λυδικὴ λίθος σιδήρον τηλόθεν προσήγαγεν. *Itaque tam à patria dicitur Heracius quam Lydius aut Magnes.* Et in *Theophraſto de lapidibus* λίθος ἡράκλεια καὶ ἡ λυδὴ *pro eodem ſumuntur. Hæc cum iam benè cohæreant, Analogia Grammatica fruſtra objicitur, quam derivata non ſemper ſervant. Quamvis non deſint qui pro Heraclia ſcribant* ἡρακλειῶτιν. *Dato tamẽ, nõ cõceſſo,* ἡράκλειαν λίθον *dici ab Hercule, quorsũ Hercules Phœnix potius quam Græcia intelligatur? qui de ſuo nomine potuit appellare lapidem à ſe repertum, dum in Lydia degeret apud Omphalem. Ut eos taceam qui Herculæum dici voluere ob vim ferri* DOMITRICEM, hæc hactenus. Uno verbo: *ex nomine infirma ducuntur argumenta.*

§. 23

§.23. Porro *Lemnius & Fullerus* argumentum objiciunt ex *Salomone*: qui *Eccl.* 1. *v.* 9. inquit, *Nihil sub sole novū: Quicquid fuit, ipsum (est) quod erit, & quicquid factū est, idē est, quod fiet.* Et *non omne* (nil quicquam) *novum sub sole*. Ita ergo & pro re antiqua habet acum magneticā, quam, cum vetustate esset collapsa, denuo nunc restitutam esse elargitur. Sed Resp. *Multa dicuntur absolutè, quæ sunt intelligenda comparatè & κατά τι:* ut habet Regula Logica. *Non possunt ista Salomonis verba* ἁπλῶς intelligi. *Alias nulla hodie individua nova essent, quæ non prius fuerint: Nova* utiq; sub sole fuére *Salomonis sapientia & Divitiæ & opes. Nova facies Ecclesiæ N. Testamenti à facie ejusdem in V. T. Nova partus virginei creatio Jer. XXXI, 22.* Similiter nulla hodie forent *nova* τεχνικὰ & *inventa artificiosa, nulla Mathematicorum & Opti-*

corum

corum nova opera & compendia, quod tamen ipsa experientia refutat: sed πῶς & *secundū quid* NIHIL SUB SOLE NOVUM scil. *in ordine specierū mundi*. Ita enim *omnes mundi species à primordio rerum condita, in natura duraverunt durantq́, ut cum mundo simul oriantur, simul occidant.* Continent enim hæc verba *causam & exornationem Argumenti hujus libri, de vanitate omniū rerū, desumptā à naturali earum corruptione, generatione, mutatione, ortu & interitu*, ut hunc referant sensum: *Res, eventꝰ & facta eadē quidem sunt* IDENTITATE SPECIFICA, sed nō IDENTITATE INDIVIDUIFICA. *Nam in dies individua aut singularia mutantur & variis corruptionibꝰ obnoxia sunt:* SPECIES RERUM ET FACTORUM MANENT. quo spectant illa *Senecæ* verba *Epist*. 24 *Dicere cuiq́ licet: Quousq́ eadē? nempe expergiscar, dormiā satiabor, esuriam, algebo, æstuabo.*

Nul-

Nullius rei finis est, sed in orbem nexa sunt omnia fugiunt & sequuntur. Diem nox premit, dies noctem; Æstas in autumnũ desinit, autumno hyems instat. Omnia transeunt, ut revertantur, nihil novi video, nihil novi facio.

§. 24. *Secundò* NIHIL SUB SOLE NOVUM *in genere peccatorum, & calamitatum humanarum.* ita *nihil novum, quod non etiam in vetustioribus seculis fuerit*: ubique enim peccatorum & miseriarum vanitates hominib9 obviam eunt, ut hic præsentia præteritis, plus quam cordati volunt, respondeant. Nam ut *B. Osiander in hunc l.* commentatur: *Sicut homines instinctu diaboli ab initio post peccatum nullum non genus sceleris excogitarunt: Ita etiamnum hodie veteri-b9 semper inhiant scelerib9 mortales.*

§. 25. *Tertiò:* NIHIL SUB SOLE NOVUM in *variis vitæ, studiorum humanorum, ingeniorumq́, ad voluptates, ad honore., ad sapientiam &c. aspirã-*

tium generibus, in iis enim quasi eadem mundi μόρφωσις videtur recurrere, quæ fuit primi mundi. *Terunt pueri vestigia juvenum, juvenes senum, senes avorum & tritavorũ aut virtutes aut vitia in numerato habẽt.*

Recte Horatius:

Semper in adjunctis, ævoq; morabimur aptis:
(fertur.
Aut agitur res in scenis, aut acta re-

§. 26. Eleganter hic ampl. Dn. *D. Martinus Gejerus in sua Coheleth*, pag. m. 21. *Generali hoc effato complectitur* RES TUM NATURALES, *quatenus idem semper cœli motus, eadẽ semper sublunarium generatio & corruptio, eadem meteororũ, terra nascentiũ &c. vicissitudo; Tum* MORALES *quatenus eadem semper & vitia & virtutes repetuntur, mutatis saltẽ individuis: Eadẽ semper hominum luxuria, ambitio, avaritia, bella &c. Eadem semper luditur fabula, mutatis saltem personis*, sicut habet illud *Horatii lib. 1. Serm. Sat. 1.*

Quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

Nihil dicitur, quod non sit dictum prius Ter. ait. Breviter: & *res* & *facta* & *eventus semper eidem specie recurrunt*, saltem *nova substituuntur individua.*

§. 27. Ex quibus manifestū est, pro *usu magneticæ pyxideculæ apud veteres usitato* ex h. l. nihil exsculpi posse. Quia *ejus inventio nec ad species mundi, nec ad genera peccatorum & calamitatum, nec ad varia vitæ & studiorū genera*, sed ad *ingeniosa & artificiosa inventa* est referenda, de quibus hic Salomon nullatenus agit. Quæ de *arte imprimendi, & manualiū sclopetarū usu* adfert ingeniosissimus *Lemnius*, ea nec ipse quidē pro certis habet, nec ista probant *artem Typographicam aut bombardicam* apud priscos valuisse. Vid. Guido Pancirollus ICtus Italus in Nov. Repertis l. 2 Tit. XVII. & Tit. XII.

§. 28.

§.28. *Tertium Argumentum* quod urget, eſt ex *Plauto*, qui in *Mercatore Act. V. Scen.* 2 ita loquitur:

Huc ſecundus ventus nunc eſt, cape modo VORSORIAM:
Hic favonius ſerenus eſt, iſtic Auſter imbricus:
Hic facit tranquillitatem, iſte omnes fluctus conciet.
Recipe te ad terrã, Charine huc &c.

Quæ eſt *loquendi formula Metaphorica deſumta à nautis*, indicans *celerem profectionem*. Omnis autem vis hujus Argumenti conſiſtit in *Verſoria*, quid illa ſit, & quomodo capiatur? Nam de reliquo dicendi genere nihil dubii ſupereſt.

§.29. Sed hic iterum *vel nihil vel parum præſidii* invenit cauſa *Lemniana*. Namque, ut hic taceam, quod aliqui ſint Plautinorum commentatorum, qui per VORSORIAM iſtã nihil aliud intelligunt, quã *inſtrumen-*

mentum aliquod vexillare, aut aliud quodcunq;, ex quo cognosci soleat, unde flet ventus, quale fortè est quod hodie vocant, Canjam penel: quemadmodum ex quorundã mente scribit *Taubmannus in Plautum pag. m.* 772. Qui videtur respexisse ad *Stuckium, Scholiis in Arriani Periplum, & Lambinum in Plautum.* Huc quoque spectat, quod *Iohannes Baptista Pius, antiquarius iste Plautinus* habet *Hunc Plautinum nedum non dissimulanter omisit Venetus Hermolaus ita scribens: In Plauto Versoria instrumentum videtur esse nauticum, ex quo soluturi cognoscebãt, unde flarent vẽti, & an mare admitteret. Cujusmodi ferè apud nos Magnetis usus in eo vase, quod pyxidecula vocatur.* Ex quibus verbis hoc elicitur, *quod ex mẽte Pii aliud instrumentum Plauti sit, & aliud Pyxis nautica,* quæ apud nos est. Tamen hoc minus placet *Pineda.*

da. Nam *etsi id videtur nostro instrumento convenire, in cujus rotula aut circulo triginta duæ lineæ totidem indicant ventos, tamẽ neq; is videtur potissimus hujus Magnetici instrumenti usus, neq; tunc præcipuè illud capiunt Nautæ, cum retrocursus vertendus est.*

§.30. Istud tamen pro certo dico, quod *ista Plauti Versoria* non sit *rotunda & versatilis nostra acicula Rotula,* quâ *inspectâ naves â sinistro vento vertuntur ad secundũ,* uti sibi persuadet *Zirizæus Medicus, & Gyraldus de Navigationibus c.1. Cœlius Chalcagninus in Supellect. Nautica, & Joh. de Pineda l.IV. c.14. art.4.* Sed *vel funis nauticus,* quo vertitur velum secundum auram, uti existimat *Adr. Turneb9 l.XX. Advers.c.4. & Joh. Philipp. Parans Not. in Plaut. p.461. & Henr. Salmuth ad Pancir. lib. II. tit. XI. p.7657.* vel *gubernaculum nauticũ,* quo navis ipsa secundum ventos

vertitur, uti *Andr. Alciatus Mediol.* *Poëta, Orator & ICt.* *Picinus* vult, neq; omnino diffitetur *Ioh. de Pineda,*

§. 31. Suam autem *Turnebus* expositionem confirmat ex *Plauti Epidico: utcunq́; in alto ventus est, Epidice, ex imo velum vertitur. Recte ex imò. Sic enim ima pars veli h. e. imus angulus intelligitur, vel funis, quo velũ tenditur. Quẽ funẽ etiã Navis pedem dicunt & quidẽ tã dextrũ quam sinistrũ. Isidorus l. XIX. cap. 4. Propedem nominavit, uti quoq́; Turpilius scripsit.*

Quasi cum ventus fert navem in mare secundus

Si quis propedẽ misit in veli sinistrã.

Catullus quoq; *duorum navis pedum* facit mentionem:

- - - sive utrumq́; Iuppiter

Simul secundus incidisset in pedem.

Similiter ea expositio ex alio loco *Plauti parallelo* stabiliri potest, qui est in *Trinumo Act. IV. sc. III.* ubi *stasimus servus ad Charmidẽ* inquit: *Cape*

versoriā: Recipe te ad herū. Ita *phrasis itidē metaphorica est, non propria & elliptica, ut putat Joh. de Pineda: Cape versoriā scil. viā. Quis enim unquam versoriā viā* dixit, *pro via, quæ remetienda & repetenda est cursu?* Ejusmodi *adjectiva in orius*, utpote *peritorius, accusatorius, exercitorius, depositorius actionē* significant, adeoq; ex indole linguæ latinæ, non *passive sed activè* sunt capienda quod observat *Laur. Valla l.1. Eleg. c.9 Falx messoria non est quæ demetitur, sed quæ metit, aut quâ quis metit.* Et sic juxta hanc analogiam *via versoria* esset, non *quæ repetitur cursu, sed quæ vicissim* viā *istā repetit.* Absurda omnia. Hic est planus Plauti sensus: *fito*, παλίνδρομος, **Hans kehr um /** quod Flaccus reddit, *da vela retrorsū* & Virg. 3. Ænеid. *da lintea retro.* Quo spectat & ille ex *Solino* locus. *Nunc in Thraciā pergere locus & ad validissimas Europæ gentes vela vertere.*

§. 32. Istam ergo vocem *Versoriam* reddo τροπὴν i.e. *versurā, seu reflexionem neutraliter sumptam*: *Versuram* enim *angulorum in porticibus* dixit *Vitruvius*, quâ uno latere absoluto in aliud deflecti necesse est. Et sic *translatio* est desumpta vel *à solstitiis brumali & hyberno*, utp. quæ & ipsa τροπαὶ θερινὴ καὶ χειμερινὴ vocantur, eo quod *tunc sol retrocat & se vertat versus alterum Tropicum*: vel â *Nauticis temonibus & funibus*, quos vertunt Nautæ ad opposita ventorum & tempestatum latera. Quomodocunq; se habeat, melior tamen est *ea Scalig. ad l. 3. Manilij* sub finem, aut *hæc Turnebi expositio*, quam illa *Lemnij* & ejus sequaciū. *Joh. de Pineda* certè, qui ex *Versoria hac* vult facere *compaßū Nauticum*, prorsus abludit, Nam ipsius plena opinio est, quod *versoriam capere*, nihil aliud notet, *quam viam*, *quam*

quis

quis antea ingressus est, remeare. Quid igitur hæc phrasis, quæ nullam aliã Metaphorã, secundũ ipsum, admittit, pro *Magnetica acu* facit? Nihil certè,

§. 33. Dicacitatem *Pinedæ* miror, qui *Lemnio* succenturiaturus excipit 1. Si igitur per *versoriam* intelligitur *funis nauticus*, quia *eo velum vertatur, etiam remos quibus navis vertitur, clavum quoq́; & gubernaculum, quo in utr.mvis partem intorquetur, esse versoria.* 2. Potius *versorius* (scil. funis) quam *versoria* fuisset dicendum, quemadmodũ dico *anchorarius & ductarius scil. funis*, non *anchoraria aut ductaria*. 3. *quia fune illo non vertitur retrò contrario cursu navis* sed *velũ tantum obliquatur*. Sed *prima* exceptio nos non ferit. Sive enim *funis sive clavus gubernatorius Plauti dicatur versoria*, perstat nostra, cadit Lemnii assertio.

Secunda peccat in Grammaticam; quia *versoria* non Adjectivum sed Substantivum est. τροπὴ non τροπική. Ergo per appositioné recte dicitur *VORSORIA Funis* i. e. *funis qui vorsoria est*, das wende Tauw. *Tertia* nihil probat. Nam & *obliquationem veli & versionem navigii ad vorsuram veli sequi sæpius* quis ignorat? Perinde ut ad gubernaculum navis motus fieri amat.

§. 34. Cęterum, ut ad *Acicularn Magneticam* redeam, quomodo ea vocabitur *VORSORIA*? *activo*, an vero *passivo in sensu*? Si *illo*, ergò ideò erit *vorsoria*, *quod vertat navigium scil. & magnam velorum & malorum molē*; quod falsum: *Si hoc, quod vertatur*, ergo injuria fit *voci, quæ actionem semper denotat*, ut *delusoria, ambulatoria, aleatoria, defēsoria*. Et potius *versa, aut mota*, quam *versoria* diceretur. Quid denique esset, *cape ver-*

versoriam i.e. *Pyxidem Magneticam*; ut tempestatem addisceret, cum eã secundus ventus, & serenus favonius ipsam tranquillitatem ostendã? Evidens igitur hic fit sensus Eutychi Plautini. *Huc propera, nõ istuc, quo tu tendis. Huc enim bonus ventus ergo cape versoriam. Ubi enim nautæ nave ventis impulsâ versoriam capiunt i.e. velum atq; gubernaculum contrahunt contorquentq́;, & ita ex imbrico austro navem flectunt ad serenum favonium. Ita tu quoque Charine versoriam cape i.e. reflecte gradum & me sequere.* Quid ex his lucrabitur *Acicula nostra nautica*? aut quod suo *Josepho â Costa* requirenti aliquod idoneum ex antiquitate *hujus Aciculæ* testimonium reddet Pineda?

§.35 Sed *duo* adhuc ex *Antiquitate obstacula* nobis objiciuntur quæ hic maturè removẽda sunt, ne postea nostram ex obliquo petere & qs.

trans-

transversam invadere aciem argumentorum possint. *Primũ ex Photio est, secundum ex Aristotele. Photius in Bibliotheca* scribit de *Eusebio* quodam, quod nactus sit mediâ nocte *Batylum, sacrum lapidem, cujus beneficio eadem nocte decem & ducentorum stadiorum iter confecerit. Unde confici putãt nõnulli, alio modo id fieri nequivisse, quam per magneticã acum, quæ cursum nauticum direxerit, cum iter terrestre tanti intervalli, tam exigua noctis mora absolvi nullatenꝰ potuerit.* At conjecturæ hæ sunt, asini umbra leviores. *Incantatorem* aut *Magum gentilem hunc Eusebiũ* fuisse, ex ipso facto constat, qui beneficio vatidici istius *Batyli certis ritibus & ceremoniis superstitiosis oraculum de opportunitate navigandi consuluit, & de ea edoctꝰ ê portu solvit, & ipsa nocte adhuc in desideratum locum pervenit.* Quid vero hoc ad *Acũ Magneticam?* Nunquid

quid *Betylus statim* est *magnes*? Aut si esset, nunquid *statim libratus & affrictus ferreæ cuspidi, & impositus rotulæ circulari*, ut in omnes partes mobilis esset?

§.36. *Aristotelem ex lib. de Lapidibus* allegant *Albertus Magnus in lib. 2. Tract. 3. cap. 6. Vincentius Bellovacensis lib. 8. Natural. Cap. 19* Et *Simon Majolus* Colloq. 18. *pag.* 404. quod sic loquatur: *Angulus Magnetis cujusdã est, cujus virtꝰ apprehendit ferrum, & ad Zoron, h. e. Septentrionem, & hoc utuntur nautæ: Angulus vero alius illi oppositus trahit ad Afon h. e. Polum meridionalem, & si approximes ferrũ versus angulũ Zoron, cõvertit se ferrũ ad Zoron, & si ad oppositum angulum approximes, convertit se directe ad Afon.* Resp. Meminit quidem *Diogenes Laërtius de vitis Philosophor. lib. 5.* alicujꝰ libri, quem scripserit Aristoteles περὶ τῆς λίθου. Qui ipse tamen,

ut *articuli & sexus* differentia indicat, potius de *gemmis, quam de lapidibus* egit. Et quanquam fieri potuerit, ut *Aristoteles* in eo libro aliqua de *Magnete* attigerit, hodie tamen non superest, neq; ullus in ejus operibus de *lapidibus exstat liber.* Imo ex portentosis istis nominib9 *Polorum Zoron & Ason*, quæ nec *Graeca nec Ebraea, nec Chaldaea, nec Arabica* sunt, colligo & *librum & locū esse suppostitium.*

§.37. Præterea reperiuntur etiam aliqui, qui cū *Gilberto & Füllero* primam *Magneticæ verticitatis inventionē* ingeniosis SINENSIBUS arrogant, contenduntq; ex *China per Paulum Marcum Venetum Anno 1260. Europæ primum esse manifestatam, utpote qui eam artem in China primum didicerit.* Sed cum fideliter peregrinationem & itinerarium *Pauli* percurrerem, nihil in eo hac de re inveni. Huc etiam

tiam ſpectat, quod *Ludovicus Vartomannus lib. 6. Navigationum cap. 27.* teſtatur, *ſe, cum circiter Annum Chriſti 1500. navigio Indico vectus ad Javam contenderet, obſervaſſe gubernatorem Indum pyxide nautica chartaq; marina variis lineis ventorum indicib9 diſtincta noſtro more utentem.* Aſt iſta tempeſtate *Europæi noſtri* jam tum in India agebant, nauticâ pyxide utentes. Hinc *Kircherus teſtatur, ſe ſingulari diligentia exquiſiviſſe ex iis, qui in China fuerunt, quiq; annales Chinenſium optime norunt, ſed nihil certi de rei veritate cognoviſſe.*

§.38. Atque ita hactenus evicimus *artem acicula Magneticæ directricem* recentiorem prorſus eſſe, quam ut priſca *Romanorum, Germanorum, Græcorum aut Phœnicum tempora* attigerit: In qua quoque ſententia ſunt

Joſe-

Josephus à Costa lib 1. de Natura Nov. Orb. Cap. XVI. & XVII. Joh. Mariana de Rebus Hispan. c. 22. f. 92. Petrus Bellon l. 2. Sing. Observ. c. XVI. Malvenda l. III. de Antichr c. 24. Gomara T. 1. H Indic. c. X. Adr. Turneb. l. XX. Advers c. 20. Guido Pancirollus in Nov. Repertis l. 2. tit. XI. Philander Comm. in Vitruvium l. X c. 14. Lilius Gyraldus l. de Navig. c. 1. Bozius de Sign. Eccles. l. XX. Jacobus Pomerus, Patritius Noribergensis in IV. Oratione de Antiquitate, Casp. Varreri⁹ de Ophyrâ, Athan. Kircher⁹ de Arte Magnetica l. 1. p. 1. c. 5. Sam. Bochartus part. 2. Geogr. Sacr. in Chanaan l. 1. c. 38.

§. 39. Sed ut tandem ad SALOMONEM nostrum deveniamus, in eo fartasſis tanquam *Physico & Mathematico post Adamum omnium experientissimo*, non tantum aliqua rudera *sed ipsissima experimenta Magnetica hujus artis* reperire est. Hujus rei patro-

trociniū ſuſcipiunt *Abulenſis, Lyra, Johannes de Pineda lib.3. Salom. Prov. cap. 22. ſect. 9. num. 11. Et lib. IV. cap. XV. Num. IV. Nicol. Fullerus lib. IV. Miſcellaneorum Sacrorum Cap. XIX.*

§. 40. Sed ſalva priori iſta noſtra aſſertione, quod *inventū Magnetica acus* recens ſit, hęc ſtare non poteſt. Ideoq; nos quoq; in *Negativam ſecedimus* ſententiam, quod iſtud *pyxidis nautica beneficium* Salomonis tempore nondum fuerit cognitū.

§ 41. Namq; *ſi nauta Salomonis iſto compaſſo inſtructi fuiſſent, cur trienniū uni orientali navigationi inſumſiſſent, qua hodie, acus beneficio infra anni ſpacium poteſt abſolvi? ſi medium mare plenis velis ſulcare potuiſſent & non littora legiſſent, nullatenus trium annorum decurſus* requiſitus fuiſſet.

§. 42. *Deinde* ſi *Salomonea navigia iſto magnetico ductore fuiſſent recta,* quis *Tyrios & Sidonios ej9 uſu, aut ſaltem*

tem cognitione privare potuisset cum domũ essent reversi, ut non eodem quoq; instrumento in mediterraneo Mari uterentur? Aut quis omnem ejus cognitionem ex Israelitarum & præprimis Hierosolimitanorum recordatione eradere potuisset? utpote ad quos quolibet anno tribus vicibus tantus Judæorũ & Proselitarum ex omni regione & natione erat confluxus, ut nihil supra. Nunquid saltem Salomon hunc Thesaurum sibi reservasset. & nulli vel aulicorũ, vel nautarũ, & ne quidem filio suo enarravisset? O insigniter invidum sapientem! Aut nunquid penes Salomonis servos tantum naturæ mysterium reconditum mansisset? O miram hominum istius seculi continentiam & tacendi studium! Aut nunquid Salomon ejus usum suis civibus invidisset, & ad solos indos (à quib9, per Pinedam, ad nos fuit deriva-

rivatus) *relegavißet?* O stultum Regem! aut *numquid illi prius etiam quam Salomon tenuerunt?* O miram omnium rerum anticipationem! Ponderet hæc, qui ita promiscue fidem scriptoribus adhibet, ut nostro seculo, nostris ingeniis nihil amplius permittat. Me ab illorum partibus non stare, ingenue fateor.

§. 43. Sed audiemus, quibus nitatur Pinedæ conjectura, rationes. *Primam* facit hanc; *Nemo debet ambigere, magnetis naturam & virtutem, qua polum respicere natus est, perspectam fuisse Salomoni non minus, quam aliorum lapidum, herbarum, arborum, rerumq; minutissimarum natura constantium. Nam cum vulgatissimam aliam ferri attractricem virtutem, quæ est in magnete, & quæ aliis* Phi-

Philosophis explorata fuit, oportet exploratissimam fuisse Salomoni ex illa amplissima & perfectissima rerum etiã minutissimarum sapientia sibi divinitus communicata: quorsum illi Deo alterius tantum partis scientiam inderet, alterius denegaret? Argumentum est tale: *Cujus Sapientia tanta fuit, ut etiam minutissimarum rerum naturam & virtutes habuerit exploratissimas, illi etiã nota fuit vis magnetis conversiva ad polum. Sed Salomonis Sapientia tanta fuit. Ergò.*

§.44. Sed ℞. 1. Eadem probabilitas est de *sapiẽtia Adami,* quam *Gregorius de Valent. Perer. Pined. Gasp. Sanct. Salomonis Sapientiæ præferunt:* cur non igitur *ab ejus congenita rerũ naturalium scientia hujus mysterii originem arcescunt?* Aut cur *Deus in Arca Noacho* non manifestavit qui ea admodum opus habebat?

2. *Negatur Major.* Nulla enim connecten-

nectendi vis est: *Salomon novit eminentissimas res, Ergo etiam hanc magnetis virtutem scivit.* *A particulari ad particulare ineptè concluditur.* Major indefinita est. Ergo *vel universali æquipollet vel particulari. Si universali*: probanda *est Minor*, quod Salomon *omnes res, omnium rerum virtututes perspexerit. Si Particulari*; vitiosa est *in Majori Collectio.*

3. *Negatur etiã Minor*, quod Salomon quarumcunq; rerũ notitiam habuerit. Non enim ἄυξησις ista Sapientiæ Salomonææ extentenda est *tam ad præteritarum, quam ad præsentium & futurarum rerum cognitionẽ*, Ecquid enim? *Nunquid Salomon omnia novit etiam futura?* Aut saltem *ea etiam perspecta habuit omnia, quæ nostris demum seculis reperta sunt, aut venturis demum temporib⁹* (si qua futura sint) *cognoscentur?* Nunquid *aditus Novæ Zemblæ, Islandia, Groënlandiæ?*

diæ? Nunquid totus circumnavigabilis Oceanus? Nunquid omnes plantæ & arbores atq; animalia, quas & quæ America, Florida, Chica & extima Japonia gignit. quæ nunquam in terram Judaicam venerunt, de quibus nihil fando audivit, nihil legit, nihil aliunde rescivit, ei fuere explorata? Non puto. Neq; enim ex homine sapiente omniscium facere, aut ex perfecto Physico & Mathematico Deum cudere debemq. Major ejus fuit sapientia quam omnium hominum, omnium regum sui temporis, addo etiam ante sua Tempora: Ergone etiam res nondum ab homine ullo sui orbis cognitas, de quibq ne quidem constabat, an existerent in mundo, cognovit? Cognitas habuit vires & naturas omnium rerum naturalium, sed illarum quæ tum vel cognita erant, vel quas divina sapientia humano generi cognoscendas, aut hominũ curiositas oculis & manibus Regis dijudi-

judicandas tum dederat. Nam certè *res, vires rerum, & beneficia, quæ Deus secuturis seculis reservavit, quod ea omnia & singula minima maxima Salomon quoque callueri t, ego quidem non persuadeor.* Nonne Deus alia aliis reservavit temporibus, aliis inventoribus?

§. 45. *S. Ambrosium commentario in Cap.* 30. *Prov.* locum *Sapient.* 7. *v.* 17. illustrans, admodum amplificavit *Salomonis Sapientiam,* restrinxit tamen ad *res factas & cognitas, neq; ad res secuturis temporibus adinveniendas extendere ausus est.* Tam locuples sapientiæ professor *Salomon,* inquit, *cum omnia cognovisset quæ in arcanis abditarum dispositionum tenebantur, absconsa noverat, mundanæ dispositionis introitum, qualiter esset hoc cœlum, omne quod cernimus ardua sublimitate suspensum:*

Quem-

Quemadmodum fieret aeris istius circumjectus & fusus æquo moderamine libratus in medio, quibus modis pigro ad invia dilapso pondere terra subsisteret, qua ratione intra certas littorũ metas liquidi Elementi impatiens fluctus lapsus exæstuet, quod principium rerum, quis finis, & quæ sint media. Quẽ iterum divisiones & mutationes temporum non latebant, qui comprehenderat, qualiter sibi annorum mutua vicissitudo redeunte orbe succederet, quæ causa varios stellarum ageret cursus, præcedendo se nonnunquam aut subito subsequendo, unde earũ esset ortus, aut obitus, & alia multa, quæ sapientia docente cognoverat.

§. 46. Sed videntur probationi *Minoris* conducere duo loca, quorum unus ex 1. *Reg. IV. v. 30.* alter ex *Sap. VII. v. 20.* petiti sunt. In *priori* dicitur, quod Salomon fuerit *sapientior cunctis hominibus:* sed accommodam

modam responsionem pro nobis scripsit Exc. Dn. *D. Michael VValtherus in Harm. Bibl. pag. 397. Verba,* inquit, *scripturæ, de cunctis hominibus sapientia Salomonis superatis, non sunt intelligenda absolutè, alias nec Christo filius hominis deberet excipi, nec Moses, nec Paulus: Sed* LIMITATE *partim respectu omnium orientalium & Ægyptiorum sapientiæ laude conspicuorum uti & illorum, qui v. 31. suis exprimuntur nominibus: partim respectu antecessorum & successorum in statu regio. Quemadmodum verba ejus videmus adducta Eccl. 1. v. 16.* quod dixerit: *Ecce magnus sum effectus, & praecessi sapientia* (si non Theologica saltem Philosophica, *omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem. Quo ipso sapientiam suam vehementer adstringit, & reipsa ostendit, sæpe in scriptura sacra propositiones universales cum aliqua exceptione esse accipiendas.*

§. 47.

§.47. Quibus ista sunt ex Sanctio addenda, quod 1. Reg. IV. v. 30. *Orientales nominat populos, & in illis quicquid est in terrarum orbe hominũ sapientum, est, acsi quis dicat Atheniensiũ Philosophorum omnium esse sapientissimum: Quicquid enim est in terris Philosophia, id Athenis esse putabatur:* cũ vero statim additur. *Sapientior Ethan, Ezraita & Heman & Chalcol, & Darda* perinde est, ac si quis diceret, *sapientiorem esse Platone, Socrate Aristotele.* Hic enim diceret, *in sapientia cũ illo neminem debere conferri, quando* isti censentur *Philosophorum omnium facile principes. Hi enim Salomonis tempore obtinuerant primam sapientiæ laudẽ. In Orientalibus Chaldei intelliguntur & Syri, qui de astris arcana multa cognovisse narrantur. Quales vero fuerint Ægyptiorum de re Astronomica atq; Geometrica disciplina nemo nescit ex Iustino Martyre*

Quæst.

Quæst. 25. *ad Orthod. Clem. Alexand. lib.* 1. *stromat. in fin. Philone de Vita Mosis lib.* 1. *Augustino de C. D. lib.* 8. *cap.* 40. Confer *Pererium in Exod:* 1. *quæst.* 7.

§. 48. *Sapientiæ VII.* ita scriptum est: *naturas animalium & iras bestiarũ & differentias virgultorum, & virtutes radicum,* ὅσα τέ ἐστι κρυπτὰ καὶ ἐμφανῆ ἔγνων, ἡ γὰρ πάντων τεχνῖτις ἐδίδαξέ με σοφία. *Et quæcunq;* (sub quibus verbis potissimum magneticę quoque cognitio residere putatur) *sunt absconsa & manifesta, didici: omniũ enim artifex docuit me sapientia.* Id quod etiam *Pineda* urget *lib.* 3. *Cap.* 22. *Num.* 9. Argumentum est tale.

Q. didicit omnia quæ sunt occulta, is etiam virtutẽ Magneticã didicit.
Atq; Salomon didicit omnia. Ergo.

§. 49. ℞. *Negatur conseq. in Maj.* Nam 1. *ex mente Pinedæ, virtus Magnetica non erat aliquod* κρυπτὸν, *sed ab aliis etiam Philosophis cognitum.*

2. *Iste*

2. Iste *προσδιορισμὸς*, *καὶ ὅσα ἐστι κρυπτὰ* referendus est, *non promiscuè ad nondum cognitas mundi plagas aut nondum usitatas res, Sed ad ea, quæ in Animalibus & feris, in virgultis & radicibus, aliis hominibus adhuc abscondita erant, & quæ cognita, ea omnia etiã Salomoni fuisse obvia.* Quid? quod 3. *Philo Iudæus* hæc per *αὔξησιν* in *Persona Salomonis* exaggeret & eleganter deprædicet *inusitatam Salomonis prudentiam*, neq; quicquam intermittat eorum, quæ ad ejus laudem facere videbantur. Denique 4. si de omni omnium rerum notitia loqui concedatur, tunc hunc sapientiæ locum *non de Salomone, aut ejus Sapientia*, sed de *Sapientia divina, & immensa, ipso scil. Filio Dei* agere plures Theologi volunt.

§. 50. *Secunda* Pinedæ *conjectura hæc est: Altera facultas est cum altera connexa*, Hinc *Q. sunt connexa, ille-*

illorum uno cognito, cognoscitur & alterum. Atqui in magnete vires attractiva & conversiva erant connexæ. Ergo etiam una earum cognita à Salomone, cognita etiam est altera.

Sed R. *Negatur Major.* Non sequitur: *Hæc sunt in lapide, herba, frutice conjuncta. Ergo etiam conjunctim cognoscuntur, ut cognito uno, alterum etiam sciatur.* Num, qui primus observavit *Smaragdū reficere oculos, statim etiam cognovit, quod venena pellat?* quod *partū promoveat, si coxæ prægnātis alligetur? Impediat, si ventri imponatur:* Num *qui manna habuerunt veteres Virgilius, Galenus, Plinius, ejus etiā vim purgatricem & medicinalē una cognoverunt? Averroes certè eā incognitā fuisse ante se aperte scribit.* Nū *Rhabarbari vis purgatrix statim cognita est, cognito rhabarbaro? aut lolii vis ναρκωτικὴ cognito? aut opii vis ὑπνωτικὴ cognito lolio?* non arbitror id di-

Pinedam, *nonne dies diem, & hora horam docet? plures supersunt in Rebus naturalibus qualitates Sympathicæ & antipathicæ, quæ nondũ sunt cognitæ. Sola Chymia hoc docere potest, cujus beneficio laboratores unius herbæ lapidisq́ unã virtutẽ post aliã inquirunt.*

§. 51. Huc spectat quod *Athanasius Kircherus de Magnete l. 1. parte 1. c. 5.* prolixe ostendit, *Magnetẽ, ej9q́ vim ferri attractivã nullo non tempore fuisse cognitam: Veruntamen,* inquit, *utrũ ejus verticitas atq́ dispositiva vis ad axem mundi ceteræq́ ejus virtutes noviter adinventæ primis iis seculis, ut Ebræis, Ægyptiis, Græcis,* (adde etiã Salomoni) *fuerint cognitæ, merito quẽpiam dubitare posse.* Addit post multa: *Plinius etsi de magnete varia sit commentatus, tamen ne verbo maximã & nobilissimã illius vim, qua illisa ferro, illud versus boreã spectare facit, attigit.* Hinc non sequitur, cognita una lapidis virtute, altera etiam

ſtatim eſt manifeſta.

§.52. Diſputabo ſaltem ex *Hypotheſi Fülleriana* quâ ſtatuitur, *magnetis vim ἡγεμονικὴν primitus Tyriis notam fuiſſe, ſed poſtmodum occultatam eſſe, & funditus intercidiſſe, donec ægrè tandē longiſſimo ſeculorum plurimorū intervallo in extrema hac mundi ſenecta, ſummè ſuſpicienda & prædicanda Dei bonitate quaſi ab inferis excitata revixit.* Hic id ſaltem quæro: *Annon longo iſto tempore, quo vis Magnetis ἡγεμονικὴ ſeu gubernatrix intercidit, altera ejus vis ἑλκτικὴ ſeu attractiva ferri, fuerit notiſſima?* non puto id vel *Füllerum* vel *Pinedā* infitiaturū, cū omnes libri pleni ſint, plenę ſapientū voces, plena Exemplorū vetuſtas iſti⁹ rei. *Cur igitur altera iſta vis directiva, quæ æq; in Magnete hærebat ac altera attractiva.* cur, *inquā, iſta non æq; nota fuit?* cur *illa funditus intercidit? cur attractivâ cognita, directiva etiā cognita non eſt.*

§. 53. *Tertia Pinedæ conjectura* ita habet. Non *longe à mari Arabico ad Insulas Calechut est magna magnetis copia, ut scribit Aloysius Cadamustus in sua navigatione c. 55. adeò ut multæ ibi naves absque ferro fiant, quod vim Magnetis paveant: atque etiam nunc inveniantur in Arabia boni & probati Magnetes rufficoloris, dum præterea in Insulis Maris Erythræi & nominatim apud illos Arabes Troglodytas Ægyptiis & Iudæis conterminos, ut EVAX Rex Arabum testatur:*

Magnetes Lapis est inventus apud Trogloditas
Quē lapidum genetrix nihilominus India nutrit

Ex quib9 etiam *Magnetes allati sunt ad Salomonem*. R. *Allatos esse* concedamus, hinc tamen *nondum sequitur quod omnes Magnetis virtutes fuerint cognitæ.*

§. 54. *Quarta Conjectura est*, quia vi-

videtur ad *divinam Providentiã pertinuisse, ne ea Magnetis virtus respiciendi polum esset diu mortalibus occulta, quippe quæ data fuisset propter mortalium usum atq; navigandi commoditatem, quæ jam inde à primis seculis & à prima orbis terrarum inhabitatione frequentata fuit, quia nulla videtur esse regio, in qua non reperiatur & nascatur is lapis.* Argumentũ est tale.

Quod hominibus navigaturis erat necessarium, divina providentia non sivit diu esse occultum.

Atqui magnes in usu nautico hominibus erat necessarius E.

§.56. *R.* 1. Eadem argumentatio posset pro *Europæis* & *Germanis* adhiberi, quib9 in navigationib9 iste etiã necessari9 erat, & tamen divina providentia hunc magnetis usum tã diu *Europæis* sivit esse occultum, donec divina moderante gratia ante trecentos annos primum in Italia inveniretur. 2. Re-

2 Reliqua in argum: probant saltem, quod *Magnes effodiatur*, non quod olim Salomoni hæc δύναμις στρεπτικὴ fuerit perspecta.

§. 57. Tandem ut hanc nostram de *pyxide magnetica* disputationem concludamus, ita statuimus, cum *Salomonis nautæ exirent in Ophir Orientalem, tunc nõdum instrumentum hoc nauticum adhibere potuerunt, utpote quod nondum inventum erat, neq̃, vel à Salom: vel ab aliquo alio unquã demonstratum. Interea littora legerant, & ex vicinis ripis in alias oras expansis velis transfretarunt, observatis sideribus, emissis certis avibus, ex quarum volatu littora cognoverunt, more tunc temporis apud omnes tam Erythræi quam Mediterranei Maris incolas recepto.*

Cap.

CAPUT VI.

De OPHIR.

NUnc ipsam Acropolin Navigationis Salomonææ ingredimur, in qua & cardo rei consistit, & à qua omnia alia pendent, æstimanturque. Hâc rectè vel male cõstituta, cœtera quoque vel benè vel male se habere necessum est. Terminum â quo, Et Portum ex quo consideravimus. Considerandus nunc quoq; est Terminus ad quem, qui est OPHIR. Ophir inquam, de qua tantopere certant Principes Viri inter Eruditos. Esto autem & hic

SECTIO I. DE NOMINE.

Summaria.

§. 1. *Etym. Ophir regionis nomen ab Ophiro, uti terra Chavilah â Chavilah*

lah dicta est.

§. 2. Discrimen inter Opher & Ophir.

§. 3. Homon. Ophir non incolæ, sed regionis nomen est: Nõ auri, sed loci nomẽ.

§ 4. Synon. Σουβὶρ Σώφειρα, non Tharsis; non Tartessis Bœtica.

§. 5. Ophir non est orbis Atlanticus.

§. 6. Conjugata. obryzum seu obryzarum aurum. Obryzi incunabula dubia sunt. Goropii Teutonica, obrysum quasi oberreisum.

§. 7. Latina. Græca. Solidi obryzati. Obryza & balluca; obrussa. aurum. obrusum. ad obrussam exigere.

§. 8. Argentum pustulatum, pusillatum, postulatum, pusulatum.

§ 9. Svetonii locus illustratus. aurum ad obrusam. nummus asper.

§. 10. פרוים non est Ophir, ut notet duas Peruanas. vera notio ꝟ Peru, vel Biru.

§. 11. Parvaim nõ est Parbatia Pliniana

§. 12. Parvaim videtur esse Chavilah.

§.13. *notatur Becanus cũ suo* pher/weer/heim/ *&* pher-hu-heim.
§.14. *Parvajm est Assyr. ditionis locus.*
§.15. *Aurum de Ophaz vel Muphas.*

§.1.

O*Phir* significat cinerem seu incineratioñe, aut rectiꝰ cineream, ac pulverulentam terram, ein Aschen-Land ex Rad Ebræa אפר cinis. In Sacris literis Ebraicè scribitur אוֹפִיר Estq; nomen regionis & terræ, sic dictum ab אוֹפִיר filio Iectanis, nepote Eberi ex Gen. X, 29. utpote qui cum fratre suo Hevila hanc terram occupavit, ibidemq; facta linguarũ confusione, & varia populorum migratione, sedem posuit. Ut igitur India (ea scil. quæ intra Gangem) etiam dicta est Hevilah ab altero isto JECTANIS filio Hevilah: ita ab Ophiro quoque altera Indiæ pars (quæ est *extra Gangem*) nomen est sortita, & dicta est

OPHIR. Ita enim tunc moris erat, ut quas quis terras primus occupasset, eas pro se, suisque posteris possideret, atque iis nomina daret; Id quod totidem verbis nobis inculcat *Hieron.* de Loc. Ebr. Fuit unus de posteris Heber, nomine Ophir, ex cujus stirpe venientes, à fluvio Cophene usq; ad regionem Indiæ, quæ vocatur Serie, habitasse, refert Josephus.

§. 2. Non itaque legendum est *Opher* pro Ophir, quemadmodū suo sibi usitato modo facit & contendit Joh. Gorop. Becan⁹ l. VI. Hisp. p. m. 112. qui *Opher*, *sive Over*, *sive* Weer flectit atque reflectit. Aliud enim oppidū fuit *Opher* seu *OFER*, quod etiam *GETEPHER* seu *Gath-Chepher* item *Gethacoper* dictum fuit, patria scil. Prophetæ Jonæ, in tribu Sebulon, ut est Jos. XIX, 13. & 2 Reg. XIV, 26. & vicissim alia *Regio Ophir* est, Indica

dica scilicet & Orientalis mundi plaga.

§. 3. *De Ophir* autem certum est quod istud vocabulum hic non tā de *Incola regionis* Ophir; quā de ipsa *regione Ophira* usurpem9; utpote cujus sitū, naturā & ubertatē hic perpendimus. Præterea istud quoq; in anteceſſum notandū est, quod OPHIR hîc ut *proprium*, *non ut appellativū* velimus consideratā *ut propriū*: inquam, ut sit nomen terræ; non *ut appellativū*, ut sit nomē auri: Neque enim possumus h.l. aut dissimulare aut præterire hanc quæstionē. *An Ophir etiam aurum significet: Seu an sit nomen auri?* Invenim' enim S. Hieronymū Ep 104. ita scripsisse, *Ophir esse genus auri, vel à loco India, vel à colore nomine indito.* Idem repetit *Ep.* 140. *ad Principiam.* Attamen si curatius vim vocis consideramus, nobis non videtur, eam significationem

 habere

habere. *Locū notare* in quo aurū effoditur, aut reperitur, advertimus, ast ipsam auri naturā exprimere, nō invenim9. Indubitata res est, quandò simul *Ophir* cū alio nomine conjungitur ut *aurū de Ophir* 1. Reg. X. 11, 2. Paral. IX, 10. Job XXVIII, 16. In iis quoq; locis, ubi potissimū aurū significare debebat, semper *in regimine* quod vocant Doctores & Grāmatici Ebræi) ponitur, utpote Es, XIII, 17. מִכֶּתֶם אוֹפִיר *præ auro Ophir*. Certū enim est quod כֶּתֶם per se significet insigne aurum, seu nobilē auri massam: Ideoq; conjungitur cū Ophir, ut significetur præstātissimū aurū ex Ophir. Hinc quoq; Job. XXI, 24. nominantur *torrentes Ophir*, quod Vulg. reddit *aureos fontes seu torrentes*, non ideò, quia Ophir aurum significat, sed *quia in Ophira regione sunt fluvii, qui aurū secum vehunt, quiq; ideo possent aurei*

rivi seu torrentes appellari, per metonymiam scil, Subjecti. Abundantia igitur auri tota phrasi innuitur & metaphoricè magna felicitas. Ita Ophir explicant R. Salomo & Aben Ezra, uti & R. Levi, Ben Gerson, qui phrasin integrã sic explicat: *vult dicere, veluti producit petra fluvios abundanter, sic Jehova benedictus abundanter tibi dabit aurũ Ophir*, apud Salom. Glass. Rhet. Sacr. t. 1. c. 3. p. 39.

§. 4. Ophir, alias etiam appellatur *Sophir* apud Josephum Σȣβὶρ item Σώφειρα secundum LXX. Interpr. qui סופיר legisse creduntur. Præterea *Ophir & Tharsis* æquipollentia nomina esse plures statuunt, ideoq; quod *de Ophir* dicitur, illi etiam *de Tharsis* dicunt, & vicissim *cũ Tharsis meminerunt, Ophir* omittunt, procul dubio ea de causa, quia utrũq; pro uno & eodem reputant, *Joseph. à Costa l. 1, c. 14. de Natura orbis Novi*,

Pro-

Procop.in l. 3. Reg. Villalpand. T. 2. in Ezech. Thom. Malvenda l. III. c. 19. de Antichristo, Bozius l. XX. de Sign. Eccl. c. 7. Theodor. l. 3. Reg. 4. 31. At profecto his calculum nostrum dare nõ possumꝰ: Ophir enim est *nomen regionis*, Tharschisch est nomẽ *maris*: *Ophir est Terminus navigationis Salomoneæ*, Tharsisch verò est mare, in quo naves ibant. Multo minꝰ istud verum est, quod *Tharschisch sit Tartessis Hispanica*, ut Athanas. *Synaita. l. X.* Hexaëm. *Franc. Forerius* ad Es. 23. *Bozius l. XV.* de sign. Eccl. c. 18. *Ribera* in Ion. 1. *Sotomajor in Cant. V. Joh. Gor. Becanus* l. 5. & 7. Hispan. *Pineda* l. 4. de Reb. Salom. c. 14. p. 244. volunt, quod in eã vel propria aliqua Classis Salomonis ex Ioppe in mari mediterraneo solverit, vel quod eadem, quæ in *Ophir*, *etiam in Bæticã Hispaniam* tetenderit. Utrumq; enim à nobis rejicitur.

§. 5.

§.5. Nova prorſus & plane inſolens eſt Goropii nomenclatura, quando *Ophir* etiã ORBEM ATLANTICVM vocat. *Quia*, inquit; hic *Oceani Occidui trajectus maximus fuit, optimo jure Atlanticus orbis Opher dictus eſt* in Hiſp. *l. VII.* p.m. 112. Nã *mare Atlanticum propriè eſt pars* maris Africani in Mediterraneo à Muluchâ fluvio, Mauros à Numidis ſeparante, incipiens, & ad occiduũ vergens, Abylã montẽ alluit, & ab Ampeluſio, promontorio terminatur. *Latius* ſi acceperis partẽ *maris Del Nord*, imprimis Maris Æthyopici ita quoq; nominare licebit propter Inſulas Atlanticas ex adverſu Africæ hærentes. Tandẽ quoq; demus ſi *Latiſſimè* capias *totũ Oceanũ Occidentalẽ*, ab Africa & Portugallia, usq; ad novum orbẽ Americanũ, vocari *Mare Atlanticũ.* Ipſa tamẽ terra Ophir, ORBIS ATLANTICUS dici nullo modo poteſt: quia tantũ ab *Ophir diſtat Orbis Atlãticus*, quan-

tũ Aſia ab America & una pars terrę ab altera; i.e. per aliquot centũ milliaria. Quod addit *Gorop.* *Platonẽ in Tymæo* jamtũ vocaſſe *Atlant. Pelagũ*, illud tantũ abeſt ut credã, ut potiꝰ arbitrer, Platonis *Oceanũ Atlanticũ* alium nõ eſſe quã *pelagũ circa* Africæ occidentalia littora. Quid enim *Plato novit de Ophir?* Quid *de novo Orbe Americano*, qui aliquot millenariis annorũ poſtdemũ inventus eſt?

§. 6. Sunt qui ab *Ophir* diducunt *Obryzũ & Obryzatũ* aurũ ut ſit idem quod *Ophiriticũ* dicaturq; quaſi *Ophiroſum*, ſecundum Hier. in Ierem. & Ep. *104*. ad Principiã. Perer. in Gen. l. XV. D. XI. p.m. 415. Iſidor l. XVI. Etym. c. *17*. *J*. Avenar. in Dict. Ebr. p. 28 Lamb. Dan. p. 2. Phyſ. c. *46*. Förſt. Mercer. Mar. Del-Rio, Capell. Villalp. Malv. Beroald. in Svet. Matt. Hoſtũ l. V. veter. rei Numar. p. 704. alioſq; quod aliquoties Vulgatus In-

ter-

terpres retinuit, & ubi præstantissi-
mũ aurũ nominare & exprimere vo-
lebat, *Obryzũ* reddidit Es.13,12. Iob.
28,15. Cap.31,24. Dan.10,5. 2.Par.3,5.
Cæterũ nõ adeo congrua hæc lite-
rarũ cognitio est. Nã *Obrizũ*, vel *Ob-
rissũ an ex græco, an verò ex latino The-
mate* veniat, - - - adhuc sub judice
lis est. Erasmꝰ certe in Annot. in Ep.
13. Senecæ, *ambigi* scribit, *cujꝰ lingvæ
vox sit obrissũ*. Joh. Gorop. Becanus,
cujꝰ hic iterũ adducẽda est novitas
l.VII. Hisp. p.m.113. Obryzũ ex Teu-
tonica aut Cymbrica Dialecto, mo-
re suo, derivat, quasi sit aurum *Ober-
reisum* Ober-reise Goldt/ quia ex pro-
fectione in altũ nauticà, quę comu-
niter dicitur eine Oberreise/ affereba-
tur in Hispaniã & Tartessum. Opher/
inquit Ower/ & Ober/ *sine discrimi-
ne pro eodẽ in variis dialectis usurpã-
tur, unde* Oberreiß *ad verbũ significat
iter quo trajicitur, quo per excellentiæ
figu-*

figurā profectio in orbē Atlāticū denotatur. Hinc inter mercatores Tartessiacos & alios ejusdē navigationis peritos aurū Oberreisum dicebatur, quod illo itinere esset allatū & inde mox συνκοπικῶς Obreisum in vulgus trāsiit pro auro purissimo, quale videlicet Atlāticꝰ dabat trajectꝰ. Quamobrē aurū Opher, aurū Perueim & aurū Obreisū pro eodē dicuntur, pro auro nimirū puro puto, cui nihil est alterꝰ metalli admistū. Ast bone Deus, quæ hęc est notatio Nominis? Quare non potiꝰ obryzū diceretur quasi over ritzendt/ ex *I*diomate inf. *S*ax. ritzen/ pro reitzen/ quia allicit & stimulat homines ad se quęrendū? Sed profecto Becanū hic potius lusū ingenii exercuisse, quā veritatis avido lectori satisfacere voluisse arbitror, saltē ut ostēderet quod nihil singul. opin. intactū relinquere soleat hominū curiositas.

§. 7. *Isidor. l. 19.* Etymol c. 17. ab *obradiando* deducit, quod cū *obrasū* fuerit aurum

aurũ ſplẽdidiꝰ fiat, & obradiet clariꝰ. Alii à Lat. *Obruſo* derivãt, ideo, quod ejꝰ color ruſ9, fulv9 ſeu rutul9 appareat. *Hermolaus quidam ex Phocione in Plin. l. 33. c. 3. & Corn. à Lap. Comm. in Jer. X. p. m. 69.* originẽ græcã allegant, ut ὄβρυζον dicatur ἄβρυζον (quod vocabulũ quale ſit, nullibi invenio, ideoq; Hermolai peritię eſt remittẽdũ) h. e. *ſincerũ, delicatũ, quod ſæpe igne cãlefactũ & exuſtũ eſt, donec nihil alterius metalli admixtũ habeat, & purgatiſſimũ ſit,* ἄπεφθον χρυσίον quod experimẽto ignis rubet igneo colore, ut loquitur Plin. l. 33. c. 3. *In* quo ſenſu etiam apud JCtos allegantur *ſolidi obryzati* qui auro expurgato & excocto cõflãtur. L. ult. c. de vet. Numiſm. poteſt. *Hic noſter Conſ. Dn. D. Caſp.* Zigler *in Cal. Jan. legend9 eſt.* Et apud eosdẽ *obryza* diſtingvitur à *balluca* L. 2. de Metallar. quarũ ea notat, excoctũ aurũ, quod minoris Põderis eſt, hęc vero eſt quę modo ex aurifodinis extrahitur

Sunt qui *Obryzũ ab Obrisa vel obrußa* denominant, quę significat *examen, probationẽ ac excoctionẽ auri*. Quare *aurũ Obryzũ seu obrussatum seu obrusum* erit aurũ expurgatũ, quod nulla amplius exploratione opus habet, Unde Politianus ad Beroaldũ l. *VI*. Ep. ad obrussã exigere dixit. i.e. ad examẽ & expurgationẽ: Et quod Seneca l. *IV*. Nat. c. 5. dixit, si omnia argumenta ad lancẽ cœperimus exigere. &c. id *Joh.* Opsopæus legendũ esse vult, argumẽta *ad Obrußã exigere*. Et Andr. Schottus ex *J. Lipsii & Joh. Fred. Gronovii* emendationibus in edit. Elzeviriana Anno 1649. Lugd. Batav. etiam ad *obrussam* legit.

§. 8 Ejusdẽ census esse videtur *Aurum ad obrusam*, quod *Nero Claudius* Imperator ingenti fastidio & acerbitate exegit à Romanis, cũ expeditionẽ in Gallias susciperet; *Nummũ asperũ, argentũ Postulatũ, aurũ ab obrusam* nominat C. *Suetonius* Tranq.

in Neron. c. 44. Pro quo alii Codd. & imprimis Memianus, legunt *argentum puſtulatum*, à *puſtulis* ſcil. quæ in argento cœlato in aſpredinē quandā exciſæ viſuntur, ſicut puſtulæ in corpore, ἀργύρεον φλυκταινῶδες, quemadmodū *Martialis in Sextum*, cū ab eo ad conviviū invitatus non eſſet, jocatur l. *VII*. Epigr. 86.

Sed cauſam ſcio, nulla venit à me
Hiſpani Tibi libra puſtulati:

Hinc apud eundē alibi *puſtula*, dicitur ipſa puri argenti maſſa. *Carolus Molin*. Gall. & Germ. ICtꝰ celeberr. tract. de mutat. monet. qu. C. n. 76. cōtendit, legēdū eſſe *puſillatū*, quod eſt Adjectivum ex diminuto puſillo) i. e. in *puſillas partes diviſum*, quam & lectionē conſtantē & antiquisſimā, & ad Nebriſſenſem usque in Lex. & Budæū de Aſſe inconcuſſā & omnino retinendā cēſet, oſtēditq; quando fornace purgatum, & jā cineraceum

ceum est, & in aquã ab igne dejectũ & in plures particulas & temerarias figuras formatũ est, quomodo tunc ab aurificibus soleat comodissimè tractari. Interea *Alciatus* legit *postulatum*. Jac. Cujacius l. VII. Observ. CXXXIX. *pusulatũ*, quod soleat argentũ merũ in coquendo in *pusulas* seu postulas assurgere, quia inquit *postula & pustula idem est, & Pusuli quoque dicitur: ut Tibullus*

Læderet aut teneras pustula rupta manus.

Et apud Pliniũ l. XXI. c. 25. *quatuor locis, quibus scriptũ est postula vel crustula veteres libri habent pusulas. Prima tamẽ lectio melior* est & probatur quoq; Turnebo l. *XXIV*. c. 28. & Isaaco Casaub Comm. in Svet. p.m. *506.*

§. 9. Similiter pro *auro ad Obrusã* in Viterbiens. Corrupte aurũ adeo obrosũ, in Petr. Pithæi & Hier. Grostotii Lislæi Codd. *aurũ obrysũ* scriptũ extat. Clarius tamẽ sonat *aurũ*

ad obrusā. Nihil itaq; aliud notatur â Svetonio, quā nov9 cens9 & crudelis ejusdē exactio, quē imperator inhumaniter & cōtumeliosè nimis additis carceris, vel torture aut alteri9 asperitatis pœnis exigebat. Istum enim *nummum asperum* vocat, ut est apud *Renerū Budeliū* JCtum, & Monetæ Colon. Elect. præfectum, de Moneta & re Numm, p.m.554.

§.10. Sed ad *Ophir* revertimur. *Thomas Malvenda* l.III. de Antichristo c.20. & *Gregor. Garcias* de indor. Occident. origine, Arias Montanus præf. lib. Phaleg. it. in descriptione habitatorū, & terrarū, in sedib9 filiorum Sem Num.19. Th Bozius Eugubin9 congregationis Oratorii Presbyter. l XX. de signis Eccles. p.m.115. putant ab *Ophir quoque descendere* פַּרְוָיִם, & à *Peru, Peruaim*, quod cum Parvaim idem esse debet, Dualis sc. aut pluralis Numeri, & ut ait Arias-

Mont.

Mont. κατὰ τὴν μετάθεσιν *pire est Peru, sic dicta quo tempore Paralipomenõ historia conscripta est.* Attamen ista opinio nobis nõ probatur. Novim9 equidem, nomen *Parvaim*, de cujus laminis texit (Salomon) domũ Sancti sanctorum, sed pluralem numerum ex singulari אופיר esse, & literarum, & punctorum, & terminationis diversitates non permittunt. *Vatablus* tamen *Peru & Mexico* duas scil. Americę terras intelligit, Fortassis, inquit, *locus ille, qui nostro tempore Legrand Peron, & Lepetit Peron dicuntur, apud Ebraeos Parvaim numero duali dicitur.* Cum his quoq; facit *Dn. D. Glassius in Bibliis Vinar.* in hoc saltem à Vatablo dissidens, quod loco *Mexicæ Hispaniam* substituat. *Duasq; istas* sive *Insulas*, sive continentes, *Peru & Hispaniã novã* indigitari dicat, ut *Parvaim* sint, quasi duę Peruanæ. Interpres Latinus existimat

mat, nomen esse *auro à dignitate datum*, ideoque reddidit aurum *probatissimum*. LXX. retinentes Originem legunt Aurũ de Pharvãim; Pagnin9 & Tigurini legunt Paruam. Veram autem nominis hujus rationem audi ex Garcia Lasso Inga, qui ex Ingarum Peruanorum stirpe ortus erat; Quã Pineda Comm. in Job. c XXVIII p. 16. p. 518. sic exponit. Peruani nunquam audiverunt ante Hispanorum adventum eam suæ regionis appellationem, seu tanquam recenter ab ipsis Hispanis invectã aut inventã accepimus. Memini me aliquando hac de re familiariter egisse cum nobili Garcia Lasso Inga, qui maternam originẽ ducebat ex Ingarum Peruanorum sanguine, regio viro sane omi laude dignissimo, neque solum moribus honestissimis, sed etiam politioris literaturæ studio præclaro & qui nunc

etiam Indiarum occid. historiam jucundissimam svavissimamque parat propediem daturus. Is audita illa conjectura nominis Ebraici tam lōgè petita, tanquē curiosè excogitata bone Deus! quantum risit. Audire me statim jussit veram illius nominis rationem & occasionem. Cum primi Hispani post longam navigationem illa tenuissent littora atque indigenam quendam piscationi intentum ex improviso comprehendissent, gestu ac signis rogare cæperunt, quęnā illa terra esset? ille (quod naturale) suspicatur rogari, quî appellaretur, frequēter repetebat Beru Beru. Est autē hoc nomē frequētiss. & familiarissimū maritimis hominibꝰ Peruanis. Inde Hispani vel respōsione decepti, vel occasione sumpta regionem istam Peru appellarunt. quid hoc ad Ophir? Idē legere est ap. Joseph. à Costa l. 1. c. 12. Jonst. de Nat.

Const.

Conſt.p.8. Pineda de Salō.l.IV.c.16. n. 3. Laur. Anan. in Fabr. Mundi tr. 4. Corn. à Lap. in Ier. X. Horn. de Originibus Americanis l.2.c.8.p.m.97.

§.11. Longius petita mihi videtur Cl. *Joh. Buxtorffii* in Lex. p.m.614.& *Junii Tremelliiq;* in 2. Chron. III. Conjectura, quod *Parvaim ſit Parbatia ſeu Barbatia*, oppidū ad Euphratē & Arabiam in Characenorū regno, corrupto nomine dictum pro *Parvaim*, ex *Plin. l VI. N. H. c. 28.* ex quo David magnam auri molem reportavit, & ad uſ9 ſacros conſecravit. In eamq; rē citant locū ex 1. *Reg. VI, 20.* In quo tamen loco nihil horum extat. Obſtant huic ſententiæ hæc potisſimū, momenta, (1 *Hiſtoria & victoria* Davidis. 2. Sam. 8, 3. ſeqq. & 1. Chrō. 19, 3. ſeqq. nec *Barbatiā, nec Parvajim, ſed Tibehath & Chun*, aliasq; duas Joſeph9 in antiq. Jud. l. VII. c. 6. *Bettaam & Machonem* nominant, quę nullam plane cum *Parvajim* cognationem

habent, (2) Neq; tam ex iis civitatibus Hadad Eferis seu Adrazari *aurũ, quã multũ pretiosi æris* reportasse dicitur. 1 Paral. 19, 8. Neq; (3.) ita dives auri perhibetur ista Barbatia, à *Plinio*. Neq; (4) *aurũ ex Parvaim* in eos usus, in quos *aurum & æs ab Adrazaro* Arachi filio fuit collatũ. Nam aurũ Parvaim erat tegumen templi, at *æs ex Zoba seu Sophenorũ regno fiebat materia maris ænei, columnarum & vasorum* æneorum; aureæ verò peltæ fiebant ἀναθήματα, quæ David Domino consecravit, ut est in 1. *Paral.* 19, 8. & 11. quę omnia deinceps Susacus Rex Ægypti, tanquã opima spolia, victo Roboamo, reportavit Jos. l. c.

§. 12. Melior mihi videtur esse eorũ sentẽtia qui *Parvaim* putãt esse *Chavilã seu Indiã* intra Gangẽ, ubi præstantissimũ aurũ fuisse testatur Moses Gen. 2, 11. Ita ut sit nomẽ propriũ loci ubi præstantissimi auri copia fuit.

fuit. Conf. Glaff. Gramm. S. l. 4. tract. 3. Observ. 15. p. m. 788.

§. 13. Antequã hinc abeamus, non possum9 cõticere, quã ridiculus sit, *Joh. Gorop. Becan.* l. 7. Hispan. p. m. 112. qui vocem Ebræam פַּרְוָיִם diducit ex dialecto & lingua Teutonica seu Atlantica, quam vocat, quasi pher-hu-heim/quod nos trajectum & stationẽ navalẽ vocam9 ein Fähr-Hauß. Verba ej9 adscribã, ne videar inclito viro, & Medico Regio injuriã fecisse pher hu inquit, *idẽ est, quod custodia trajectus, sive tutela naviũ stationis quã pher etiã, sive per digamma* wer *vocamus, unde* Fer/*oppido in Zelandia nomen. Quod si* heim *huic Composita voci jungatur* pher hu heim *habetis, quo denotatur domus ad naviũ stationẽ & trajectũ custodiendũ cõparata. Inde est ut aurũ è Pheruheim in Paralipomenon libro allatũ nõ aliud sit, quam aurũ opher sive aurum apportatũ ex arce orbis Atlantici, facta ad navigationis & merca-*

tus securitatem, ex his igitur Peru & Petucim rejectis aspirationibus habemus.

Spectatū admissi risum teneatis amici?

Numquid originatio ophir & Peru ex Teutonica lingua, mater ex filia derivanda? Nulla omnino vocaliū, nulla aliarum literarū consonantia in *Parvaim & pheruheim vel perueim* animadverti potest. Non piget adjicere *Ioh. de Pineda* judiciū, quod de hoc Goropiano instituto fert: *Auctor hic,* inquit *ingeniosus, acutus, argutus, nullū suæ doctrinæ solidū firmūq; fundamentū, præter suas suspiciones unquā posuit. Quare in hujusmodi reb⁹ somniare, sed ut Sapientē virū, illū semper existimavi, atq; cū vero similitudinis quadā voluptate & veritatis specie, cujusmodi esse plerūq; solent sapientū somnia. Comm. in Iob. 28, 16. p. m. 318.* Rectè Scaliger: Nunquam legi majores nugas, nunqvā insigniorē temeritatē vidi,

neque

neq; audivi, ut qui omes lingv. à sua barbara deducere velit, adeò ut ipsã Ebræã posteriorẽ Cymbrica asserat. Pl9 ergo ibi vanitatis quã veritatis, pl9 stolidi quã solidi. Neq; enim modio aut trimodio, sed pene horreo ipso maximas nobis ineptias admetitur, dicẽte Becmaño de Origg. L. I.

§. 14. Si verò coniecturis agendum hic est & ex nominũ cognatione aliquid colligendum, ego sentirem cum Barrada & Pineda, *Parvaim esse Assyriæ aliquam provinciam, aut vicinam aliquã regionẽ (ab Aßyriis tamẽ devictam)* quæ sæpius in Scriptura dicitur Sepharvaim. Inter eas enim voces propinqua Analogia est, utpote quæ sola additione & demptione literæ ס differunt: extatque 2. Reg. 17, 24. & 31. *Hi qui erant de Sepharvaim comburebant filios suos, Adramelech & Anamelech diis Sepharvaim &c. c. 18 24. Ubi est DEus Sepharvaim?* Ubi procul dubio gens Assyriis subiecta

intelligitur: cũ iis enim gentib9 copulatur, quas *Salmanasser subegerat*, & Señacherib tunc temporis tenebat.

§.14. *Sanchetz* ex Chald. in *Jer.* X putat ab *Ophir* etiam descendere *Ophaz* vel *Ophas*, ac *Mophas*, aut certè idem esse *Ophir* & *Ophas*, quod per aphæresin etiã *Pas*, mutata lit. r in s, & vocali a in i, quorũ hoc apud Ebræos, prius apud Gallos fit in usu, qui pro *Pere* dicunt *Pese*. At Ophaz est nomen loci, uti dicitur Ier. X.9. aurũ de *Ophatz*: Locum autẽ alium oportet esse quã Ophir, vid. Corn. à Lap. in *Jer.* X. Pineda de Reb. Salom. l. IV. c.18 n.8. prolixè Mercerus & Forst. in Muphatz.

SECTIO II.

AN OPHIR SIT INCERTUS ET REMOTUS LOCUS.

Summaria.

§.1. *Ophir & India remota loca. secundũ Jos. à Costa, Goropium & Varrerium.*

§.2. *Ejus sententiæ scopus & bonitas.*
§.3. *Castigatur.*
§.4. *Quid propriè India; America etiã Oreliana & Amazonia posset dici.*
§.5. *America credita est cohærere cum China.*

§.1. Josephus à Costa l.1. de Nat. N. O. c. XIV. arbitratur, quod, quemadmodũ nostri homines *Indiã vocant, quãcunq; longius dissitã regionẽ, sub eaq; Americã, Mexico, Chinã, Malacam & Brasiliã comprehendunt*, ideò saltem, quia longius à nobis remotæ sunt, utut alias inter sese diversæ sin terrę, nec omnes ad Indiam referendæ; Ita quoq; in Scripturâ nomine Ophir, & nomine Tharsis notari terram aut locũ quemlibet remotũ arbitratur. Non videtur longe recedere ab hac opinione *Joh. Gorop. Becanus* in Hisp. l. VII. p. m. 112. *Optimo jure*, inquit *Atlantic⁹ orbis Opher dict⁹ est, quo nõ aliud in Japeti, cujus Atlas nepos fuit, lin-*

gua denotatur, qu am Id, quod ULTRA *jacet.* Et vicissim p. u... qui Opher h.e. ultra marinũ orbẽ nobis aperuerũt. Hos sequitur *C. Varrer. Com. de Oph. c. fin.* ubi de *Tharsis* ita pronunciat. *Scriptura Africã nomine Tharsis expressit, sicuti terris nostris nostra memoria repertis usu venisse videm9: Quæ ideo, quod à nobis procul versus occiduas orbis partes recesserint, & auro plurimũ abundarint vulgo jã Indiæ nomẽ invenerunt.*

§.2. Et fateor multis difficultatib9 satisfieri posse, si hæc teneatur opinio. Sive enim in Americã, sive in Africam, sive in Sianam Indicam excurrisset Salomonis classis, semper tamen in Ophir i.e. in remotam provinciam ivisse dici potest.

§.3. Attamẽ ex seqq. manifestũ fiet, quod Ophir (de Tharsis hic nihil dicã) propriè hìc accipiatur, notetq; certã istã Indię Orientalis partẽ, quã Ophir Eberi nepos incoluit, eiq; nomẽ dedit. Quis enim Salom. classem

in incertū evagatā esse, & certū sibi terminū prefixū nō habuisse credei? Neq; ullus vel in sacrâ vel prophana historia loc9 est, in quo Ophir incertum aliquem terræ tractū significet.

§ 4. Neq; eadē ratio denominationis *in India & Ophir est*. Nā *Hispani & eorū more nos Germani* quoq; Indiam vocam9 utrāq; Orientalē & Occidētalē, West-und Ost-Indien/ sed falsò & impropriè: Cū vera India, Asiæ regio sit ab insigniori fluvio *Indo* nominata. Si verò Americæ ab ejus flumine primario nomē indere libuisset, *Amazoniā* poti9 vel *Orelianā* indigitassēt, ut Car. Stephani loquitur.

§. 5. Quocirca etiamsi nos quoq; cū vulgo interdū Indiā vocemus, propriè tn. Orient. saltē India est. Occidēt. verò v. vulgi errore, v. ideò sic appellatur, quia primi ej9 invētores ex antiquis Geogr. putarunt, *eā extimâ sua parte* cū *regno Chin.* *cohærere* & ita eādē cū India Oriēt. cōstituere terrā.

SECTIO III

AN OPHIR SIT AFRICANA?

Summaria.

§.1. *Quatuor classes Ophir in Africa ponentium.*

§.2. *Primi in MELINDE.*

§.3. *Secundi in Angola.*

§.4. *Tertii in Zophala, aurifodinis divite, & negotiante cum Mozambique. notatur Dinothus quod Zephala non sit Isola Luna, & Pererius, quod non sit Sumatra.*

§.5. *Quarti Carthagine, æmula Romæ.*

§.6. *Refelluntur. Carthago nō est Ophir.*

§.7. *Angola non est Ophir.*

§.8. *Melinde & Sophola non est Ophir.*

§.1. Fundamentum positum est, quod Ophir certum scilicet locum denotet. Quis autem, & ubi terrarū sit, porro est disp:ciendū. Primus hic Autorum census est, qui Ophir Salomonæam in *Africa* ponunt. Et ii quidem

dé iterum in quatuor discinduntur Classes, quarũ aliqui *in Cuspide Meridionali*, aliqui in *umbilico mediterraneo*, aliqui in *media litterali ad Ægyptum*, aliqui in *Fronte Africæ minoris ad confinia Numidiæ* sollicitè Ophiram indagant.

§.2. *Primi* igitur opinantur, *Ophir* esse *MELINDEN*, seu regnum *MELINDANUM*, quod dicit *Bartholdus Nihusius in Tract. Chorogr.* p.m 85. quod in potentissima & littorali regione *Zangibar*, præ aliis regnis præcellit, & avorum nostrorum memoria humanissimos & erga exteros benevolos Reges habuit, hodieque Lusitanorum mercatorum frequentia admodum celebratur. In eo metropolis & sedes regia *Melinda* sita ferè est sub circulo æquinoctiali, quę cũ sua vicina QuiLoa ditissimarum *aurifodinarum* plena est, uti *Johanni Regi* Lusitanorũ nunciavit *Petrus Co-*

villa-

villanius primus Abyssinorum & Indicorū emporiorum lustrator apud *Joh. Petr. Maffeū* H. Indic. l. 1. p. m. 40.

§. 3. *Secundi*, citante *Corn. â Lap. in Jer. X.* p. m. 69. 3. OPHIR esse ANGOLAM *in Æthiopia* arbitrantur, quia Joseph. dicat classem Salomonis pręter aurū etiam *Æthiopica mancipia* advexisse. Est autē ista *Angola in Presbyterio S. Johannis*, quod vocant, i. e. in Abyssinorū imperio, quorū ACEGUE & NEGUZ (ita enim suum imperatorē Abyssini salutant) ex ea titulum ducit, dum se *Regē Angolæ & Fatigar* appellat. Sub ipso circulo æquinoctiali ad fluviū *Onebu*, in Nilū se exonerantē, sita est.

§ 4. *Tertij* longi⁹ progrediuntur, & ad ZOPHALAM cōfluunt, ibiq; *Ophirā Salomoneā* esse dictitāt. *Volateranus* l. 12. *Cosmogr. Stucki⁹ ad Arriani Periplū Maris Rubri, Oleaster ad Gen. X. Hector Pint⁹ in Ez. 2. & Dā. X. Abr. Ortel. in Th. Geogr. Istella in Gen. X. Ramusi⁹ in Hist. Naval. Thom. Lopez. in Navig Ind. Be-*

roald, *Merula*, & plerię communiter Lusitani, ap. *Lud. Venetũ in descript.* Navig. Indic. Est ea *Zophala*, *alias Cefala*, *Sophala*, *itẽ Ceffala* sub imâ Africa ad Oceanũ Ægyptiacũ sita nõ procul â Trop. Capricorni, quæ duob9 quasi notissimis fluminib9 includitur Zuamâ & Rio de Sp. S. (loquẽdũ ita barbarè cũ barbaris) aurifodinis prænobilis terra, ex qua Lusitanis magna auri copia transportatur, ut *Covillan9* in literis Memphi datis ad *Ioh. Portugallũ* docet, apud *Maffæum l. 1. p. 40.* Hæc magna cõmercia cũ vicinis Mozãbique, Fartana, Quiloa, Mambaza aliisq; exercet. Ex *Osorij l. 3.* eam *Rich. Dinoth9 in Adv. Hist. Quinquages. prima de Regionibus orbis p. m.* 157. vocat *Zofulã*, eãq; facit insulã *Madagascar*, quę cõmuniter *S. Laur.* itẽ *Lunæ Insula* vocatur. Sed meo quidẽ judicio fallitur Dinoth9. Nã alia est Insula Laurẽtii, & vicissim alia cõtinens Zephale, utpote quę Presbyteriũ ATICLABASSI

adhæret, & inter Monomotapã, Mozambiquen, atq; montes Lunæ Africanos qs. interjacet media. Similiter quoque humani quid patitur *Bened. Pereri⁹ l. XV. in Gen. D. XI. n. 155.* quãdo opinatur hanc Zeffalã esse *Sumatrã*. Quia Sumatra Asiatica insula, Zeffala autem Africa continens est.

§. 5. *Quartum pro OPHIRA locũ a*liqui ex R. D. *Kimchi* aliorumq;, qui Latinum Interpretem avidius quam decet, seqvuntur, opinione assignãt in *Africa* CARTHAGINEM, eo potissimũ fundamẽto ducti, quia *Tharsis & Ophir hic* conjungi videntur, *tãquam nomina ejusdẽ regionis auriferæ: Tharsis autem in multis Scripturæ locis vertitur à Vulg. & intelligitur quoq; ab Hieronymo Carthago.* Quẽadmodum etiã *Corn. à Lap. in Ier. X. ait, Africa & Carthago, quæ diu mari dominata est,* æmula Romæ latè quidem in Africa, & in aliquot Europę partibus, Hispa-

nia

nia imprimis Siciliaq; dominata est, magnumq; divitiarũ & merciũ apparatum collegerat, ut de principatu cum Romanis cõcertare auderet.

§. 6. Sed eã sẽtentiã de *Ophira Africana* plane repudiamus, utpote quæ non adeò magnos habet patronos, quæq; cũ suis assertorib9 exolevisse judicatur. Nam (1) ut ὕστερον πρώτερον faciam, quo min9 credã CARTHAGINEM esse *OPHIRAM*, aut Tharsis, hæc imota sunt fundamẽta. α) quia *tempore Salomonis Carthago nondum erat in rerum natura, utpote quæ demum annis post Salomonem Centum & ultra est ædificata.* Quomodo igitur Salomonis tempestate tot massas aureas & argenteas, tot species animalium Salomoni mittere & cõmunicare potuit? (β) *Port9 navigii Salomonæi non Ioppe fuit*, ex quo versus Ægyptũ & Numidiam facilis fuisset in mari mediterraneo in regnum Carthaginensi-

nensium expeditio, *sed, Asiongaber in littore Maris Rubri*, ex quo in mari Indico, Æthiopico & Atlantico, superato Capite bonę spei, incredibilis & plane dispendiosa mihi videtur navigatio. Cū potuisset fieri per pauca, cur facta esse creditur per multa & infinita discrimina rerum & mariū diverticula?

§. 7. Quantum ad *Angolam Æthiopicam* spectat, illa OPHIR esse non potest, quia nō maritima sed mediterranea ora est, neq; ita dives auro, quam aliis metallis, imprimis autē ære. Imo in *Iosepho nihil de mancipiis Æthiopicis* invenio, quod ea clasſi Salomonæa sint advecta, utut alias diffiteri nolim9, quod Salomoni tantopere ob divitias & magnificentiā celebrato undiquaq; dona allata, & sic forte etiā ex Æthiopia tales vernę dono mitti potuerint, sed istac navigat. asportatos esse nullibi legitur.

§. 8. Deinde quod ZOPHALA *aut* ME-

LINDE *Ophiræ* titulo non veniant, ex *his* conficitur rationibus. Nam (*a*) *Melinde & Zophala viciniores sunt portui Arabico, quam ut triennalem navigationẽ* requirerent. *Covillanus* certè (explorator locorũ horũ Lusitanicus) in MELINDES & Zophalę loca excurrit, & isthac reversus est Cairũ in semestri anni spatio, quum hujꝰ pelagi non admodum gnarus esset. (*b*) QV*æ regio nullos pavones gignit, nullum gemmarũ pretiosarum genꝰ, nullũq; argentũ habet, ea non potest esse Ophir Salomonis. Atq; Cefale ac Melinde nullas gemmas, nullũ argentũ habẽt*, quod habet *Varrer. in Com. suo Topogr. lit. c. 8. E.*

SECTIO IV.

AN OPHIR SIT AMERICANA, ET NOMINATIM VEL HISPANIOLA, VEL PERU, VEL PERU ET MEXICO SIMUL?

§ 1. *Partitio totiꝰ sectionis in tres sectas.*
§. 2. *Prima ponit Ophir in Hispaniola. ejus invẽtor, nomina prisca & recẽtia.*

§.1 Novus nunc adeundus orbis eſt, cum iis, qui *OPHIRAM* noſtram ex orbe veteribꝰ cognito verſus *Occidentem* in *AMERICAM* transportant, Interim & hic in tres abeunt ſectas, hujus ſententiæ Patroni. *Primi ponunt in HISPANIOLA: Secundi in PERU, Tertij in Peruana & Mexicana ditione* conjunctim ſumpta.

§.2. In HISPANIOLA *Chriſtoph. Columbꝰ, Rob. Stephani, Genebrardꝰ ad annũ* M.3150. & imprimis *Franc. Vatablꝰ* ad 3. Reg. 9. ponunt. *Columbus* enim feliciſſimꝰ iſte Oceani Occidentalis vector, victor & Apertor cũ A. C. 1492. hanc novã in novo orbe primã inſulã, quam ipſe poſtea Hiſpaniolam, quaſi minorẽ Hiſpaniã, vocavit, inveniſſet, ſæpe, dicere ſolitus eſt, ſe *Ophir SALOMONIS* inveniſſe, ut ſcribit Petrꝰ Martyr Anglerienſis de eo l.1. Dec. Oceanicæ quod aliquoties ex ejꝰ ore audiverit. Cui Fr. *Vatablus*, cõſtanter aſſentitur, Dum eam

hujus regionis occidentalis partem nomine Ophir significatã esse autumat, nempe insulã ante ingressũ Peru, nostratibꝰ *S. Dominici, La Espannola*, exteris Hispaniola dicitur. Sic enim ille: *Ophir*, inquit, *est remotissima insula, à sinu Elanitico. Nam tertio demũ anno revertebantur inde; vocatur hodie Spagniola; sic nominata â Chr. Columbo: in occidẽte est, in terra nuper inventa, Est enim ibi aurũ laudatissimũ.* Eam insulã totã descriptã habemus in *Petr. Martyr. Decad.* Oceanicis & *Franc. Gomara Gener. Hist. Ind. c. 26. seq.* A primis conditoribus dicta est *Quisqueja*, postea *Haithai*, deinde *Cipamga*, ab Hisp. autẽ *S. Dominici*, eò, quod die Dominica invẽta esset, âq; primaria urbe, ejusdem nominis.

§. 3. *In Peru* ponunt *Ben. Arias Mont. Hispalens. in l. phaleg de Gentiũ prim. sedib. in præfat. & cap. 9. de tertia terra parte p. m. 11. Ioh. Gorop. Becanꝰ l. 7. Hispan. p. 105. & 112. Guil. Postellus in Com.*

Rer. Atlant. item in *Compend. Cosmogr. Marcus Marinus* Brixianus de Arca Noe in voce *Ophir. Genebrard.* in *Chron. A.* M. 1820. 3150. & 5572. *Ant. Possevinus* l. 3. Bibl. selectę c. 8. *Theod Zvinger. Theat.* Vit. Vol. 23. l. 2. p. 3969. *Th. Bozius Eugubinus lib. 20. de Sign. Eccl. Franc. Roder. Jepes* in Hist. Pueri Innoc. Crucifixi: *David de Pomis* in Germine David, in Oph. *Greg. Garc.* Dominic de Indor. Occid. Orig. l. 4. c 2. 3. seq. *Mart. Del Rio ad Medeā* Sen. act. 2. *Dn. Joh. Aven.* in lib. Rad. Ebr. sub R. אפר p. m. 48. *Val. Schindl.* in Pentaglott. col. 1477. His accedunt quoq; plures alii recētiores tū ex nostratibus, tum ex aliis quoq; *B. Dn. D. Franzius* de Interp. Scr. p. m. 179. *B. Dn. Eras. Schmid. in Orat. de America adjecta Pindaro p. m.* 261. It. *Pet. mart. Com.* in 1. Reg. 9. *p. m.* 9. *Henr. Alsted. in Mathem.* pluresq; alii *Ioh. de Pin.* etsi *Com.* in *Jobū* huic sētent, nō faveat, tn. *l. 4. de Reb. Sal. c.* 16. n. 6. ab ea nō videtur multū discedere, dū Mō-

tani,& Vatabli minus *levem minusq́, deformem & minimè indignã, quæ à sapientibus & veritatis amantibus benignè audiatur, sententiam* pronunciat p. m. 283.

§. 4. *Conjunctim* in *Peru & Mexico seu Hispania Nova* collocant *Thomas Malvenda, Gregor. Garcias, Vatablus,* quem supra c. 1. §. 10. citavimus, quique cum *Genebrardo* ad Ann. 3450. in via ad Cubam & S. Dom. Insulam cõstituunt: qui à prioribus non multũ discrepant, dum eandem aut saltem similem transportationis rationem fuisse volunt tempore Salom. qualis hodienum est, dum Hispani aureas laminas ex Peruanis fossis erutas navibus deferunt in *Panamam,* & ex Panama per integram istam Isthmũ XVIII. præter propter milliaria curribus deferunt in urbẽ oppositã maritimã *Nombre de dios,* ex qua in *Cubã aut Hispaniolam,* aut aliorsum transvehi

§.5. Quibus quoq; *Quarta* posset accenseri Non-neminis sententia, qui in *Insulis Salomonis ad novã Gvineam* sitis (quas eam ob causã sic appellatas esse judicat) auriferã nostrã Ophirã esse sitam autumat, quia fortassis facilius, aut certe æque facile fuisset per fretum Magellanicũ in eas exire, quã per mare Atlanticũ superatâ *Brasiliæ, Tinadæ, Cabarinæ, & vicinarum longe patẽtissimarum regionũ continente* ad Hispaniæ novæ, aut Peruanæ ripam appellere.

§.6. Cæterum quia

Diversum sentire duos de rebus iisdẽ
Incolumi licuit semper amicitiâ.

Speramus nos quoque, vitio nobis versum non iri, si ab hac tot tantorumq; virorũ auctoritate corroborata sententia recedamus, ostendamusq; ejus rei certas aliquas causas. Nihil aliàs tã violentũ est, quã in aliorum placita cogi, & vicissim nulla

major libertas est, quàm ubi licet quæ sentias & corde premas, ore calamoq; proferre.

§.7. Agite igitur, & perpēdite, quas prævijs, & quasi ductorib9 *Jos. a Costa l. de N. N. O c. 13. p. m. 31. Bernh. Aldrete l. 3. de Orig. Ling. Hispan. c. 13. Thoma Malv. l. 3. de Antichr. c. 27. Barradio l. 5. Conc. c. 11. Casp. Sanct. in 3. Reg. 9. n. 24. Corn. à Lap. in Ier. X. p. m. 69 Ben. Pererio in Gen. l. 3. D. 4. n. 109. p. m. 106. & l. 15. d. 1. n. 152. seq Casp. Varrer. pecul. de Ophyra Comm. Barth. Nibusio in tract. Geog. de Asia c. 6. §. 5. p. m. 84. Joh. de Pin. Comm. in Job. 28.* aliisq; sum9 in causæ nostrę negat. patrociniũ vocaturi rationes

§. 8. Primũ igitur in *Genere* cōtra sitũ OPHIRÆ Amer. istud unicuiq; æquo rerũ æstimatori cogitandũ relinqui m9. Nunquid consentaneũ sit, *Salomonē ex Mari Rubro* (ibi enim navigiũ ej9 solvit) *relicta India orient. viciniori notiori, multoq; rerũ pretiosarũ fertiliori, atq; min9 periculosa aditu, immēso*

circuitu navigationẽ instituisse ad no-
vã (nõ notã sed detegendã primũ & incertã minꝰ divitẽ, remotissimè dis-sitã *regionẽ* Amer. & Peruensem, prę-sertim cũ ad eã regionẽ ex Ioppe vel alio portu Maris Medit. per fretũ Ga-ditanũ multo breviori, faciliori, & magis usitata navigatiõe pervenire potuißet? Mihi sanè istud nõ videtur. Ecqua enim pericula in Arabico, in Æthiop. in Magellan. in Atlantico, in Brasiliano, aut pacifico Oceano me-tuẽda fuissent, eo pręsertim tẽpore, cũ maria adhuc incognita & quasi in-via videbãtur, ipsaq; navigãdi ars in suo latitabat primordio? Ecqui sum-ptꝰ & impẽsæ? quantũ tẽporis spatiũ requirebatur? quanti æstꝰ & sudores perferendi? dũ in excursu & recursu quatuor distinct. vicibꝰ circul. æqui-noctialis (e cõtra in expeditione In-dica ne semel quidẽ) superandꝰ, to-tiesq; Trop. Capricorni, duploq; minꝰ

Tro-

Tropicus etiam Cancri tangendus esset. Quot flexuræ, quot indirecti cursꝰ, quot retrogradationes in littorum periplo & aditione meticulosa fuissent necessariò suscipiendæ? Alias natura quoq; animalia rationis expertia docuit, ut lineam rectã omnium brevissimã sequãtur. Certe si bovi pabulum, lepori malvã, cani pulmentũ eminus monstres, nõ per circulũ aut obliquã viam sed per rectissimã, quã potest, ad prandendũ accurrit. *Quæ igitur* (malũ!) *in sapientissimo Salomone fuisset insipientia, quæ stultitia, aut imprudentia, per inextricabiles flexus Ægyptiacos, Arabicos, Æthiopicos, Magellanicos, Americanosq; adigere naves, quo nulla ante eũ itinera pervia aut nota erant?* cur non in Mari Mediterraneo, cujus nautę Phœnices peritissimi erant (*linea propemodũ recta*) tẽdisset in Latiũ istud Americanũ? In quẽ igitur finẽ novus ille in Mari Rubro portꝰ institutus fuit?

§.9. Porro. *Quæ via & terra nunc noviter inventa veteribusq; aut prorsus incognita, aut saltem fabulosa fama cognita erat, ea terra non est Ophir ea via quoq; non est in Ophir. Atq; via ex Asiongaber versus promont. Africæ extimū in Americam nostrorum temporibus demum est inventa, veteribusq; aut prorsus incognita erat, aut saltem fabulosa fama cognita,* E. *Terra Americana non est Ophir. Major est* certa. *Minor prob.* quia via ista â Portugallis, A. 1496. est aperta, ut in peculiari dissertatione deducemus. America autem â Columbo auspiciis Regis Castiliarum est detecta, ut est apud *Aug. Thuanum* l. 1. H. *Paul. Jovium* lib. 34. Hist. in *T. 2. Hispan. Illustrat.* apud *Gonzalum Fernandum Oviedum* in 1. part. Gen. Hist. Indic. & *Aug. Justinianum in Notis* Octapli ad Ps. 18, 5.

§. 10. Eo magis mirandū, delineare ausos esse autores Navigationis Salo-

Salom. curſũ, quẽ in Americã perfe-
cerit. *Genebard. ad Ann. 3150.* hanc de-
mõſtrat viã. *Solvẽtes,* inquit, *ex rubro,*
& aliqua Indiæ Orientalis parte perlu-
ſtrata, attactis Malaca, Sumatra, recta
deinde cõtenderunt ad Inſulã S. Laurẽ-
tij, ex qua ad Caput B. Spei, inde ad Bra-
ſiliã, inde in Cubã, & Inſulã S. Dominici,
Via certè tã cõpendioſa, ut cõpen-
dioſiorẽ excogitare non poſſet, qui
per glacialẽ Septentrionis oceanum
in Orientẽ, & ex Oriente per mare Æ-
thiopicũ in regionem Pſittacorũ fle-
cteret naviũ curſũ, cũ poſſet ex Ga-
ditano freto prope littora Africę re-
cto fermè tramite adire. *Cur enim*
quæſo apparaviſſet Salomon claßem in
ſinu Arabico, ut circa totã Africã navi-
garet, quum commodius in Mari Medi-
terraneo per fretũ Herculeũ vela facere
potuiſſet? Aut cur ex Rubro Mari promõ
toriũ B. Sp. petiturus, primũ adiret Su-
matrã, Malacã (i. e. inſulas orientalis-

simas, & ubi omnia habebat, ac habere poterat, quæ Ophir suppeditabat) iterumq; flexo gradu ex oriente versus austrũ, & vicissim ex austro versus septendrionem in Brasiliã progrederetur. Nisi omnia me fallunt, hæc fuisset errabunda & puerilis navigãdi ratio, qua iter multis annis non absolveretur.

§. 11. Aliam expeditiorem, si fortuna favet & Neptunus, viam monstrasse Salomonem suis nautis opinatur *Arias Mont. Versus orientẽ,* inquit, *præternavigatis Moluccis, per archipelagũ ad regionem Mexicanam venerunt, deinceps lambendo oras Peruanas & regni Chilensis per fretum Magellanum & Caput B. Sp. iterum redierunt in mare Arabicum.* Ad hęc respondet *Pineda l. IV.* de R. S. c. 16. p. m. 283. *Hæc quidẽ possib. sunt, sed an reipsa ita perfecta sint, res incerta est: Incerta vero? imo prorsus inepta.* Cur enim Salomon ex remotis adeo oris peteret, quod viciniores affatim suppeditabant?

omnis generis merces, quas exoptare sibi delitiosus, aut expetere poterat, inveniebat? Cur igitur amplius in incertum evagaretur? *Acquisito fine actio cessat*, dicunt Philosophi.

§. 12. Herculis errores, iisq; majores audio, quando una eadémq; classe *Hispaniam & Americam* ex Rubro Mari aditas esse conjecturat *Ioh. de Pineda*, ut superato Prom. Afric. & freto Magellanico in Peru, ex Peru vicissim per fretũ Magellanicũ *in Brasiliã, exinde in Hispaniolã, illinc in Hispaniã Europæam iverint* (& cũ ex Hispaniis recta potuissent redire in Japhan Judaicum portum, tamen) ex *Hisp. vario auro, argento & avibus multis comparatis, per integrum mare Atlanticum & Æthiopicum reversi sint in sinum Elaniticũ, ex quo exierant.* Bone Deus! quæ hæc dispendia itineris, temporis & navigiorũ fuissent! *Perinde ac si Rex Hispaniarũ classẽ vellet in suam novã Hispaniã emittere, eamq;*

juberet ire primum in Norvvegiam, Islandiam, Estolilandiam, terram Corticrialem, Norunbegam, Floridam, Virgineam, & sic in Peruanas ac Cubajanas provincias, illinc autẽ per Brasiliæ, terræ Magellanicæ, totius Africæ, Mauritaniæ, Numidiæ, Tunetanæ, Cyrenæ, Ægypti, Syriæ, Asiæ Minoris, Græciæ, Italiæ, Hispaniæ, Lusitaniæ oras domũ revertentẽ exspectaret. Quãquam hæc circũnavigatio littoralis tã dispendiosa & periculosa non videatur, quã illa Salomonis fuisset, quam Pineda sibi comminiscitur, quæ tantũ abest, ut tum temporis, ubi infantia navigationum erat, tribus potuisset absolvi annis, ut ne hoc quidẽ tempore, ubi ars nautica ad ἀκμὴν perducta est sex aut supra annis absolvi si præsertim omnia litora essent, ut olim, emetienda, mercesq; quibus onerentur naves, comparanda.

§.13. Sed propius ad *Hispaniolam*.

in quo Columbus Genebrard. & Vatabl9 propi9 *ad Peru*, in qua Goropius Postellus, eorumq; socienni, propius ad *conjunctas Peru, & Novam Hispaniam*, in qua Malvenda & Garcias Corn. Wytfliet Augm. *Ptol.* f.13. sq. Salmuth ad Panciroll. l. 2. Tit. 1. p. 31. OPHIR, ponunt, accedimus, & contra sic statuimus. *In qua regione præter aurum & saccharum, præter aurũ & argentum; præter aurum & margaritas, nihil merciũ Salomonæarũ reperitur, ea nõ est Ophir. In Hispaniola præter aurũ & saccharũ; In Peru præter aurũ & argentũ; In Peru & Mex. co præter aurũ & margaritas excellentissimi generis nihil merciũ Salomonæarũ reperitur; non ligna optima, nõ ebur, nõ gemmæ, nõ pavi, aut simiæ.* E. Neq; *Hispaniola neq; Peru neq; nova Hispania fuit OPHIR.*

§ 14. Audies hic exceptiones eorum varias (α) *Si non in PERU, in Mexico tamẽ, in Brasilia, aut aliis totiq occident. Americæ regionbus invenientur*

(6) *Imò in transcursu ex aliis insulis simias ad oblectandum Salomonē accepe-runt.* Ast in promtu est respõsio. (1) quod binę hæ exceptiones mutuo se destruant. Si enim ex occiduo mundo, E. nō ex insulis meridionalibus in recursu animalia ista acceperunt. (2) præcisè describatur illa, ex quânā provinciarũ Amer. reliq. istas merces transsũserint, ut videamꝰ, nunquid tales res ferat? Certè multę istę *exoticæ herbæ*, quas Rod. *Camoran. Cosm. Regiꝰ & Prof.* Hispalensis in Viridario suo Hispalẽsi habuit, hãc rẽ nō expediunt, uti opinatur Pineda, cũ *Scri-ptura* inter Salom. merces eas nō cõ-numeret. Nullũ autẽ dubiũ est, plura nova, nobisq; antea inaudita in novo orbe occurrere, sed ea in commercio nautarũ Phœnicũ nō venerunt. (3) *Hypothesis* falsa est, quod inter eundũ & redeundũ ex occurrentibus insulis animalia, taliaq; plura mercati fuerint, cũ pręcisè scriptura

aſſerat, quod ea omnia ſint transportata מאופיר ex Ophir, 1. *Par.* 9. 10.

§. 15 Hac ratione una quoq; exſpirat novũ Pinedæ effugium, quando *temporis*, inqu. *atq; itineris Diſpendiũ cõpenſatũ eſt oportunitate legendi oras & portus aliarũ Indicarũ regionũ, auri & argenti prædivitũ in eodẽ trãſcurſu, quas cũ lamberent Tyrii & Ebræi, illarũ quoque robur & Theſauros exſugebant. Quo itaq; navigatio lõginquior, eò quæſtuſior erat*, de *Reb. Sal.* l. IV. c. 16. p. 282. Aſt quinã tunc portus erant in occiduo pelago, cũ omnis negotiatio & navigatio in Oriente ſubſiſteret? Certe *proceres regni* Portugallici cũ *Emanueli* expeditionẽ Indicam disſvaderent, de ſterilitate, & inoportunitate locorum multa ſunt in regni comitiis cõqueſti, ut eſt apud *Joh. Petr. Maffeum* l. 1. H. Ind. p. m. 43. *Octogeſimũ jã annũ per aſſidua naufragia immaneſq; ſumptus tot claſſes in auſtrũ navigare, [illegible]ſſimos*

Æthiopas, Lusitaniæ onera verius, quã ministeria, & ebur inutile, & frivola palmæ folia reportari. Nã quod de Aurifodinis increbuerit, verba regulos dare & c

§. 16. Quę in specie difficultates quãvis opinionem premant, eas hic præterimus, cũ extra conversiam sit, Salomonis ætate tantam oportunitatẽ inveniẽdi, effodiẽdi, excoquendi metalla, comportandi & deferẽdi per pedestria aut nautica portatoria in tã dissitis pręsertim regionib. non fuisse, nec esse potuisse, quanta hodie in istis provinciis est, tantâ cura tantaque sumptuum & virium profusione facta.

§ 17. Superest, ut de *Insulis Salomonis* noviter itidem repertis, aliquid adjiciamus. Eas *Alvarus Mendanius*, *Præfectus* classis Hispan. ex portu *Limano solvens & per immensum Oceanũ occidentem versus delatus studio novã mundi plagã huic Americæ occiduæ op-*

posi-

positā pervestigādi, post trimestre i[illegible] *tēpq invenit, quas & SALOMONIAS vocare LIBUIT, easq; aut magnæ novæ Gvineæ, aut alicui ingēti cōtinenti adhærere constans fama est*, ut scribit *Ios. â Costa l.*1.*d.N.N.O.c.*16. Rationē igitur denominationis nullā dat aliā, quā quod *Mendanio ita libuerit* vocare, confer. pecul. *mappa Maris Del Zur* in Theat. *Ortel.* f 5. Istud saltē hic annotam⁹, quod si in has insulas Salom. classis exiisset, cōpēdiosi⁹ *per Orientē, quā per occidentem* eò penetrasset in Mari Indico: sed nihil horū factū est.

SECTIO V.

AN OPHIR SIT ASIATICA, & NOMINATIM IN INDIA ORIENTALI.

Summaria.

§.1. Transitio.

§.2. Ophiræ Asiaticæ Fautores.

§.3. probatio 1. ab incolatu Ophir. Chavilah nō est Nabatæa, nec Persis, sed India intra, Ophir India extra Gangem.

§.4.prob. 2. ab Indicarum divitiarum & navigationū celebritate. Semiramidis expeditio, mercaturæ Indicæ.

§.5. Prob. 3. à mercium omnium Salom. in India ubertate.

§.6. OPHIRÆ propria sedes.

§.7. non est in Vrphen.

§.8. non in Ormutz, vel ima Persia.

§.9. non in Aphar. vel Sappharâ

§.10. sed vel in Zeilan.

§.11. vel in PEGV, ad Triglypton.

§.12. vel in Malaca.

§.13. vel in Sumatra.

§.14. vel in Chersoneso aurea. multæ Chrysæ, Chrysopolis, Argyrunthium. Chrysæi, Argyrini, Solū Chryses aureum, montium aureorum custodes leones & gryphes. Arimaspi

§.15. vel in iis omnibus conjunctim, & in aliqua ampliatione sumptis i.e. in Sumatra, Malacha, Pegu, Sian, Benjala, aliisq; conterminis.

§.16. In transcursu quoq; alias Insulas deflora visse putantur nautæ.

§.17. *Ophir propriè nec Insula, nec Peninsula est, sed continens, insulas tamen etiam complectens.*

§.1. Satis diu *in* AMERICA commorati sumꝰ, tēpus est, repetere portum, ex quo solvimus. Transfretãdũ est *in* ASIAM, videndũque, quia OPHIRA *nostra, nec in Africa, nec in America inveniri potest,* nunquid in Tertia orbis parte, ASIA scil. sit sita.

§.2. *In Asia* igitur quæsiverunt & invenerũt omnes fere post Salomoné, qui hujus regionis & navigationis in eã meminerunt. Possem ex antiquis Rabbinis aliquos allegare, sed aliis istam relinquo operam. Contentus ero ex antiquitate Judaica soliꝰ *Flavii Iosephi* testimonio, quẽ R. David parte I. sui Zemach f. 38. b. etiã scriptoribus Thalmudicis præfert. Is autẽ l. VIII. Ant. 1. c. 2. p. m. 114. *Nautæ,* inquit, *in regionem INDIÆ, nunc auream terrã nominatam navigarunt.*

Ex

Ex Antiq. Eccles. adducim9 *Glossam Ord.* (quæ creditur esse *Rabani* Mauri Ep. Moguntini) p.m. 146. *Alph. Tost. Abulense & Nicol. Lyranum in 3. Reg. IX. p. m. 146. b. Theodoretū Cyrens. Episc. T. 1. Oper. Q. in l. 2. Reg. q. 31. p. m. 763. Nicetam in Catena Job. c. 28. Procopium in 1. Reg. X. & præprimis S. Hier. de Loc. Ebraicis & Ep. 140. ad Principiam.* Hos sequuntur plures nostri seculi viri, Theologi pariter atq; Philologi, *Emanuel de Saa in 3. Reg. IX. Forerius & Ad. Saasbout in Es. XIII. Franc. Ribera in Jon. Honcala in Gen. I. III. de Parad. d. 4. n. 106. Reuchlinus in Exposit. voc. Ebr. Torniellus Annal. T. 2. ad A. M. 3043. n. 8. Christ. Adrichomius in Theatr. Terr. Sanct. in Pharan. p. m.* 118. *Georg. Hornius ad Sulp. Sev. l. 1.* H. Sacr. p. m. 196. *Casp. Sanct. in 3. Reg. IX. n. 24. fin. Joh. Tzetza, Barradas, Förster us, Mercerus, Joh. Buxtorff.* in Epherp. m. 441. *Bredemb. in Ps. 44. D. Joh Brenti9 Com.* in 1. Reg. 9. p. m. 882. *D. Sal. Glass. Rhet. S. p. m.* 39.

M.Hen.Bunting.Itin.T.S.l.1.p.m.142. Herm.Fabron.Moseman.inGeog. Hist. p.m.531.Petr.Laurenb.Cent.3. Hist.27. Joh.Pet.Maffæus l.1 H.J.p 37.Th.Malvẽda l.4.de Antich.c.27.Jos.àCosta l.1. de N.N.O.c.13.Pet.Ravan. Bibl. Sacr. p.m.159.Corn.Vietfliet.in Augm.Ptolomaico f.13. aliiq; quos hic adducere nec lubet nec licet.

§.3.Hiscũ nostrũ quoq; subscribam9 calculũ, juvat ante omnia, hæc tria argumenta generalia proponere, ut Ophiræ nostræ *Sedẽ Orientalem* vindicemus. I. itaq; certũ est, *Chavilah & Ophir esse regiones Orientales & Indicas*, quib9 ista nomina dederunt duo Jectanis filii, ejusdẽ nominis Gen. X, 28. quod adeò certũ est, ut *Ben. Arias Mont.* qui nostræ tamẽ nõ favet sententiæ, diffiteri non audeat; sed cõfiteatur in l. Phaleg. de gent. Regiõ. c.9. pag. m. 11. conferri potest Gen. 2. ubi dicitur, quod *Phison i. e. Ganges*, totã terrã Chavilah perfluat. Frustra

igitur ſunt *Pererius* in Gen. l.3.d.4 p. m.106. qui per *terrã Havilath* intelligit *terrã Nabatæorũ*; *Jun. & Trem.* qui Perſiam; cũ clarũ ſit, iſtos duos Jectanis filios partitos inter ſe eſſe *Indiã, iſtũq́; (Ophir) Indiã extra Gangẽ; hunc verò (Chavilah) Indiã intra Gangẽ occupaviſſe.* Quapropter: *Cujus regionis incolæ ſunt Orientales, illã ipſam quoq́; regionem oportet eſſe Orientalẽ. At regionis Ophir incolæ ſunt Orientales. E. Ophir ipsã quoq́; oportet eſſe Orientalẽ. Iſtud hic ὡς ἐν παρόδῳ notetur, quod duo fuerint dict:* חֲוִילָה alter filiꝰ Chꝰ Gen. X, 7. nepos Cham, qui confinis fuit Miſraim ſeu Ægypto, forſã inter Aſſyriã, & Canaan, fortaſſe hinc Nabatę ſeu Arabes in Arabia Petręa. Alter filiꝰ Jectanis nepos Eberi Gen. X, qui Indiã occupavit intra Gangeticam, fratri extra Gangeticâ relictâ.

§.4. II. *Notæ ſẽper fuerunt divitiæ Indorũ, celeb. ex Arab. ſinu in Indiã navigationes.* Cer-

Certe *Semiramis* ex Ægypto, Bactrisque in Indiam expeditionē bellicā suscepit adversus Indum *Stabrobatē*, mota divitiis & copiis Indicis, apud Diod Siculum l.2. Bibl.p.m 103. seq. de variis navigationibus, & comerciis Ægyptiorū ac Æthiopū cū Indis, plura habet *Philostratus* in Vita Apollonii (qui extat in Bibl. *Photii* p. m.998) His similia habet *Strabo l.XV. it.l.II.p.81. Alexandrinorū mercatorū classis per Arabicū sinum in Indiam usq; navigans, multo ista loca*, quam olim fuerunt, notiora reddidit; *Quo tempore Gallus Ægypto præfuit, ad ipsū veni & una usq; ad Sienen, & fines Æthiopiæ ascendi, ibiq; comperi, CXX. naves â Maris portu Indiam versus navigare.* conf.*Plin.l.VI.c 23. Arrianus* quoq; in *Periplo Maris* Rubri Navigationē ex *Ægypto in Indiam* à *multis* jā retro temporibus ad suam usq; ætatē frequentatā, latè & accuratè exponit, duosq; ejus navigationis cursus ex-

plicat: cõferri etiam possunt Stuckii Scholia in eũ. *Flav. Vopisc9* de Firmo *Tyranno*, Idem inquit *cum Saracenis naves quoq; ad Indos negatiatorias* sępe misit. Cum quib9 convenit *Plin.* l. VI. c. 22. & Solinus c. 56. Imo *Th. Malvenda l. IV. de Antichristo* c. 20. p. m. 254. putat, huc Esaiam respicere, c. XVIII. qui mittit legatos in vasis papyri, super aquas, qui ipse legatur. Hinc sic argument. *Q. regio ob divitias suas & omniũ rerũ copiam nota, imo pristinis seculis quoq; frequenter navigiis adita fuit, atq; oportunissimè ex portubus Arabicis & Ægyptiis adiri potuit in eã quoq; navigiũ Salomonis excurrisse probabilius est, quã in aliã quandam ignotã & nunquã antea aditã terrã. Atq; India Orientalis ob divitias suas &c. E. In Indiam Orient.* Sal. navig. excurrisse omnino probabile est.

§. 4. Ad hoc argum. excipit *Genebrardus*: Nisi aliquod singulare navigium

giũ fuisset, sed illud antiquum & vulgare ex Rubro in Indiũ mare, utique Sp. S. peculiariter non annotari voluisset p. 122. R. Etsi nõ aliis, Judæis tamen navigationes erant insolitæ, aut planè nullæ, aut admodũ paucæ, quarum prima celebris Salom. fuit.

§ 5. *Tertio.* In quac. provincia omnes merces ad Salomonem allatæ inveniuntur, ea quoq; cæteris benè habentibus, est OPHIR. Atqui in India ORIENTALI omnes omnino istæ merces inveniuntur, *Aurum & argentum* Plin. l. VI. c. 19. & 20. Solin. c. LV. Pomp. Mela l. III. c. 7. Curt. l. VIII. *Gemmæ* Plin. l. XXXIII. c. 1. & l. XXXVII. c. 13. l. 6. c. 19. *Pavones* Curt. l. VIII. Plin. l. VII. c. 21. Ligna Pretiosissima Plin. l. XII. c. 4. 5. 6. *Ebenus* ap. Dioscoridem & Plinium, Elephanti, apud Diod. Siculum l. 2. Bibl. Hist. p. m. 193. Simi & Aromata quæcunque apud Philostratum in vita Apoll. p.

m. 99.

m.99.seq. Et in compendio Isidorus l. XIV. c. 3. *India Taprobanã habet gemmis & elephantis refertam, Chrysen & Argyren auro argentoque fœcundas. Gignit etiam tincti coloris homines, elephantos ingentes, monoceron bestiam, psittacum avem, ebenum quoq; lignum & cinamomum, & piper & calamum aromaticum. Mittit & ebur, lapides quoque pretiosos, beryllos, chrysopasios, adamantem, carbunculos, lychnites, margaritas & uniones. E. India Orientalis est Ophir.*

§.6. Ex his & similibus aliis rationibus moti prædicti autores omnes in eo conveniunt, quod Ophira nostra Asiæ aliqua, & Orientalis plaga mundi sit, in *proprio tamen ejus situ assignando* in varias scinduntur partes. Nos eas in certas classes, ut in prioribus fecimus, digeremus & quid verosimilius videatur, in [illegible] addemus.

§.7.

§.7. Primò autem *Eupolemus quidã OPHIR* ponit in aliqua insula Asiatica in *mari Rubro sita & Urphen* dicta additq; *Sam: Bochartus l.2. Phaleg. c.* 27. p. m. 196. *pro Urphe* seu οὐρφῆ legentur esse οὐφρὴ *seu Vphre Arabicè, ut sit fœm. Arab. ex* אופר, quasi *Terram ditissimam* dicas, traditque, jam tum *Salomonis parentem, Davidẽ naves eò misisse petitũ aurũ* apud *Euseb, l. IX. de Præp. Ev. c.* 4. putatq; ex cognatione nomininis URPHEN *dictã esse* OPHIR. Ast præterquam quod cognatio nominalis genuina non sit, neq; tã difficilis, neq; tam lõga, neq; tam sumptuosa ea fuisset navigatio, si ad vicinam insulam in Rubro Mari fuisset itum. Quid? quod ea URPHEN vel nihil vel parum rei mercatoriæ contineat, atque producat.

§.8. *Secundò* alii quipiam cum *Bozio Eugubino* ad istud Ps. 44. in vestitu deaurato, ad imam *PERSIAM, in*

regno

regno Ormus *transferunt Ophir*, quia & vicinū & auri prægnans est. R. Cæterum hoc quoq; regnum Ormus & ima Persia propiora sunt loca, quam ut expeditionē triennalē requirant. Et quanquam ibi multū auri & margaritarum, tanta tamen ubertas & prætiositas earum rerum non est, quanta in reliquis Indiæ provinciis, judice aliquo scriptore Indico. Utut igitur huc vēnisse dicatur classis aurifera, ulterius tamen progressa non negatur.

§.9. Tertio, non procul ab hoc recedit Georg. Hornius obs. ad Sulp: Sever. l.1. H. Sacr. p.m. 196. qui ex H. Grotio opinatur esse *Aphar*. *Cogitemus, inquit, an forte non in Indiam, usq; iverint naves phœnissæ & Judaicæ, sed ad oppidum adsitum sinui Arabico, quâ is ad Oceanum spectat, quod Aphar vocat Arrianus, Plinius* Saphar, *Ptolem. Sapphara, Stephanus Sapphiri-*

nā, ut Indi nempe suas res huc tulerint, inde autē petierint longius ab india absiti. Veruntamē sicuti hic Hornius nō negat amplius excurrisse naves Judaicas, hic autē quasi in tuto aliquo portu & celeberrimo emporio ad merces cōparandas & comutandas aptissimo, da eine Niederlage von allen Ost-Indischen Orten/ ein Stapel und Handel-stadt gewesen/ paululum substitisse; ita, vel ipso Hornio arbitro, AGHAR, quod oppidi nomē est, nō potest esse Ophir, quæ totā complectitur regionē. Imo si totū *regnū Ormus seu Armuziæ Ophir* non fuit, Sapphar quoq; Persicum istud monopolion esse non potest.

§.10. Quartò *Sam Bochartus l. 2. Geogr. Sacr. c. 26. p. m. 160. & l. 1. c. 46.* refert ad ZEILAM, *seu Taprobanā, in qua portus Hipporus, quē Phœnices & Græci appellarunt Ophir.* Quibus calculum addit Ioh. Lindschoten in Navig. Indiæ Orient. c. 19. Bochartum hunc

ut

ut plenius intelligas, ita habe. Duplicē terrā Ophir facit, Unam in Arabia prope Sabæos, alterā in Indiā. Illā fuisse Cossanisin Ptolomęi & Stephani, quos Diodor9 Gasandes & Agatharchides Casandos ex Jectane oriundos vocat. Hanc vocat Davidis Ophirā, ex qua David tot pondo auri acceperit 1. Chron. 29. 4. sed & ubi est locus Assyriæ non Arabię in hac nulli Elephāti ipso fatēte. Altera India, Zeilan Taprobara p. 160. Port9 ibi Hippurim f. Hippor9, quē Phœnices gręce reddiderint Ophir. Hæc non est Sumatra, ut Scaliger Rhamusius, Mercator, Orosius, Stuckius volunt, Sed Zeilan. Boch. in Chanaan l. 1. c. 46. p. 770. & Salm. ad Solin. f. 110.

§. 11. Quinto, Joh. Petrus Maffæ9 l. X. H. J. p. m. 302. & l. XVI. p. 755. censet Ophir esse Indiā extra Gangē, ad urbem, quæ Ptolomæo dicatur *Triglypton*, hodie autē vocetur PEGU, cum

quia ibi copia auri & argēti maxima, tū quia ex *Bomferri, ex familia Franciscana Sacerdotis natione Galli*, literis constet, quod *Pegusii* originē suā à *Iudais exulibus* ducant, qui à *Salomone damnati ad Offirinas aurifodinas ea loca primum tenuerint.*

§. 12. *Sextò Laur. Anania in Fabrica Mundi tract. 4.* & alii quidā apud Gvidonem Fabritium, *Pererio item* l. 3. in Gen. d. 4. & l. 15 d. 11. p. m. 415. ad MALACAM *Syncapurano impositam freto, Regionis India Gangetica maritimam,* quæ potentissima & opulentissima ferè omnium est, omniumq́; rerū ad Salomonē allatarum apprimè dives, referunt Ophiriticam terram.

§. 13. *Septimo, Ioh. Tzetza & Barradas* Ophiræ sitū assignāt *Insula* SUMATRAE, quæ sub ipsa Linea æquinoctiali sita est; apud Ptolom. *Zula*, & *Simundi*, apud Arabes *Azebani*, apud Africanos *Achamba* vocatur. Profert aurū & argentū & marmor testudini

simile

simile, gemmas præterea & margaritas præcipuæ bonitatis. Tantæ magnitudinis est, ut in aliquod regna dividatur. Hanc nostris seculis *Didaco Lupio* in alto Ganget. vect⁹ ingressus est ap: *Maffejū* l. 4 H. J. p. m 180.

§. 14. *Octavo* audiendus quoq; est *Joseph*: l. 8. *Ant*. ꝭ. c. 2. qui vocat CHERSONESUM AUREAM, *seu auream Terram* quem sequuntur *Procop. & Theodoret. Duæ enim sunt Insulæ*, (inquiunt) *extra Indi ostiū, quarū altera ex auro Chryse, altera ex argento Argyre nominatur*. Et quamq. alia etiam loca hæc nomina habuerint, ut *Chryse* oppidū Apollinis prope Lemnū, & alterum in Hellesponto ad Abydū & tertium in Æolide: Item *Chrisopolis* Bithyniæ prope Chalcedonem, in qua Thesaurus ex vectigalibus civitatū pro *Persa* collectus conservabatur: Ita quoq; *Argyrunthū* opp: Illyrii, ex argento nomen tenuit: Unde quoq; *Chryssei* populi Indiæ, & *Argyrini*, gentes Epiri,

ex auro&argēto nomina duxerunt, ut ap. *Georg. Agricolā* de Vet. & Nov. Metallis legimus. Specialiter tamen in orient. Indiæ parte *Aurea& Argē-tea regio salutatur, quæ hodie Peguana & Malacanâ ditione cōtinetur.* Fabula est, solum Chryses aureum esse, apud Melam l.3 c.7. Plin.l.4.c.46. Fabula est, *montes aureos esse qui à Leonib9* incolantur, ad quos nulli accedere audeant, nisi qui in navi stantes juxta litt9, terrā, quam unguibus leonum effossam invenerint, in navérecipiunt, ut si bestiæ eas viderint, facile se in mare recipere possint, ut est in *Gloss. Ordina ad l. 3. Reg. 9. Raban. & Isidorū l.14. Etym. c.8. Alph. Tostatum* in 1. *Reg. 9. q. 22. f.* 121. sed fabula ea est. Id quod ipse agnoscit *Plinius l.* 10. c. 49. & *Arrianus* l.5. Gestor. Al. M. & *Job. de Pin.* in Job. 28. 7. p. m. 506. Imprimis ideò, quia regionē istam, in qua *gryphes seu gryphi custodes* auri memorātur, in *Scythia* collocat *Pomp.*
 Mela

Mela l.2,c.1.*Solin9* c.19.& *Plin*.l.7.c.2. ubi *Arimaspi* uno oculo in fronte insignes cum gryphis bellare dicuntur. fabulę sunt. Id interea â vero nō abludit, quod *Nicol. de Lyra* addit, terrā istā Chryses in fornacē projectam igne ab impuritatibus purgari,&sic remanere aurum purum. Ea enim ad coctionem auri in Alembicis,& defœcationē ejusdē pertinēt,

§.15. *Nono* deniq; quid *nobis maxime placeat, sine ullius praejudicio,* sine ulla arrogantia subjiciem9. Quemadm. ex dictis probatum est, OPHIRAM esse in India Orient. ita putam9 ejus quantitatē & situm nō ita esse in una vel altera insula aut regione coarctandum, ut vel sola Sumatra, vel sola Pegu vel alia aliqua Insula Orient. sit, *sed extendēda poti9 haec Aurea Chersonesus est, & constituenda cum ampliatione quadam in Sumatra, Malaca,* SIAN, *Pegu*, BENGALA, *aliisq; conterminis & finitimis insulis, ac continentibus*

terris,

terris, quas omnes Ophiri Iectanici nepotes longa serie nati oppleverunt & incoluerunt. Ita statuentes nobiscum invenimus *Car. Steph. in dict. Geogr. p. m. 855. Corn a Lap. Com. in Ier. 10. p. m. 96 b. Thom. Malvendam Setabitanum l. 4. de Antich. c. 24. p. m. 269. & Joh. Pet. Maffeum l. 1 H. J. p. m. 37. Salmuth. ad Pancir. Nov. Rep. tit. 1. de N. Orbe n. 32.*

§. 16. Quemadmodũ istud quoq; elargimur, nautas Salomonæos in excursu recursuq; non in uno saltem emporio hæsisse, aut ex uno saltem territorio merces emercatos esse, sed ut hodienum fieri consvevit, *permutatione mercium* facta exsuxerunt divitias & pretiosa quęcunq; quorũvis locorũ, quorũ littora finesq; attigerunt. *Cur enim nõ imposuissent navibꝰ in Pegu, quæ ea terra suppeditabat aut cur sprevissẽt, quæ in viciniori Cambaja, Decan, Zeilana, Orixa, Bengala, aut remotiori Camboja, aut Campa, ali-*

usq; pluribus obviis insulis haberi poterant? ita tamen, ut *ex Ophira i. e. India Gangetica seu Chersoneso*, ea præprimis, quę Pegu, Sian, Malaca, & Sumatra continétur, omnium & singularũ mercium genera acciperent & accipere possent, quæ Salomoni afferenda erant. In retrogradatione autem etiã fructus & bona Indię intra Gangẽ, (ut sic loquar) defloravisse credũtur, quib' scil. opus adhuc habebant, quorumq; copia ejus fieri poterat.

§. 17. Ex dictis facile judicari potest, an rectè statuatur, quod *Ophira sit Insula*, ut ait Hier. & Perer. l. 25. d. 11. n. 153 in Gen. aut quod *sit peninsula*, quemadm. Theodoret. dicit: Recti9 enim statuitur, quod *integra provincia, quæ & continẽti, & insulis concluditur*, appellanda sit. Perinde ac si quis quęreret, *an regnũ Daniæ sit Insula an Peninsula? id responsi caperet, quod regnũ hoc insulis & continente terra continceatur.* Verũ jam hic, quia OPHIRAM

Salomonis delineam9 &ubi locorũ sit, invenimus, acquiescimus.

❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧

CAPUT VII.

DE TEMPORE INSTITUTÆ ABSOLUTÆ, ET CONTINUATAE NAVIGATIONIS SALOMONAEAE.

NOvum controversiarũ caput aggredimur in *Navigio* nostro *Salomonæo* occurrentiũ, quod est de Tempore, non minus intricatũ & dubiũ, quã priora fuerunt. Nos autẽ melioris doctrinæ ergò ita procedem9, ut primũ Tempus Institutae, deinde Absolutae, & tertiò Continuatae Navigationis eventilemus. Videm9 enim utrinq; quosdã hallucinari autores, eosq; gravissimos viros, quorũ quidẽ non tam corrigere sententias est anim9, quã veriorẽ, & fontibus sacris cõsonantiorẽ eligere & tueri.

SECT.

SECTIO I.

DE TEMPORE NAVIGATIONIS INSTITUTÆ.

§.1. *Tempus Instit. Navig. non expressum unde petendum?*
2. *Joh. de Pineda ponit sub initiũ regni.*
3. *ex quo fundamento?*
4. *Alph. Tostatus in* MEDIETATE *regni.*
5. *ratio ex copiis petita.*
6. *Non nemo tribuit infelici & Apostata Salomoni anno regni 32. seq.*
7. *Correctio hysterologica.*
8. *Quia divitiæ sunt effectꝰ divinæ promissionis.*
9. *& Salom. divitiæ ex Navig. subortæ.*
10 *Opera ex lignis Ophiranis facta.*
11. *declaratus locus 1. Rheg. III, 13.*
12. *præparatio fieri potuit annis antecedaneis.*
14. ἐναντιοφάνεια *Chronologica in 1. Reg. 9, 16. tollitur.*
15. *Objectio Pinedæ de Lignis Algumin.*
16. *Resp.*

16. Resp. ad Maj. Dist. inter necessarium apparatum & superfluum ornatum.
17. Resp. ad Min.
18. Quid Misad? quid Mesilloth?
19. non signif. columnas.
20. non postes, non scalas.
21. sed fornicem testudineatum Künstl. Herren-gang.
22. fundamentum.
23. consensus Bibl. Batavorum.

§. 1. Circa Tempus Institutae Navigationis expendendum est, quo mundi, quo Imperij anno Salomon primitus navigare inceperit? Quâ de re iterũ expressè in libris Regũ aut Paralipomenon scriptum non est; Ex circumstantiis itaq; & statu Imperii Salomonæi omnia dijudicanda sunt.

§. 2. Joh. de Pineda, Hispalensis Jesuita in Salom. Praevio l. 4. c. 4. admodũ maturã classis Salom. excursionẽ fuisse opinatur, quod nimirum statim post acceptã sapientiã, dũ res domesticas & regni componeret, de adornandâ

classe

classe cogitaverit, & fortè *quarto anno Regni, cum jecit fundamēta templi, vel uno aut altero anno post fundamenta jacta.* Quam suam sententiam clarius in *Chronologia Salomonis* exponit, dum annos regni & ætatis numerat. Nā ad *annum ætatis XXII. & regni II.* hæc habet: *Salomon agit cū Hiram, de adornāda classe in Ophir & Tharsis, quæ simul cū Tyriis, & Sidoniis aurum & argentū ad Templi expensas & alia Regalis magnificentiæ opera abunde suppeditarent.* Statimq; subdit: *Abit Salomon in Asiongaber ad vidēdā & urgendā classē, quæ parabatur in Ophir.* In eadē *Chronologia* ad annū ætatis *XXXIII. regni vero XIII.* iterū *euntē & redeuntē classē* allegat. Quanquā itaq; *Pineda* nihil certi determinet, sed *modò ad annum Imperij secundū*, modo ad *quartum* INITIUM NAVIGATIONIS, & *reversionē* ad TREDECIMUM & sequentes annos collocet: Istud tamen ex eò certum, quod sub initiū, & non in medio aut

ad

ad finem regni, ut alii autores faciunt, Navigationem auspicetur.

§.3. Potissimũ ej9 fundamentũ est hoc, quod *ligna Algumim*, quę classis *apportavit ex Ophir*, in usum *Templi, dom9 regiæ, Cithararũ, Lyrarũq́ Musicarũ* fuerint adhibita, uti legim9 1. *Reg.* 10,11. Et 2. *Paral.* 10,10. Tẽpli autẽ fundamẽta posita sunt statim *anno Imp. Salomonæi quarto, quod est* 1. *Reg.* 4,1.

§.4. *Alphonsus Tostatus in* 2. *Paral.* 1. *qu.* 1. conjicit *primam Salomonis expeditionẽ Ophiriticã in* 11. *aut* 12. aut seq. *Regni annos* post *absolutum & conditũ templũ*, & forte etiã *domos suas*. Ea potissimũ causa motus, quia *si tantas divitias citi9 accepisset ex redeunte clasße, versurã istã Tyriã cũ Hiramo facere nõ habuisset opus*, â quo tamẽ *CXX. talenta auri* accepisse, proque istis jure commutationis terram *Cabul* tradidisse legitur. 1. *Reg.* 9, 13.

§.5. *Thom. Cajet.* in 1. *Reg.* 9. *longius* extendit temp9 institutæ Navigationis

nis, utpote quod rejicit in 22. & *seqq. regni annos*, quia *longo tẽpore, ad tantas opes, quantas poßedit, conquirendas ex vectigalibus, muneribus, tributis, negotiationib9 & classib9 op9 erat*, ut tanto in flore *aula Salomonæa* esse non potuerit, nisi *mediam regni ætatem*, & quod excurrit, *attigißet*.

§. 6. Est quoq; qui non *felici*, sed *infelici Salomoni* hanc *felicitem nauticã* attribuit, opinans, tum demũ naves *exiisse*, & *rediisse ex Ophir* primũ, *cum nimium exoticis mulierculis & fœdis libidinibus sese implicuißet, vitamq; corruptissimam duceret*, postquam *Templum & Palatiũ regium* perfecta erant. *eũq;* tanquã *oraculũ Hierosolymitanũ, & uberrimũ sapientia fontẽ* Sabæa regina jãdũ visitaverat, & incredibilis ej9 luxuries eundo crescebat, quod paulo post *trigesimũ secũdũ aut tertiũ regni annũ* accidisse persuademur.

§. 7. Sed (ut ὑστερολογίαν faciamus.) *Istis duab9 posteriorib9*, utut plausibilibus

libus cōjecturis assentiri neutiquam possumus.

§.8. I. Quia *ista regni & Salomonis felicitas*, istęq; *divitiæ erant effectus aliquis divina promissionis*; Adeoq; credibile non est, DEUM, uti omnia alia bona in Salomone juvene cōpleverat, & *sapiētia ac splēdore nominis pace* quoq *securissima eum donaverat*, unū hoc bonū divitiarū promissū in longe secuturos años, atq; decrescenté propemodū Regis splendoré differre, & seni demum dare voluisse.

§.9. Imò II. ex *divitiis istius navigationis maturatione & festinatione amplissimū regni judaici decꝰ & ornamentum sperabatur*. Et ipsa *Script. Sacra*, si penitius evolvatur, indicat, quod *demū tempore Navigationis exstiterit, & ex navigatione ista profluxerit tanta auri argentiq; & aliarū rerum copia*. Omnia *vasa, ê quibus Rex potabat, erant aurea, & universa suppellex domꝰ saltus Libani de auro purissimo. Nā argentum*

gentum nullius erat pretij in diebus Salomonis. Classis enim regis per mare cū classe Hyrā semel per tres annos ibat in mari, deferens inde aurum, argentum, dentes Elephantorū, Simias & Pavones. Magnificatus igitur est Salomon super omnes Reges terræ divitiis & sapientia. 1. *Reg. X. v.* 21. 22. 23. Et vicissim 2. *Paralipom.* 9. *v.* 20. & 21. *Argentum in diebus illis pro nihilo reputabatur. Siquidē naves regis ibant per mare &c.* Ergo tàm sapientia, quàm opulentia Salomoni tantū apud suos & exteros splendorem conciliarunt. Opulentia autem quam maximè etiam ex Reditibus Ophirinis erat.

§. 10. Oportuit quoq; III. classem egressā & reversam fuisse non longè post *absolutum templū, & constructam regiā;* quia ex *lignis Ophiriticis ad domum domini gradus transversi fulcrorum, & instrumenta musica sunt præparata,* uti expressè scriptū est, 2. *Paral.* 9. *v.* 10. quod etiā todidē verbis extat.

1. *Reg.*

1. *Reg.* 10. Verum autē nō est, ista sive *tabulata sive gradus* demū in decrescēte imperii tempore fuisse confecta.

§. 11. Neq; obverti huic sententiæ potest, quod 1. Reg. 3, 13. extat: *Dedi tibi divitias. Dedi inquit, cum Dominus in somno apparens jā tū dedisset sapientiam.* Ut ita alius articulus temporis, quo sapientiam, & vicissim alius sit, quo divitias accepit. Nā hic locus in 2. *Paral.* 1, 12. ita redditur: *Sapientia & scientia data sunt tibi: Divitias autē & substantiā & gloriā dabo tibi ita ut nullus in regibus nec ante nec post fuerit similis tibi.* Ex quibus talis cōciliatio instituenda: *in ea nocte, qua data dicitur scientia, etiā dicuntur data divitiæ à patre relicta, quæ immensæ erant ex Josephi lib. 7. cap. 12.* Quanquā tutius ad *Enallagen temporis* confugiatur Hebræis usitatam, qua *præteritū pro futuro majoris certitudinis ergo ponitur.* Quare idem est: *Dedi divitias atq; dabo tibi ita fideliter & certè,* ut

quæ

quæ promissæ sunt, pro concessis jam ferè existimari possint.

§. 12. Quæ porrò ex *duabus priorib9* veritati sit vicinior sententia, paucis despiciem9. Probabilior mihi est *Tostati*, quã *Pinedæ* opinatio, ex hoc potissimũ fundamento. Quia 1. *Reg.* 6, 1. & 2. *Paralip.* 3, 1. ita scriptũ est: *Anno quarto (mense Ziph, qui est mensis secũdus,) regni Salomonis super Israel ædificare cœpit domũ Domino*: Et vicissim: *Anno undecimo, mense Bul*, (qui est mensis octavus) *perfecta est domus in omnibus utensilibus suis*: *Ædificavitq; eam, annis septem. Septennium* igitur cum *sex mensib9* structurę templi impensũ est. Jam autẽ statim â consummatione templi in *Asiongaber maturavit ad* conficiendam & emittendã classẽ, uti legimus 2. *Paral.* 8, 17. *Tunc* (cum scilicet prępara visset omne opus, ad domum domini, *v.* 16. *Tunc*, inquam, *abiit Salomon in Asiongaber, & in Ailath ad Oram Maris Rubri, quæ est in terra Edom. Misitq; Hiram servos*

suos, & abierunt cũ servis Salomonis in Ophir, tuleruntq; inde &c. Quapropter, *Quo anno Salomon constituerat omne op9 tẽpli, eo anno etiã emisit classẽ ex Asiongaber.* At illud cõstituerat *anno undecimo: Ergo anno undecimo etiã emisit classẽ. Majoris* connexio fundata est *in connexione tẽporis notati. 2. Paral: 8. v. 16. 17. Min: est antea enucleata.*

§. 13. Potuit interea fieri, ut annis præcedentibus uno aut duob9 cum *Hiramo fœd9 iceret, ligna naviũ compararet, ratesq; ipsas combinari curaret ut parata esset ad suum adventũ in Ailath & Asiongab. classis Ophirana,* quod utiq; â tanto apparatu alienũ nõ est.

§. 14. Nihil huic assertioni obstat, quod 1. *Reg. 9, 16.* Ista *navium ædificatio & velificatio recitatur, post absolutionẽ Regiæ, v* 10, itemque post traditionem *Terræ Cabul. v. 12.* Quorum pars viginti annos post prima templi stamina contigit. Nã isto in loco nõ est *connexio CHRONOLOGICA, sed RE-*

CI-

CITATIO HISTORICA, qua *quasi per partes* opera Salomonis describuntur, non *secundum intervalla temporis*. Neq; enim dicitur, *tunc Salomon fecit classem*; Sed sine temporis notatione: *Fecit quoq; Salomon classẽ* &c. & in *2. Paral. 8, 17.* particula אז extat, quę *certam temporis cohæsionem* notat; Eaq; referenda est non ad *absolutionem operis, sed ad fundationẽ*, cujus ibi fit mentio.

§. 15. Sed quid de illo nodo Pinediano fiet, quẽ ille ut Gordiũ cõstrinxit in nostram hypothesin? Ex quo formari potest argumẽtum tale: *Cujus classis ligna in structurã tẽpli adhibita sunt, illã classem oportuit esse reversam ante undecimũ regni Salomonæi annũ. Atqui classis Ophirana ligna in structurã tẽpli adhibita sunt. E. classẽ Ophiranã aportuit esse reversam ante XI. annũ Maj. prob.* quia XI. regni anno templum cũ omni suo opere fuit absolutũ, quod paulò ante §. 10. dedimus

pro

probatum ex 1.*Reg.*4,38. *Minor* exstat 1.*Reg.*10,11. *Et* 2. *Paral*.9,10.

§.16. Ad disjiciendum hunc nodū gladio Alexandri opus non est. Nā (1.) ad *Maj*.potest observari, quod ad *cōplementum artificii partes essentiales & necessaria* sufficiant. *Reliqua non necessaria vel ornamenta, vel sculptilia, vel pigmenta, vel fulcimēta, vel subsellia, vel Nablia, vel grad⁹ ascēsorij* nec ponunt nec impediunt absolutionē tanti operis. Quod si itaq; statuatur *ista ligna Algumim* fuisse nō *in necessariam structuram*, sed in *superfluum & nō necessarium ornatum adhibita*, tunc nulla vis cōcludēdi in syllogismo est super. Ita enim si limitetur maj: (*Cujus classis ligna in necessariā & quasi essentialem templi structuram adhibita sunt, illam classem oportet esse reversam ante XI. regni annum*: negabit *Min*. ex dictis: *Nam ligna istius classis adhibita quidē fuissent in usum templi, sed superfluum*: Adeoq; citra eorum usum absolutum & perfe-

ctum fuisset templi opus.

§.17. *Deinde* ad *Minorẽ* sciendum, quod adhuc sub Judice lis sit, in quẽ usum ligna illa cesserint. Eaq; in re potissimum sacer nobis consulend9 est textus. Duo autẽ sunt loca, sed diversa de utrisq; judicia. Nã 2. *Par.* 9, 10. scribitur quod Salomõ ex lignis Algumim, fecerit מְסִלּוֹת לְבֵית יְיָ *elevationes in Domo Domini*; Et 1. *Reg.* 10, 12. dicit *Salomon, fecisse* ex iisdem lignis orientalibus מִסְעָד *fulcrum Domus Domini & domus Regis.* Ex quibus patet, quod hic dicitur מִסְעָד, id illic dici מְסִלּוֹת. Quid autem vel istud vel hoc fuerit, dubitationis aleæ subjacet.

§.18. Nam מִסְעָד, quod est ex R. סָעַד *fulcivit sustẽtavit* significat *fulcrum, aut fulcimentum*, secundum Buxtorffium, qua de causa etiã Lutherus reddidit Pfeiler im Hause des Herren/*Columnam*, secundum R. D. Kimchi, *pavimentum*, secundum

R. Salom. J. secundum alios *repagulum* notat. Quod quia unico hoc in loco tantum occurrit, ideò divortia opinionum sustinet. verum istud מְסִלּוֹת quod est ex R. סלל *aggeravit, contumulavit*, propriè significat *aggestas stratas & tritas vias*, ex fœminino sing. מְסִלָּה, quę vox *Es.* 11. v. 1. & c. 33. v. 8. *viam stratam Fullonis* significat, eine Bahn. Similiter *Es. 7 v. 3.* redditur *in calle, seu per aggerẽ suum*, *Joelis 2. v. 8. in ordine suo, in statione & via sua*, qua exercitus hostilis ire solet. *Es. 49. v. 11. Ps. 84. v. 6.* dicitur: *strata viæ in corde eorum*, i. e. *planum & rectũ est cor eorum, qui ambulant in viis tuis. Jud. 20, 32. Ad stratas semitas. 2. Sam. 20, 12.* Ex quibus locis significatio ꝟ mesillath manifestissima est, quod significet ejusmodi *aggestam viam*, *quâ tanquam in plana & minus molesta semita seu curriculo inoffenso pede progredi licet. Lutherus reddit*, Treppen im Hause des Herren.

§. 19 Cæterum an Hebræum מסלות propriè *ſcalas*, Treppen oder Steigen/ & מסעד propriè *fulcra ſeu columnas*, Stützen oder Pfeiler/ inferat, de eo mallem aliorum eruditorum potius judicia audire, quam meum dare. Iſtud tamen mihi videor pronunciare poſſe (I.) Quod nec *Meſilloth*, nec *Miſad* fuerint *columnæ in æde Hieroſol.* cùm, quia *columnæ aliud nomẽ apud Hebræos* ſortiuntur, nimirũ עַמּוּדִים 1. *Reg. VII.15. & ſeqq. Et Jer. LII v.17.* tùm, quia *materia columnarum in templo ÆNEA fuit, nõ lignea*, uti expreſſum eſt Jer. LII. v. 17. *Columnarum autem in domo Regis materia fuit CEDRINA, non ALGUMINA*, uti eſt 1. *Reg. VII. v. 2.* Quem morem *columnarum & trabium ænearum* etiam aliæ gẽtes (ex κακοζηλία credo) imitatæ ſunt. Romani, poſt *proditũ, à Tarpejâ, Capitolium decretum fecerunt, ut cardines*

portarum ex ære fierent, ut, cum aperi-rentur, striderent. Imo & plures *tra-bes ære fusæ ponebantur.* Quo videtur alludere Virgil. quando de *Carthaginensi Didonis templo* 1. *Æneid.* scribit

Hic templũ Junoni ingens Sidonia Dido
Condebat -- -- --
Ærea cui gradib⁹ surgebant limina, ne-xæq; (*henis*
Ære trabes: foribus cardo stridebat a-

Sic in *Pantheo*, Jano, &c: *sacellum, trabes, valvæ & columnæ æneæ* fuerũt.

§. 20. (II.) Quod *Mesilloth* & *Mi-sad* non fuerint *postes* seu *sustenta-cula ædium*, partim inde constat, quia postes hebraicè appellãtur מְזוּזוֹת 1. *Reg. VI. v.* 31 & 33. *Exodi XXI. v.* 6. *Ezech. XLV. v.* 19. *partim* etiam ideo, quia *postes templi fuere ex lignis olea-gineis, non ex ebeno*, uti scriptum est 1. *Reg. VI. v.* 33. (III.) quod nec מסלות nec מסעד fuerint *scala* seu *gyrus cochlearis*, Ein Wendelstein/ non solũ eâ de causa, quia talis *scala*

apud

apud *Hebræos* dicitur לול vel לולים in plurali, quemadmodũ *1. Reg VI. v.* 8. extat, ſed etiam ideò, quia *iſti Lulim ab imô ad medium & ſupremum tignum ſeu ſegmentum têpli attigerunt*, adeòq; pertinuiſſent *ad interiora, non exteriora templi.* (IV.) quod מסעד non fuerit *gradus*, ſeu *aſcenſio graduum*, Eine Stuffe der Treppen/ oder Sproſſe an der Steige-Leiter/ patet, quia iſti dicuntur מַעֲלוֹת *1. Reg. X v.* 19. ex R. עָלָה *ſcandit ſeu conſcendit*. Uti *Ezech. XL. v.* 26. *Amos. IX. v.* 6. *Ezech. XLIII. v.* 17. *Eſdr. VII. v.* 9. deſcribuntur. Quibus addi poſſunt loca 2. *Reg. XX. v* 9. & 10. ubi ſex מַעֲלוֹת *in ſolario Achabi commemorantur*, & 2. *Paral. IX.* 18.

§ 21. Quid ergò? Dicam breviter, quid ſentiam, non ut aliorum accurata & limata judicia præoccupem, ſed ut quæ ex collatione locorum hauſerim, in medium pro-

ducam. מסעד, quod est singulare: notat *totum ædificium, quod suis innitebatur* sive מְזוּזוֹת sive עַמּוּדִים habebatq; ad latera מסלות hoc est *aggestas vias, seu ascēsorias scalas, quib⁹ ibant, qui Regem comitabantur, & ejus latera* claudebāt, *quotiescunq; è domô regiâ in templum ibat, aut è tēplo in Regiam revertebatur.* Istud itaq; ædificium integrum fuit, *fornix aliquis testudineatus* seu *crypto-Porticus seu Cavædium aliquod artificiosissimū ex lignis Algumim elegantissimè confectum, variisq; sculptilib⁹ & picturis exornatum,* Ein künstlicher Herrengang / *cōtignatione continuâ cum regiâ & tēplo cohærēs, ita ut eodem fornice quoq; abscessus aliquis in continuos muros duceret.*

§. 22. Quod omne colligo *partim* ex 1 *Reg. X. 5.* ubi *tabulatus iste fornix* dicitur tanti artificii fuisse, ut Reginam ex Saba etiam rapuerit in stuporem. Et *vidit Regina domum,*

quam

quam struxerat, & cibum ejus mensæ, & habitationem servorum ejus, & satellitium ministrorum ejus, & vestimenta eorum, & pincernas ejus וְעֹלָתוֹ *& ascensum ejus seu fornicem scansoriũ seu ambulatorium,* אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה *quo ascendebat in domum Domini; Partim* etiam ex *ruderibus Hierosolymitanũ,* quæ Nehemias citat *cap. XII.* Ubi Levitici Sacerdotes encænia murorum celebrantes, dicuntur *à portâ fontis ascendisse* עַלמַעֲלוֹת *super gradus civitatis David,* בַּמַּעֲלֶת *in ascensu ad murum desuper domum David v.37. Alter chorus ex adverso ivit super murum & portã Ephraim &c. conveneruntq; duo chori ad portã custodiæ, & steterunt in domo Domini v. 40.* Adeoq; *ex domo David in muros, & ex muris in domum Domini contignatio fornicis fuit.*

§. 23. Totum itaq; hoc *sive tabulatum,*

latum, sive *laquear*, sive *porticus ex ligno Ophiritico*, quod dicitur *Algumim*, fuit confectum, & artificiosissimis cælaturis & sculpturis incisis distinctum. Ita ergo totum ædificium vocatur מִסְעָד 1. *Reg.* X, 12. Quādo autem 2. *Paral.* IX, 10. mentio fit מְסִלּוֹת, id per synecdochen partis pro toto intelligendum est. Et ita invenio etiam hoc omne intellexisse *Theologos Batavos*, quando in *Bibl.* ad 2. *Chron.* IX. 11. ita παραφράζουσιν: Hooge ganghen tot het Huys des Heeren / hebbende aen beyde zyden Handlenen ende onder Steenselen / waeromb sy oock Steenselen genaemt zyn 1. *Reg.* X. 12. Door dese gangen gieng men von het Huys des Conings tot het Huys des Heeren. Siet 1. *Reg.* X. 11. & ad 1. *Reg.* X. 12. ita addunt. ad Steenseulen. Verst. hier mede vaë-

vaëlien onder settingen ofte handlenen an de galeryen/door de welcke men giengt van het huys des Conings tot in den Tempel. *Quod adhuc* clarius exprimũt in *1. Reg. X. 5.* quando istum transitum regium van den kůnstelicken Galereyen intelligunt: syren opganck. Verst. dit van den kônstighe Galereyen/waar door de Coningk van syn Huys opgieng/ of oock van het statelick gevolghet/ welcke hem hier in vergeselschapte.

§. 24. His ita sese habentibus, *porticuq;* ista *regiâ* sic constituta, apparet: Usum lignorum Algumim nõ in usum ipsius templi, sed alius cujusdam fornicis ad domum Domini, & ad domum regis extructi, adeoq; non in interioribus templi, sed ad exteriora ejusdem latera sitam structuram fuisse. Tantum

igitur abest, ut absentia istius ligni Orientalis potuerit sufflaminare absolutioné templi, ut potius templum fuerit absolutum, absoluta quoq; regia esse potuerit, cum hujus fornicis contignatio utriq; apponeretur.

§. 25. Quod si Joh. de Pineda urgeat, quod dicantur מְסִלּוֹת לְבֵית־יְיָ *in domo domini*, non *juxta eam* aut *in contiguo* ejus, reponimus ei, quod particula ל non præcisè significet *in*, sed sæpe quoq; *ad*, *seu juxta*, Utpotè *Gen.* 49. 13. Zebulon לְחוֹף *ad portum marium* habitabit, & *ipse* לְחוֹף *ad portum navium*. Nunquid *in ipso portu* habitavit *tribus Sebulon*, *an potius ad portus*, seu juxta *portus marinos*? Et talia plura passim sunt obvia. vid. *Glass. Phil. Sacr:* l. *IV.* tr 1. obs. 6. p m 623. Sensus igitur est, quod istæ מְסִלּוֹת fue-

fuerint *ad domum seu juxta domũ Domini.* Quâ de causâ etiam 1. *Reg. X.* 12. ita redditur, ut non minus *ad domum Domini*, quam *ad domum Regis fuerint*, quia per contiguam contignationem cum utraq; æde conjungebantur.

§. 26. Potior ergo nobis est *Alph. Tostati*, quam *Pinedæ* sentẽtia, quod scilicet post *exstructum Templum*, *adeoq; vel ipso anno XI, vel statim subsequenti classis ista exierit, & intervallo trium annorum redierit.* Quod etiam suarum thesium oblitus non diffitetur *Pineda*, quando in *Chronol. ad Ann Æt. XXXIII & Regni XIII* ita scribit: Eunt, *redeunt feliciter classes, redundat non solum domus regia, sed & universa Jerusalem argento & auro, Rege liberalissimè, quæ sua erant, dispertiente civibus* 1. *Reg. X.* 27. 2. *Paral. I.* 15. *Eccl XLVII.* 20. &c: ubi felicitatem divitiarum, quæ potissimũ ex classe

regia numerabantur, ad *annum tredecimum* alligat, & tamen supra ad *annum quartum* urserat.

§ 27. Similiter nescio, quid inciderit *Pinedæ*, cum *Tostatum* allegaret & *Cajetanum*, ut *hunc illo priorem faceret*, & *illum* (*Abulensem*) *hujus* (*Cajetani*) *opinionem probavisse* diceret: Cum hæc non leviter in ætates horum autorum impingant. *Incogitantiam ego hanc interpretor, non inscitiam Pinedinam*, cum melius sciverit Tostati & Cajetani ætates distinguere. *Cajetanus* enim *dubio procul posterior Abulensi est*, utpote qui vixit circa *A. C.* 1500 *& mortuus anno* 1534. Cũ contra *Abulensis integros octoginta annos ad minimum ante* decesserit, utpote qui *mortuus est in millenario decimo* quarto, & sub Pontificatu *Eugenii IV.* floruit.

§. 28. *Annum MUNDI*, quõ *Navigium Salomonæum* primũ solvit, faci-

facilius juxta priorem hypothesin Chronologicā delineabimus. Nam *ab Exordio mundi usq; ad IV annum jacti fundamenti, sunt bis mille nongenti & triginta tres,* juxta receptissimum *Henr. Pantaleonis computum,* quem is *habet in Chronol.* Qui & ipse facile potest probari. *Nam à Creato Mundo usq; ad Noe intercesserunt,* 1056
quod exactè ex Genealogiis Patrum primorum constat Gen IV. & V.

Noe genuit Semū ann. æt. (Gen. VI.) 500
Sē tēpore diluv. erat an. (Gen. VII.) 100
A diluvio ad Abrah. nativitatem (Gen. XI.) 292
Abrahā peregrinabatur in Harā, cum esset an. (Gen. XII. & Jos. l. 1. c. 15.) 75
Abrah. Isaac & Jacob peregrinati in Canaan & in Ægypto cum posteris (Ex. XII. Act VII) 430
Ab ingressu Israël ad annum IV. Salom. (1. Reg. VI. 1.) 480

2933.

His *bis mille nongentis & tribus super triginta, si addantur illi anni, quos constructioni Templi Salomon impendit, emergent* - - - 2940

Qui annus Mundi est *undecimus annus Imperii* Salomonæi. Sive igitur *hoc XI.* sive sequenti *XII.* Imperij anno, *exiisset classis Ophirana*, facile tamen ex hac delineatione unus adhuc *ad Epocham mundi addi, aut* detrahi potest, ut hîc nulla amplius difficultas supersit.

§. 29. Quanquã non nesciamus, alios aliter istos annos numerare, prior tamen certior nobis videbatur calculus, ex sana historia desumptus

	A. M.
Serarius ponit in 1. Reg. VII.	3130
ex *Eusebii Chron.* colligũtur	4164
Nicephor. Constantinop.	4473
Fasti Siculi	4506
Julius Hilarion	4384
Hermannus Contractus	2934

Ma-

Marianus Scotus 3164
Vincentius Belovacensis 2932
Ado Viennensis 4169
Tornie llus, Salian⁹ & Philippi. 3023
Petavius 2972
Bucholzerus 2934
Capellus 2933
Ubbo Emmius 2932

Nobis tamen, ut dixi, *Sethi Calvisii, Funcii, Pantaleonis*, aliorumq; certior & tutior apparet Computus 2933 annorum.

§ 30. Hos *characteres Chronologicos* si ad *Periodum Julianam*, tãquam communem omnium Epocharum receptaculum, reducere vellemus, inveniemus, eos (*annos scil. fundati templi*) *optime quadrare in Annum P. J.* 3697. *& mensem Majum circiter, quo propterea templi fundamenta jacta esse putamus*, inquit Excell. Dn. *Ægid. Strauch. in Breviario Chronolog. l. IV. part. spec. c. 8. p. m. 313.*

Nam

Nam 2933 sunt *Anni Mundi*
763--9.mens. *anni inter P. J. initium & Epocham mundi conditi intercepti*

3696 Anni. 9.mens.

Et vicissim additis annis constructi templi septem:

	anni	mens.
	2940 —	6
	763 —	9

3704 Anni. 3 mēses. cōstructi Templi & emissi Navigii.

Quibus omnino conferendus est *Henr. Philippi, Exam. Chron.* V. T. in *libb, Reg. VI. qu. 3. n.* 11.

§ 31. Istud tamen in hoc calculo dubio non caret, *quomodo scilicet isti* 480. *ANNI, qui ab exitu Israëlitarum usq; ad fundationem Templi intercesserunt, sint inter ætates Principum, Judicum & Regum dividendi:* Imprimis quia longe *majus annorum systema*,

ex *Apostolico calculo* confici posse videtur, qui est *Act. XIII. 20. seqq.* ubi seorsim numeratis *annis Mãsionis in deserto*, seorsim cõputatis *annis Saulis Regis*, etiã *seorsim allegãtur anni Judicũ.* καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. Huic discrepantiæ ut reconciliationem conquirerẽt, alii alias ingressi sunt vias. Nam sunt, qui cũ Cajetano *Codices corruptionis* incusarunt, ita, ut vel in *Acta Apostolica*, vel in *Annales Regum mendum*, incuriâ librariorũ aut scribarum irrepserit. Hinc ideoq; pro τετρακοσίοις legunt τριακοσίοις. Aut si loc⁹ *Apostolicus recte se habeat, vitium arithmeticũ esse in libb. Regum putant Nicol. Raimerus, Canus, Eman. de Saa, Joh. Wolterus, aliiq;* qui pro numero 480. *substituendum esse volunt numerum* 580. *annorum.*

§. 32.

§. 32. Hinc *Serarius* diversitatem Calculi nimiam *apud Veteres & Neotericos scriptores* observans, collegit sive opiniones, sive lectiones *decem & septem*, quas *facilitatis causâ, â minoribus numeris procedendo hoc ordine digerit.*

1. *in Glyca p.* 11. *ponitur Fabrica templi capta Anno ab Exodo* 330
2. *LXX. prout Romani & Germani eos ediderunt, citat Sulpitius & Oecumenius Act. 7.* 440
3. *in Lat Ebræo, & plerisq. Græcis* 480
4. *Ammonius de Reb. Gestis Francor. c. 54.* 489
5. *Beda Retractat. in Act. 13.* 490
6. *Jos l. 8. Ant. c. 5. ex vers. Rufini* 502
7. *Sigonius in Sulpitium* 510
8. *Tyrii apud Theophilum l. 3.* 560
9. *Canus LL. l. 11. ad 12.* 574
10. *Sulpitius* 588
11. *Joseph. in textu & Gelenii vers.* 592
12. *Theophilus c. l.* 602

13. *Jo-*

13. *Josephus l.20. c.ult. (apud Abulens. & Pinedam)* 612
14. *Nicephorus c. 4.* 634
15. *Cedrenus* 672
16. *Philastrius 3°. part. Hæres.63.* 713
17. *Quidam apud Nicephor.* 757

Quibus Henricus Philippi adhuc tres alias addit

18. *Clem. Alexandr. l.1. Strom.* 567
19. *Serarius* 680
20. *Petavius* 520
21. *Addo Ubbonem Emmium* 479
22. ex *B. Micrælii Syntag. H. Eccl.* 507

§.33. Verum, *uti dato uno absurdo, sequuntur plura:* Ita quoq; concesso *errore in uno scripturæ loco, nullus amplius erit, qui non erroris aut corruptionis possit postulari.* Neutiquam igitur hoc dicendum, aut concedendum est, quod vel *in Actis Apostolicis, vel in Regum libris, vel in ullo aliquo alio Scripturæ Canonicæ loco vitium aut corruptio textus sit.* Quapropter alia

quæ-

quærenda est ratio, hanc difficultatem tollendi, quæ ex ipsis textus Græci visceribus fluit. Nam ista *annorum quadringentorum & quinquaginta computatio in Actis* nō est eadē, *cum computatione annorum quadringentorum & octuaginta in libb. Regum*, sed prorsus alia & *diversa*, partim *ratione termini à quo*, partim ratione *termini ad quem*. Nam *hæc* (*in Libris Regū*.) incipit ab *Exodo Israëlitica*, & desinit *in quartum Imperii Salomonæi annum*: E contrario *ista in Actis Apostolicis* incipienda est à *nato Isaaco*, *& terminatur in tempora Judicum*: & ita calculus erit legitimus. Nam

	Anni
A nato Isaaco ad Jacobum sunt (*Gen. XXV.* 27.)	27
A Jacobo ad introïtum in Ægypt. (*Gen.* XLI. & XLV.)	130
Ab introïtu usq; ad Exitum (*Gen. L.* & Ex. VII. 7)	215

Ab

Ab Exitu ad Ingressum in Canaan in deserto (passim) 40

Ad sortitionem Terræ, deletionem Cananæorũ & occupatione͂ Terræ 5

450

Et quamvis hi ultimi *quinq;* Anni non toti sortitioni, occupationi, & deletioni insumpti fuissent, sed iis *vel pauciores, vel plures*, tamen potest dici, Paulũ usum esse *numero rotũdo & Cardinali atq; majori*, quod alioquin in sacris *frequens est Act. VII. 6. Gen. XV. 13. Exod. XII. 40. 2. Sam. XIX. 35. cum vers. 32.*

§. 34. Proinde isto calculo præsupposito, ita S. Pauli verba accipienda sunt: Καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα (scil. τὰ πραχθέντα) ἔδωκε κριτάς. Et *postquam hæc ita transacta essent, quadringentis circiter & quinquaginta annis, tunc eis DEus dedit judices.* Qualiter simi-

simili ferè modo supplenda est ista loquendi formula μετὰ ταῦτα *Apoc. IV. 1. c. VII. 1. & 9 c XV. 5. c. XVIII. 1. c. XX. 3. Actor. XVIII. 1. c XV. 16. Luc XVIII 3, c X. 1. c V. 27.* item μετὰ ταύτας τὰς ἡμέρας *Luc. I. 24 c. II. 46. Eb VIII. 10.* Ex quibus id saltem colligitur, quod isti τετρακόσιοι καὶ πεντήκοντα *anni per integrum istum cursum annorum* sint computandi ab eo tempore, quo *Dominus Patres nostros elegit vers. 17.* (imprimis autem *Isaacum*, in quo facta est *Abrahæ promissio*, quēadm. Genesis & Epistola ad Galatas pluribus exponunt) & *ex iis natum populum, in Ægyptum abductum, ex Ægypto per desertum reductū in Canaan v. 18. & 19. usq. quo dedit Judices, Samuelem & Saulem vers. 20. seq.* Atq; ita sensus est planissimus, & calculus apprimè cōgruit, docentib⁹ ita *Job, Tob, Majore in Prax. Apost. h. l. &*

Henr.

Henr. Philippi Soc. J. Theol. & Vienn. Gymnaſ. SS. Liter. Interp. in accurato Examine Chronolog. V. T. lib. ad 3. Reg. VI. q. 2. n. 13.

§. 35 Cæterum, uti ſupra monui, iſti 480. *anni in libris Regũ aliud principium, alium finem habent.* Nam *initium ducitur ab egreſſu ex Ægypto, & terminatur in quarto regni Salomonæi anno, ſeu primo fundati templi.* Quanquã enim *Petavius l IX. de D. T. c. 33. alium* quendam *terminum â quo* hujus periodi annorũ ponat, *ingreſſum ſcilicet in Canaan, & trajectionem Iordanis,* tamen nulla hic ſubeſt neceſſitas, quæ nos â clarâ litera avocet, teſteturq; computum horum annorum ab Exodo non eſſe ordiendum.

§. 36. *S. itaq; Auguſtinus l. XIIX. de C. D. c 22. & Euſebius in Chronico ita annos iſtos diſtribuunt,*

Mo-

Mosi tribuunt	40
Iosuæ	27
Iudicium & Universum	329
Samueli & Sauli	40
Davidi	40
Salomoni	4
Et sic emergit Summa	480

§. 37. Clarissim⁹ Dn. *L.* Strauch/ *præcellens Chronologus & Historicus, Fautor & Amicus meus honoratissimus in Breviario Chronol. part. Special. c. VIII. qu. ult.* ita ordinat

	Annos
Moses præfuit per	40
Iosua	7
Seniores	10
Othoniel	40
Ehu	80
Debora & Barac	40
Gideon	40
Abimelech	3
Thola	23

Iaïr

Iaïr	22
Iephthe	6
Abesa	7
Elon	10
Abdon	8
Eli	40
Samuel & Saul	40
David	40
Salomon	4
fiunt anni	460

Postmodum subjicit *Deficiunt itaq; adhuc XX. anni, atq; hos inter servitutes Israëlitarum dividendos, vel Iosuæ, vel Iudicibus aliis quosdam de iisdem asscribendos esse putamus. Sufficiat numerum integrum nosse; parum refert accuratè scire annos Ducum singulorum.*

§ 38. Si quis tamen adeò rigorosus sit *achronismorum censor*, ei ut aliquo modo faciamus satis, talem nectemus *ex Iudd. libb.* calculũ, ut

ut *Moses habeat annos*		40
Iosua & Seniores	(Jud. II, 17.)	17
Othoniel	(Jud. III. 11.)	40
Ehud	(c. III. 30.)	80
Sangar (paucorũ mẽsiũ) *Debora & Barac*	(c. V. 31)	40
Gideon	(c. IIX. 28.)	40
Abimelech	(c. IX. 22.)	3
Thola	(c. X. 2.)	23
Iaïr	(- 3.)	22
Iephthe	(Jud. XII, 7.)	6
Edsan	(- 10.)	7
Elon	(- 11.)	10
Abaon	(- 14.)	8
Simson	(Jud XIII. 1. 1 Sam. I. 2.)	20
Eli	(1 Sam IV. 18.)	40
Samuel & Saul	(Act. XIII, 23.)	40
David	(1. Reg. II. 11.)	40
Salomon	(1. Reg. VI. 1.)	4

Et sic præcise proveniũt 480 Anni, atq; isti *Regum loco & libro sua Chronologica veritas & firmitas stat*, manetq; interruptum istud annorum Mundi Systema 2933.

SE-

SECTIO II.

De TEMPORE NAVIGATIONIS ABSOLUTÆ.

Summaria.

§. 1. *An Tempus trium annorum?*
§. 2. *An singulis annis Tharsica expeditio sit facta?*
§. 3. *Navis Tharsica seu marina ex tertio in tertium annum rediit.*
§. 4. *Exceptio Pinedæ nulla est.*
§. 5. *Objectio Genebrardi.*
§. 6 *Diluitur ex pri, corum difficili navigatione.*
§. 7. *Triennalis itineris causæ.*
§ 8. *Alias Tostatus habet non adeo probabiles.*
§ 9. *Circum-navigatores Totius orbis Terrarum.*

§. 1.

QUemadmodum qui amplissima æquora navibus suis dimetiuntur, justo & stato Tempore *in portum* remigrant, ex quo antea erant egressi: Ita consultum videtur, eò nos recipere, unde digressi sumus, *ad Tempus scil. Navigationis Salomoneæ*; Cujus *sectionem primam* expedivimus: sequitur *Secunda*, quæ continet *Tempus Absolutæ Expeditionis Nauticæ: Nunquid ea scil. quo vis Triennio fuerit absoluta & expedita, an verò aliquo breviori temporis tractu?*

§. 2. *Anastasius Synaita l. X. Hexaëmeron & Joh. de Pineda l. IV. c. 3. & c. XVI. n.* 5. audent asserere, quod classis Salomonis *singulis annis ex Tharsis redierit*, seducti scilicet homonymia τȣ̃ הַתַּרְשִׁישׁ, quod hic *non peculiarem regionem, ut Ophir*, significat, sed *magnum Oceanum Orientale*, in quo ibāt naves Salomonis.

Et

Et cum una eademq; classis fuerit, quæ in *Tharsis*, (i e. mari) & in *Ophir* i. e. *Indiam Orientalem* tendebat, hanc sententiam prorsus falsam esse oportet.

§. 3. Nam quovis *TRIENNO*, *seu SEMEL in ternis annis* reversam esse, apertè extat scriptũ 1. *Reg.X.* 22. אֳנִי תַרְשִׁישׁ אַחַת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים תָּבוֹא *Semel in tribus annis veniebat navis Tharsihisch* i. e. navis marina. Hæc clarè ostendunt, quod semel *per tres annos*, *seu ex tertio in tertium annum* excurrerit, & recurrerit, **alle drey Jahr / oder umbs dritte Jahr** / quẽadmodũ loquitur *Petr. Laurenberg Cent.* 3. *hist.* 77. statuuntq; nobiscum Jos *Acosta l* 1. H. J. c.18 *Malvẽda, Tostatus*, Nostratesq; & Theologi & Philosophi omnes.

§. 4 Frivolum est, quod *Pineda l. IV.* c 16. objectat. *Quod si classis*,

 in-

inquit, *anno aut sesquianno redibat, quorsum certum & præfinitum tempus triennii exspectaretur, ut iterum adornaretur?* Ista conditionalis, *quodsi redibat anno sesquianno*, est una ex nõ concessis. Quî *anno* rediisset? quî *sesquianno*, quæ triennium in sumebat excursu & regressu suo?

§. 5. Nec istud, quod aliqui ex *Genebrardo* afferunt, nobis potest obesse, tã *longum tempus, triennale scil. non requiri ad absolvendum iter istud Ophiriticũ*, ideò, quia ex *Asiongaber, Malaca & Peguana terra aliquot Hebdomadum intervallo* potest adiri: Hodie enim *quaternis aut quinis septimanis exitur eò*, & reditur illuc â Mercatorib⁹ Arabibus & Ægyptiis. Imo *trium annorum spatium totius orbis circum navigationi sufficit.*

§. 6. Resp. Non *eadem facilitas transfretãdi veteribus fuit*, quæ *nostris hodie Europæis & modernis Asiaticis est.* Illis

Illis *littora erant legenda, serotina & vespertina luminaria observãda, Helice & Cynosura tenenda, remorum impulsio ad littorum anfractus corrigẽda, variæ promontoriorum, sinuum & intervallorum peninsulariũ ambages dimetiundæ,* quæ omnia nostri recto cursu in medio pelagi superant, & vel *tricesimã laboris ac tædij littoralis partẽ velocitate velorum, & magnetici compassi utilitate recompensare* possunt. Quod omne Pinedæ sociennus *Gasp. Sanctius Centum puteolanus 3. Reg. X. n. 51. m. 1131.* credit. Nam ita inquit: *Salom. tempore non procul classis subducebat se à terra, sed perpetuo legebat Orientale littus, obibatq; eas regiones, aut hominum conventus, quæ metallis aut aromate, aut alio pretiosæ navigationis genere abundare credebãtur* Hinc non sequitur: *Hodie sex aut quinq; septimanis ista terra navigando peti potest E. & à priscis eodem temporis intervallo peti potuit.*

§. 7. Neq; dissimulandū est, quod cum *Lusitani* sub imperijs *Vasci Gemmæ, Petri Alanquerij*, & *Nicolai Cælij* ex patria in *Melinden* navigarent, *X. ferè menses* impenderint isti itineri, & totidem fere *viæ Callechutanæ*, uti est apud *Maffæum l. 1. H. J. p 46. & 55.* Qui tamen *ab omni apparatu bellico & nautico instructissimi* erant. Quantum temporis nautæ Salomonis, tanto apparatu navali neutiquam pollentes, consumpsisse credentur? Jam dudum id advertit *Alph. Tostatus in 2. Paral. IX. q. XV.* & fortassis ex eo *Hermannus Fabronius* qui in sua *India* huic difficultati *p. 531.* ita medetur: daß sie drey Jahr zugebracht haben/ ist vermuthlich daher geschehen/ dieweil sie am Ufer võ Port zu Port gefahren/ um̃ Arabiam und Persiam/ umb Calecut/ umb Bengela und Malaca/ und habē am Port eine

gute Zeit liegen müssen / ehe sie ihre Ladungen zusammen bracht haben. Dann man auß mangel des Compaß sich vor alters nicht auffs hohe Meer begeben / sondern an den Ufern / so nahe man gekont / gefahren. *Imprimis si distantissimum utriusq; regionis spatium addatur:* dann in der gantzen Schiffahrt haben sie zwey tausend vierhundert Meilen überschifft / und also alle Jahr achtzehundert Meilen fahren müssen / *juxta Calculum Bunting. in Itin. f.* 140.

§. 8. Alias *causas istius triennalis moræ* nec dare, nec, quas alij dant, simpliciter *approbare* possumus. *Alph. Tostatus* c.l. tres allegat. *Prima est, inquit, quia, quando Salomon mittebat in Tharsis* (seu Ophir: nam hæc habet pro duabus regionibus Orientis conterminis) *nautæ Salomonæi omnis generis merces in cõmutationem*

cum opibus Ophiriticis afferebant, quas nō minori, quam trium annorum spatio poterant colligere. Altera quia Mercatores Indici in Ophir non omni tempore comportaverant onera, sed saltem quovis triennio. Ut igitur onera venalia caperent, ibant de Triennio in triennium. Tertia concernit ipsos *nautas, qui domi uxores & liberos habebant, quos ita delinquere, & semper domo abesse non poterant. Ideoq; iis erat vacatio danda, ut, quod potuissent anno emetiri iter, quolibet triennio emetirentur.* Meditationes istæ *Tostati* sollicitam indicant diligentiam, sed ipsam rem non videntur sufficienter expedire. Namq;, quantum ad *primum*, nonne Salomon potuisset tot merces ad adventum classis colligere per integram suam ditionem, ut classis redux in excursu nullam pateretur moram? *Secundum* ipsa fertilitas & copia omnium rerum, imprimis au-

autem auri &argenti,quæ inOphir deprehenditur, refellit. *Tertium* quod ſpectat,nō video, cur navitis danda ſit *in triennium vacatio à claſſicis expeditionibus*,cum ipſorū ea fuerit opera,eaq; profeſſio,*non domi ſedere,ſed apud exteros negotiari, & cum facti fuerint reduces, novum meditari iter*,*uti iſtud* in noſtris quoq; videmus & animadvertimus navigantibus. Unica & principalis diuturnioris iſtius commorationis cauſa eſt, quam dedimus, *magna locorum diſtantia, & in navigando ſuperanda difficultas, quæ primis iſtis ſeculis eo major fuit, quo minor rei nauticæ fuit apparatus*

§. 9. Nec diffitendum eſt, quod erat in ἀντιθέσει, *annorum noſtrorum memoriâ tribus annis totum orbem eſſe circumnavigatum*.Nam ita ſcriptum & teſtificatum accepimus,*Ferdinādi Magellani navem*,*quæ VICTORIA*,

dictæ ex Moluccis per Promontor. Bonæ Spei in Hispaniam rediisse, postquam III. annos & 4. hebdomadas insumpsisset. Hæc prima omnium navium sine cõtroversia, circumnavigato orbe universo, de ipso oceano celeberrimũ triumphum reportavit, quod ait *Corn. Wytfliet in Augm. Ptolem. f.*41. Cum enim *Ferd. Magellanus*, incertum quâ morte, in *insula Matan*, & post eum *creatus Dux Joan Serranus in Subuth*, perijssent, *Job. Bastianus Cano Moluccas ingressus est, per Hæmisphæriũ Orientis, Seviliam anno* 1522. *d.* 8. *Septemb. cum septendecim superstitibus nautis, cum exijsset Anno* 1519. *Augusti* 10 *die*. Istius *Cani insigne* fuit *Globus Terrestris* cum hac epigraphe: *PRIMUS ME CIRCUMDEDISTI, à Carolo V donat⁹* Istũ insecutus est *Franc. Draco, Archipyrata orbis universi*, qui *anno* 1577. *d.* 13. *Dec. ex Anglia solvens* per *fretũ Magellanicũ ad Moluccas tendens d. III. Novembr.*

an-

anno 1580. redijt, insumptis *tribus annis, dēptis quinq́, septimanis & quinq́ diebus*. Post eum idē tentavit *Thomas Canudisch Anglus, qui anno* 1586. *d* 1. *Aug. solvit, & anno* 1588 9. *Sept. rediit, cōsumpto triennio,* 5. *hebdom & 4 dieb.* Post eos etiā *Olivarius à Nord, Batavus, qui an.* 1598 *d.* 2. *Julij excurrit, & anno* 1601. *d* 26. *Aug. cōsumptis tribus annis & 8 septimanis*, reversus est in patriā. vid *Corn. Wytfliet p.* 40. *seq & Fabron. p.* 2. *Geogr f.* 8. seqq. Pos hos primos totius orbis circumnavigabilis *Lustratores, & quasi Noachos aut HERCULES Europæos*, plures alij per eadem freta, & maria passim divagati sunt, ut nullum dubium supersit, quin hodie quoq; *triēnali spatio istud Antipodum iter expediri* possit. Sed quod vel olim expeditū, aut saltem tentatum sit, nulli credimus: Tanto minus, quod classem Salomonis tātum temporis tractū suæ expeditioni Ophiriticæ tribuere oportuit.

SECTIO III.

De TEMPORE NAVIGATIONIS CONTINUATÆ.

Summaria.

§. I.

§. 1.

CUm autem etiam *Tempus absolutæ Navigationis* circumſcripſerimus, ultimus *Temporis tractus* reſtat, qui eſt de *CONTINUATIONE Navigationis*, qui viciſſim in ſacris expreſſus non eſt: Credibile tamen eſt, *Expeditionem iſtam Marinam cum primo triennio feliciter* ceſſiſſet, poſtea nunquam eſſe intermiſſam, ſed ad *finem usq; regni & vitæ Salomonis continuatam*, unde tantus *auri argentiq; cumulus*, *ut eo* Hieroſol. quaſi inundarentur. Quod ſi itaq; à Termino iſto, quē ſuperius annotavimus, *XI ſcil* anno fuiſſet repetita, usq; ad Salom mortē, *novies, aut decies, præter* propter, reverſa fuiſſet.

§. 2. Iſtud ſaltem mirari ſubit, quare *Roboam heres regni & bonorum paternorum, marinum iſtum Reip. Judaïcæ nervum*, *NAVIGATIONEM* dico *OPHIRITICAM*, non

non continuaverit, cum optimè sciret, tantos ex ea reditus, tamq; splendida munera in suam ex India refundi regionē. Sed qui paululum penitius recoluerit, & introspexerit *statum regni Roboami turbulentissimum*, ille minus mirabitur. Namq; non solū *intestina & internecina* bella inter *domum Juda, & inter domū Israël*, sed etiā *Territoriorū distincta aut portio, aut interturbatio, cōsociationisq; Tyriæ disruptio, Roboamū* & alios ej⁹ successores impediverunt ab instituto. *Portus enim Ailath & Asiongaber, facta distractione Tribuū*, etsi adhuc essent sub *tributo Judaïco, Dominium tamen q.s. per cōniventiam ad Trans-Jordanitas Israëlitas* dilapsum est, ita ut quāvis *Idumæi usq; ad Joram manserint tributarii Regum Juda, tamen* (ut fieri solet inter hostes publicos) *ditiones istas de facto occuparunt Israëlitæ reliqui, sortiti istam terræ portionem cum*

Syris

Syris & Tyriis, ut circa Ailath ex sacris ostendebamus. Qua de causa *Jerobeam Tyrios* quoq; *à Rehabeami civilibus bellis distracti fœdere distraxit, & in suam compulit societatem, donec successu temporis tota negotiatio Indica Syrorum fieret.* Unde nec *commodus excurrendi, nec appellendi oportuna statio dabatur Roboamo*, ut vel sic totum istud *commercium nauticum Hierosol.* interciderit, imprimis cum *Dominus hanc felicitatem SALOMONI propriam voluisset.*

§. 3. Villalpandi ingeniosas Φερυλίδας, quas ille *de triennalis nēpè hujus navigationis repetitione & diversa redituum collatione habet*, silētio præterire non possum. Ita autem *l. II. p II. lib. V. c. 46.* scribit: *Salomonē, cū singulis annis, magnis sumptibus in tēplum, regiam, aulam, supellectilem & res regni conservandas opus haberet, quot annis novā adornasse classem, & in*

sin-

singulis tribus annis ternam, atque ita singulis tribus annis tres etiã exiisse classes, ut cum unaquæque trium annorum spatio indigeret, in itu & reditu, postquam primam classem post tres annos elapsos recepit, singulis seqq. annis nunquam deesset una alia classis, quæ iret, nunquã non alia, quæ auro & argento & rebus aliis pretiosis onusta rediret. Exemplo id declarat *Hispaniensium, Lusitanarum & Batavicarum classium*, quæ singulis annis emittuntur, & singulis annis redeunt, *non quidem semper ex iisdem navibus aut iisdem vectoribus constantes; ut, si una diutius emaneat, reliquæ interea singulis annis remeare, & opes Indicas apportare possint.*

§. 4. Cujus quidem sui εὑρήματος rationem *Villalpandus* ex diversa *allatorũ talentorũ* summa desumit. Cũ enim 1. *Reg. IX. 28* inveniret scriptã, *summam auri quadringentorũ viginti talen-*

talentorum; 2. *Paralip VIII.* 18 *quadringentorum & quinquaginta talentorũ*; & 1. *Reg. X.* 14 *sexcentorum sexaginta sex talentorum*; Inde cõjectari cœpit, *PRIMAM summã CCCCXX. talent. ex prima classe*; *SECUNDAM CCCCL talent. ex secunda classe, & TERTIAM DCLXVI talent. ex Tertia classe*, quæ & ipsa anno tertio â suo discessu, tertio etiam â reditu primæ classis redijt, venisse.

§. 5. Sed inventum hoc Villalpandinum *argutum potius, quam solidum est*. Namq; de diversa ista Talentorũ summa, res incerta est, *an ex classe, an ex tributis, donarijsve Salomoni* obtigerit. Et si paulo accuratius locus Paralipomeνων inspiciatur, δηλοῖ, quod *non ex classe Ophirana*, sed aliunde, nempe ex *Tributis Regni* venerit. Namq; *divitiæ Ophiranæ non annuæ sed triennes* erant. Atqui *pon-*

do

do 666. talentorum erant annui reditus non triennes E. *Pondo ista 666. talentorum non erant Divitiæ Ophiranæ.*

Maj. extat 1. Reg. X. 22. Min. 1. Reg. X. 14. & 2. Paral. IX. 13.

§. 6. Deinde etiam istud advertimus, quod istud *Tributum sexcentorum sexaginta sex Talentorum fuerit Ordinariũ, & statum*, quod ab omnibus Salomonis subditis, *Israëliticis* scil. & *aliis â Davide subjugatis vicinis populis* in recognitionem Dominii superioris solvebatur, & à *Thesaurariis Salomonis in ærarium regium* deferebatur. Namq; omnino certum est, quod omnes *istæ gentes, quæ Davidi tributariæ* fuerant, *sub onere Salomonis manserint, & tributa penderint, Chananæi* nimirum, *Moabitæ, Ammonitæ, Idumæi, Syri,* quod pluribus diducit *Tostatus in 2. Paral. IX.* q. 7. Ex quibus collecta tributorũ summa

ma

ma & addita ordinariis tributis regni Salomonæi excrevit ad 666. talenta.

§. 7. Quæ *quanta fuerit summa,* si ad *nostram reducatur monetam*, non injucundum est nosse. Simplicissimè autem reducitur ex resolutione τῆς כִּכָּר, quod, quando *de Metallis* adhibetur, *Talentũ* Latinis & Græcis significat, uti *Exod XXXVIII.* 25. 2. *Sam. V.* 8. 1. *Paral XXII* 14. 2. *Reg. V.* 23 1. *Paral XX.* 2. 2. *Reg. XXIII.* 33. videre est.

§ 8. Fuit autem כִּכָּר, ut ex etymo colligitur, *ejusmodi plana põderis species, & extensa instar placentæ*; quia in rebus naturalibus כִּכָּר *planitiem* significat, qualis in *agro Sodomorum inter montes* erat. Nam *moris erat Orientalibus, aurum & argentum rude, incertæ formæ ac magnitudinis in tortæ sive placentæ panis formam conflatum,* ad

ad opera deinde facienda, vel ad cudendas monetas in thesauris asservari, quod habet *Arias Montanus* in suo *Thubalcain f* 19. & conjicit ex *Jer. XXXVII.* 20. 1. *Sam. II.* 36 c. X 4. 1. *Paral. XVI.* 3. additq; *Ex quibus locis etiam magnitudo Cichar cognosci potest. Erat enim tantum panis, quantum satis esset viro aut mulieri ad cibum diurnum, præter obsonia & pulmenta.*

§ 9. Alii *magnitudinis* consideratione à כור *Cor* dictum volunt per geminationē כר, unde *Corus*, quæ cum maxima fuerit mensura in aridis, ita *in re nummaria etiā maximam* fuisse *Kiccar*. Non est *Talentum Una Marca auri*, ut quidam putant, *quia longe major quantitas est, quod patet ex candelabri ingenti apparatu Ex XXV.*& *XXXVII Ideò necesse erat Talentum majoris* esse quantitatis, forte plusquam viginti marcarum au-

auri, inquit Toſtatus ſub fin. q. 7. in 2. Paral IX.

§ 10 *Marcus Marinus in Arca Noë* quorundam ſententiam refert & probat, exiſtimantium vocem כִּכָּר *metalli pondus ſignificare, quod Latini Talentum vocant; deinde per metaphoram aſſumi ad indicandam tortam panis & terræ planitiem.* Quæ ſententia, ſi vera eſt, inde ortum habuiſſe cenſenda eſt, quod *certum ac definitum metalli pondus, ut nunc fit, in modum tortæ efformabatur, quod in infima parte planum, forma rotunda à lateribus in modum ſemi-cylindri in orbem ducti tota plane figura panis tortam repræſentabat,* quo frumentum, aut alia hujusmodi appenderentur.

§. 11. Clariſſ. *Andr. Rivetus Comm. in Exod XXV.* f. 1121 iſta omnia conciliaturus & comprehenſurus, ita ſtatuit, hanc *vocem primò* ſignificare *pla-*

planitiem seu planũ & depressum locum, convenire, dum כר *Car* pratum, ex quo videatur geminatũ: *Postea placentam seu tortam quasi panem pressum & planum; & tandem metallum in pressioris panis* formam conflatum, sive sit aurum sive argentum &c:

§ 12. In ista autem Monetæ reductione, disquirendũ esset, an *aliud Sacrum, aliud prophanũ?* aliud *majus,* aliud *dimidio minus? vulgare minus, sacrũ duplo majus?* item an aliud *Ebraïcũ,* aliud *Syriacum* fuerit? sed ea esto aliorum opera, qui in re Monetaria sunt exercitati. Legi interea poterunt *Villalpandus de Templo, & Rivetus in Exod. XXV.* quorum *ille negat, hic defendit* istam Talentorum divisionem.

§ 13 Istud tantum dico, *Sacrum* כִּכַּר *superavit septingentos siclos sacros.* Ratio, quia expresse scriptum est *Exod. XXXVIII.* quod

popu-

populus Israëliticus contulerit in donariis spontaneis *viginti novem.* כִּכָּרִים seu *talenta,* & (præterea) *septingentos & triginta siclos ad mensuram sanctuarii.* Si autem *Septingenti sicli constituissent unum Talentum,* numerus Talentorum unitate crevisset, reliquis supermanentibus siclis isti summæ additis. Porro *Sacrum Kikhar* etiam *superavit mille & septingentos siclos.* Causa hæc est, quia in eodem Exodi loco vers. 25. dicuntur data *Centum talẽta,* & (præterea) *mille septingenti & septuaginta quinque sicli ad mensuram sanctuarii.* Hinc facile adducor, ut credam cum *Aria Montano,* τοῦ Kikhar pondus fuisse *ferè mille & octingentorum siclorum* hoc est, *nongentarum unciarum,* eo potissimum fundamento, quod *Cambius in Ezech.* & *Levi Gersonides in lib.* 1. *Sam. c.* 17. scripserunt, *Tertiam partem* כִּכַּר *fuisse ferè siclos sexcentos, sive*

id

id ferrum esset, sive aurum, sive æs, sive quodcunq; aliud metallum. Idem præterea *Cambius in lib. 2. Sam. V.* ait, *Cickar auri esse sexcentos aureos* h. e. ut exponere placet, tantam auri massam, quantam *sexcenti sicli* conficiunt. Namq; hæc in pondere ferè *triplô vincent sexcentos argenti siclos, qui faciunt tertiam partem Kikar.* Hoc pondere fuit *aureum candelabrum in deserto,* Mose procurante, factum *Ex XXV. 28 & XXXVII. 24.* Et *juxta hanc ponderis rationem* etiam *Talenta omnia*, quorum in libb. Regum & Prophetarum fit mentio, definienda esse, *Arias Montanus* arbitratur.

§ 14. Sed *prophanum* tamen tanti ponderis nō fuisse videtur, uti neq; *Syriacū*; Nam 1. *Reg. XX* 39 in sponsione militis proponitur כִּכַּר *argenti* & 2. *Reg V.* 23 *Gehasi* Elisæi famulus in duabus crumenis deportavit *duo talenta argenti* per satellites *Syros.*

Ex

Ex quibus colligim⁹, *unum talentum ab uno viro citra molestiam deportari potuisse.* & 2. *Sam.* XII. 30. dicitur, quod *Corona regia* Ammonitæ Principis penderit auri talentum, quodq; eadem capiti Davidis fuerit imposita. *Nemo autem vel brevi tempore super caput admittet coronam, quæ centum viginti quinq; libras pēdat, pondus utiq; quod vix robustissimus Milo queat â terra sublevare.* Videtur itaq; ibi *Talentum prophanum, quod sexaginta librarum, aut Syriacum, quod viginti quinq; tantum librarum fuit,* esse intelligendum.

§. 15. Quicquid hujus rei sit, in eo communiter omnes conveniunt, quod *Talentum ultra prædictam summam sit extendēdum.* Hinc rectè quidem *Aben Esra & R. Salomon elevarūt pondus Talenti,* & æstimarunt *sexaginta minis sacris,* id est *vulgaribus centum & viginti,* Minam autem viginti

quinq; siclis ; Adeoq;, secundum eosdem, *Talentum* erit *Ter mille SICLORUM*: Siclus autem sanctuarij æstimatur altera pars argentei thaleri, cõtinens *quatuor Drachmas*. Cum igitur Talentum auri *æstimatur Ter mille siclis sacris, duo decies mille aureis Ungaricis* æquivalebit, sive *cẽtum viginti auri libris*. Cum autem *pondo auri* æstimatur *Centum aureis coronatis*, tale talentum fuerit *duodecies mille aureorum*. Et facta supputatione *Talentorum Sexcentorum sexaginta sex*, erit *summa aureorũ septies nongenties nonagies centenorum millium, & bis millium*, seu 7992000, Aureorum.

§. 16. *Ingens profectò redituum & tributorum summa*. Neq; id mirum esse debet, cum amplissimum Isr. regnum multum cõtribuere potuerit, & ut contribueret, Salomon ordi-

ordinaverit. Quo de onere post ejus mortem conqueruntur coram Roboamo: *Pater tuus aggravavit nostrum jugum: At tu alleva de servitute patris tui dura, & de jugo ejus gravi, quod imposuit nobis* 1. *Reg* XII. 4. Quod quamvis *Joh. de Pineda l. VII. c.* 13. *n* 12. rejiciat in *ultima Salomonis tempora, quibus muliebri avaritiæ & luxuriæ, immensis sumptibus in cultum idolorum conversis, deditus erat*, tamen nullus dubito cum *Tostato*, eadem quoq; ad *media regni tempora* deducere, cum *domum Domini, domum suã, & Mello, & muros Jerusalem, & Heser & Megiddo & Gazer condederet* 1. *Reg.* IX. 15. Cum utrumq; possit esse factum, ita tamen, ut *priora onera* libentius ferret populus, quia in *sacrum & publicum usum* vertebantur; Sed *posteriora* duritatis & severitatis tyrannicæ eum accusarent, quia & ipsa, crescente im-

pietate & profusione tantarum opum indies crescebant. Perditissimi *Caligulæ exactiones* ex ista *Salomonis injustitia* facile conjicere potest, qui in *Svetonii* C. 38. 40. & 41 scriptum legit, quod *exhaustus & egens ad rapinas animum converterit, vario & exquisitissimo calumniarum & auctionum & vectigalium genere: Vectigalia nova & inaudita exercuerit, nullo rerum ac hominum genere omisso, cui non tributi aliquid imponeret.*

§. 17. Sed præter ingentem istam *TRIBUTORUM* collectionem alios adhuc *acquirendi modos* habuit *Salomon*, qui tamen nihil turpitudinis primis temporibus continebant. Ita enim scriptum est 1. *Reg. IX* quod, excepta ista summa Talentorum, etiam *mercatores pretia, Satrapæ exteri munera* attulerint.

Ali-

Alius ergò acquiſitionis modus fuit *cenſus mercaturæ*, quem mercibus importatis & exportandis impoſuit; alia *donaria Legationum*, quæ ex longe diſſitis regionibꝰ veniebant, ad audiendam ejus ſapientiam; alius viciſſim ex *incertis reditibus* veniebat, v. g. ex ἱπποαγωγῇ & equorum Ægyptiacorum cambio; ex πελτοπωλίᾳ, quia & ſcuta vendentibus erat vectigal reddendum, ex *pharmaceutica*, quæ Arabicis & Indicis opibus locupletabatur, uti ex 1. *Reg.* X. & 2. *Paral.* IX. luculentum eſt. Prætérquam, quæ ἀγλαὰ δῶρα à *Regibus Arabiæ*, & *Satrapis terræ* offerebantur.

CAPUT VIII.

De MERCIBUS NAVIGATIONIS SALOMONÆÆ.

Summaria.

§. 1. *Merces Navig Salomonaæ.*
§. 2. *An omnes ex Ophir, an aliunde apportatæ?*
§. 3. *Omnes ex Ophir: nullæ ex Hispaniis.*
§. 4. *Urgetur Pineda cum tribus exceptionibus.*
§. 5. *Merces istas Hispania non fert.*
§ 6. *Conjectura certior est pro Ophira Indica.*

Ex-

Ἔκϑεσις.

§. 1.

CLASSIS, quò rariores & cariores apportat *merces*, eo & celebrior est, & pretiosior æstimatur. Quid ergo de *Salomonis* nostri *classe Ophirica* dicemus, cui nec *multitudine, nec caritate, nec pretiositate mercium Indicarum* ullæ aliæ sunt æqui parandæ, sed infinitis modis eidem postponendæ. Alia *navigia Pontica* vel solum portant *aurum*, vel *argenteas massas*, vel *pretiosa ligna*, vel [illegible] *colores aves*, & rara novi mundi animalia; Sed *Salomonis classis ea omnia simul attulit ex opulentissimis Orientis regionibus*. Quemadmodum *Annalium Regiorum Conditores* commemorant *libro* 1. *c.X. v* 22. *Classis Regis ex Ophir veniēs deferebat inde aurum, & argentum, & dentes elephantorum & simias, & pavos, v.* 11. *ligna Almugim multa valde, & lapidem pretiosum, &*

Chronicorum lib. 2. cap IX, 10. Servi Hiram cum servis Salomonis afferebant aurum, & ligna Algumim, & gemmas pretiosissimas De quibus lignis fecit Rex מְסִלּוֹת *elevationes in domo Domini, & Regis, citharasq; & psalteria cantoribus. Nunquam visa sunt in terra Juda ligna talia*, quod mox vers. 21. recurrit.

§. 2. Veruntamen circa hanc *mercium Indicarum* expositionem ante omnia debemus esse certi, an *istæ merces omnes venerint ex OPHIR, an verò ex aliis etiam regionibus* illatæ? Nam multos hîc videmus nobis adversari magnæ auctoritatis viros, quorum in sacris literis interpretandis non exiguus honor est. *Villalpandus T. 2. p. II. l V. d. 3. c. 46. Malvenda l. III. c 22. Joh. de Pineda Salom. prævio l. IV. c. XVII n. 1.* observant, *alias ex Ophir, alias ex Tharsis* esse allatas merces. *Ex Ophir*

au-

aurum, ligna Thyina (seu Ebenos) & gemmas pretiosas: Ex *Tharsis* verò *aurum, argentum, dentes Elephantorum, simias & pavos.* Idq; ex Scriptura hausisse videri volũt. Nam *priorum,* 1. *Reg. X,11.* & 2. *Paral. IX,1.* fit mentio, ubi solum modo Ophir nominatur; *posteriorum* autem 1. *Reg X,22.* 2. *Paral. IX,* 21. ubi *Tharsis non autem Ophir expressè* ponitur. Quare (subdit *Pineda*) *corrigendi sunt omnino, qui rem utramq; confundunt, atq; utriusq; regionis merces permiscent: Licet enim aurum commune fuerit Tharsis & Ophir, at argentum peculiariter tribuitur Tharsis, & præterea simiæ, & pavi, & dentes Elephantorum; peculiariter verò Ophir gemmæ & ligna.*

§ 3. Sed πρῶτον ψεῦδος hujus controversiæ in eo hæret, quòd vocem *Tharsisch* accipiant, ut nomen *proprium,* cùm tamen sit *appellativum:* Non *significans certam vel*

provinciam vel continentem ripaticam, sed ipsum mare, atq; Oceanũ, uti superius Cap: IV. ſ. 2. adduxim⁹. Ex hoc itaq; præſidio dejectis, *alterum* hoc munimentum eſt opponendum, quod ineptiſſimum Salomonis ſapientiſſimi fuiſſet inſtitutum, ex *Tharſchiſch* (h. e. ſecundum iſtos autores) ex *Tarteſſi Bætica ſeu regno Hiſpanico* petere *aurum & argentum*, in quo parum auri naſcatur, *dentes Elephantorum*, in quâ nulli vel Elephanti videantur, vel *ebora effodiantur*, *ſimias & pavos*, quorum ibi nulla vola eſt aut veſtigium, petere; *Petere* autem, *navigatione ex Mari Rubro* ſolvente, cum in Mari *Mediterraneo*, non duplo, triplo, aut quadruplo, ſed millecuplo facilius propius, & citius potuiſſet expediri. Facilius ij ſe expedirent, qui *duplicem navigationem*, *aliam in Ophir*, & *viciſſim aliam ab Ophiritica prorſus* *diſtin-*

distinctam in Tarsisch vela dirigentem excogitant, si modo cætera bene sese haberent. At præterquam, quod *navigationem istam in Mari Mediterraneo, quam Tartessiacam vocare liceat*, nullo documento probare possunt, hoc quoq; advertimus, quod illa ipsa, quæ *in Ophir* tenderit, classis, *iverit in Tharsis* h. e. in mari: quia per *medium aërem triremes cũ avibus transvolare, aut instar Architæ columbæ deferri* non potuerunt. Adeoq; nec *duplex fuit in Tharschisch & Ophir navigatio, nec divisæ ex Ophir & Tharschisch ad Salomonem descenderunt merces:* Nisi hanc propositionem ita velis exponere, quod *aliquæ merces ex Aurea Chersoneso petitæ*, aliæ ex *Tharsis h. e. mari sint haustæ, qualiter margaritas & aliquot grumas aureas argenteasq́;* ex Oceano vel *Persico* vel *Malabarico*, vel *Zeilano*, vel ex ipsis *Indiæ fluminibus*

captæ possent dici. Istud tamen ad ipsorum non quadrat institutum, qui aliam regionem ponunt ad regnum Portugalliæ, quam Tartessiacam vocitant.

§. 4. Nec dememini, quid hîc excipiat *Pineda*, scilicet, *quædam nō premenda nimium, ut quæ satis cognosci à nobis nequeant.* At ex *istis conditionibus priori argumento adductis tota navigationis hujus conditio & qualitas æstimanda.* Quib⁹ itaq; vel locis vel maribus eæ non conveniunt, in iis vel ad ea quoq; Salomon non est dicendus navigasse. Et, contra, quia *Orientali Ophiræ* omnes istæ conditiones insunt, eò fortius premenda & urgenda est contraria sententia. Ast, ait, *in Africa ad Æthiopiam, ut & in Insula Atlantica, quæ ad Herculis columnas erat, affatim Elephantorum sive palustrium, sive montanorum, sive etiam campestrium fuit. Ex quibus*

regio-

regionibus vicinis Tartessi potuerunt in Bæticam transportare. At, testor tuam fidem, *Pineda*, nonne felicius ex *Æthiopia*, imprimis ex *extremis Africæ*, *pedestri itinere Salomoni potuissent afferri per Ægyptũ in Judæam*, quam ex *Æthiopia* per *Nigritarum regionẽ*, per *Libyæ deserta*, *Nubianũ regnum & mediam Barbariam in Hispaniã*, & ex *Hispania demum mari in Judæam?* egregio certè sumptuum & itineris dispendio. Cõtra verò in *India copiæ Eboris major*, *& ejusdẽ diversitatis elephanti* reperiuntur, teste ipso *Philostrato* l. 2. c. 10. Cur igitur illinc non petijsset Salomon? Instat: Quod *si urgeas adhuc*, *ebur sumptum fuisse ex India ad Salomonem: quorsum nõ etiam ex Ophir & ex India cornua Monocerotis*, *Psittaci*, *& alia*, *quæ fert India*, *& ut rara ita etiam pretiosa* in Palæstina, ad Salomonem allata? Ex hac ratione *Hispania* non feret *ebora*, Nullus ego dubi-

dubito, quin & hæc & ista fuerint curioso Regi ex India missa, sed quod in sacris nõ recẽseantur, quis dabit rationẽ, quã quod Spiritui S. plura connumerare non placuerit? E. Nominato uno cætera similia possunt subintelligi, & includi. Pari jure ego quærerem, cur non recenseantur *ex Tartessi seu Hispania adducta ad Salomonem vina, uvæ passæ, sacchara, aliaq́ in Hispaniis sua sponte nascentia?*

§. 5. Tandem excutiat suam conscientiam *Pineda*, annon, si *omnes istæ merces in India* paratissimæ sint, in Hispaniis verò, aut alijs *Occidentalioribus Insulis* aut regionibus non inveniantur, tutius ex *India quam Hispania* arcessantur? Imprimis cum *aurum ex utraq́* (loquor de Tharsis hypotheticè) *regione allatũ* dicatur. Excipit quidem iterum Pineda, nõ propterea ex eo idoneum fieri argumentum, *non provenire in Ophir argentum, dentes Elephantorum, pavos*

& simias, aut è contrario non provenire in Tharsis gemmas atq; ligna; sed id tã-tum effici certa conjectura, *aurum optimum utrinq; afferri, & peculiariter majori copia gemmas atq; ligna pretiosa ex Ophir, quàm ex Tharsis; rursum è Tharsis referri magnã argẽti vim, ebur, simias & pavos.* At quomodo certa conjectura hoc efficietur, *cum merces*, quæ Tharschischæ assignantur, *Hispania Betica* non habeat, & cõtra *eas omnes Aurea Chersonesus* cõtineat?

§. 6. Nos potius hinc certa conjectura efficimus, omnes & singulas merces ex nominatissima *Indiæ Ophira* venisse, nullatenus vel *ex Hispanica Tartessi*, vel alia qũapiã *maris Mediterranei, aut Oceani Atlãtici Insula.* Ut autẽ has merces ordine videamus. 1. *MINERALIA, AURũ, ARGENTũ & GEMMAS.* 2. *LIGNA, EBENA.* 3. *ANIMALIA, ELEPHANTOS, SIMIAS, PAVONES & PSITTACOS,* discutiemus,

SE-

SECTIO I.
De
AURO OPHIR.

Summaria.

§ 1. זהב auri nomen generale.
§. 2. Auro rudi & elaborato tribuitur.
§. 3. A colore fulvo nomen habet.
§. 4. Varia auri nomina Ebr. ab accidentibus petita.
§. 5. Auri Lat. etymon: aura.
§. 6. Aurarij Fautores.
§. 7. Aurarij fabri. Auraria officina. Crå-ceti voraces. Negotiū aurariū Plauti.
§. 8. Aurum Ophir est optimum.
§ 9. Aurum fluviatile, canaliense, effossum, & excoctum.
§. 10. Aurū nautæ Sal. ex permutatione (ceperunt.
§. 11. Bomferri fides subleſta de auri fodinis Salomonis Peguensibus.
§. 12. Magna auri copia in Ophir.
§ 13. Aureum Ophira solum: aurei montes: gryphi & Dracones vigiles; fabulosa omnia.

ἔκθεσις.

§. I.

INter *Mineralia* seu *Metalla in specie dicta*, primo loco ponendum est *AURUM*, quod & pretio & usu præstat. Istud autem in sacro textu זָהָב appellatur, quod unde dicatur & quale fuerit, operæ pretium est adducere. Nomen hoc radix ipsa est & promiscuè de *quocunq; cujusvis regionis auro* usurpatur, utpote Gen. II, 12. *de auro terræ Chavilath Job. XXXI, 24. de auro Uzano Esth. IV. 11. de auro Persico, Ps. LXXII, 15. de auro Sabæo, Exod. XII, 35. de auro Ægypti, Gen. XIII, 2. de auro Chaldæo: de auro Rudi, Zach XIII, 9. per caminum ductili, Prov. XVII, 3 de signatis aureis nummis*, 2. *Reg. XXI*, 4 Es. XLVI, 6. Ps: CXVIII, 72 2. Reg. V, 5. Ex quibus ego locis id colligere possum, *nomen* זָהָב *generalius, omni auro conveniens esse, ex quocunq;* etiam loco

loco, aut cujusq; dignitatis & valoris sit, sive coctum, sive incoctum, sive rude, sive præparatum, sive signatum, sive tale non sit.

§. 2 Nam quod *Joh. Avenarius* in *Dictionario Hebr*: ait, eo nomine significari *tātum aurū infectum & rude*, quod nondum elaboratum est; id non est perpetuum. Nam sæpissimè etiam de *rebus jam elaboratis, & aurifabrorum cura perfectis* dicitur, quoties de utensilibus templi aureis, & alijs vasis & instrumentis usurpatur. Gen. XIII, 2. Cap: XXII, 22. 35. 53. Exod. XXV, 11, 24, 26, 29, 37, &c. 2. Paral. IX, 18, 20. C. XII, 9. 2. Paral. IV, 19. 21. 22.

§. 3. Idem *Avenarius* citato loco Ebræam vocem זָהָב derivare videtur ex זוב fluxit, quia *aurum conflatum* fluere soleat, & fortassis cognationē istam in Participio זָב & זָהָב quærit Sed nec hoc mihi probatur.

Neq;

Neq; ſtatim quælibet μετάθεσις literarum genuinum ſenſum eruere valet. Rectius ij mihi videntur ſtatuere, qui cognata vocabula faciunt זהב & צהב, utpote quorum literæ ז & צ ſunt literæ ejusdem organi, adeoq; facilè inter ſe permutabiles, ut fit in עלז & עלץ. Significat autem צהוב idem, quod *fulvus*, ſeu *luteus*. *Lev.* XIII, 30, 32. *Eſdr.* VIII, 27. diciturq; tam de *capillo flavo*, *quàm de ære fulgenti*. Ad quod etiam proximè accedit nomen צהר ſeu צֹהַר *lumen*, *ſplendor*, qui & ipſe auro *ineſt*, ex Gen. VI, 16. Dan. XII, 5. Ez. VIII, 2. Ita ut צהב hoc ſit *nomē auri à colore illud deſcribens flaveſcente*; qua de cauſa eadem vox etiam de *poculo & vino quaſi aureſcente* adhibetur. Jerem. LI, 7. כּוֹס־זָהָב *calix auri*, id eſt, *calix propter vinum aureſcens quaſi fulgens & radians*. Conf. c. *XXV*, 15. Item de

de *Oleo Zach. IV*, 12 Itẽ de *Luce aurea & perquam serena* Job: *XXXVII*, 21.

§ 4. Diximus זהב esse *auri nomen, à nativo ejus colore* sic dictum: sicut alia omnia ab alijs accidentibus desumuntur. Nam observante *Buxtorffio & Drusio l. 4. Obs. c.* 15. Thalmudistæ *septẽ* genera auri numerant in *Joma fol.* 44. *Primum* est generale זָהָב. Secundum est זָהָב טוֹב *aurum bonum*. Gen. II, 12. quod distinctum ab auro vulgari. *Tertium* זָהָב אוֹפִיר *aurum Ophir*. Quartum זָהָב מוּפָּז 1. *Reg. X*, 18. à loco scil. dictũ, quod supra etiam attigimus. *Quintum* זָהָב שָׁחוּט 2. *Paral. IX*, 15. *aurum scil. ductile & malleatũ*, quod præ bonitate diduci potest etiã in fila. Sextũ זָהָב סָגוּר 1. *Reg. VI*, 20. *inclusum* sc. *aurũ*, quod præ bonitate & pretiositate fideliter asservatur. *Septimum* זָהָב פַּרְוַיִם

aurum

aurum Parvajim 2. *Paral.III,6.* eo sic dictum, quod sit simile לְדַם הַפָּרִים *sanguini juvencorum*. Quibus adhuc alia quoq; genera addi possunt. *Octavum* nimirum כֶּתֶם *Es. XIII*, 12. *Cant. V*, 11. quod insignẽ & purgatissimam massam auri notat, quibus facile & eleganter alia inaurari possunt. *Nonum* חָרוּץ *Prov: VIII,16.* *aurum* scil. *excisum*, seu *ex fossis exhaustum*, ex Radice חָרַץ præcidit, quod quasi tribula effoditur & exscinditur. *Decimum* בֶּצֶר *aurum lectissimum*, quasi ab igne munitum aut quod sit hominis munimentũ. *Job. XXII*, 24. quod quanquam à Pineda minime deinceps numerari velit in aurea supellectile, ut potes quod à צור coarctavit seu tribulavit, descendere vult; potior tamen est ex Radice בצר derivatio. Quẽadmodũ ergo alia nomina aurum

ab alijs & alijs accidentibus denominant, ita nomen זהב à *colore* illud deſcribit.

§ 5 Quemadmodum quoq; eadem ratio παρωνυμίας in latino vocabulo *AURUM* latitare videtur, utpote, quod non exiguæ auctoritatis viri ex Eb. אור deducũt, eò quod ad *flammantem ignis colorem* proximè accedat. Sicuti nervosè *Joach. Camerarius* in Decuria V. probl 4. illud tetigit: *Auri quæ Origo, quod ad nomen attinet? An neq; ab AURA, quæ ſplendorem quaſi purus aër notet*, nomen illud ductum? *Neq; à neſcio quo inventore Aurio?* (quod *Hippocrates* docuit *lib: de Rom. vocibus ex Græc.* traductis) *Neq; à verbo Græco* τῆς ὥρας, *ut ſpecies eximia ſignificetur.* (à Gr: ὡρεῖν à cuſtodiendo, *Feſtus & Plinius* derivant, quod ab avaro fideliter cuſtodiatur, qui congeſtis

gestis undiq; saccis indormit in hians & tanquam parcere sacris cogitur) *neq; ab Avertendo, quod pervertat hujus cupiditas animos: sed ab externo verbo* אור, *quo constat ignem appellari?* Unde fieri *potest, ut & Orus sit factus. Igneum autem esse nitorem auri, & soli illud veluti consecrari constat. Ab auro vero sine dubio Aurora deducitur.* Martinius autem ab *aveo* mavult, *auri quod homines admodum avidi* sint, illud instar Numinis amplexantes, ut recte Poëta:

Itum est in viscera terræ:
Quasq; recondiderat, stygiisq; admoverat undis.
Effodiuntur opes irritamẽta malorũ.

Isidorus tamen *l. XVI. Orig. cap 17.* scripsit: *Aurum potius ab aurâ esse id est* a *splendore, quod repercusso aere plus fulgeat,* quo de Virgilius:

Discolor unde auri per ramos aura refulsit.

Quor-

Quorſum etiã reſpexiſſe arbitror *Horatium*, cum in 2. *Carm. Od* 8. puriſſimum *Juliæ Barines* oris nitorem auram, Einen glänzenden Huren-Spiegel/dixit:

Te ſuis matres metuunt juvencis
Te ſenes parci; miſeraq́ nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
AURA maritos.

Quanquã h. l. *Jac: Cruquius* etiam de *aucupio popularis favoris* exponat.

§. 6. Hinc *Aurariorum Fautorum* nomen quoq́; ortum eruditis videtur: utpote quorum *aura & favor, ſplendidos & honorabiles reddit* homines, qua de re *Nic. Perott.* in ſuo *Cornucop. f m.* 471. agit, & *Servius in Virgil. VI. Æn. Scal. l IV. Poët c* 16.

§ 7. Quanquam etiam non diffitendum ſit, nomen *Aurarii* ad χρυσοχοῶν ſeu *aurifabrorum officinas* ſpectare Hinc *aurifabri ipſi AURARII* & eorum *officinæ AURARIÆ* dicun-

dicuntur. Quorſum ſpectat, quod *Plinius l. VIII. N. Hiſt. c. LVII.* ex Theophraſto memorat de *Muribus Gyarenſibus, quòd in metallis aurariis* aurum, *in officinis ferrariis ferrum arroſerint, eaq́ʒ* metalla in eorum *alvis excisis inventa fuerint.* Quem locum integrum hic deſcribere nullus dubito, ob ſimilem ætate noſtrâ graſſantem murium majorum agreſtium ferociam. Nam *præterito anno, à CHRISTO nato milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo nono* tantam *CRICETORUM*, ſeu agreſtium iſtorum majorũ (quos Saxones noſtri **Hambſter** appellant, Ariſtoteles μύας ἀρουραίους, Geſnerus autem ἀρκτομύας quaſi dicas *urſinos mures à figurâ urſi,* quam in facie habent) in vicinia noſtra, in Magdeburgẽſium & finitimorum agris ruricolæ deprehenderunt voracitatem & inuſitatatam vaſtitatẽ, *ut nec frumẽtis,*

nec paleis, nec corrigiis ephippiorum, nec ullis dapibus inclusis pepercerint, &, quod horrendum est dictu, dormientium quoq; soleas arrodere, & vivorum corpora tentare sint ausi. Ita autē Plinius habet citato loco: Eo in genere (scil. semiferorum) multi & hos incolas domuum posuere mures, haud spernendum in ostentis etiam publicis animal. Arrosis Lavinij clypeis argenteis, Marsicum portendêre bellum: Carboni Imperatori apud Clusium fasciis, quibus in calceatu utebatur, exitium. Plura eorum genera in Cyrenaica regione, alij lata frōte, alij acuta, alij herinaceorum genere pangentibus pilis. Theophrastus autor est, in Gyaro insula, cum incolas fugassent, ferrum quoq; rosisse, id quod & natura quadam ad chalybas facere in ferrariis officinis, AURARIIS quidem in metallis, ob hoc alvos eorum excidi, semperq; furtum id deprehendi. Tantam esse dulcedinem furandi! venisse

murem

murem CC. nummis Cassilinum Annibale obsidente, eumq́; qui vendiderat fame periisse, emptorem vixisse, annales tradunt. Carum hunc murem fuisse oportet, & tamen utilē suo emptori. Sed *AURARIIS* Plinii metallis *negotium* Plauti *aurarium* est subjiciendum, quod ille in *Bacchide Act.* 2. *sc.* 2. habet, artificiumq́; istud intelligit, aut machinam, *qua herili filio aurum efficiebatur;* quod Plautus alibi in *commeatum argentarium proficisci*, & Terentius *curam argentariam* dixerat Geld-Mittel zur hand schaffen.

§ 8. Sed ut ex diverticulo nominali ad *Aurum Ophiriticū* redeamus, istud à *loco*, in quo effossum & ex quo ad Salomonem translatum est, id nominis habet, quem paulo accuratius inquisivimus & declaravimus supra, ubi eum in *India extra Gangē* posuimꝰ. c. V. s. 1 § 1. & s. 5. § 15.

Fuit autem istud *aurum optimi generis*; cujus pretiositas non solum Salomonem allectavit, sed etiam *Spiritus S. in sacris* Bibliis, quando vult *probatissimum Orientis aurum* laudare, aurum *Ophir vocitat*, uti est. 2. *Paralip. IX*, 10. *Job. XXVIII*, 16. Es. XIII, 12. 1. Reg X. 11. Imprimis autem huc spectat locus Gen: II, 11. & 12. *Phison circumfluit circa Chavilah, & ibi est aurum. Et aurum terræ illius est* טוב *bonum i. e. optimum*. In quo loco *Terra Chavilah*, quæ est *India intra Gangem*, æque ac ea, quæ est *extra Gangem auri feracissima* perhibetur, idq; ideo, quia *Ganges* secum vehit *grumas aureas, quæ ab utroq; littore Gangis in India utraq; colliguntur*, uti clarum fit testimonio *Plinij l. XXXIII. c.* 4. Aurum *invenitur in fluminum ramentis, ut in Tago Hispaniæ, Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Asiæ, Gange Indiæ*, conf. *Diodorus*

Siculus l. 11. *Bibl. Histor. f. m.* 121. & *Strabo l. XV.* Geogr. οἱ ποταμοὶ καταφέρȣσιν ψῆγμα χρυσȣ̃, ϗ ἀπ' αὐτȣ̃ φόρος ἀπάγοιτο τῷ βασιλεῖ.

§ 9. Cæterum *formam Auri Ophiritici externam* delineare majoris operæ est, eo quod nihil istius rei ex sacris aut profanis habeamus scriptoribus. Plinius libro & cap: citato facit *tria genera auri*. 1. *quod in fluminum ramentis invenitur*. 2. *quod ex puteorum scrobibus effoditur* 3 *quod in ruina montium*. *Primũ est fluviatile*, secundum *canalitium* seu *canaliense*, & tertium *effossum* vocatur. Sed præter istos modos etiam solet *per lebos & ignes coqui*, & in certas *massas aut plateas* (quas vocat) disponi, quemadmodum hodienum ex *Cuba, Hispaniola, Peru, Castilia Aurea* nanciscuntur Hispani, & ex *India Lusitani & Batavi*. An autem vel *fluviatile aurũ* collegerint, an *canalitium*

aut effossum apportarint, aut an *consolidatū* & ab incolis permutatione acceptum detulerint, an verò prius in India depurgarint, & à scorijs decoxerint, nobis non constat.

§. 10. Omnium probabilissimum est, quod *aurum*, cujus magna in Indiâ ubertas, *ab incolis ex permutatione acceperint*, quemadmodū *Lusitani* sub primum suum adventum cum *Calechutanis, Peguēsibus*, &c fecerūt; Quorsum spectat ille ex Diodoro locus: Τούτου μὲν τοῦ γένους ἐπιπολάζοντος παρ' αὐτοῖς χαλκοῦ δὲ καὶ σιδήρου σπανίζοντος ἐπίσως ἀλλάττονται, ταῦτα τὰ φορτία πρὸς τοὺς ἐμπόρους. *Cum hoc genus* (*aurum*) *apud ipsos* (Minæos puta Gabanitas) *sit copiosum, æris autem & ferri magna raritas, ex æquo has merces cum mercatoribus permutant.*

§. 11.

§. 11. Istud enim non persuadeor, quod *Salomonis* auspicijs *novæ fodinæ* sint apertæ, ex quibus vel nautæ vel alij ad officinas damnati haurirent aurum, uti *Bomferrius Gallus* literis scriptis *ex Peguensium nescio quibus Annalibus fidem facere laborat.* Namq; tam faciles aut inepti *incolæ Indiarum* non fuissent, ut alijs peregrinis cum mandato regio eò missis tantam libertatem darent, effodiendi suos agros, montes, & mineras, & deportandi pretiosa suæ terræ munia: Neq; quæ fuisset opera metallifossorum, ea imponenda est nautis: Imprimis cum minore sollicitudine ex commercio commutatorio habere possent tantum, quantum ad oneranda sua navigia erat satis.

§. 12. Interim tamen hoc certum est, quod *India utraq;* & impri-

mis *Peguana, Malaca, Siana & Benjalana* multitudine quasi *auri* laborarint sua. Vid. *Isidor. l. XIV. Orig. c. 3. Diodor. Sic. l. 3. c. 10. & l. 5. Etesias Cnidius* in lib. *Indicor. apud Photium in Bibl. n. 66. 67. 69 seqq. Ælian. lib. IV. Hist. Anim. c. 27. Philostat. lib. 3. de Vita Apollonii, Mela, Plin. Solinus, Curtius, omnesq́ Indicarum Rerum scriptores.* Conferri quoq; possunt, quæ supra de Ophir diximus.

§. 13. Hinc ansam fabulandi accepisse Geographos priscos & neotericos quosdam priscorum vestigiis inhærentes reor, *SOLUM & fundũ hujus terræ AUREUM* fuisse. *Pomp. Mela* l. III. c. 7. *Plin. l. VI. c. 19. Isidor. l. XIV. c 3.* & 8. Imo & eò progressi sunt nugarum, ut integros *montes aureos* hic ponerent, quibus (ne statim cum montibus aureis scholasticorum & Metaphysico-

ſicorum in Non-Ens abirent) cuſtodes appoſuerunt *gryphos, urſos & leones, formicas, dracones*, quorum unguibus eruatur aurum, ſed minacibus oculis cuſtodiatur, ne à prætereuntibus ullatenus attingi, niſi in trāſitu, cum cuſtodes obdormiverint, aut neſcio quo fato avolaverint, poſſit; ut maximè illuſtres *Herodotus & Ariſteas Proconneſius ſcribunt. Plin. l XI c 31.* quæ mirum non eſt in fabuloſo ſeculo etiam recepiſſe *Gloſſatorem Ordinarium*, *Iſidorum, Alph. Toſtatum* in 1. *Reg. IX. q* 22. *f.* 121. alioſq; infinitos. Cum ipſe Plin. l X. c. 49. pro fabuloſis habeat: Arrian⁹ quoq; l. V Geſt. Alex. Magni & ex iis Joh. de Pineda in Job. f. 506. refutent: Iſtiq; Gryphi non in *India ſed in Scythia ſeptentrionali* quæri ſomniati olim fuerint. Quapropter *Franciſco de Tamara*, cū idem de ſerpentibus pervigilibus

qui *Adamãtes tueantur Indicos*, quiq; auferri inde non possint, nisi prius objectis carnibus certa quadam ratione præparatis, quibus vorandis dum serpentes occupentur, tuto Adamantes & alia pretiosa auferri, scripsisset, parũ fidei adhibet Garcias in lib. 1. Arom Exotic. c. 47. sed pro inepto commento habet.

SECTIO II.

De ARGENTO OPHIR.

Summaria.

§. 1. *Argentum Eb.* כסף *est desiderabile & qs. Cornu Amalthææ.*

§. 2. *Notat signatum & nondum signatum argent. Multum Argenti in Ophir. Argyre.*

§. 3. *Ex ea magnæ Salom. divitiæ.*

§. 4. *Salom. opulentia an injustitia, ac luxuria interpretanda?*

§. 5.

§. 5. Est ex DEI dono, & liberaliter distributa.

§. 6. Magnæ regiæ opes.

§. 7. Superantes aliorum Regum opera aurea & argentea.

§. 8. Comparatio eorum cum Sycomoris ex 2. Paral. IX. Quid Sycomorus?

§. 9. Cui opponuntur Cedri. Cedrorum proceritas, crassities & natale solum.

§. 10 Cedrelate, Cedrides, Cedria.

§. 11 Compar. opum Salom. cum plumbo & stanno Syr. 47. An κασσίτερον sit aurichalcum? retunditur vulgatus, & Pineda.

§. 12. Ratio Comparationis in Syrac.

Ἔκθεσις.

§. I.

ALTERA *mercium Salomonæarum* fuit *ARGENTUM* quod & ipsum ex censu *Metallorum* est, & juxta *aurum* præstantissimum. In textu sacro appellatur כֶּסֶף quod

ex R. כסף appetivit, est, quasi *metallum aliquod desiderabile & expetibile* dicas, eò quod non minus *argentum quàm aurum* sitire hominum genus soleat & appetere. Rectè *Philemon* apud *Stobæum Serm. LXXXIX.*

Τὸ τῆς Ἀμαλθαίας δοκεῖς εἶναι κέρας
Οἷον γράφουσιν οἱ γραφεῖς κέρας βοός;
Ἀργύριόν ἐστι. τοῦτ' ἐὰν ἔχεις, λέγε
Πρὸς τοῦτ' εἰ βούλει πάντα σοι γενήσεται
Φίλοι, βοηθοὶ, μάρτυρες συνοικίαι. (ται

An cornu Amalthææ fuisse existimas
Ut pingitur pictoribus cornu bovis?
Argentũ erat: quod possidere si queas,
Mox cũcta præstò nutũ fuerint ad tuũ,
Testes, Amici, socij, itemq; prædia.

§. 2. Hebræa autem vox כֶּסֶף notat quodcunq; *Argentum sive signatum sit, sive signatum non sit*, quodcunq; in thesauro reponi solet. Ita *de signato* seu *nummis argenteis* capitur Gen. XVII, 13. & 23. Lev. V, 15.

de

de *non signato* Ef. II, 7. 1. Reg. X, 21. *quod in thesauro recōditur* Deut VIII, 13. Prov. II, 3. & *pro quavis pecunia*, Gen. XXIII, 9. XLII, 23. & alibi passim. Quæ autē superius de *figura & permutatione Auri* diximus ea etiam de *ARGENTO* hoc loco sunt subintelligenda. Eorum enim metallorum in hac negotiatione par fuit ratio. Certissimum enim est, quod *Ophira nostra tam argēto quàm auro fuerit opulentissima*, sicuti ea de causa peculiariter hic à Commentatoribus sacris reponi assolet *Argyre seu Argentarea insula*, quæ cum *CHRYSE* opulentiâ quasi abundavit. Eane fuerit *Taprobanæ metropolis*, ut vult Ortelius, an verò alia quædā ad *Ostium Gangis* sita insula, quod *placet Plinio & Solino*, nihil hic juvat decidere. Sufficit *Argenti plenam fuisse Ophiram*, ex qua in Hierosolymitanā aulam & urbem tātam

effu-

effudit copiam Salomon, ut tanta *esset argẽti copia quanta erat lapidum.* 1. *Reg. X*, 27. *quanta erat plumbi. Eccl. XLVII*, 20.

§. 3. Ista in *libris Regum & Paralip. verba* quoties perlego, soleo cum stupore *Salomonis divitias & abundantiam* omnium rerum revolvere. *Præbuit seu posuit Rex argentum & aurum in Jerusalem quasi lapides, & tantam copiam Cedrorum, quanta est Sycomororum, quæ gignuntur in campestribus*, quod 2. *Paral IX*, 27. repetitur. Quanquam facile Interpretibus largiar, his in verbis ὑπερβολὴν esse ad amplificandam Salomonis magnificentiam adhibitã, diffitendum tamen non est, maximam & ὑπερεκβάλλουσαν auri, argentiq; copiam indigitari, ita ut aurum in aliquo pretio, argentum in nullo esset, quod expresse extat 1. *Reg. X*, 21.

§. 4. *Genebrardus in Chronol. & Malvenda l. 9. de AntiChristo* iniqui sunt Salomonis censores, cum *iste* eam interpretetur *luxuriam*, *hic* verò *injustitiam*. Quòd Salomon, cum esset magnificus & sumptuosus, nihili fecerit *aurum & argentum*, quod reliquis ejus subditis fuisset charissimũ, ut quos in tanto omnium rerum affluxu & largitionibus expilabat, & tributis acerbis onerabat, ut suæ profusioni satisfaceret. Imò ex eodem puncto *Malv.* non veretur, eum cum *AntiChristo* conferre, qui, cum *immensis opibus sit abundaturus*, *alios tamen*, *Christianos imprimis*, *emuncturus est* crudelissimè, ideo, quia *ut Nero nec largiendi nec absumendi modum tenebit* (*Svet. in Ner.* c. 30.)

§. 5. Veruntamen hæc *Salomonis opulẽtia ex DEI DONO* nõ ex *iniquis expilationibus subditorum* redũdabat.

Et

Et quanquã in tanto affluxu multa per abusum aulicorum deperire potuerint, tamen splendorem regium & benedictionẽ DEI ostendere in tanto tanti regni flore & majestate quid prohibuerit, non video. Neq; *iniquæ exactiones primis imperii annis, sed demum ad senium & stultam idolomaniam vergente Salomone* invaluêre; tantum abest, ut illæ Salomonis luxum adjuverint, ut potius ex abundantiâ aulicâ cives quoq; Hierosolymitani ditescerent. Nãq; in *Jerusalem* tantas divitias posuisse dicitur, non in regia sua. Et ἐμφατικωτέρως adhibitum est verbum וַיִּתֵּן & *præbuit seu dedit* dispertivit liberalissimè scil. inter subditos suos Hierosolymitanos, quod nos vocamus das Geld unter die Leute bringen. Hinc est quod *Petrus Comestor in* 1 *Reg.* 25. refert, quod tempore Salomonis *plurima sedilia*

in

in Jeruſalem in foribus ædium argentea, & *Joſeph. l. VIII. c. 2 quod Regis & gentis fortunæ ampliſſimæ fuerint, atq; adeò in commerciis* (nimir. privatorum hominum) *nullum argento fuerit pretium*.

§. 6. Hinc præter *aureum*, *argenteum* & *æreum apparatum omnium vaſorum* & *inſtrumentorum in templo Domini*, ſplendidiſſima & auro, argentoq; paſſim intertexta *domus è ſaltu Libani pro Reginâ formata*, hinc tanta *pro aulicis palatia* & *laquearia* confecta, hinc tanta auri *in clypeos tanta in peltas*, *tanta in ſolium regium*, tanta *in tribunal*, tanta *in œnopoteria* & *cyathos*, tanta in omnia *vaſa regiæ domus* collata auri ſumma, vilipendium argenti fecerunt. Ne quid dicam de *apparatu armorũ*, *curruum*, *equorum*, *ephippiorum aureo* & *argenteo*, quorum omnium non obſcura veſtigia in ſacris extant. Ex quibus omni-

omnibus facilè colligitur, *immensas & prorsus stupendas fuisse Salomonis divitias*, ut quē DEUS supra omnes mortales & Reges opulentissimum effecit, uti ipse divino oraculo edoctus fuerat: *Divitias & substantiam & gloriam dabo tibi, ita, ut nullus in Regibus nec ante te nec post te tibi fuerit similis*, 2. *Paral: l*, 22.

§. 7. Eant nunc aliarum *Regiarum ebuccinatores, & gloriam divitiarum* invideant *Hierosolymitano Principi*. Eat *Strabo* & decantet *Tuditanorū Bæticorū argentea præsepia*, seu *lacunaria à Chartaginēsibus reperta & direpta. l. 3.* Eat *Statius* & *aurea* sui seculi *atria* decantet l. 1. Thebaidos:

Et nondum crasso laquearia fulva metallo (*tebant*
Montibus, aut altè Grajis effulta nitAtria.

Eat M. *Annæus Lucan⁹ l. 8. de B. Civ.* & *aureas trabes palatii Cleopatræ* efferat:

Ipse

Ipse locus templi, quod vix corruptior ætas
(Eta ferebant
Exstruet, instar erat: laqueataq; te-
Divitias, crassumq; trabes abscondeδ
rat aurum, &c.

Eat *Plinius*, & *l.* 33. *c.* 3. *inaurata laquearia, cameras, & parietes auro argentoq; imbutos civium Romanorum,* ebuccinet; *auream Neronis domum, aurea Pompeji theatra* prædicet. Eat *Athenæus* & *lib.* 12. *arma argentea & equorum aureos frænos militum, Alexandri Magni* commemoret. Eat *Juvenalis*, decantet suorum *trullas aureas.* Satyr. 3. II.

Si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.

Eat *Galvus Orator* & queratur *vasa coquinaria ex argento* fieri. Eant, qui *lectos mulierum, & balnea*, qui *lances*, qui *peltas*, qui *statuas ex argēto* factas commemorant. Eorum enim omnium longè majorem copiam in splen-

ſplendidiſſimo Salomonis ornatu invenient. *In qua unquam gente aut urbe* (cui iſta metalla non ſpontè enaſcuntur) *tanta argenti copia fuit, quanta eſt Sycomororum, quam in gente Salomonis? Quis unquam procerum tantas ex auro & argento opes collegit, quantas ſtanni & plumbi, quod de Salomone deprædicat Syracides?*

§. 8. Antequam hinc diſcedamus, ex utroq; loco *viliſſimæ iſtæ res*, cum quibus confertur *Salomonis divitiarum multitudo*, ſunt excutiendæ. Namq; in *Paralipom. Sycomororũ* in *Eccleſiaſtico plumbi & Aurichalci* fit mentio. *SYCOMORI* in textu Ebræo vocantur שִׁקְמִים in *Græco* συκομοραίαι *Luc. XIX, 4.* & *Συκάμινοι Luc: XVII, 6.* alias Feygen-Maulbeer-Baum: ab *Ulpiano Morus Ægyptiaca, Luth.* Maulbeer-Baum ubiq; vertit. Erat *arbor uſitata & vulgaris in Judæa & paſſim enaſcens,*

im-

imprimis in *pascuis Thecuensibus*, uti ex *Amos VII*, 14. & ut apud nos *tiliæ* aut *platani ad ædium ostia pro umbra foliorum capienda* plantantur, uti ex *Lucæ XIX*, 4. colligere est. Imo & pro *ædificiis plebejorum* tanquam materia vilis adhibebatur, *parum ad firmitatem & speciem idonea, usitata tamen, quia exiguo parabatur impendio*. Sane *Sycomororum* vilem esse materiam, *cedrorum vero speciosam & nobilem ex Es: IX*, 10. habemus, qui materiæ deformi & futili firmam & speciosam opponit. *Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus, Sycomoros succiderunt*, sed Cedros immutabimus. Quasi dicant homines superbi & procaces, *si lateritium opus ex latere* nempe crudo, *aut inundatio diluat, aut hostilis catapulta discutiat, pro latere crudo secta atq; quadrata saxa reponemus, & si domus ex fragili viliq; sycomoro ædifi-*

cata

cata ceciderit, è cedrina reficiemus materia. Conf. prolixè commentantem M. *Mart. Mylium in Horto Philos. c. 6.*

§ 9. *SYCOMORIS* opponuntur *CEDRI* tanquam pretiosissimum arboris genus, quod non solum manifestum fit ex *Es: IX,* 10. Sed etiam ex 2. *Paral. IX,* 27. Hinc non solùm utilissima, sed etiam excellentissima inter Arbores prædicatur, *Cant. V,* 15. *Ps. XC,* 11. Ea de causa *Salomon de ea quoq; dicitur philosophatus*, quemadmodum scriptum est, 1. *Reg. IV,* 33 Et locutus *est super arboribus à Cedro, quæ est in Libano, usq; ad Hissopum, quæ egreditur è pariete,* i. e. à summa & pretiosissima usq; ad minimam & vilissimam. Ebr. dicitur אֲרָזִים à sing. m. אֶרֶז quod videtur magnam habere cognationem cum ℞. אָזַר *cinxit, accinxit,* eò

quod

quod *Cedri idoneæ erant ad cingenda latera aut parietes ædium* 1. *Reg. VI*, 9, 10, 15, 16. *it: c. VII*, 2, 3. *C. IX*, 16. & cum Rx. רָזָה *macilentus & tenuis fuit*, ad commendandum *Cedrorum proceritatem & gracilitatem succinctam*, *Ps. XCII*, 13. *Amos II*, 9. *Es. XXXVII*, 24. Hinc est quod refert *Plinius l. XIII*, *c.* 5. *Cedros in Cypro nasci maximas*, *longitudinem centum triginta pedum*, *crassitudine autem ad quintũ hominum complexum*. Easdem *cariem non sentire*, ideoq; *splendidis ædificiis extruendis* adhibitas fuisse, colligitur non tantum è *Templi Hierosolymitani*, *& Regiæ Salomoneæ tabulaturis Cedrinis*, sed etiam *ex cedrinis Ninevitarum operibus Soph. II*, 14. & *ex cælaturis & pagmentis Jojakimi Cedrinis*. Jer. *XXXII*. 15, 23. Earum magna copia est in *Africa*, & *Syria*, sed nullibi tamen major, quàm in *Libano*, *monte Phœniciæ nobili*, quod est in

Ps.

Pſ XXIX, 5. 1 *Reg. V*, 8. & confirmat *Plinius l. XVI. c* 39. & *Dioſc. l.* 1. *c* 106 aliiq́; Petrus *Bellonius lib. de Neglectâ Cultura Stirp. c. XVI.* teſtatur, quòd *Taurus mons Aſiæ multis Cedris* abundet, ſimilibus iis, quæ *in Libano proveniunt, quarum quantam cuperent Europæi ſeminum quantitatem habere poſſent, viliſſimo pretio, & ita Cedros paſſim plantari poſſe.* Quod ſuum cõſilium ibidem pluribus declarat. Cedri decẽ genera perſequuntur *Thalmudiſtæ in Roſch Haſchana.* Plinius quoq́; *majoris & minoris* meminit. *l. XIII. c. V.*

§. 10. Hinc κεδρελάτη eſt partim *nomen magnæ Cedri. Plin. l. XXIV. c.* 5. partim *ſeminis Cedrini. lib. XIII. c.* 5. κεδρίδες ſunt *fructus Cedri, caprifici figura exhibentes* apud *Galenum, Theophraſtum & Dioſcoridem.* Κεδρία autem eſt *liquor ſeu reſina, cujus uſus à*

blat-

blattarum & tinerarum arrosionibus libros & lintea præservat, mederiq; dentium doloribus scribitur ab antea laudatis autoribus. Quod an idem sit cum κεδρελαίῳ, aut cũ πισσελαίῳ Medicorum judicio relinquo.

§. 11. De eadem quantitate & ubertate *auri argentiq; Hierosolymitani* loquens *Ecclesiasticus* ita inquit *c. XLVII.* 20. Συνήγαγες ὡς κασσίτερον τὸ χρυσίον, καὶ ὡς μόλυβδον ἐπλήθυνας τὸ ἀργύριον *Tu congregasti aurum quasi stannum & ut plumbum multiplicavisti argentum.* Quid κασσίτερον seu κασσίτερος, itẽ quid μόλυβδος & μόλιβδος sit, vulgatum est; illo notatur *stannum*, hoc vero *plumbum*, ut adeò demirãdum sit, quid vulgato Interpreti in mentem venerint, cum κασσίτερον reddidit *aurichalcum*, & magis miran-

dum, quod hanc versionem defendat *Joh. de Pineda lib. IV. de R. S. c. XX. tanquam ingeniosam & rectam,* utpote in *quâ nihil leve, nihil contemnendum sit.* Ejus tamen defensionis rationem nullam aliam dare potest, quàm comparationis pulcritudinem, ut rem colore similem cum auro pretiosissimo Syracides contenderet: (uti enim *stannum colore argentum, ita aurichalcum colore aurum repræsentat*) & præterea oportunitatem ad explicandam auri copiam vulgarem & omnibus obviam. Licet enim tempore *Salomonis æs & aurichalcū neq; vilissimum neq; frequentissimum fuerit; tamen interpres rem pro suo tempore optima & clarissima ac notissima ratione interpretandam censuit.* Itane *Latinus* vester *Interpretem egit, ut versionem vitiaret?* Itane *rem tempore Salomonis*, addo & *Syracidis* (nam quod

quod ex Ariſtotelis mente *Heſychius* ait: ὀρείχαλκον τῶν εἰκῆ διαδεδομένον τοὔνομα, οἱ δὲ πλείους ὑπάρχειν αὐτό. Conf. *Scalig. in Feſtum*) *ignotam potuit comparare cum Salomonis auro?* Rectè autem facit, quôd ab aliis pro *Latino interprete h. l. meliora exſpectet*, interim *veroſimilia ſua quæ protulit, pro veris habiturus*. Habeat ſibi hanc excuſationem.

§. 12. Ego iſtud mihi habeo, quòd h. l. vitioſa ſit verſio vulgata, perinde ut etiam 1. *Reg. VII*, 45. ubi נחשת quod *æs politum* ſignificat, malè vertit *per aurichalcum*. Ut tamen aliam quandam contentionis & *comparationis* rationem habeat *Pineda* in iſto *Syracidis loco*, eam ſibi capiat, quòd *Syracides* æque ac ſuperius *liber Paralipomenō collationem antitheticam ponat inter*

aurum rem pretiosissimam & (ut illic inter lapidem, ita hic) *inter stannum tanquam rem viliorem & ab omnibus comparabilem.* Quemadmodum enim *stannum & plumbum nec rara fuerunt Hierosolymis, nec cara:* Ita etiam *tempore Salomonis nec aurum nec argentum rarum aut carum erat, sed maximè vile & omnibus obvium.* Quemadmodum *Jobi XLI, 21. sternet sibi aurum quasi lutum*, æque non est collatio *coloris fulvi in auro & in luto*, sed *comparatio vilitatis & abjectionis.* Nam *Leviathan qui super auri ramenta, & immensas maris gazas natando quasi porrigitur, easdem tamen nihil curat, & aurum quasi lutum sibi substernit.*

SE-

SECTIO III.

De GEMMIS OPHIR.

Summaria.

§. 1. Lapis pretiosus signif. omnis generis gemmas.
§. 2 Quarum affluxus in India.
§. 3. Hinc probabile est, Salomonem ex India accepisse Onycha & Sardonycha.
§. 4. Adamantem.
§. 5. Obiter de Adamantis duritie.
§ 6. Rubinum.
§ 7. Carbunculum.
§. 8. Smaragdum.
§. 9. Topasium.
§. 10. Beryllum seu Turcois.
§. 11. Jaspidem.
§. 12. Sapphirum seu Syrtitem.
§. 13. Lyncurium.
§. 14. Achatem.

ἔκθεσις.

§. 1.

GEMMÆ & ipsæ sunt ex *Mineralium censu*; Ideoq; cum *Metalla bina*, *AURUM & ARGENTUM* expenderimus: age *GEMMAS quoq;*, quas *classis Salomonis* asportavit, considerabimus. Harum fit mentio 2. *Chron. IX*, 10. & 1. *Reg. X*, 11. ac utroq; in loco אֶבֶן יְקָרָה extat. Significatq; *lapidem pretiosum*, in fœm. gen. ex יָקַר. *pretiosus fuit, pretiosè æstimatus est.* No-

Nomen יָקָר *pretiosum, honorabile, rarum & carum.* Cæterum eâ tanquam communi denominatione intelliguntur *omnis generis pretiosi lapides,* etiam *tales, qui in Magnatum Regiis aut Templorum Fabricis fundandis & expoliendis* adhibentur, uti ex 1. *Reg. V,* 17. *C. VII,* 10. & 11. apparet, etiam *pretiosæ gemmæ* qualis est שֹׁהַם *Sardonyx seu Onyx. Exod. XXV,* 17. *Crystallus, vasculum Paz, Corallia, & uniones, margaritæ & Smaragdi. Jobi. XXVIII,* 16. *seqq Diademata regia quibus,* scil ornari Solent Regum coronæ, 2. *Sam XII,* 30. 1. *Paral. XX,* 2. & *donaria Regalia in honorem Regibus data* 1. *Reg X,* 2. 2. *Paral. IX,* 1. & 9. quæ inter *thesauros regios* reponi solent, 2. *Paral. XXXIII,* 27. item *Donaria sacra idolis oblata,* uti *Dan. XI,* 38, de AntiChristo DEUM suum *Mausim auro & argento, & omni lapide pretioso* honorante,

adhibetur. *Marmora*, lapides רִקְמָה *seu variegationis* bunte Steine/ item *lapides impletionum* eingefaßte Steine/ *Rubini*, &c. 1. *Paral.* XXIX, 2. ex quibus *tabulata ædium ornantur*, 2. *Paral.* III, 6. omnes *tales gemmæ, quas in negotiatione gemmarij* habent, die die Jubilirer verführen/ *Ez.* XXVII, 22. quæ quasi in summa comprehenduntur Ez. XXVIII, 13. ubi Propheta de *Rege Sidoniæ* inquit: *In Eden horto DEI fuisti, Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, Rubinus, Sardius, Topasius, Adamas, Hyacinthus, Chrysolithus, Onyx & Jaspis seu Beryllus, Saphirus, Carbunculus & Smaragdus & Aurum; ad exprobandum ei* luxum, quo in pretiosissimis gemmis superbiverat.

§ 2. Ex qua *locorum Biblicorum collatione*, id mihi videtur confici posse, quòd sub generali istâ *pretiosi lapidis appellatione Spiritus S.* nul-

nullam gemmam, quæ in Ophir aut Oriente haberi poterat, exclusam voluerit, sed inclusam potius, & indigitari quod nihil *pretiosi auri, nihil pretiosi argenti, nihil pretiosarum gemmarum* fuerit neglectum, quod non *ex India ad Salomonem sit* deportatum: Ex quo *fundamento* nos quidem in eam pervenimus opinionem, quod *omnes istæ gemmæ, quæ ex Indicis scriptis notæ* sunt, *ad Salomonem venerint.* Celebratur enim *India, quòd potiores in ea sint gemmarum divitiæ, quàm vel in Africa, vel in America vel in ulla Europæ parte* sunt. Ita Plin. *l. XXXVII. cap.* 13. *Gemmiferi sunt amnes Acesinus & Ganges: terrarum autem omnium maximè India. Marcus Polus Eques Venetus in sua Chorogr. Tart. lib.* 3. *c.* 22. *in Zeylan.* Diese Insul hat viel Edelgesteine/zuvor Rubinen/die sind nicht köstlicher in der Welt/Sapphieren/ Amethisten/ Topasien und dergleichen.

§ 3. Ex eâ itaq; *Salomoni allatum esse*, vero simile est; (I) *Onycha*, cujus Moses meminit *Gen: II. v.12* quòd *in Gange & ad terram Hevila seu Chavilath, i. est Indiam Intra-Gangeticam* inveniatur; de quo nullum est dubium, quin etiam *in Ophir i.e. Extra-Gangetica India inveniatur. Dioscorides* certè *l. 2. c. 20.* Ἐστὶ, inquit, πῶμα κογχυλίου ὅμοιον τῷ τῆς πορφύρας εὑρισκόμενον ἐν ταῖς ναρδοφόροις λίμναις. διὸ καὶ ἀρωματίζει νεμομένων τῶν κογχυλίων τὸν νάρδον. *Onyx conchilij tegumentum est ei simile, quo purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus invenitur, suavem ideo spirans odorem, quod conchilia ibi nardi pabulo vescantur.* Alioquin apud Græcos ὄνυξ dicitur, eò *quod unguis humani candorem præ se ferat interveniențibus venis quibusdam Sardæ & Jaspidis colorem imitantibus*, seu

ut

ut Zenothemis dixit, *Indicam Onychem plures habere varietates, igneam, nigram, corneam, cingentibus candidis venis oculi modo, intervenientibus quarundam oculis, obliquis venis* apud *Plin. l XXXVII, C. VI*, qui mox addit; *Sotacus & Arabicam Onychem tradit.* Sed eam à cæteris distare, quod *Indica unguiculos habeat, albis cingentibus Zonis singulis pluribusve, aliter, quàm in Sardonyche Indica.* Illic enim momentum esse, hic circulum. *Arabicas Onychas nigras inveniri candidis Zonis. Satyrus carnosas esse Indicas, parte Carbunculi, parte Chrysolithi & Amethysti, totumq; id genus abdicat.* Verам autē *Onychem* plurimas variasq; cum lacteis Zonis habere venas, omnium in transitu colore inenarrabili, & in unum redeunte concentum suavitate grata. Hactenus ibidem *Plinius.* Confer *l. XXXVII c. 6.* Ex quo qs.

 com-

compositum nomen habet Sardonyx Eb. שֹׁהַם, à LXX. Interpr. λίθ☉ ὁ πράσιν☉ qs. lapis porraceus, ἐκ τοῦ πράσου, â porro, seu porri colore sic dictus, quod subviridis videatur, & ex gilvo ac nigro commistionem habeat. Istud autem gemmæ genus non ita ignotum fuit priscis. Nam *Polycrates Samiorum Tyrannus* insignem habuit *Sardonychem*, quem, ut fortunæ nimium blandientis insidias alicujus rei caræ jactura redimeret, in mare abjecit, qui tamen in ventre piscis paulo pòst inventus, ad eum relatus est. *Phil. Camer. Cent. 2. H. S. c.57.* vocat *Smaragdum. Claudius Cæsar Smaragdos induebat & Sardonychas*, inquit alicubi *Plinius* (lib. XXXVII, c.6.) *Primus autem Romanorum Sardonyche usus est prior Africanus*, ut tradit *Demostratus*, & inde *Romanis hæc gemma fuit celeberrima.*

Simi-

Similiter quoq; ex Ægypto attule-
rant & habebant *Judæi in deserto*, ut-
pore in quo obtulerunt ad confe-
ctionem *pectoralis* & *Ephod Aaronici*
Exod. XXV, 6. C. XXVIII, 9. c XXXV,
9. & pectorale eô circumdederunt. Ex:
XXXIX, 13. David quoq; collegit in-
ter alia pretiosa etiam שהם seu
Onychen 1. *Paral. XXIX, 2. Sidoniisq;*
in pretio & possessione fuit, uti colli-
gere est, *ex Ez. XXVIII*, 13. Et vel
ea de causâ magis confirmor, quòd
Nautæ Salomonæi hunc Onychen quoq;
collegerint, & in majori copia in Judæã
retulerint. Legimus quoq; in *Vincent.*
l. 24. Hist. & 93. Quod Hugo Francorũ
Rex ad socerum Eduardum Anglorum
Regem dono miserit vas ex Onychino
lapide ita cælatum, ut in eo *fluctuare*
segetes, gemmare vites, & hominum
imagines astantium redderet; inæstima-
bili pretiositate.

§. 4. Allatum quoq; esse arbitror (II) *ADAMANTEM* ex India, cujus proventus non exiguus erat in eâ, docente id ipsum *Solino in suis Memorabil. Asiæ C. LXI. Indicorum lapidum in Adamantibus primæ, utpote, qui lymphationes abigant, venenis resistant, pavitantium vanos metus pellant,* &c. Cui cōsonat Plin. *l. XXVIII. c. 5* per totum. & *B. August. lib. XXI. de Civ D. c. 4 & 5 D. Garcias ab Horto l. 1. Aromatum c. 47.* annotat certa *Indiæ* loca, quibus effodiuntur præstantissimi, scil. in *provincia Bisnager, duabus vel tribus rupibus, in Decan non procul à ditione Ima dixa, in fodinâ cujusdam Regali, qui ADAMANTES de rupe veteri vulgò* appellantur, & potiores sunt, â natura ipsa præparati, quos ideò præferunt Indi, & vocant *N.ifes*. Nam *quemadmodum,* inquiunt, *Virgo præferenda est corruptæ mulieri, ita Adamas à natura*

ela-

*elaboratus præferendus est ei, quem ho-
minum industria expolivit*, secus sen-
tientibus Lusitanis. Neq; tantum
plures sed & *prægrandes Adamantes
in India* sunt, ut, cum *Plinius senserit*,
haut inveniri *Adamantem Avellanæ
nucleo majorem. D. Garcias* c. l. ali-
quos citat *quatuor avellanis majores*,
etiam *exigui ovi gallinacei magnitudi-
nem exæquantes*. Majorem verò *Ada-
mantem in Belgio cõspectum haut puto*,
quàm *quem Philippus Hispaniarum
Rex* ducturus *Elisabetham Henrici II.
Gall. Regis majorem natu filiam* emit à
Carolo Affetati AntWerpiæ anno 1559.
octogies millenis coronatis, inquit *Ca-
rol. Clusius ad istum Garciæ locum.*

§. 5. Duo hic nomina gerit in sa-
cris Nam *Ez. XXXVIII.* 13. Et *Ex.
XXVIII*, 18. vocatur יַהֲלֹם ex הָלַם
contudit, eo quod ob *duritiem suam
non solum omnes alios lapides frangat,
sed & ipsos malleos confringat &*
con-

contundat, uti de *Indico perhibet Plinius & Solinus c. l.* Sed *Ez. III. 9. Zach. VII 12.* & *Jerem XVII. 1.* vocatur שָׁמִיר ex שָׁמַר *servavit, retinuit, ut quasi lapis diu servabilis, & semet servans contra ictus fabrorum,* sit. Estq; in citatis locis nomen *singularis duritiei & firmitatis.* Unde *frontem Ezechielis adamantinam* i. e. *obfirmatam fecit Dominus*, ut minaces rebellium Judæorum vultus non metueret; Unde *stylus ferreus & scalprum adamantinum Jeremiæ*, quò peccata Judæ sunt consignata. *Magnæ* itaq; & *pertinacis firmitatis Adamantem* imprimis *Indicum* (qui optimus est) esse oportet, utpote qui hinc non tantùm apud *Hebræos*, sed etiam apud *Græcos* nomen sortitus est, ut Ἄδαμας *sit dictus quasi* ἀδάμαστος, *quasi indomitus, seu indomibilis.* An verò ea tanta sit, quantam eam communiter *Physici* de-

deſcribũt, ut *nec igne molliri, nec malleo ac incude ullo modo domari poſſit*, merito dubitatur, cùm *gemmarij & aurifabri in ſuis officinis indies contrarium probent*. Confer *Scal. Exerc.* *CCCXLIV. ſect. 8. B. Sperling in Inſtit. Phyſ. lib. VI. quæſt* 1. Et ipſe *Solin. in Memorab. Aſia* c. XXIII. de *Cyprio Adamante* concedit, *poſſe frangi malleis*. Item *D. Garcias ab Horto in l. 1. Aromatum* c. 47.

§. 6. Ex *India* (III) etiam allatum puto *RUBINUM*, qui aliàs etiam πυρωπὸς ſeu *Carbunculus* dici ſolet. Hebraicè *dicitur* אֹדֶם Ex XXVIII. 17. Ez. XXVIII. 13. ex אָדַם *rubere ſeu rufum eſſe*, quia *Rubinus rubei coloris & inſtar flammeæ ſcintillæ eſt*. Alias *Sardio* creditur eſſe *Tremellio & Ariæ-Montano*, ideò quod *aliqua rubedinis ſignificatio* in eo ſit. *Danæus* facit *Aödem* ſeu *Eſpinellam*, quæ *lucida & ignea*, ſed

ſed *Rubino tenerior, minus ſolida & vivida eſt*. Gemmarij hodiè *Carneolum* appellare ſolent, eò quod *coloris carnis* ſit, *Apoc XXI,20*. Huc ſpectare videtur iſte *Plinij* locus *l. XXXVIII, c 7. ipſa gemma vulgaris* (loquitur de Sarda) *primum Sardibus reperta, ſed laudatiſſima circa Babyloniam, cum lapicidinæ quædam aperirentur, hærens in ſaxi corde. Sed inveniuntur in compluribus aliis locis, ſicut in Paro & Aſſo. In India trium generum*. RUBRUM, & quod *Demium vocant, à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis ſublinitur. INDICÆ perlucent, craſſiores ſunt Arabicæ. Commodiſſimè Rubinum exponunt per CHRYSOLITHUM* cui in Italia apud vulgum *Rubini* nomen eſt, quod ob *colorem flammeum* mirè ſit ad proſpectum jucundus. Nobiliſſimus Dominus *Marcus Polus l. III. c. 22.* refert, quòd *Rex inſulæ Zeilan*

ha-

habeat Chrysolithum, seu Rubinum ad pugni longitudinem, & ad trium digitorum crassitudinem, qui cum unicus in toto orbe tantus censeatur, inæstimabilis pretij censendus est.

§. 7. (IV) CARBUNCULUM, qui Hebraicè sonat בָּרֶקֶת ex Radice בָּרַק *fulguravit*, id nomen gerit, quia instar *coruscantis ignis seu flammæ etiam noctu lumen præbet.* Hinc *Symmachus* hoc nomen interpretatus est κεραύνιον *Ez. XXIX*, 13. eò quod instar *fulguris fulgeat* Hunc *LXX*. & communiter *Interpretes* sacri vertunt σμάραγδον, quãquam Hebræi aliqui etiam *Topazium* velint Sed rectè submonuit *Danæus*: Etsi *Smaragdus quasi Maragdus*, ut ait *Athenæus, à splendore vocatus* est; tamẽ *Smaragdi splendor coruscationi fulguris minimè similis est, quod ipse aspectus indicat. Melius igitur Carbunculus* ne-

nominatur. Est enim *Carbunculus Rubini species ea, quæ omnium pulcerrima & præstantissima est, & lucem tanquam fulgetrū nobis eum procul intuentibus jaculatur, adeò, ut in media nocte & tenebris etiam luceat, & velut Sol quidam illustret sibi vicina loca.* Carbunculi genitricem *INDIAM esse ex Plinio constat l. XXXVII. c. VII.* Principatum habent *Carbunculi, à similitudine ignium appellati, cū ipsi non sentiant ignes; ob id à quibusdā apyroti vocati.* Horum genera *Indici & Garamātici,* quos *Carchedonicos vocavêre propter opulentiam Carthaginis magnā.* Optimos faciunt *AMETHYSTIZONTAS h. e. quorū extremus igniculus in Amethysti violam exeat: proximos illis, quos vocant SYRTITAS, pinnato fulgure radiantes.* Et mox: Cognata est huic (*Anthraciti*) *Sandrastos* quem alij *Garamantitin* vocant, nascitur in *India* ejusdē nominis, *Carbunculi*

ali-

aliqua species & Lychnites à lucernarũ accensarum præcipua gratia Nascitur circa *Orthesiam*, totaq; *Caria*, ac vicinis locis, sed *probatissima in INDIS*, quam quidam *remissiorem Carbunculum* esse dixerunt. Vide *Andr. Baccium de Gemmarum natura c. VI. Lichnitem fert India, cujus lucis vigore flagrans ardor excitatur lucernarũ*, qua ex causa *Lichnitẽ* græci vocaverunt. Duplex ei facies. Aut *in purpuream emicat claritatem, aut meratius suffunditur cocci rubore per omne intimũ sui: siquidem pura sit, inoffensam admittit perspicuitatem. Aut si excanduit radiis solis icta, vel ad calorem digitorũ attritu excitata est, aut palearũ cassa, aut chartarum folia ad se rapit: Contumaciter sculpturis resistens, ac si quando insignata est, dum signa imprimit, quasi quodam animali morsu partem ceræ retentat*, inquit *Solinus c. LX.*

§. 8.

§ 8. (V) *SMARAGDUM*, qui Ebr. dicitur נֹפֶךְ quem quidam *Chrysoprasum*, alii *Carbunculum*, *Targum* tamen Onkelos *Smaragdum* reddunt. Nam sub *nigricante luce & colore auri à viridi colore tenuitur diluto est Chrysoprasus: Carbunculus autem scintillantis aut fulgurantis splendoris: Smaragdus autem totus viridis est coloris, & ita lucet, & splendorem suum egregiè retinet.* De quo videndus *Danæus tract.* 3. c *XXXVII. de gemmis pag.* 95. & *Gobelchoverus* commentario in *Baccium lib* 2. *c.* 5. & *Ruæus l* 2. *c.* 4. Quem & ipsum generat *India*, perinde ut *Æthiopia*, *Ægyptus*, *Cyprus*, *Scythia*, & *Bactria*. Nam, ut annotavit *Epiphanius* opusculo de *XII gemmis* in *veste Aaronis*, in *Phisone* h. e. *Indo flumine*, & in *Gange nasci non tãtum Carbunculũ sed & Smaragdum. Persis* & *Indis Pachee*, *Arabibus Zamaruth* dicitur.

§ 9.

§ 9. (VI) *TOPASIUM.* Eb. פִּטְדָה *pretiosissimam gemmam.* Multa de *Topasii* prima inventione & denominatione habet *Plinius l. XXXVII. c* 8. memoratq; de *Callaï*, eam nasci post *aversa Indiæ* apud incolas *Caucasi montis*, item de *Prasio, Chrysoprasio*, *aliisq; Topasii speciebus* scribit, *INDIAM & has generare & Nilion fulgore hebeti & brevi, & cum intueare fallaci, colore autẽ fumido, & aliquando melleo.* Quod autem *Plinius* ait *Topazium in Arabiæ insula, quæ Chitis vocatur, & à Troglodytis prædonibus occupata fuerit, cùm herbas radicesq; effoderent*, erutum esse, *id Epiphanius de XII. gemmis c* 2. etiam *Indiæ tribuit, Topazium*, inquiens, *in Topazia Indiæ urbe* inventum à lapicidis in corde alterius lapidis. Vertitur communiter τοπάζιον, *seu* τόπαζον, quod quasi τόπαδον dicitur, inversis scil, & *trãspositis Ebræis literis.*

Glos-

Glossa interlinearis *Topazium quasi Topedion* i. e. omnium colorum dicitur: Quæ etymologia non adeò nota est. Dicunt enim τοπάζειν *lingua Troglodytica* esse *quærere*, quia *Juba Rex Mauritaniæ* in *dicta Maris Rubri insula Arabiæ felici vicina*, eam invenerit. Confer *Baccium de Nat. gemm.* c. 4. Sunt qui *Topaziũ vocant Chrysolampum Plinij, in Æthiopia nascentem, pallidi coloris, die & nocte ignei.* Alij *Chrysopterim* appellant ab herba Filice, eò quod aurei coloris sit, transfusa insuper blanda quadam viriditate ad glaucum accedente. Conf. *Franc. Rueus de gemmis l.2.c 9.*

§ 10. (VII) תַּרְשִׁישׁ *BERYLLUM Thalassium seu marinum Ex.XXVIII,* 20. *Chrysolithum* vocat AbenEsra: *Lutherus* autẽ Türckis. Ejusmodi *Beryllos India* mittit, teste *Plinio l. XXXII. c. 5. Berylli in India originem habentes, raro alibi reperti, fulgorem* pro-

probatissimũ habent. Probatissimi sunt ex ijs, qui viriditatem puri maris imitantur. Proximi, qui vocantur *Chrysoberylli* & sunt paulo pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore. Conf. *Solin. C LX.* Hinc *Ptolomæus de Taprobane* scribit, *metalla beryllum & hyacinthum habere.* *Osorius* addit, *gemmas incredibili multitudine singulari colore atq; fulgore.* Arabs quoq; Geographus, super *montem* (Aisp Pico d'Adam) & circa ipsum reperiũtur omnes *hyacinthi* species. Item in fluminibus reperitur *optimus Beryllus & maximus.* Idem etiam *Vartomannus & Haitho Armenus* habent. Huc spectat, quod D. *Garcias ab Horto l. 1. Arom Exot. C. 47.* habet: *Plurimus Beryllus est in Cambaya, Martaram, & Pegu, & Zeilan.*

§. 11. (VIII.) *JASPIDEM*, qui Ebr. dicitur יָשְׁפֵה *Ex. XXVIII, 40.*

quem Jonathan vocavit *Pantherianum lapidẽ à maculis Pantheræ similibus*, de quo ita *Plinius l. XXXVII, c. 8. Viret, & sæpe translucet Jaspis, etiamsi victa à multis, antiquitatis tamen gloriã retinens. Plurimi ferunt eam gentes, Smaragdo similem INDI. Et vas ex Jaspide formatum, cujus ambitus ad palmos decem patebat, miraculi loco habitum Deoq; dicatũ, velut quippiam inæstimabile fuisse in Silicia in Montis Regalis tẽplo ad baptismales aquas servandas, ex Leandro* refert *Sim. Majol. Coll. XVIII.* Hancq; gemmam esse ait, ex quo *vasa Murrhina* fiant, quæ *Porcellanas* vocant, adeò virentia, ut ex Smaragdo conflata videantur, cujusmodi vas venale datum sibi esse, ait *Garcias de Gemm. c. 52. ducentis pardaons sive aureis Hispanicis*, cujus, si ex Smaragdo conflatum fuisset, millesimam partem eo pretio vix nancisci potuisset.

§. 12.

§. 12. (IX.) *SAPPHIRUM*, qui סַפִּיר scribitur, estq; ex ℞. סָפַר *numeravit, recensuit*, quod præ cæteris tanquam *pretiosior & nobilior numeretur, & eligatur*, Cant: V, 15. סַפִּירִים, vel à ספר *à numero* dicitur, propter *varias stellulas*, quæ in ea micant. Hieron. סַפִּיר vertit *pulchrum*, ex שפר quod per *Metaphorã significat pulcher fuit*, quia *quæ rotunda sunt, elegãtem etiam formã* habent, cognatis literis ש & ס inter se permutatis. Hanc *Franciscus Ruëus lib. 2. de Gẽmis c. 2.* ita describit: *Sapphiri cælesti colore conspicui sunt. Earum, quæ apud Medos reperiuntur, supremã sibi majestatem vendicarunt, quæ serenissimi vernię cæli colorem efferentes, cæruleæ conspiciuntur, & ceu transfusas nubeculas (immixta etiamnum levi quadam purpura) repræsentant, ut videlicet sulphuris primum accensi colorẽ referant, aureis insuper punctis colluceant*

scintillentq́, ita tamen, ut visus aciem materiei crassitie retundant, ut & admotarũ rerum imaginem speculi instar minimè reddant. Sunt itaq; hæ optimi Sapphiri. Gr ζάπφειρος de cujus colore variant, *alii rubrũ, alii album* faciunt, apud *Ruæum l. 2. de Gem: c. 2. Marbodæus* in Britanniâ *Armoricâ Episcopus, lib. de Gemmis* testatur, Sapphirum etiam *Syrtitem* appellatum esse his versibus:

Sapphiri species digitis aptissima Rẽgum.
Egregiũ fulgẽs, puroq́; simillima cœlo
Hic quoq; Syrtites lapis â plerisq; vocatur (arenis
Quod circa Syrtes Lybicis permixtus
Fluctibus expulsis fervente freto reperitur.

Conf. *Gobelchoverum in Bacc. l. 2. c. 7. Sapphiri duo genera exhibet INDIA; unum obscurius, alterum splendidius & micantius.* Utrumq́; autem genus in

invenitur *in Calechut*, *Cananor*, & *variis regni Bisnagua* locis; *præstantiores ex ZEILAN* adferuntur, *non verò laudatissimi ex Pegu*, inquit *Garcias de Gemmis. c. 50.*

§ 13. (X) *LYNCURIUM* לֶשֶׁם *Vulgatus* & *Josephus* appellant *Ligurium*, *Plinius l. XXXVII. c. 4. Lingurium*, dicitq; esse *gemmã ex Lyncis urina concretum, esseq; coloris illius, qui est in igneis succinis.* Veteres aliqui *glessum* vocabant, à similitudine electri. Non tamen ipsum *succinum seu electrũ est*, sed *gemma magni precii, coloris succinei. Fagius in Exodum* dicit, Judæos communiter exponere *Turcoïs*, quæ gemma apud nos nota est. *Tremellius & Junius Cyanum* verterunt, gr. κύανα *gemma ex Sapphirorum genere, & cærulei coloris.* *De Succino & Lyncurio* c. l. Plinius inquit, *in INDIA inveniri certum est*,

§. 14. (XI.) *ACHATEM*, quem Ebræi שְׁבוֹ & *Targ. Hierosol. Birzelin*, & Plinius *Sideriten* appellant. Hæc quidem primum reperta dicitur in *Sicilia* juxta flumẽ *Achates*, sed postea plurimis locis. *Nam & in INDIA inventæ contra eadẽ* (morsus scorpionum & araneorum) *pollent, & aliis magnis miraculis. Reddunt enim species fluminum, nemorum, & jumentorum, etiam esseda & staticula & equorũ ornamenta.* Plin, *l. XXXVII. c.* 10. quibus gemina *Solinus* habet *Memor. cap. XII. Dat INDIA reddentem nunc nemorum, nunc animalium facies, quem vidisse oculis favet, quomodocũq; intra os receptus sedat sitim. Sunt & qui usti redolent myrrhæ odorem. Achates sanguineis maculis rubescit. Sed qui maxime probantur vitreã habent prospicuitatem, ut Cyprius. Nam qui sunt facie Cerea abundantes, trivialiter negliguntur.* Conf. *Ruæus. l.* 2. *c.* 16 &

Bac-

Baccius, c. 10. Tradit Solinus, annulum *Regis Pyrrhi, qui contra Romanos bella gessit, ideò nobilissimæ famæ esse*, quod gemma *ejus fuerit Achates, in quo novem Musæ cum suis insignibus singulæ, & Apollo tenens Citharam videbantur*, non *impressis figuris, sed ingenitis.* Similes alias ingenitas Achati formas ex Leandro M. & Fulgoso recitat *Majolus colloq. XVIII. p. m.* 412.

§ 15. (XII) *AMETHYSTUM* Ebr. אַחְלָמָה dicunt. *Principatum Amethysti INDIÆ tenent*, inquit *Plinius l. XXXVII. c.* 9. & mox iterum ait: *INDICI absolutum purpuræ felicis colorem habent.* Observat *Fagius*, dici ex חֲלוֹם *somnium*, eò quod *is, qui hanc gemmam gestat, semper somnia videat.* Targ. Onkelos & Jonathan עין עגל *En Eghel* i.e μοσχόφθαλμος seu *oculus vituli*, quem repræsentare videtur, *Baccius. l.* 2. *c.* 11.

& Ruæus eodem cap. plura habent.

§ 16. (XIII) *CRYSTALLOS.* Hos gignit *INDIA* apud *Plin. l. XXXVII. c. 5. Indi mire gaudent longitudine eorũ* (cryſtallorum) *ſolosq́ gemmarum eſſe prædicant, qui carere auro malint, ob id perforatos elephantorum ſetis religant* & *c. 9. Translucida cryſtallinus laudatiſſima eſt in Indis, apud quos Argenon vocatur.* Quibus accenſenda etiam eſt *Aſteria inclusam lucem, pupillæ modo quodam continens ac transfundens cum inclinatione, intus ambulantem ex alio atq alio loco reddens, eademq́ contraria Soli regerens candicantes radios,* unde nomen invenit, difficilis ad cælandum. *INDICÆ præfertur in Armenia nata.* Similiter candida eſt, quæ vocatur *Aſtrios,* cryſtallo propinquans in *INDIA* naſcens, &c. ubi

ubi demiror *D. Garciam* ab Horto *l.* 1. *Arom. Indic. c.* 47. ſcribentem; *Nullo ex prædictis* (Malaca, Becan, Biſnager)*loco Cryſtallus invenitur, nec per univerſam INDIAM.* Inveniri tamen Beryllum Cryſtallo ſimilem ſtatim ſequenti lineola concedit.

§ 17. (XIV) *OPALOS*, quorum & ſumma caritas & ſuavitas eſt, ubi id iterum de ſuo nobis largiatur *Plinius l. XXXVII. c.* 6. *India ſola, & horum eſt Mater.* Atq; ideò eis pretioſiſſimam gloriam *compoſitores gemmarum & maxime inenarrabilem* difficultatem dederunt. Eſt enim in iis *tenuior carbunculi ignis, & Amethyſti fulgens purpura, eſt Smaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia.* Hinc *Nonius Senator Rom.* cum proſcriptus *ab Antonio*

ob Opalum fugeret, ex omnibus suis bonis unum annulum abstulit, qué certum est *sestertiis viginti millibus* æstimatum Plin. c.l. Ad *Opalum* etiam *Cardani Pseudoopalus*, quem l 7. de *subtilit.* sic vocat, referendus est, quem *INDI oculum catti* vocant. invenitur *in Zeilan, Pegu, & regione Bramaa.* Cujus ea virtus est, *ut lineus pannus ita compressus, ut ipsius gemmæ meditulliũ sive oculum tangat, nullo igne uri possit,* ut ex suo experimento refert *Garcias c. 54.*

§. 18. (XV) *HYACINTHUM* Gr. ὑάκινθον, & (XVI) *CHRYSOLITHUM*, quos & ipsos *India* habet. *Hyacinthos*, inquit Plin *l. XXXII. c 9.* & *Chrysolithos Æthiopia mittit, aureo colore translucentes. Præferuntur iis INDICÆ, & si variæ non sint, Bactrianæ.* Cujus species ibidem persequitur. Fiunt & *leucochrysi* interveniente candidi vena. Sunt in hoc gene-

genere *capniæ*. Sunt & vitreis similes veluti croco refulgentes, vitreæ verò, ut visu discerni non possint. In eodē genere sunt *Melichrysi, veluti per aurum sincero melle translucente, quas INDIA mittit quanquā ad injuriam fragiles*. Eadem & *Xystion* parit, plebejam ibi gemmā. Conf. *Ruæus l 2. c. 7. Hyacinthus* pariter *& Granatus nascūtur in Calecut, & Cananor: Granati etiam toto regno Cambaya & Balagunte*, inquit D. *Garcias ab Horto* de Gemmis. c. 51.

§ 19. (XVI) *UNIONES & MARGARITAS*. De Insula *Taprobane Solinus* inquit: *Margaritis scatet & gemmis*, de eadem Plini⁹: *Megasthenes scribit, auri & margaritarūgrandium esse fertiliorem, quam Indos Arrianus pellucidos lapides* in eâ ponit. Idem scribunt *Mercator. Osorius, Vartomannus, Haïtho Armenus*.

Recte *Evax Rex Arabum*, sive mavis *Marbodæus*. c. 61. *Insignes baccas prædam maris India gignit*. Plinius *l.* IX. *c.* 35. *Principium culmenq; omnium rerum pretii margaritæ tenent. INDICUS maxime hos mittit Oceanus*. Idem *l.* 35. prox. *Turba gemmarum potamus, & Smaragdis teximus calices, ac temulentiæ causa tenere Indiam juvat, & aurum jam accessio est*. Et de incolis *Taprobanæ* iterum *Solinus c LXI. Mirantur aurum & ad gratiam poculorum omnium gemmarum adhibent apparatum. Secant marmora testudinea varietate, margaritas legunt plurimas maximasq;. Conchæ sunt in quibus hoc lapidum genus reperitur*, quæ plura de usu margaritarum apud Romanos recepto, & aliqua ἄπιστα de conceptione concharum cæli non aquatili ibidem possunt legi.

Sic

Sic *Marcus Polus Ven. l. 3. sui Itiner. c. 23. de Regno Malabar.* Im Reich Var find man Perlen mit Hauffen in einem Meerbusen da man leichtlich Grund hat / fischt man die Perlen &c. & *Joh.* Hugens von Lindschotten *Nav. Indica, anno* 1579. f. m. 51. *D. Garcias ab Orto Hist. Arom. l. 1. c.* 57.

§. 20. XVII. Etiam istas *gemmas, quas in transitu ex obviis intermediis insulis habere poterant*, collegisse nautas *Ophiranos*, omninò persuadeor. Quales sunt *Corallium*, *Andromade Arabiæ*, *Iris in aliqua Maris Rubri insula effossa*, *Galactite & Ægyptilla quæ est nigra radice* & cærulea facie, *Zeros* in Perside nata, *Aspilates* in Arabia inventa, *Alizoës* in India & *Perside* argengenteo nitore fulgens, *Amphitane*

quæ

quæ alio nomine apellãtur *Chryso-colla* in Indiæ parte, ubi formicæ aurum eruere perhibẽtur, inventa, auro similis, quadrata figura, quæ & ferrum & aurum trahere dicitur, *Corallis* minio similis Indiæ & Syenes fætus, *Chelonia* oculus est Indicæ testudinis, *Gasidane* Persica, *Xanthos* è fulvo candicans, *Henui* ab Indis vocata, *Jovis gemma* in attritu sudorem purpureum emittẽs, *Jon* apud Indos violacea, *Lesbias* Indica, *Mitrax* à Persis & Rubri Maris mõtibꝰ accepta, *Morion* Indica aliàs *Pramnion* dicta, nigerrimo colore translucẽs, *Nympharena* Persica, *Obsidianus* Indica, *Selenites* Arabica, *Telicardios* Persica, *Zoronisios* in fluvio Indo nascens, quæ dicitur *Magorũ gemma*, *Callaïca* Indica, *Astrion* chrystallo propinquo, in cujus centro stella lucet lunæ plenæ fulgore: & fortassis longe plures, quarum nomina ob-

obſcuriora, pretia autem cariora ſunt.

§.21 Ita, ut *XVIII.* de *Magnetem* quidem *Indicum* hîc excluſum velimus, utpote, *quem India quoq́ mittit*, ſicut *Marbodæus* c 43. canit:

Magnetes lapidis eſt inventus apud Troglodytas
Quem lapidum genitrix nihilominus INDIA mittit.

Quod uti parili probabilitate de *Magnete* aſſeri poteſt, atq; de alijs aſſeritur ſive gemmis ſive lapidibus; Ita *Joh. de Pineda* mihi magnum errorem Geographicum erraviſſe videtur, quod *Magnetis* nomen ab *Indico armentario, ejus in India inventore in Ida monte, clavis crepidarum & baculi cuſpide hærentibus in areâ magnetica, dũ armenta paſceret*, deducit, & illud ex *Nicandro & Plinio* probare ſatagit. Nam *Ida nõ eſt mons Indiæ ſed Aſiæ minoris ad Troada*, con-

consensu *Strabonis*, *Macrobii*, *Plutarchi*, *Ptolomæi*, *Diodori* & omnium veterum & recentiorum Geographorum. Quomodo igitur *Magnetes iste in Ida monte in India magnetem lapidem invenisse potuit?* Ita etiam aliquando bonus dormitat Homerus. Forsitan non ita injucundum, aut ab hac re alienum est, audire, & legere quæ B. *Sperling. in Inst. Phys. l. 6 q. 2.* de fortuita *Magnetis inventione* habet: *Fossores quidam, postquam labore definito fuêre perfuncti cuneos & malleos in cuniculi solo deposuerunt, & abierunt. Postero die ad laborem redeuntes, instrumenta illa in cuniculi solo non invenerunt, sed è superiore alterius lateris parte ea pendebant. Operarii rerum harum ignari id indicarunt Dominis, qui post inquisitiones venam ibi invenêre magnetis,*

gnetis. Post fossores novitate rei allecti sæpius ita instrumenta de Magnete suspenderunt.

§. 22. Tantus scil. *Gemmarum & Unionum thesaurus* in communi ista appellatione *pretiosi Lapidis Ebræa* residere videtur, tantusq; *affluxus ex India Hierosolymas delatus* non improbabiliter creditur. Cum quibus si conferantur *donaria Reginæ Sabææ & aliorum Satraparum* terræ, mirum non est decantatissimas esse Salomonis divitias & majores omnium aliorum Regum copiis.

SE-

SECTIO IV.

De LIGNIS ALMUGIM.

Summaria.

§.1. Ligna Algumim & Almugim.
§.2. An dicatur nomine appellativo?
§.3. An eadẽ cum Alguminis Libani?
§.4. Judaicum nõ Indicũ nomen est.
§.5. An ligna Brasiliana?
§.6. An junci Indici?
§.7. An Corallina s. Curalia?
§.8. An ligna Thyina?
§.9. Pineda turpiter vulg. defendit.
§.10. An Cedrina?
§.11. An Sandala?
§.12. An generaliter omne lignum pretiosum?
§.13. An EBENUS?

§.14.

Ἔκθεσις.

§. I.

VIdimus *Mineralia*: Videbimus porco *LIGNA* quæ nô minori sollicitudine *à Sp S.* consignata *mercibus Salomonæis annumerantur.* Ista *ligna in* Ebræo duplex nomen gerunt. Nã 1 *Reg X.* 10. & 11. vocantur עֲצֵי אַלְמוּגִים sed 2. *Paral.* IX, 10.

& 11.

& 11. appellātur אַלְגּוּמִים transpositis scil. syllabis גּוּם & מוּג. Et quia prorsus *ignota Judæis tempore Salomonis fuerunt*, & ne nunc quidem eorum natura vel Rabbinis vel nostris Physicis patescit, ideo varia varii de istis scripserunt.

§. 2. *Joh. Avenarius* in suo *Diction.* putat esse nomen *appellativum* compositum ex אַל particula negativa & ex R. מוּג *dissolutus est*, quia indigitentur *talia ligna, quæ non facile dissolvantur aut computreant, cum humiditates respuant, ex quibus dissolutio aut corruptio oriatur.* Sed hanc expositionem non videtur pati status constructus nominis עֲצֵי cum potius esse deberet absolutum עֵצִים quam constructum. Autumo igitur אַלְמוּגִּים & אַלְגּוּמִים nomina esse *propria arborum Indicarũ*, quarum *& pretiositas & nobilitas* ignota hodienũ est. Interim

non

non facile negaverim, Ligna hæc *Almugim & Algumim* esse imputribilia, eóq; denominatione istac respici. Nam non tãtum ideò quod rara, sed etiam quia durabilia erant, commendantur.

§. 3. Cum autem hæc ligna אַלְמֻגִּים ita *rara* in libris Regũ & Chronicorũ deprædicẽtur, ut eorũ *similia Hierosolymis nec ante nec postea visa sint*, oportet utiq; alia fuisse ab אַלְגּוּמִּים in *Libano* cæsis, quorũ fit mentio 2. *Paral.* 11,8. Nam isti *Algumim Libani prius ex Libano in portum Joppensem, & ex eo Hierosolymas deportati fuerunt* & postmodum quoq; facili negotio & minoribus sumptibus in Libano succidi & eò deportari potuerunt. *Alia*, inquam, fuisse *oportet INDICA* ex Ophir & *alia TYRIA* ista, ex *Libano* allata. Interim inter utraq; aliquam in *colore, soliditate, firmitate, & durabilitate* affi-

affinitatem & similitudinem intercesisse, autumo cum *Joh. de Pineda* esse dicendum, cujus hic verba subjicere non detrecto: *Ego*, inquit, *ita differre censeo, ut alterum nomen Algumim propriè significet illa ligna certi generis, quæ erant in Libano; at alterũ nomen (Algumim in lib. Paral. aut Almugim in lib. Regum positũ) formatum fuerit denuo ex transpositione literarũ earundem, Ut sicut literis, ita & sono & pronunciatione simillimũ esset posterius priori, ut significaret apposite & congruenter, ea ligna, quæ peregrè afferebãtur ex Ophir, quanquã essent peregrina & sui generis, tamen simillima essent illis, quæ in Libano reperiebantur, sed non omnino ejusdem generis. Quæ profectò præstãtia & prærogativa linguæ sanctæ in multis aliis vocibus reperitur, ut cũ tantũ differant transpositione literarũ, at similes omnino significationes habeãt, quãvis non unam & eandem.* Sic אָבַד

peri-

perire & ראב *dolere id quod interitui proximū*, ארב mœrorem ipſum ſignificat. *Ergo* (ſubdit) *cū oportuiſſet novis lignis novum nomen imponere, ex propinquo, & ex re ſimili ſapienter mutuati ſunt*. Quo videntur verba *Joſephi l. VIII. Antiquit. eſſe referenda*: *Afferebātur Regi ligna pinea, ſed nemo debet cogitare, quod fuerint talia, quæ nunc pinea ligna vocētur, ſed erant candidiora & fulgentiora.*

§. 4. Et cum mihi extra dubitationis aleam poſitum ſit, iſtam ὀνομαθεσίαν horum lignorum non eſſe *Indicam*, *ſed Judaicam, fortaſſis à nautis aut rectius ab ipſo Salomone Indicis lignis propter ſimilitudinem cum Alguminis Libani* inditam, ideoq; aliud nomen ligna iſta in *India* habebunt, quod ex nominatis & celebratis *Indiarum* arboribus erit deſumendum.

§. 5.

§. 5. Nam quod quidam cum *R. Dav. Kimchi Cõplutens. & operis Regij autoribꝰ putãt*, ista *ligna esse Brasiliana*, in eo maxime errãt. Quamvis enim *in Brasilia* ligna pretiosa sint, ista tamẽ Indica non sunt. Namq; *locus prorsus est alienus. Brasilia tunc nondũ inventa: Nec navigatum in Brasiliam sed in Indiam est.*

§. 6. Similiter isti, qui cum *Malvenda l. 3. de Antichristo c. 22.* per *Algumim magnos Indorum juncos aut arundines candidiores* intelligunt, exerrant. Præterquam enim, quod nomen עֵץ *de juncorum petiolis aut ramusculis arundineis vix* inveniamus usurpatum, etiam ejusmodi *juncosæ materiæ ad contignationes deambulatoriorum, aut ad instrumenta Musica* ex iis exsculpenda, prorsus ineptæ sunt.

§. 7. Pariter isti hallucinantur, qui cũ *Chaldæo Paraphraste Pagnino,*

Poma-

Pomario, Aria Montano, & Thoma Bozio l. XX. de signis Ecclesiæ c 3. p.m. 315. ligna *Curalia seu Corallina* intelligunt; *Corallina*, inquam, quæ *corallo, quoad colorē & duritiem simillima sunt, ideoq; propter similitudinē ita dicuntur.* Utut enim in *Brasilia* hæc in magna copia nascantur, neq; minus in *India in magno pretio sint*, tamen ex *Plinij l. XXXII. c. 2.* colligo, quod ista *Curalia Indis non sint inquilina sed aliunde importentur.* Ita enim Plinius loquitur: *Quantū apud nos Indicis Margaritis pretium est, tantum apud Indos in curalio. Namq; ista persuasione gentium constant.* Imo verò Corallia tam ignota Ebræis, aut remota à Salomonis aula esse non poterant, ut nunquam ante eis visa, aut postmodum allata fuerint, cum in *vicino Mari Rubro ubertim progerminent, in mediterraneo quoq; mari & Persico sinu*, uti idē *Plinius* c. l inquit.

Gignitur quidem & in Rubro Mari, sed nigrius, item in Persico, vocatur Jace, laudatissimum in Gallico sinu circa Stæchadas Insulas, & in Siculo circa Heliam ac Drepanum. Nascitur & apud Graviscas, & ante Neapolin Campaniæ, maximeq́ rubẽs, sed molle, & ideo vilissimũ Erythris. Forma est ei fruticis, & color viridis. Baccæ ejus candidæ sub aqua, ac molles: exemptæ confestim durantur, & rubescunt quasi corna, sativa specie atq; magnitudine. Et post pavea. *Baccarum ejus autoritas non minus Judæorum viris quoq; pretiosa est, quàm fœminis nostris Uniones Indici.* Adde quod *ligna corallina prorsus inepta sint ædificando & præsertim efficiendis ejusmodi laquearibus ad domum Domini.* Prorsus dubius sum, an huc referre possim aut debeam *Caroli Clusij Atrebatis Coralloïdem* arbusculam Marinam, quam apud *Christianũ Porretũ* viderat, aut eam, quam ab *Hërico Ho-*

Hojero Bergēsi Medico è NorWegia acceperat *Petro PaWius Med. & Prof. in Acad. Lugd. Batava:* Ej⁹ icona videsis in Clusii Exoticorū l. VI. c. 1. f. 119.

§. 8. Vulgatus *Interpres*, *Hieronymus*, *Tostatus*, Sanctius, & communis fere omnium Interpretum Pōtificiorum turba, quibus vulgata est *Authentica*, *Tremelliusquoq; & Junius* hic Vocabulum Hebræū verterunt per ligna *Thina seu Thyina*, de quibus sic glossatur Abulensis: In *Insula Ophir sunt ligna Thina* (debebat scribi Thyina vel *Thyïa*. Gr. θύϊνα vel θύϊα) *& sunt pretiosissima & alba, quæ cum tantæ sint soliditatis, postquam fuerint levigata, perfectè imagines reddūt, & faciant in se apparere objectarum rerum effigies, sicut in speculis. Et ob hoc sunt ista ligna pretiosissima inter omnia ligna.* Certè negandum non est *prètiosissima ligna Thyina esse*, & ædificādis tēplis *ac domibus maximè idonea*;

id enim non solum ex *Theophrasto l. 3. Hist. Plant. c. 15. & l. 1. c. 5.* sed etiam ex *Apocalypsi Johannitica c. XVIII. 12.* cōstat. Sed & *Theophrastus l. 1. c. 5.* & *Plin. l. XIII. c 16.* natale ei solum *Cyrenaïcā, non Indiam* assignāt. Verba Theophrasti hæc sunt: τὸ δὲ θύον, οἱ δὲ θύαν καλοῦσι, παρ' ἄμμωνί τε γίνεται, καὶ ἐν τῇ κυρηναίᾳ, τὴν μὲν μορφὴν ὅμοιον κυπαρίττῳ, καὶ τοῖς κλάδοις, καὶ τοῖς φύλλοις, καὶ τῷ στελέχει, καὶ τῷ καρπῷ. μᾶλλον δ' ὥσπερ κυπάριττος ἀγρία. πολὺ μὲν καὶ ὅπου νῦν ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ἔτι διαμνημονεύουσιν, ὀροφάς τινας τῶν ἀρχαίων οὔσας. ἄσαπὲς γὰρ τὸ ξύλον ὅλως. οὐλότατον δὲ τὴν ῥίζαν ἐστὶ, καὶ ἐκ ταύτης τὰ σπουδαιότατα ποιεῖται τῶν ἔργων. Quò Plinius respiciens c.l. sic inquit: *Theophrastus, qui primus à Magni Alexandri ætate scribit,*

quæ

quæ circa urbis Romæ quadringentesimum quadragesimũ gesta sint annum, magnum jam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum contignationes, quãdamq́; immortalitatem materiæ in tectis contra vitia omnia incorrupta. Radice nihil crispius, nec aliunde pretiosiora opera. Præcipuã eam esse arborem circa Ammonis delubrum, nasci & in interiore Cyrenaicæ parte, addit. *De mensis tamen tacuit* (Theophrastus) *& aliàs nullius ante Ciceronianam vetustior memoria est, ex quo novitiæ apparent.* Theophrastus quoq́; *l 3. H. c. 15.* περὶ ἀρίστης ὕλης πρὸς τὴν τεκτονικὴν χρείαν, *amplitudinem Thyæ architectonicam declarat?* Sed, ut dixi, ligna *Almugim nõ in Pentapolitana Africa regione, sed in INDIA* quærenda sunt.

§. 9. Non possum satis admirari præposterũ Jesuitæ *Pinedæ* studium in defendẽdo & excusando Vulgato

Interprete, *In quo*, inquit *L. IV. de R. Sal c. XIV. f. m.* 219. quanta *vulgati interpretis & quā non vulgaris interpretandi sapientia & facultas, quam ad Ecclesiæ utilitatem & eruditionem exquisita? quā cæteris aliorum sive interpretationibus sive corruptionibus longè cordatior, utilior, succulentior!* Atqui, Pineda, ea verè vulgaris interpretādi sapientia est, *arborē Africæ notam pro ignota Indiæ* ponere. Nunquid majorem Ecclesia utilitatē capiet, quod vulgatus vertit *Ligna Thyina*, *quam si Juniperum aut Cedrum Syriæ, aut ficum Indicā posuisset?* Præter meritū tātum laudis vulgatæ defertur. Quod enim affert, *Interpretē nomine lignorū Thyinorum* (quo in rem præsentem nihil oportunius) *significare voluisse non certā aliquam speciē Thyiæ arboris, sed indefinitè materiam odoratam, pretiosam, imputribilem, ad rē ædificatoriam oportunissimam, atq; adeò*

ad rem sacram tẽplorum religiosam & exquisitam; nihil eum juvat. Nam si generali notione voluisset arborem odoratam & imputribilẽ notare, cur non dixit, *pretiosa ligna*? aliud autem ξύλον θύϊον, & aliud ξύλον θυμιώτατον esse, ex *Apoc.* XVIII, 12. patet. Aut si *certam arboris speciem expressam noluit, cur expressit?* aut cur Juniperum, cur Cupressum, cur Ebenum, cur Buxum, cur Taxum, cur Citrum non posuit? inprimis cum judice *Plinio l. XIII. c. 15. Ruellio de natura Stirpium l. 1. c. 68 & Salmasio Exercit. Plinianis f.* 950. *Thyïa aut Thyïon ab aliquibus pro Citro*, specie aliqua Cedri habeatur? Nec video, cur tãtopere Pineda pro Vindicijs vulgatæ pugnet, cum *Amaracus, Rugubrinus, Joh. Isaacus, Cajetanus, Jac. Faber Stapulensis, Laur. Valla, Pagninus, Bruno Amerbachius, Arias M. Isid. Clarius, Erasmus, Lucas Brugẽsis alij-*

*ali*q; mendofitatem, & in variis locis à fontibus difcrepantem corruptioné jamdudum agnoverint.

§. 10. *Jofephus l VIII. Antiquit. Nicol Lyran. Dionyfius, Joh. de Pineda l. IV. c. XIV. f.* 218. D. putant fubinnui *Cedrina ligna*, in quæ quoq; omnia priora ifta requifita cadunt. Nam & *dura funt, & minimè putredini obnoxia*, ideoq; *adificiis apta & longe pretiofa in India.* Vid. *Plin. l. XVI. c. XL.* Sed ea *in Syriâ, Creta, Africa feliciffimè* nafcuntur & laudatiffima eft *Libani. Plin. lib. XVI. c.* 39. Præterea alia *ligna Algùmim effe à lignis Cedrinis, apertè colligitur ex* 2. *Paral. II*, 8. ubi Salomon fibi cædi voluit *abietes, & cedros & præterea etiam Algumim*, quapropter aliam fpecié harum, & aliam illarum effe oportet.

§. 11. Cum prioribus faciens *Petrus Comeftor, ligna hæc Algumim* cum *pretiofiffima Cedrorum fpecie*, quæ

quæ Es. XLI,19. שִׁטָּה & *Ex.XXV,* 5. שִׁטִּים appellantur, commiſcet. Addit Abulenſis Ex. XXV. q. 6. *Sethim* eſſe ligna *ſpinoſa valde & alta atq, durißima & penè imputribilia.* E contra tamen *Lamb. Danæus in Phyſ.* Chriſtiana & M. *Mart. Mylius in Hort. Philoſ.* hanc arborem non *pro Cedro, ſed pro Larice* habent. Sed nec *Larices nec Schittim Syris & Judæis ita ignota erant,* uti de his *Indicis lignis* dicitur, quemadmodum ex Plin. *l.XVI.c.39 Ex.XXV,10.c.XXVI,* 15. *Deut.X,3.* videre eſt. Imo & *Abenezra cum R. Chaskuni circa mōtem Sinaï Schittim creſcere* definiverunt.

§.12. *Thomas Bozius l. XX. de Sign. Eccl. c.3 p.315* edicit, ſi *Navigatio in Ophir ſit Aſiatica,* quod ligna Thyina ſint loco *Sādali, ligni rubri ac maximè odorati,* etiā lōge Africo ſinu diſtantis, ſed Bozi⁹ præter iſtud ἔφα nullū fundamentum habet, imò in dubio

relinquit. Quocirca nos eidē quoq; diffidimus. Fortassis *Sandalum Bozii* est *Sandalis ista Plinii*, cujus meminit *l. XIII, c.* 4. his verbis: *Quarta autoritas* (inter Palmas scil.) *est Sandalidum, à similitudine appellatarū.* Quod si ita est, apertè impingit. Nam *istæ Sandalides tantum Æthiopiæ, non Indiæ provētus sunt.* Ita enim subdit statim *Plinius. Jam in Æthiopiæ fine quinq; earum nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quàm suavitate mirabiles.* Interim, ut paululum *Bozium* juvemus, *Sandalum Indicum* sine dubio intelligit. In *multis*, fatemur, *Indiæ locis provenit; nō tamen in omnib*. Nam quod *Antonius Musa* censet, *etiam in agro Calecutano provenire*, in eo redarguitur à *Christoph. à Costa lib. Arom. c.* 9. Utut *enim solum sit peti è Calecut celeberrimo olim emporio, tamē potius è Malaca eò allatum dicit.* Hinc etiam *in Malaca* vocatur *Chandama*, Ara-

Arabib⁹ corrupto nomine *Sandal*, in *Canara*, *Decan & Guzarate* dicitur *Sirianda*. Hinc est quod *D. Garcias ab Orto Medicus Pro-Regis Indici lib. Arom. & Simplic. Medicam.* I. c. 17. scribat, *Tria esse Sandali genera*. 1. *Rubrum*, quod in India intra Gangem, videlicet in Tanasarim, & maritimis quibusdam *Charamandel* nascatur, quo Indi adversus febres utãtur, & interdum ex eo sua idola, eorumq́; delubra fabricẽt: in eoq́; differre à *Brasilio* ligno, quod *Sandalũ* hoc neq́; dulce sit, neq́; inficiat; quæ notæ in Brasilio sint. 2 *Album*. & 3. *Pallidũ* quod utrumq́; in India *extra Gangẽ*, plurimũ verò in Insula *Timor*, inveniatur, ad portum *Mena & Matomea*, item in *Verbali*, portu Javæ, & in *Malavar* aliisq́; Indiæ locis. Sed inter eas species *Rubrum vilius*, *Candidũ copiosius*, sed *Pallidum pretiosius est*. Nam inter innumeros

Sandali truncos vix quinquagesimus quisq; pallidus est, ut idem ibidem docet. Verùm, quantum ex eodem Garcia colligitur, *Sandali usus in medicamentis, & suffimentis quàm in architectonicis* potior est. Tanto minus per *Algumim* istos *Sandala* intelligi puto.

§. 13. Quæ omnia cum scrupulosius percurrerent, *certum lignorum genus noluerunt determinare*, sed in *genere quodvis odoratum & pretiosum lignum* eo nomine intellexerunt *Nebrissensis c.1. Quinquagenæ, Ribera in Apoc. XVIII. Malvenda l 3. de Antichr. c. 22. & Sanctius in 3. Reg. X.* idq; ex Græco θύειν quod *odorem spirare* significat, unde *Thyina* dicta sunt *ligna*. Sed his ex § 8 responsum est, quod *Thyina ligna* sint specialia, *odorifica in Cyrenaïca ditione nata*. Quæ utut per *Synecdochen speciei* possint alicubi pro *quovis* odo-

odorifero ligno capi, tamen hic *non de lignis thyinis sed Alguminis* agimus, quæ in textu ſacro nominantur. Imò alio nomine ξύλον θύϊνον *& alio nomine* ξύλον τιμιώτατον nominantur. *Apoc. XVIII*, 12 quorum illud ſpeciale, hoc generale nomen eſt.

§. 14. Quocirca malumus *certam aliquam arboris Indicæ ſpeciem* per *Algumim* indicari, cui omnia iſta requiſita conveniant, *firmitas & odorabilitas, & pretioſitas, & durabilitas, & coloris ſuavitas.* Eumq; judicamus *EBENUM* eſſe. Non, quod eam ſolam exportatam credamus, ſed quòd ea aliis etiam allatis potiſſima & æſtimatiſſima fuerit. Ideò enim putamus *Algumim in plurali* poni, non tantùm *quod plures Ebeni, ſed & quod aliæ quædam arbores cum Ebenis ſint ad Salomonem translatæ.*

§. 15. *EBENI* autem magnus *in India, eaq; Sola, est proventus*, si standũ est *judicio Solini, Munsteri*, quorũ ille *Memor. c. LX.* ut *Piper*, inquit, *sola India, ita & HEBENUM sola mittit*; hic verò idẽ repetit in *Appẽd. p* 194. ut rectè *Virgilius. 2. Georg.* cecinerit:

Divisæ arboribus patriæ, sola India nigram (bæis.
Fert Ebenũ; solis est thurea virga Sa-

Herodotus quidem *eam etiã Æthiopiæ* assignavit, teste *Plinio l. XII. c. 4.* professus *in tributi vicẽ Regibus Persidis è materie ejus centenas phalangas*, tertio quoq; anno pensitasse Æthiopas, cũ auro & ebore. Ad id solent cõmuniter viri docti, prævio *Servio*, reponere, *Virgilium nomen Indiæ ita extendere, ut & Æthiopiã cõplectatur.* Sed ex alio *Plinij* loco manifestius est, in *Æthiopia quoq; nasci Ebenum.* Ita enim *l. VI. c. 30.* inquit, in descriptione *Æthiopiæ* specialiter sic di-

dictæ. *Meridiano cardine sylvæ Hebeno maximè virent.* & *lib. XII. c. 4.* commemorat, *Ebenum Neroni Principi Meroën usq; à Syene fine imperij per nongenta XCVI. M. p. ssuum esse allatũ,* quæ loca non ad *Indiam sed Ægyptiacam Æthiopiam* spectant. Hinc Lucanus eam *Meroëticam* i. e. *Æthiopicam* vocat.

-- Ebenus quamvis Meroëtica vastos
Non operit postes. -- --

perperam à quibusdam legitur *Mareötica.* Nec enim in *Mareotide palude Ægypti, Alexãdriæ vicinâ, nascitur Ebenus, sed in Meroë Æthiopiæ.* Hinc idem paulò post.

-- -- *nigris Meroë fœcũda colonis*
Læta comis ebeni. -- --

Quod miror, nõ observatum esse à *Servio,* qui *Mareotida paludẽ Ægypti,* aut ab *Isidoro,* qui *Mareotida paludem in India,* nescio quã, ponit, *Mareotica,* in-

inquit, *palus est in India, unde Ebenus venit.* Imò *Meroïtica est* μεροϊτικὴ ἔβενος. Nam à μερόη est *gentile* Μεροΐτης, unde μεροϊτικός. Pro istis itaq; dubijs solvendis *distinguendum* est, inter *Ebenum pretiosiorem*, quæ *Indiæ solius* est, & *nitorem ac faciem Gagatis lapidis* refert, ut c. l. docet *Solinus. Gagates enim nigricantis coloris, & gravis odoris est, ut est apud Pli. l. XXXVI.* c 19. *& viliorem*, quæ etiam *in Æthiopiâ* invenitur, estq; *coloris subflavescentis. Indica autem ebeni duo sunt genera, Rarum*, id quod melius *arboreum*, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus jucundi. *Alterũ fruticosum cytisi modo*, & tota India dispersum, inquit *Plin l. XII. c. 4.* Quem locum integrum ut multa alia transcripsit ex Theophrasto, qui ita. τὸ μὲν εὔξυλον καὶ καλόν, τὸ δὲ φαῦλον.

σπά-

σπάνιον δὲ τὸ καλόν· θάτερον δὲ πολὺ, τὴν δὲ χρόαν οὐ θησαυριζομένη λαμβάνει τὴν εὔχρουν, ἀλλ' εὐθὺς τῇ φύσει. ἔστι δὲ τὸ δένδρον θαμνῶδες ὥσπερ ὁ κύτισος. Quem locum, inquit *Salmasius Exerc. Plin. f.* 103. *Plinius perturbatè & prorsus cõtra mentem autoris reddidit.* Nam Theophrastus in universum pronũciavit de *omni Ebeno*, θαμνώδη arborem esse. *Plinius de altera tantum specie sequiori id dictũ interpretatus est. Alterũ genus Ebeni praestãtius* εὔξυλον *esse dicit Theophrastus &* καλόν. Plinius εὔξυλον *accepit pro eo, quod esset arboreum & enodi trunco.* Si *hac sola discretione genera illa distinxit Autor: Ergo illud sequius genus, minimè arborem censendũ, sed in fruticem censu reponẽdum ut* θαμνῶδες. *Hunc sensum spernit ac refutat ordo verborũ Theophrasti, & vocis* εὔξυλον *notio. In arborũ natura & facie descri-*

describēdâ τὸ ξύλον ille semper pro qualitate materiæ & ligni solet ponere, non pro craßitudine aut proceritate arboris. Arborem ipsam εὐαυξῆ, εὐμεγέθη, τὸ μέγεθος μεγάλην vel μικρὰν vel similia. De Ligno vel materie qualis sit, subjungit, ξύλον ἰσχυρὸν, στερεὸν, πυκνὸν, μαλακὸν, κοῦφον & cætera, quæ materie qualitatem designant. Quum igitur Theophrastus optimā illam Ebeni speciē εὔξυλον appellavit, non arboris proceritatem aut trunci crassitiem significare voluit, sed ligni bonitatem & præstantiam. Utrumq; Ebeni genus θαμνῶδες, sed alterū longe præstat soliditate materiei & bonitate, ac pulcritudine. τὸ μὲν εὔξυλον καὶ καλὸν, τὸ δὲ φαῦλον. Sola igitur pulcritudine ac præstantia ligni species illas discrevit, non magnitudine arborea aut fruticea. In Insula Mauritij f. Dò Cerne est Ebenū nigrore pici respōdens, & tam

tam læve atq; os dedolatissimum, *in Navigatione Corn. Neck Ambstelod.* f. 196. De *prettosiori ista Ebeno* etiam istud *Theophrasti* est accipiendum: ἴδιον δὲ καὶ ἡ ἐβένη τῆς χώρας ταύτης. *Propria est Ebenus isti regioni* (de India loquitur.)

§. 16. *Solida firma & durabilia sunt EBENI ligna & in usum architectonicum commoda* Nam *Cariem vetustatemq; non sentiunt cupressus, cedrus, ebenus, lotus, buxum, taxus, Juniperus, Oleaster & Olea. Rimam fissuramq; non capit sponte Cedrus, cupressus, oleæ. Buxum maximè æternam putant, EBENUM & cupressum, cedrumq; claro de omnibus materiis judicio in templo Ephesiæ DIANÆ, utpote cum tota Asia extruente quadringentis annis peractũ sit,* Convenit *tectũ ejus esse ex Cedrinis trabibus. De ipso simulachro Deæ ambigitur. Cætera ex EBENO esse tradũt,* inquit *Plin. l. XVI. c. 40. Pausanias*

in

in *Arcadicis* materias enumerat, ex quibus fieri vulgo solerent Deorum simulachra ab antiquis, & *EBENUM* primo loco recenset. τοῖς δὲ ἀνθρώποις τὸ ἀρχαῖον ἅπασι καὶ ἡμεῖς καταμαθεῖν ἐδυνήθημεν. τόσα δὲ ἦν, ἀφ᾽ ὧν τὰ ξόανα ἐποιοῦντο ἔβενος, κυπάρισσος, αἱ κέδροι, τὰ δρύϊνα, σμίλαξ, ὁ λωτός. *Smilax Pausaniæ Taxus* est. Suidas docet, ita solidam esse, ut in *aquâ non superfluitet.*

§. 17. De *coloris suavitate* idem locus Plinianus testatur, *quòd ad Terebinthos Syriæ nigricantes videatur accedere.* Spississima ex omni materia, ideò & gravissima judicatur *EBENUS & Buxus* graciles natura. *Ex reliquis siccissima lotos, deinde robur exalburnatum, & huic nigricans color magisq́; etiam Cytiso, quæ proximè accedere EBENUM* videtur. Quāquām non desint, qui *Syriacas Terebinthos*

nigri-

nigriores affirment. Huc ſpectat, quod *Theophraſtus l VI c IV.* inquit: Τὴν δὲ χρόαν ȣ̓ θησαυριζομένη (ἔβενος) λαμβάνει τὴν εὔχρȣν, ἀλλ' εὐθὺς τῇ φύσει. *Nitor igitur colorq́; ille in EBENO nativus non vetuſtate aut aliâ arte adſcitus.* Plinius locum illũ ſic reddidit: *Materie nigri ſplendoris ac vel ſine arte protinus jucundi.* Multarũ arborum materies ætate *colorem nitoremq́;* adquirit, quẽ recens cæſa nõ habuit. De moro id narrat *Theophraſtus.* Καὶ ἰσχυρὸν ἅμα ϗ εὐεργὸν τὸ ξύλον, ϗ παλαιȣ́μενον μέλαν ὥσπερ λωτός. Idem porro θησαυριζόμενον & παλαιȣ́μενον. Innuit Ebenum ſervandam non eſſe, ut *ætate nigrum ſplendorem* contrahat, ſed eũ protinus à natura habere recens cæſam.

§. 18. *Pretioſitatem EBENI* non tantùm ex eo conjicimus, quòd *Pompejus M. in Triũpho Mithridatico*

Romæ

Romæ EBENUM tanquam caram & inæſtimabilẽ, pompamq́; triumphalem ſplendidiorem reddentem oſtendit, ſed etiam à *Perſidis Rege Æthiopibus in tributum ſolvendum ſit impoſita*, unà cum *auro & ebore* apud Plin. *l. XII. c.* 4. Hinc *Solinus* quoq; commemorat, quòd *Indi Reges ex EBENO ſceptra ſumant, & quascunq́; Deorum imagines non niſi ex HEBENO habeant.*

§. 19 *Odoris* deniq́; *ſuavitatem* cõmendat, quòd *uſta jucundiſſimũ ſpargat odorem*, teſte *Plin. c. l.* fricta quoq́; & attritu *fragrantiſſima* eſt apud *Dioſcor. l.* 1 *c.* 130.

§ 20. Ex his itaq́; ὀφθαλμοφανερῶς pateſcit, quod per iſtos *Algumim EBENI intelligendæ* ſint. Tantò minus mirari ſubit, quod in iſtos uſus adhibitæ ſint à Salomone. Nã & מְסִלּוֹת i. e. *laquearia torculata, ſeu gradotectos & cytharas, & Pſalteria*

pro

pro Cantoribus ex iis formare jussit, quorum *instrumentorum usus in sacris Leviticis* erat multus. De eorũ autem *discrimine, figura & modulamine*, alibi dicendi locus erit. Videri interea possunt *Tostatus ad 2 Paral. IX f.124. Aben Esra ad Jes. V. Buxtorff. in Lex. Mercerus in Pagnin. f.* 1493. aliiq́;.

§. 21. Ut itaq́; tandem hanc sectionem concludamus, de Lignis istis *Alguminis* ita statuimus, quòd *iis præcipuè EBENA indigitẽtur.* Interim *tamen non negatum, sed assertum potius & istud imus*, quod alia *quoq́; Ligna ex Oriente fuerint transvecta*, utpote *Ficus Indicæ, Palæ Gymnosophistarum, Juniperi, Cariophylli, Gosampini, Costi, Nardi, & præprimis BDELLIA, nominatissimæ Indiæ arbores*, quarum & in sacris *Gen II*, 12. *Num. XI*, 7. & in profanis nõ infrequens fit mentio. Bdellium vocatur Ebraice בְּדֹלַח Arabicè *Bdolchon* & *Bolchon*, *Arrianus*

nus in Periplo Bdellia dixit, & Marcellus Empiricus *Bedella:*

-- -- *Crocon atq; Bedellam.*

Sunt quidem, qui cum Rabbinis *Bdellionem* volunt *gemmam* esse, in quorum censu etiam sunt *Xantes Pagninus, Mercerus in Lex. Arrianus in Periplo Maris Erythræi, & in eum G. Stuckius. Lamb. Danæus p. 2. Phys. Chr. c. XXXV.* Sed iis satisfit *Gen. II.* Nam ibi *præter Bdellium* nominatur *lapis pretiosus* (seu gemma) *Onyx, Aurum illius terræ est bonū, Ibi Bdellium & Lapis Onyx,* adeoq; aliam C. N. *speciem* esse oportet *Bdellionem, quam gemma* est. Hinc tutior est ista opinio, quæ *Bdellion pro Arbore habet* cum *Plinio l. XII, c. 9. Dioscor. l. 1 c. 69. Isidoro Etymol. Junio & Tremel. in Gen. II. & Numer. Buxtorff. S. Hieronymo. Andr. Riveto in Exod. XVI. Salmasius in Exercit. Plinianis f 1150 falsus est,* inquit, *vir ille eruditus,*

quò

qui Bdellium apud Priscianũ genus esse lapidis notavit. Parum attentè Priscianum legerat, in quo hodie legitur lib.1. Bdellium, Abdir, genus lapidis. Non Bdellium genus lapidis, sed Abdir, quod & Abaddir dixerunt, ita vocantes βαίτυλον *lapidem, quem pro Jove Saturnus devoravit.*

§. 22. Cæterum *colorem* istius *BDELLII*, cujus sacræ literæ meminerunt, *albicantem* fuisse, ex *collatione Exod. XVI.31. & Num. XI,7.* colligitur. Nã priori loco dicitur, quod *Man Israëliticum fuerit* בָלָן *album*, & in posteriori extat, *quòd oculus* (seu color) *Mannæ fuerit sicut oculus* (color) *Bdellij*, hinc cõficitur, quòd *color Bdellij etiã fuerit* בָלָן *subalbidus*. Ex quo fundamento videtur nostra sententia destrui posse. Nã *Bdellion*, cujus *Plinius & Dioscorides* meminerunt, *est arbor nigra*. Ita enim Plinius. l. XII. c. 9. *Vicina est Bactriana, in*

qua Bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici, naturaq́;. Gummi alij *Brochon* appellāt, alii *malachrā*, alij *maldacon*. *Nigrum verò & in offas convolutum hadrobolon.* Verum benè res sese habet. Nam in posteriori *Numerorum loco* non tàm *ipsa arbor, quàm arboris fructus seu Gummi ex arbore destillans* indigitatur, *cujus colorē Manna dicitur repræsentasse*, dum dicitur fuisse בָּד. Quæ vox hic *subalbicantis coloris venas & quasi interspergines* subinnuit das weis eingesprenget ist/ quemadmodum ea vox ita *Gen. XXX, 37. Zach. VI, 3.* etiam adhibetur. Quod exactè convenit cum descriptione *Bdellij Gummi Bactriani Plinianâ.* Nam *Bactriano nitor siccus, multiq́; candidi ungues sunt,* c. l. *Plinius* & *Dioscorides l. 1. c. LXIX.* εὐῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι. *Est suffitu odoratum & ungui simile.*

Quæ

Quæ quamvis verba *Serapion*, *Manardus Hispal. Med* in libro Simpl. *Hermolaus & Marcellinus* ita intelligant, quod *Bdellium cum aduritur, ungui odorato simile fiat*, tamē ex ipsis *Dioscoridis* verbis patescit, illa ita distincta esse, ut *duas Bdellij optimi notas faciant, quarum una est, ut odoratum sit, altera ut sit ungui simile*. Nam *Bdellium*, dicit, *esse odoratum cum incenditur*, εὐῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, cum tamen *ustrina unguium* δυσώδης sit. Præterea *similis ungui* propter odorem neutiquam rectè dicetur. A *colore* igitur *Unguis*, *Ungui simile dici optimum Bdellium arbitror, & nihil verius*, inquit, *Clarissimus Salmasius in Plinianis Exercit f.* 521 scil. *Bdellium albis maculis ungui humano similibus refertum erat*, quod *Pet. And: Matthiolus in Diosc. observat f.* 92 Talis itaq; coloris cum sit *Bdellium optimū, albescere* dicitur. Estq; sic *dēsata lacryma*

ex arbore ejusdem nominis cortice Ceraso simili vestita, emanans atq; circa ramulos in magnos grumos concrescens, qui tàm integri quam contracti ex Arabia, India & vicinis locis adferuntur. Et quamvis *Galenus l.VI. simpl. Med.* duplex tantùm faciat, unum *Scythicum, nigrius* & magis resinosum, alterum vero *Arabicum*, trãslucidum & siccius, tamen & *INDICI* tãquam *præstantissimi* meminit Plinius. D. *Casp. Bauhinus* facit *Bdellij sex genera.* de *Quinto* inquit, quod *sit extus colore & sapore, gummi cerasi simile, sed intus pallidis ac candicantibus maculis distinctum.* De *sexto* ita infit, pallidũ est, *ac candidum, grumis oblongis mediocribus multis longis guttis densatis concretum* Huc omnino spectat, quod Cl. *Salmasius in Plinianis Exercitationibus* in *Cajũ Juliũ Solinũ Polyh.* f. 1150. observat, *Bactrium* istud, quod Plinius vocat, *Bdellium* esse *Orientale &*

Indi-

Indicum, quod ex *Indo-Scythia* afferebatur. Ea enim *Scythia ad Indi fluminis ostia sita est*, & Scythæ meridiani dicebantur, *Dionysius*:

-- -- -- οἳ ζ' πρὸς αὐγὰς
Ἰνδὸν παρ' ποταμὸν νότιοι Σκύθαι
ἐνναίουσι.

Quod etiam *Arrianus in Periplo M. Eryth.* contestatur, *de Binnager*: ἀντιφορτίζεται κόστος, βδέλλα, λύκιον, νάρδος καὶ καλλαϊνὸς λίθος. Et post pauca subjicit: *Duo genera Bdellij Indici fuisse videntur, quæ in Arabiam ferebantur, alterum SUBALBIDUM, quod erat præstantissimũ, &c.* *Alteram quandam speciem allegat Matthiolus* ex *Serapione*, quæ plantæ *palmæ similis fructus sit*, quam ipse Neapoli vidit, quamq; Itali vocent CEFAGLIONI quamq; in *secundis mẽsis pro bellariis cum pipere & solenniter assumãt, cùm quod gustui admodum arrideat, tùm quod venerem concilie*t.

Porro, inquit, illa *vulgaris Cefaglioni appellatio* (quantum conjicere possumus) *à Mauritanis accepta est, siquidem Serapio sic* inquit: *Cefilio est cor istius palmæ, & natura ejus est, sicut natura palmarij. Galenus insuper lib. VIII. simpl. Med. de palma differens ejus medullam encephalos appellari tradidit, ex quo adducor, ut suspicer*, inde *Arabes Græca voce corrupta suum Cefilionis nomen accepisse* Quod Βδέλλιον Græci, *Bdellium* similiter Latini vocant; *Mauritani Molochil, Molochal, Molchol* aut *Mochel:* Itali *Bdellio*, Hispani *Bedelio.*

SE-

SECTIO V.

De ELEPHANTIS ET EBORE.

Summaria.

§. 1. *Elephan i dentes*

§. 2. *Quid* שֶׁנְהַבִּים? *An Hobnim sit Elephas?*

§. 3. *An Behemoth sit Elephas?*

§. 4. *An Senhabbim ipsi Elephanti? Elephanti etiam Salomoni allata.*

§. 5. *Indiæ Elephanti.*

§. 6. *Salomon pecuarius. aliorum Regium studium* θηριολογικὸν.

§. 7. *Magna docilitatis documenta in Elephanto.*

§. 8. *Regibus in delitiis.*

§. 9. *Ebur. Dens pro Ebore.*

§. 10 *An Ebur Dens, an cornu? an sit quotannis deciduum? quid dens filia gressuum?*

§. 11. *Ebur fossile.*

§. 12. *An ullibi Ebur habeatur?*

§. 13. *Eboris usus in luctu, Simulacris, mensis*

§. 14. *In usus privatos & publicos.*

§. 15. *Eburnea domus Achabi.*

§. 16. *Eburnei lecti.*

§. 17. *Turris Eburnea.*

§. 18. *Solium Salom. Eburneum.*

§. 19. *Cur Ebur non adhib. in templum Salom.*

Ἔκθεσις.

§. I.

L*Igna* excipiunt *ANIMALIA ex Orientali Ophir ad Salomonem partim pretiositatis partim jucunditatis* causa advecta. Quorum in censu primum commemorat Spiritus S. *ELEPHANTOS*, seu rectius *Elephantinos dentes*. Ita enim legimus, 1. *Reg X.* 22. & 2. *Paral. IX.* 21.

§. 2. In textu Originali est שֶׁנְהַבִּים quod

quod & LXX. & *vulg.* rectè verterunt *dentes elephantinos seu ebur.* quemadmodum etiam Chaldæo שִׁנָּא דְבִיל dens elephanti dicitur. Est enim ea vox composita ex שֵׁן *dens*, & nomine הָבְנִים quod, ut ex terminatione constat, *plurale* est; quid autem propriè significet; & unde veniat, nondum est à Grammaticis decisum. Utut enim *Complutẽses in Lexico*, dicant, *Hobnim* esse *elegantissimi eboris genus*, tamen & illud adhuc incertum est. Neq; ullibi in sacris hanc vocem ita usurpatam legimus, neq; alio speciali nomine *elephantum* describi invenimus, sed quoties ejus fit mentio, communi voce בְּהֵמָה aut בְּהֵמוֹת exprimitur, quæ *quamcunq; bestiam sive domesticam & cicurem, sive feram & silvestrem* notat. Unde ista mihi exsurgit opinio, istam vocem הָבְנִים per μετάθεσιν Ebræis usitatum

ex inusitatio בָּהָם descendere, cui simile exemplum supra in *Algumim & Almugim* occurrit, ideo præprimis, quia ea radice *quodvis brutum rectà pedibus gradiens* insinuatur, sive *jumentum sit*, *sive fera agrestis sit*. Quanquam eruditiorũ hic malim audire judicia, quàm meam interponere sententiam. Nam, quid hîc ex Grammat. analogicâ formatione obverti possit, bene video.

§. 3. *Cognatio vocum* me, quamvis invitum, in eam diripit sentẽtiam, ut cum plerisq; *Interpp. Behemoth Job. XL*, 10. *elephantum* declarem. Quamvis enim *R. Levi* & alij *Ebræi specialem* aliquam nescio *quã bestiam* esse sic appellatam velint, de qua illi multa nugantur; *Job.* quoq; *Bustamãtinus* malit ipsum *Diabolum* quàm aliud quoddam animal intelligi, *l. IV. de Animãtibus Scripturæ c*, 12, & seq. tamen negari nõ potest,

Dia-

Diaboli figuram in alio quodam prægrandi & monstroso bruto delineari, cujus ille iram, robur & opera habeat; Atq; ita *primò terrestre potius aliquod animal* hîc insinuatur. Recte B. Lutherus: **Behemoth heissen alle grosse ungeheure Thiere / wie Leviathan alle grosse ungeheure Fische. Aber darunter beschreibet Job die Gewalt und Macht des Teuffels und seines Gesindes des gottlosen Hauffens der Welt.** Ea de causa, quoq; *pluraliter* efformari *Behemoth* existimant, ad *ingentem belluam significandam, propter ingentem corporis molem, qua cætera quadrupedia omnia superat.* Tradit enim *Ælianus Indicorum Elephantorum altitudinem esse novem cubitorum, latitudinem verò quinq; l. XIII c. 8.* sed ijs majores habet *Taprobani. Solinus. c. LIV. Petrus Gillius ad Cardin. Armagnacum* memorat, se

Constantinopoli mensum esse altitudinē quindecim pedū & semipedis, ab oculo ad extremum tergū undecim pedes, ab oculo ad extremam promuscidem octo pedes, eoq; in loco cujuslibet partis mensuras exponit. Sicut & *Assaph Psal. LXXIII, 22.* dicit, se fuisse apud Deum בְּהֵמוֹת non *bestiam tantum*, *sed instar plurium bestiarum vel ingentem bestiam*, une *grand' beste*, ut dicunt, *stupidissimum & stolidissimum hominem* designantes.

§.4 Quamquam autem *Cajetanus* τὸ *Senhabbim* verterit *Elephātos ipsos*, quanquam etiam *Poëtæ soleant sæpe Elephantum pro ebore* ponere, ut illud *Virg. 3. Georg.* ostendit:

In foribus pugnam ex auro solidoq;
Elephanto.

tamen communis *Interpretum consensus*, & *cōpositio vocis Ebrææ* id non videntur pati, h. l. intelligere, Utut

ea

ea ratione *Elephantos quoq; classe ista Ophiritica fuisse transvectos asserere nolimus, aliis tamen rationibus ducti descendimus in eam opinionē, non tātum Ebur, sed & Elephātos vivos venisse ad Salomonē.* Cum ista *animalia* (α) *Indiæ famosissima fuerint, quorū notitia Salomonem fugere non poterat, cum* (β) *ipse omnium animalium naturas declaraverit, & non tantùm de herbis minimis sed etiam cunctis feris terræ* ἀκριβῶς *disseruerit & docuerit* 1. *Reg. IV.* cum (γ) *ejusmodi belluis ad delectationem regiam uti magnates soleant, &* (δ) *aliàs ad alios Occidentales Reges delatæ perhibeantur,* nihil dubito asserere, *Salomonis curiositatem & magnificentiam Elephantos quoq; Indicos* desiderasse & obtinuisse.

§. 5. *Usitatissimos* autem & passim *obvios in INDIA Elephantos* fu-

fuisse, ex priscorum & recentium scriptorum testimoniis & αὐτοψίαις viatorum constat: *Indicos* commemorans *Plinius, ingentem eorũ magnitudinem* esse ait *l. VIII. c. 9. & c. 11. Strabo l. XV. Philostr. l. 2. c 7. Livius decad. 4. l. 7. Curt. l. 8. Photius in Bibl. f. 1331. Elephantos*, inquit, *Indorum terra nutrit, & Æthiopum, quæ Thebanorum partes attingit, nec non Lybia, ex Agatharchide* l. 1. Histor. c. 6. *in Angola & Bongo ngẽtes elephanti Draud. p. 200. Diodorus Siculus l. 2. Bibl. Hist. f. 89.* inquit: Ἔχει δ' ἡ τῶν Ἰνδῶν χώρα πλείστους καὶ ἐλέφαντας, ἀλκῇ τε καὶ μεγέθει πολὺ διαφέροντας. Et paulò ante de *Gandaridis* dixerat, quod *ij ob numerũ & robur belluarum omnibus alienigenis sint terrori*, ita, ut *ipse Alex. M. etiam* expeditionem in illos omittendam *duxerit, simul ac animadvertit eos quater mille Elephãtes ad bellum egregiè instructos habere.*

Idem

Idem habet *Marc'* (*Million per jocum dictus, inter Nobiles Venetos, propter crebram Millionis & divitiarum Tartaricarum mentionẽ*, unde hodienum aula ejus ædibus vicina Millions-hoff nomen habet, teste *Job Bapt. Rhamanusio Reip. Venetæ à secretis Int.* in ejus vita.) *Itiner. Orient. Reg. l. III. c. 39* de *Madagascar*, & c. 41. *de Zanzibar* inquit, quod *nullibi in majori copia elephanti & ebora inveniantur, quàm in his duobus locis* In *Taprobana* omnes veteres & recentiores magnos & plurimos posuerunt elephantos. *Ælianus de animal. l XVI, c. 18. Alexander Lychnus* apud Stephanum, *Plinius, Ptolomæus, Solinus*, quibus accinunt *Orosius*, Miram Elephantoram copiam nutrit; *Vartomannus*, Fert, inquit, *imprimis elephantos complures; Maffejus*, Elephantes *gignit egregiè bellicosos & dociles: Stuckius, Elephantos nutrit optimos,* maxi-

maximos, ingeniosissimos, quibus reliqui Indiæ elephantes feruntur obedire, quod etiam ex testimonio Hugonis Linscotani Mercator confirmat, aliiq;. In *Sian Peguq;* Peguanus Rex in una venatione quatuor millia cepisse traditur. Et quamquam *Elephantes in Bamba provincia regni Congiani Africana plurimi horrendæ magnitudinis, ita ut vestigia ipsorum quandoq; reperiantur in arenis, quorum diameter se ad quatuor spithamas extendat, ferantur, in Centonibus Georgij Draudij f. m.* 201. *Rerum memorab.* tamen *Diod. Siculus l. 2. f. m.* 85. asserere audet, quod id genus *beluæ Indicæ Africanis viribus multo* præstet, quia ibi abunde pascuorum habeat.

§. 6. Similiter *Salomonem* quoq; de omnis generis animalibus, & non tantùm minimo, sed etiam *Elephante* locutum esse, non ineptè colligitur ex 1. *Reg. IV*, 33. ubi gene-

generale quidem nomen בְּהֵמָה adhibetur, quod in genere *quodvis vel jumentum, vel feram sive cicuratam sive feram significat*, in specie tamen, ut superius dicebamus, etiam de *Elephante* ex mente *Ebraeorum Doctorum* adhibetur. Ideoq; *Sap. VII. naturae animalium & irae bestiarum perspecta fuisse Salomoni dicuntur, ut ita non tantùm de cicuribus, sed etiam universis aliis* disseruerit. Et cum *Cicero Dejotaro Tetrarchae nobili laudi* tribuerit, non solùm *agricolam sed etiam pecuarium esse*; cumq; plures etiam alij Reges, *Hieron, Attalus, Philometor, Archelaus*, de Animalium Naturis diligenter scripsisse perhibeantur ab *Augustino Niph.* in suo *de Historia Anim. libro. Petrus* item *Gillius Albiensis vir eruditus, Æliani translator*, & *Naturalium Rerum longis peregrinationibus eximius scrutator*, ad

ad *Æliani Histor.* Anim. celebratissimos *Reges pecuarios* fuisse diligentissimos advertat, nihil vel *ab officio Regis vel à Prudentia Salomonis* alienum dixerit, qui *eundē quoq; Pascuariam & artē parandi pascendiq́; pecoris, maximorum causa fructuum, exercuisse affirmarit.* Imprimis, quia circa *montana Hieros. egregia & fluviis omnibus irrigata pascua* habebat. *Alexāder certè M.* studio cognoscendi feras, ita inflammatus est, ut nullis sumptibus parcens *Aristoteli commentationem de Animalibus* delegarit, ei aliquot millibus hominū in totius Asiæ, Græciæ, Africæq; tractu parere jussis, omnium, quos *venatus, aucupia, piscatusq́;* alebant, quibusq́; *vivaria, armenta, alvearia, piscinæ, aviaria in cura erant, ne quid usquam gentium ignoraretur* ab eo, *dicente Plin. l. VIII. c. 16. Aristoteli* autem *Historiā animalium offerenti octingēta*

repen-

rependit talenta i. e. quadringenta octoginta coronatorum millia apud Athenæum l. 9. Quo noluit esse inferior Antoninus Imperator, utpote, qui Oppiani de Animalibus singulos versus i. e. sexies fere mille, totidem numm.is aureis compensavit.

§ 7. Porro *Magnatibus & Principibus*, ut alios, ita & *Indicos Elephantos* esse in *delitiis & delectationibus* quotidiana comprobat experientia, utpote, quibus illi non solũ usi sunt in *prælüs*, uti de *Pyrrho Epiri Rege bellum cum Romanis movente*, sed etiam de *Antiocho Syro Judam Maccabæum* oppugnante, item P. Scipione Romano (Liv. *Dec.*4. *l.*7 *f* 130.) ex historiis habemus, sed etiã *ad ludos & certamina voluptuaria* habendã: Ideò potissimùm, quia & *magnæ docilitatis, & singularis reverentiæ sunt in Reges. Nam Regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt*, ait Plin.

Plin. l. 8 c 1. *Arist. Hist. Anim. l. 9. c. 46. Alb. M. de Animal. l 8. tract. 5. c. 2.* Horsum spectat *Martialis Epigr. ad Domitianum:*

Quod pius & supplex Elephas te, Cæsar, adorat,
Hic modo qui tauro tam metuendus erat.
Non facit hoc jussus, nulloq́ docente Magistro
Crede mihi, Nomen sentit & ille tuũ.

vigiliasq́ & excubias per vices agunt, tradente *Æliano l. XIII Hist. An. c. 22.* De *Ludis eorum lege Plin. l. VIII. c. 7.* Similiter etiam *ad numerum saltare, tibiæ sonorum differentias* intelligere, *cursum tardare* ad *soni tarditatem, seq́ remittere ad remissionem,* rursus, cum *acutè sonat, festinare,* ut est apud eundem l. II. Et quod admirabilius est, cum *Tiberij Cæsaris pronepos Germanicus gladiatorum spectaculum edidisset Romæ, apparatiq́ essent in Theatri arenà lecti ornatissimi, pocula & ar-*

& argentei crateres, ac mensæ magnificæ pane ac carnibus exstructæ intromissi sunt sex mares elephanti virili veste induti, totidemq́ue fœminæ stola muliebri ornatæ, qui decorè epulis accubuerunt, ac in mensam promuscides tanquam manus porrexerunt, summaq́ue cum modestia epulati sunt, neq́ue ex ipsis quisquam visus est vorax, neq́ue majoris partis rapax. Cum esset bibendum, unicuiq́ue crater exhibebatur, & hi quidem promuscidibus potionem haurientes moderatè bibebant, deinde circumstantes leviter & sine contumelia aspergebant. Majus *docilitatis* documentum in *Elephanto* recitat citatus *Ælianus*, quod se ipsum vidisse ait his verbis: Ego rectè & *ordine in tabula quadam latinas literas vidi elephantos scribere, veruntamen docentis manus subjiciebatur ad literarum figuram & lineamentum instituens animal. Cumq́ue Elephantus scriberet,*

ejus

ejus oculos immotos & dejectos esse perspexi, ut Grammaticũ quendam dixisses. Hæc ille. Auget istam scriptionis fidem, quod *Mucianus ter Consul* scriptum reliquit, *Elephantũ literarum Græcarum ductus didicisse, solitumq́; perscribere* linguæ ejus verbis: αὐτὸς ἐγὼ, τάδ' ἔγραψα, λαφυρά τε κελτ' ἀνέθηκα. *Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicavi*, cui subscribit *Plin. l. VIII c 3. Cæl. Rhodig. Antiq. l. III. c 3.* Omnem ferè fidem superat, quod ex *publico Instrumento Cochinensium* refert D. *Garcias ab Horto l. 1. Hist. Arom. c. 14.* p, 164 & ex viva aliquorum hominum relatione, quòd *Elephas* aliquando *Cochin*, (est autem *Cochin* civitas nobilis in regno Malabar) fuerit locutus, *petieritq́; à suo Rectore*, (quem *in Malabar Naïre, in Decan verò Piluane vocant,*) *cibum.* Eandem historiam ex publico testimonio recitat *Costa Burgẽsis,* in

in Hispania Medicus l. Arom. & Simpl. Medic. Indic. c 7. Elephantū nimirum in litore maris urbi vicino laborare solitum, jamq; laboribus fessum domum redire properasse, ut quiesceret: Præfectum verò illius urbis orasse, ut in labore pergeret, atq; Liburnicam, quam jam movere inceperat, in mare traduceret; renuentem Elephantum præfectū denuò compellasse, blanditiisq; demulsisse, id in suam gratiam faceret. Ita enim decere, quandoquidem in servitute esset Christianismi Regis Lusitaniæ. Tunc Elephantum hæc Domino verba protulisse, hoo, hoo (quæ lingua Malabarica vulgari & usitata in ea Provincia, è qua Elephas oriundus erat, sonent *volo, volo) ad Liburnicam rediisse & eam in mare impulisse.* Eundem *ferunt suo Domino operam servilem præstitisse in lebete resarciendo.*

§. 8 Hinc in historiis relatū accepimus, ad alios *Occidentaliores Reges* eti-

etiam istiusmodi prægrandes elephantorũ moles demigrasse. Nam & *Jubæ in Mauritaniã, & Antiocho in Siciliam*, *Annibali in Hispaniam* sunt transmissi, uti ex citatis autoribus satis constat. Itali certè cũ primùm *Epirotico bello* viderent hæc *Indiæ monstra*, *boves Lucas* vocitarunt, in *Lucanis* quia primum videbantur *anno Urbis quadringentesimo septuagesimo secundo*. Ut tanto minus dubitem ejusmodi prægrandia corpora *cupivisse Salomonem videre*, & ideo eò citius allata, quo facilius mari afferri poterant.

§. 9. Sed ab *Elephanto* ad *EBUR* descendendum. Quemadmodum autem superius dicebamus, *Elephantũ ipsum* in sacris speciali non designari nomine, ita etiam cum *EBORE* comparatum est. Nam nec istud seorsum speciali aliquo nomine gaudet, sed ejus loco com-

commune שֵׁן semper occurrit, uti ex *Ps. XLV*, 9. *Cant.* 1. 4. 1. *Reg. XXII*, 39. *Ez. XXVII*, 6. *Amos III*, 15. & c. *VI*, 4. videre est, per congruam ἀντονομασίαν, *quia nullius animalis dens fabrefaciendis rebus pretiosis aptior & oportunior est, quàm Elephanti.* Ipsa autem vox שֵׁן est ex radice שָׁנַן *acuere*, eo quod *dentes, quasi acutos scopulos acuere soleant*, & ita *quasi spinosis pilis obterebrare obvia quævis* possint. Ab *Arabibus* Elephantus *Fil*, Dens verò *Cenalfil* in *Guzarate & Decan ATI*, in Malabar *Ane*, In Canara *Acete*, Æthiopibus *Ytembo* est.

§. 10. An autem *EBUR per CORNU* an verò *per DENTEM Elephanti* describendum sit, ἀμφισβητεῖται. *Juba* apud *Philostratum* l. 2 c. 6. *CORNUA* dixit, utpote *quæ ex temporibus nascantur, neq; usquam decidant, & præterea acuantur ab ipsis elephantis.* Quæ omnia non tàm in *Dentes* quàm in *Cornua*

videntur cōvenire. Cui ſuffragatur *Ter. Varro l. 3. de Lat. L.* Quos *dentes multi dicunt, cornua ſunt. Ex tēporibus naſcuntur, & ex ſuperiori mandibula per os reſupinata ſeſe afferunt. Et decimo quoquo anno ea elephanti abjiciūt, & defodiunt, ſicut cervi quotannis, & quoties amiſerint, reponunt.* Quibus alij teſtē addunt experientiam, quod ebur igne dometur & emolliatur ad quaslibet recipiēdas formas, quod *denti animalis non convenit*, apud *Schindler in Lex. col. 1901.* Conf. *Glaſſ. Rhet. Sacr. tr. 1. c. 4. p. 63.* Contra *Apollonius* maluit *DENTES*, *ut qui maxillis ſint infixi & nullis lineis velut torno impreſſis in ſingulos annos circa radices obducantur, ut cornua aliorum animaliū, ſed læves politiq́ꝫ oriātur, neq́ꝫ habeant ungulam bifidam ſicut cætera animalia cornuta.* Huic ſubſcribunt *Herodotus, Plinius l. VIII. c. 3. Georg. Draudio in Centon. Memor. Rerū. f. 201.*

Quam

Quam liticulam compositura, utrũq; conjungit Scriptura, quando *Ez. XXVII, 15.* nominat קַרְנוֹת שֵׁן *Cornua Dentis*, quasi diceret, *Eburesse Cornu dentatum, seu Dentẽ cornutum*, ita, ut aliquid de *natura cornuum, & aliquid de natura dentiũ* participet. De *Cornibus*, quod *ad tempora nascatur*, de *Dentibus*, quod *maxillis sit infixum & quod nova internodia non admittat. Deciduos esse istos Dentes* gravissimi sunt autores, qui dicunt, sed refragatur experientia, & *D. Garcias ab Horto l. 1. Arom. c 14.* Cum autem frequenter nomine שֵׁן in sacris veniat, tutius, & divinis literis consonantius, *DENTIS*, quàm *Cornu* nomẽ gerit. Quorsum etiam *sextus* ex eodem capite *Ezechielis versus* referendus est: *Tabulas tuas* (id est transtra tua) *faciebant* שֵׁן בַּת־־אֲשֻׁרִים *ex dente filia gressuum* (artifices) *ex insulis Chittæorum.*

Nam *dens filia gressuū est ebur gressibus tritū.* Illud enim *demum germanū ebur est & præstātissimū, quod ab Elephantibꝰ in terram defoditur, & in ea per justum tēpus tritum est.* Quo de *Sal. Glass. Gr. Sac l.3.tr.1.can.36.p.130.* cōsulēdꝰ est.

§. 11 *EBUR* istud, de quo agimus, *dentiū elephantinorū* est. Hinc mirari subit, quod *Andr. Lacuna. l 2. c.50. Commēt.* in *Dioscor*, scripserit, *Fossile & minerale* inveniri: Istud enim *lapideum est*, & *minerale*, non *Elephantinū*. Testatur quidem *Carolus Clusius observ. in Garciæ. Hist. Arom.* se à *Rassio* quodam, omniū naturæ miraculorum diligentissimo observatore, fuisse donatū *laminulis quibusdam Eboris fossilis*; sed easdē tamen dicit *nativum Ebur æmulari, & crustâ quadā candidissimâ inductas esse, illudq́ ebur in Italia effodi, atq́ istis in magno usu adversus virulentorum animalium morsus esse.* Verū itaq; ebur nō fuit,

sed

ſed ei ſimile (ut in Hercyniæ ſpecubꝰ unicornu foſſile, de quo Fr. Joël, Mich. Neander) Huc quoq; iſte ex *Plinio* locus ſpectat, qui eſt *Nat. H. l. XXVII, c.* 18 ubi ex *Theophraſto* etiam *foſſilis* meminit, ſed addit, *eſſe colore candido & nigro*, eſſeq; potius *lapidem oſſeum*, quàm *ebur elephantinum*.

§. 12. Interim cũ *Fuchſio* eò non eſt deveniendum, ut nullibi *verũ ebur* reperiri dicamus, quò dille ſummo errore *lib. de Compoſ. Medic.* ſcripſit. Cũ tot *ſint Elephanti* per univerſam *Indiam & Æthiopiã. Rex Pegu* dicitur *Una venatione quatuor millia* cepiſſe, ex quibus bis mille liberos dimiſit, totidẽ autem captos retinuit & domuit. Præterea in *Zeilan, Siamq;* magna eorũ copia eſt, imò & *Æthiopes* eorũ carne veſcũtur. Quidni igitur *dens elephantinꝰ poſſit* haberi? An autẽ iſti ſint, qui cõmuniter in noſtris officinis proſtãt? hæc eſt alia quæſtio.

§. 13. Usus *EBORIS* apud *Indos modernos* magnus est, nō tam *in medicinā*, quàm in *opera domestica, moniliaq́ fabricanda*. In *Cambaya* superstitionis genus esse accepim⁹ apud *mulieres ejus* regionis, ut *aliquo, è cognatis aut consanguineis mortuo, illico omnia monilia, quorū viginti ex ebore confecta singulæ mulieres in brachiis gerunt, confringant, & posito luctu, nova inducant*. Hinc veterū quoq; *sumptuositas* in *Iconas Deorū & simulacrorum eburneas*. Nam & *simulacrum Jovis Olympij ex ebore confectum à Phidia* celebratur antiquitus. Et non tantùm *Numinum ora*, eodem *ebore* spectabantur, sed etiam *mensarum pedes* apud *Plin. l XII. c.I.* ut rectè dixerit *Martialis l. 9. Epigr. 23.*

Ut mauri Libycis centum stent dentibus orbes.

indigitans *mensas eburnëis fulcris innixas*.

§. 14.

§. 14. In *Æthiopiæ finibus Africanis* multas *ædium postes ex EBORE* faciunt, & nitorem palatijs conciliant his dentibus. Polybius quoq; tradidit, *sepes in domiciliis & pecorū stabulis pro palis ex elephantorum dentibus fieri*, uti est apud *Pl. l. VIII. c. X.* Et nō tantū in *ædib⁹ privatis, sed etiā publicis tēplis* ornatus eburneus cōspicitur, & *ligna pretiosa ebore non tātùm distingui*, sed etiam *operiri* consueverunt Romæ, eodē Plinio, luxuriæ Romanæ reprehensore, teste *l. XVI. c.* 43. Et non tantùm *eboris & lignorū*, sed & *eboris & auri coagmentationes, ornatûs & elegantiæ operum augendæ gratiâ* fiebant. Cujus rei testem sistimus *Strabonem l.* 16. de Arabibus, qui inquit: *Portæ, & parietes, & tecta ex ebore, auro & argento & lapidibus ornatus causa distincta.* Quemadmodum *Horatius* quoq; utrumq; conjungit *l. 2. Carm. od.* 18.

Non ebur neq; aureum
Mea renidet in domo lacunar.

§. 15. Huc ſpectat *Achabi eburnea domus*, cujus liber *Regum prior cap. XXII, 39.* meminit, cujus quidem magnificentiam & luxuriem ſatis aſſequi nequeo; Item aliorum *Magnatum regia & eburnea palatia*, quorum Amos *c. III*, 15. recordatur, ijsq; deſolationem comminatur.

§. 16. Præterea ſacer quoq; codex Eboris uſum in *lecticas & lectulos* tranſcribit *Amos VI*, 4. quorũ pretioſitas & jucunda occupatio fomentũ impietatis & luxꝰ fuit. Quo etiam iſte ex Plauto locus collimat, qui eſt in Sticho act. 2. ſc. 3. *Lectos eburatos auratos* (advexit.) *Quos ipſos Apulejus ebore nitentes* vocat lectos. Ex ebore enim nõ tantũ *cubiculares*, *ſed etiam triclinares* fiebant, *Varrone* id cõprobante, dũ dicit; *Cum in eborato lecto ac purpurei operis toro cubare vide-*

videas ægrotum. Quemadmodum e-tiã Propertius l. 2. Eleg. 10. inquit:

Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno (toro.
Nec sit in Attalico mors mea nixa

Catullus quoq;, quãdo nimis *candidum lectuli pedem* nominat, carmine 57. κλίνην ἐλεφαντόποδον insinuare videtur, quam vocat Athenæus.

§. 17. *Metaphoricè* etiam *Sponsæ Christi collum, pectorale, rectius muniale Eburneum* attribuit Salomon. *Cant. VI.4.* Quando de Ecclesia inquit, *Collum tuum sicut turris,* השן *eboris i. e. sicut turris eburnea.* Quemadmodum enim turrita *elephanti machina magnum & fortitudinis & pulcritudinis est indicium:* Ita etiam *in Sponsæ collo turritus eboris nitor & albor singularem & venustatem & robur significant.* Scil. Metaphora est ducta *ab apparatu elephantorum militari,* quo sunt

armati, Nam, ut *Liv. Decad. 4 lib. 7.* de *Elephantis Antiochi* ait: *Addebant speciẽ (Elephantis armatis) frontalia & cristæ, & tergo impositæ turres, turribusq; superstantes, præter vectorẽ, quaterni armati.* Ita quoq; collũ sponsæ Christi miris fidei & charitatis frõtalibus & turribus spiritualis fortitudinis insignitum hostibus suis terrori est, & ab incursionibus hostilibus perquàm tutum.

§. 18 Tandẽ etiam כִּסֵּא־שֵׁן גָּדוֹל *Soliũ Eboris Salomonæũ est perpendẽdũ,* cujus memoria est *1. Reg. X, 19. & 2. Paral. IX, 17.* Utpote, quod *Salomon purissimo auro obduxit,* quod sane nõ est ita intelligendum, quasi *ebur usq; adeo vile & indecorũ esset,* ut, sicut alia *sequioris formæ ligna, lucidiori & pretiosiori aliqua materia* (auri nempe) *incrustari debuerit,* sed quia *ebori solido interraso raritates & sinus auro impleri, inq; varias rerũ formas vermiculato* ope-

opere conformari fuerint soliti. Quam incrustandi & vermiculandi rationem ex sacris & profanis historijs probare facile est, utpote ex 1. *Reg. VII,13. 14. seqq. 2. Chron. III. 7. 1. Reg. VI. 29. Syrac. XXXVIII. 28. Sap. XIV. 8. Ex. XXXI. 3. c. XXXVI. 2. seqq. & Plinio l. XXXV. c. 1. & Virgil. 6. Æn.*

-- -- lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulæq; ante ora paratæ
Regifico luxu. -- --

§ 19. Antequam hinc discedamus, Joh. Pinedæ rationes, quas affert, sunt subjiciendæ, quare sc. cū *Ebora in profanos usus fuerint adhibita à Salomone,* etiam in *usus sacros & fabricam templi non sint collata?* An ideo, inquit, *quia DEus supremus templi architectus eam materiā non designavit Davidi aut Salomoni? An ideo non designavit, quia nō tàm ad rē ædificatoriā, quàm ad alios privatos & domesticos usus ea materia*

oportunior creditur, videlicet conficiẽdis pyxidibus, Cant V. 14. sedilib9. 1. Reg. X. 18. thecis aromatum & vestimentorum Ps XLIV. 9 An quia in Dei templum nõ inserenda illa materia, quæ propter falsorũ Deorum simulacra fiebant? At ista profectò fundamẽta omnia ita sunt cõparata, ut nihil in recessu habeãt, Nãq; primum & secundũ per se incisis cruribus claudicãt. Neq; enim *omnis operis & ligni materia Salomoni fuit ostensa, neq; à templorum structura alieniora erant Ebora.* DEI verò Zelus tantum abest, ut ebora in tẽplo Hierosolymitano ptohibuerit, ut potiq *adhiberi voluisset propter mysticam Messiæ inhabitationem, qua ex eborinis egredi templis dicitur Ps. XLV. 9.* Genuina hæc erat causa *quia Salomõ tunc nõdum habuit Ebur Ophiriticum,* cùm cõderet *tẽplum, utpote* quod *navigia Indica post absolutum templum demum in Judæam transtulerunt,* ut supra indicavimus de tempore, c. VII, §. 11.

SECTIO VI.

De
SIMIIS.

Summaria.

§. 1. *India misit Simios.*
§. 2. *Kophim quid, & unde?*
§. 3. *Simij,* πίθηκοι.
§. 4 *Quid Semamith Prov. XXX?*
§. 5. *Cephus:* κῆπος.
§. 6. *Simius hominis æmulator.*
§. 7. *Simiorum IV. genera.*
§. 8 *Cynocephali.*
§. 9. *Satyri.*
§. 10. *Sphinges.*
§. 11. *Callitriches.*
§. 12. *Cephi.*
§. 13. *Cercopitheci.*
§. 14. *Chœropitheci.*
§. 15. *Leontopitheci.*
§. 16. *Solum patrium non Hispania.*

§. 17.

§. 17. *Attamen Lybia.*
§. 18. *Æthiopia.*
§. 19 *India.*
§. 20. *Idolomania Indorũ in cultu dẽtis.*
§. 21. *Collectio pro Salom.*

§. 1.

INdia, uti *animalium brutorum est feracissima, ita* etiã ad Salomonem dimisit nonnulla, quorum permutatio nõ tantum *pretio*, *sed* etiam *jucunditate* æstimabatur. Nã *Elephãtos & ebar pretiosis, SIMIOS, PAVONES & PSITTACOS* jucundis mercibus annumeramus. Ita autem legimus 1. *Reg. X.* 22. & 2. *Paralip. IX.* 21 *Navis Oceani veniebat, & portabat aurum & argentum, dentes elephantorum, SIMIAS & PAVOS.*

§. 2. *SIMIÆ* in Ebræo appellãtur קְפִים item קוֹפִים Utraq; scriptio cum & sine fulcro ו invenitur. *Defective* scribitur 2. *Paral. IX.* 21.

Com-

Completè autem extat *1. Reg. X.* 22. & communiter redduntur ab universis Ebræis Magistris *Simiæ.* Ista autem vox קוף vel קוֹפִים est ex קוף vel ex יָקַף *circumire*, eò quod *Simii nunquam uno loco consistant, sed assidue circumeant, & quasi in eundem orbem revertantur.* Hinc eâdem radice תְּקוּפָה *Circulus seu Circuitus & Revolutio* descendit, quod Ex. *XXXIV*, 22. de *Revolutione anni*, & *Ps. XIX.* 7. *de circuitu Solis* intra duos Tropicos, & de Revolutione *dierũ à cõceptione & partu Samuelis* 1 *Sam.* I. 20. usurpatur.

§. 3. Latinis *Simij* à *Simis* dicuntur, quia *sunt simis i. e. depressis naribus.* Græcis autem μιμοὶ ab æmulando, aut οἱ *πίθωνες*, sive οἱ *πίθηκοι* à *fallẽdo & decipiendo* denominantur, quia & *mores imitantur, & puerulis risum movent.* Uti istud Pindari: Καλὸς τοι πίθων παρὰ παισὶν ἀεὶ. *Apud pueros semper simia pulcra est.*

§. 4.

§. 4. Quod *Joh de Pineda in Salom. Prævio l. IV. c. 17.* hoc nomen Rabbinicum סְמָמִית aut, ut in sacris scribitur שְׂמָמִית ex *Prov. XXX. 28.* diducit, mihi nō placet. Neq; enim *Semimah*, ut ipse putat, sed *Semamith* est! Neq;, si esset, statim Latinũ *SIMIA* ab illo ductũ esset. Non dememini, aliquos cum R. *Abraham Comm. in Prov. & cũ R. Emanuel* istam vocem שְׂמָמִית quæ *Prov. XXX. 28.* extat, explicare per *Simiam*, quia; quod illuc de *Semamith* istâ dicitur, etiam *manibus prehendit instar hominis, & in ædibus Regũ manet*, utpote, quibus solet esse in delitijs: nec me fugit quod *R. Jona* velit *hirundinẽ* esse, quæ & ipsa *in ædibus Principũ nidificare* solet. Melius tamẽ cum *R. D. Kimchi R. Levi* & aliis nostratibus quoq; *Theologis* intelligitur ibidem *Aranea*, uti & B. noster *Luther⁹*. Die Spinne wircket mit ihrẽ Händen/ und

und ist in der Königε Schlösser.

Meliꝰ, inquã, quia cõvenientiꝰ *Araneũ istis minimis Dei & naturæ operibꝰ annumeraveris*, quàm *Simiũ. Quatuor sunt minima terræ, & sapiẽtiora sapientibus.*

Formica populus nõ fortis, & præparant in æstate suum victum;

Cuniculi populꝰ non robustus, & ponunt in petrâ domum suam;

Locustæ, quibus nõ est Rex, & egrediuntur cũ agminibus; (Regũ ædibꝰ.

ARANEA manibꝰ prehẽdit, & ipsa in Scilicet naturã majorẽ sapiẽtiam in minoribꝰ istis corpusculis cõficiẽdis, quã in majoribus leonũ & taurorũ collis aut tergis ostẽdisse vult innuere Salomon. Satiꝰ igitur erit, *Araneã* illic intelligere, quàm *Simiã*, qnia illa minus animalculum est & majoris sapientiæ opera condit, quàm *Simià*. Hinc cum se recolligeret *Pineda*, isti opinioni dimissionem fecit his verbis: *Sed animal de*

quo

quo in Proverbiis, non esse idem cum eo, de quo in nostro Regum loco, ex ipsa Originalium nominum diversitate colligi potest; tum ex eo, quod in *Proverbiis non significetur peculiare aliquod & peregrinum animantis genus, quale in libro Regum, sed consuetum & vulgare, & minime insolens in Palæstina.*

§. 5. Quod autem idem *Pineda* c. l. Græcum istud κῆπος, quod *hortum & animal à variis coloribus horti* sic dictum, significat, similitudine quadam ab Ebræo *Koph vel Kophim* formatum esse autumat, in eo ei non repugno. Imprimis cum *linguarum Capitaliũ affinitas & mira consonantia* satis constet In superq; descriptio *istius Cepi* congruat, quam *Ælianus* habet, qui ita: *Terrenum quoddam animal Pythagoras scribit secundũ Mare Rubrũ procreari & Cepũ i. e. hortum appositè idcirco nominari, quod tanquã hortus variis coloribus distinguatur:*

ejus

ejus anticæ & posticæ partes ad caudam usq; prorsus valde igneo colore sunt distinctæ; aurei quidam pili disseminati spectantur, tum album rostrum, inde ad collũ aureæ vittæ pertinent. Colli inferiores partes ad pectus, & anteriores pedes omninò albi; mammæ duæ manum implentes cæruleo colore, venter candidus; pedes posteriores nigri sunt. Rostri forma rectè Bucephalo comparari potest. Cui consonat, quod *Plinius* refert, *Pompejũ M. Romæ in triũpho ejusmodi Cephos* ex *Æthiopia* adhibuisse, tanquam raræ & ignotæ formæ, spectaculo, *quorum pedes posteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus similes fuerint. L. VIII. N. H. c. 19.* Et quia admodum *lascivũ & veneri immodicæ deditum* hunc *Cepum* esse sciamus, illinc profectum esse arbitror, quòd *Poëta impudicus* hanc vocem sic ad *præposterã* & *beluinam venerem* significandam transtulerit:

Quod

Quod meus hortus habet, sumas impunè licebit,
Si dederis nobis, quod tuus hortus habet.

Quin & in *Diogene Laërtio* invenio scriptum quod *Theodorus Cyrenaicus* hac voce *modestiæ speciem mẽtita*, ipsa *pudenda muliebria* indicare voluerit. Cum enim *Stilpon Megarensis Philosophus* negasset, *Minervam DEAM* esse, quia *fœmina sit*, eum ita irrisit *Theodorus* ille, addens: πόθεν δὲ τοῦτ' ᾔδει Στίλπων; ἢ ἀνασύρας αὐτῆς τὸν κῆπον ἐθεάσατο; l. 11. περὶ βίων. Στίλπ. p. 166. *Unde ergo hoc novit Stilpon? numquid sublata stolâ hortum ejus inspexit?* Qua pudicitiæ προφάσει etiam *Ovidius* uti voluit, quando, quod Virgilius *genitale arvũ, hortum* vocitavit, inquiens:

Fœmineos hortos in olentes vertere menthas
Persephonæ licuit, -- --

Sed

Sed iſtis verborum lenocinijs miſ-ſis, *Naturam* & *natale ſolum Simia-rum* videbimus.

§. 6. Sunt autem *Simij ſeu Simiæ animalia bruta facie hominibꝰ ſimilia, manibusq́; palpantia, ad hominum vo-luptatem & riſum nata.* Natura enim, ut inquit *Galenus in Anatom. Admi-niſtr.* Simiæ *ridiculo animali, & animã ridiculam habenti, corporis quoq; con-ſtitutionẽ ridiculam dedit.* Hinc quoq; profectũ eſt, ut imitatorem alterius Simiam, & Cicero *Burſam Simiolam, & Demoſthenes Æſchinẽ Tragicã ſimiam* diceret. Ea enim *ſimiarum* indoles, *ut hominũ mores imitentur, & eorũ ge-ſticulationes* ſummo *ſtudio exprimant.* Nam ut Ennius dixit:

Simia quam ſimilis turpiſſima beſtia (*nobis.*

Neq; tãtùm à *ſimili actionũ mimicarũ expreſſione ſed etiã mẽbrorũ* συμμετρίᾳ *homini aſſimulãtur.* Nã *Simiarũ genera* (ſunt verba *Plin. l. XI. N. H. c. XLIV.*)

per-

perfectã hominis imitationẽ continent, facie, naribus, palpebris, quas solæ quadrupedũ & in inferiore habent genã. Jã mammas in pectore, & brachia, & crura in contrariũ similiter flexa, in maribus ungues, digitos longioremq́ medium. Pedibus paulũ differunt. Sunt enim, ut manus, prælõgi, & vestigiũ palmæ simile faciunt. Pollex quoq́ his & articuli ut homini: ac præter genitale & hoc in maribus tantùm, viscera etiam interiora omnia ad exemplar.

§. 7 *Cæterum*, quantum ex Priscis colligere est, *quatuor simiorum constitutæ sunt species*. Ita enim *Plinius l. VIII. c. 54. Efferatior Cynocephalis natura, sicut mitissima Satyris & Sphingibus. Callitriches toto penè aspectu differunt: barba est in facie, cauda latè fusa primori parte;* quibus addi potest *Aristot. Histor. Anim. l. II. c 8. Conr. Gesn. Hist. Anim. de Quadrupedibus.*

§. 8.

§ 8. Hinc *prima species* à forma capitis canini *Cynocephalorũ*, qui & κυνοκέφαλοι dicuntur, olim culti sunt apud *Ægyptios*, *teste Æliano & Herodoto*. Quos *Diodorus* etiã *Siculus l.* III. *Bibl*, allegat: οἱ δὲ ὀνομαζόμενοι κυνοκέφαλοι τοῖς μὲν σώμασιν ἀνθρώποις δυσειδέσι παρεμφερεῖς εἰσὶ, ταῖς ἢ φωναῖς μογμοὺς ἀνθρωπίνους προΐενται. ἀγριώτατα ἢ ταῦτα τὰ ζῶα καὶ παντελῶς ἀντιθάσευτα καθεστῶτα, τὴν ἀπὸ τῶν ὀφρύων πρόσοψιν αὐστηροτέραν ἔχει. *Qui Cynocephali dicũtur, corporis aspectũ hominũ instar habent, quorum vicem mussitatione tantùm exprimunt. Apprime ferox est hoc animal, nec ullo cicurationem pacto admittit & vultum à superciliis austeriorem præfert.* Ejus Icona *Adrianus Collardus* in *tabellis in æs incisis, quas de quadrupedibus animalibus publicavit*, videtur expressisse.

§. 9.

§. 9 *Secunda species* est *Satyrorum*, qui in *subsolanis Indorũ montibus* perniciſſima animalia ſunt, *humana effigie, pedibusq; caprinis, & toto corpore villoſo*, qui nihil habent moris humani, gaudẽt ſylvarum latebris, & fugiunt hominũ commercia. Hæc monſtra Veteres pro *ſylveſtribus Diis* coluerunt, quemadmodum & *Faunos, Sylvanosq;*. Nam *Panas agrorum, Sylvanos ſylvanorũ, Satyros & Faunos nemorum Deos eſſe miſeri crediderunt.* Hinc in *Antonij* vita refertur, quod ille *in eremo* oberrans, *viderit homunculũ aduncis naribus, & fronte caprino, cui etiam extrema corporis in caprarum pedes deſinebant. Ad cujus ille adſpectũ, cum ſignũ crucis feciſſet, & interrogaſſet, quis nam eſſet? reſp: Mortalis ego ſum, unus ex accolis eremi, quos vano errore deluſa gentilitas Faunos Satyrosq; & Incubos appellat* Si modo nõ ſpectrum hoc potius Diabolicũ, quam aliquis ſylveſtris ſimius fuerit.

§. 10.

§ 10. *Tertia species* eſt *Sphingum*, quas fuſco pilo, mammis in pectore geminis Æthiopia generat, ut idẽ *Plin l. 8. c. 21.* ait, quod etiam *Alberti Magni* teſtimonio corroboratur, qui *Sphingem* inſigne genus ſimiarum deſcribit, *duabus in maxilla nigrioribꝰ maculis nigricantibus, caudâq́ coloris ſubnigri oblõga,* αἱ δὲ σφίγγες, inquit *Siculus l. III. Bibl. f. m. 167.* γίνονται μὲν περί τε τὴν τρωγλοδυτικὴν, καὶ τὴν Αἰθιοπίαν, ταῖς δὲ μορφαῖς ὑπάρχουσιν οὐκ ἀνόμοιοι ταῖς γραφομέναις, μόνον δὲ ταῖς δασύτησι διαλλάττουσι. τὰς δὲ ψυχὰς ἡμέρους ἔχουσαι καὶ πολυέργους ἐπὶ πλεῖον καὶ διδασκαλίαν μεθοδικὴν ἐπιδέχονται. *Sphinges circa Trogloditicam & Æthiopiam exiſtunt, forma his nõ abſimiles, quæ arte pictorum exhibentur, niſi quod hirſutie tantummodo differant. Placidi illis ſunt animi & verſuti, artisq́ quæ*

compendio tradi potest, admodum capaces.

§.11. *Quarta species* est *Callitrichum* seu καλλιτρίχων quos ita à *barbitio dictos* esse *Hermolaus* ait, utpote quod Græci τρίχα vocant. Eadem quidẽ vox *Callitrix* ut & *Callitrichon* in *Botanicis* pro herbis usurpantur, & à *lanugine* crinita sic denominantur, sed hoc loco καλλίτριξ *animal est ex genere simiarum, à barbæ pilosæ pulcritudine* ita dictum, quod Æthiopia gignit. Hujus imaginem eleganter delineavit *Nic. Clusius in Auctuario Exoticorum f.* 371. de isto, quem exsculpsit, inquit; *E mento propendebat dodrantalis longitudinis barba in mucronem desinens, alba sive incana. Callitriches* quoq; multas *Caïri* in Ægypto ad caprarum & asinorum inequitationes adsvetas se vidisse commemorat *Petrus Bellonius l. 2. Observat. c. 52.*

§.12.

§. 12. Quibus si *addideris Cepum* vel *Cephum*, uti eundem *Diodorus Siculus addit, l. III. Bibl. Histor. f.* 168. *Quintam* habebis. Ita autem Siculus inquit: ὁ δὲ λεγόμενος κῆπος, ὠνόμαστε μὲν ἀπὸ τῆς περὶ ὅλον τὸν ὄγκον ὡραίας καὶ προσυνοῦς ἡλικίας. *Hortus quem vocant, à totius corporis decore, & staturæ venustate nomen accepit.*

§. 13. His non immerito *sextam* etiã annumeramus speciem *Cercopithecorum*, quos & ipse cognoscit *Plinius l. VIII. Hist. N. c.* 21. facitq; *nigris capitibus, pilo asinino, & dissimiles* cæteris voce. Hos nostrates **Meerkatzen** appellant, quos & ipsos in *Ægypto* cultos existo *Juvenalis* versu, qui est in *Satyra XV.* colligimus:

Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci.

Scribit etiã *Ludovicus Romanus in sua Navigatione l. II. c.* 13 *ad Arabiæ urbem Aden esse montem, Cercopithecis abundantem.*

§. 14. *Aristoteles in II. Hist. Anim. c. XI.* meminit etiam χοιροπιθήκου, quam Gaza *porcariam simiam à porci figura* appellat, cujus *rostrum Chamæleonis rostro simillimum* facit. Talis videtur esse, quem *Illustriss. Princeps Carolus Dux Croyus & Areschotensis* dono acceperat, cujus *iconam Jacobus Plateau* miserat *Carolo Clusio* quem & ipse *expressit in Auctuario ad l. V. Exot. c. XV. f. m.* 370. quamquam ipse dubitet, an χοιροπιθήκοις, an κυνοκεφάλοις accenseri debeat.

§. 15. Quibus adjici etiam possunt novæ istæ *Simiarum* species ex *Brasilia* advectarum, quas *Johannes Lerius Hist. Americ. c. X.* citat: cujusmodi admodum delicatum Ulyssiponem attulit *Rodericus Linsius*, quas ob leoninam faciem posses λεοντοπιθήκους nominare, cum Brasiliani *Cercopithecum Savogin*, & ali-

alios sylvestres *Cay* vocent, teste *Carolo Clusio in Auctuario l. V. Exot. c. 372. & Joh. Lerio in Navig. Brasiliana. c. IX. p. m. 122 & 123.*

§. 16. Ex dictis colligere in proclivi est, quonam *solo patrio* nascantur, & an *in India* quoq; inveniātur? In *Hispaniis non reperiri multo minus in Tartessi aut Gadibus*, *confitetur Pineda p. 214.* ut meritò eum tædere deberet testimonii *Anastasij Synaitæ qui l. X. Hexaëm.* dicat: *In tertio libro Regum invenimus navem Salomonis singulis annis venisse ex Tharsis, quæ est Hesperia regionis Occidentalis, & tulisse ad eum aurum, & ejusmodi animalia.*

§. 17. Interim prognascuntur in *Libya*. Nam *Stephanus* qui de Urbibus scripsit, *Pithecon i. e. Simiarum sinum portumve Libyæ juxta Carthaginem* constituit. Idem quoq; ex *Posidonij relatione* patescit. Is enim

cum à *Gadibus in Italiam navigaret*, ait, se *in Libyæ oram delatum ac sylvam quandam mari contiguam vidiſſe, ſimiis plenam, quarum aliæ ſuper arboribus, aliæ in terrâ ſederent*, nõnullæ *catulos haberent, & ubera præberent, nec ſine riſu vidiſſe alias uberibus graves, nonnullas hernioſas, & alia quædam id genus vitia oſtendentes. Strabo l. XVII. f. m.* 784.

§ 18. Habentur etiam in *Æthiopia*, uti ſupra ex *Diodori Siculi Bibliotheca* docebamus *Solinus* quoq; *omne latifundiũ, quod inter Ægyptum, Æthiopiam & Libyam diffunditur, vario impleri ſimiarum genere* ait. Et *Herodotus* teſtis eſt, apud *Zygantes Africanos* affatim ſimiarum reperiri, quibus illi veſcantur. Conf. *Photium in Biblioth.* ex *Agatharchid.* l. 1. c. 25. & 26. allegantem. *Strabon. Geogr. f.* 784.

§. 19.

§. 19. Tandem *India* quoq; *eorum feracissima est*. Sicuti *Plinius* 4. *genera eorum l. VIII. c. 21.* allegat, Arrianus quoq; scribit, *In India pulchras & magnas subnasci simias. & adeo multiplex variumq́; illarum genus in Indiæ montibus provenire in tanta copia, ut excelso atq́; erecto corpore incedentes quasi hostium exercitu viso aliquando perterrefecerint Alexandrum in montibus Emodis*, in quibus, *Alexander Magnus Porum Regem Indorum debellavit*, teste *Æliano l. VII. c. 22.* & *Strabone l. XV. Geogr. f. m. 664.* Hinc est quod ad *Suburbiũ Latageæ* urbis frequẽter proficiscantur *Simij*, quibus *coctam oryzã* Rex comedẽdam objiciat, & quotidiè ijs cibaria projici, expletas autẽ in domesticas sedes sylvestres cũ magna moderatione redire, neq; quempiam obvium lædere scribũtur ab Æliano *l. XVI. c. 10.* Conf. *Marcũ Polum Itin. Orient. l. 3. c. 45.*

§ 20. Hinc magna non tantum *Ægyptiorũ*, quod ante dicebamus, sed etiam *Indorũ* idolomania fuit, quod isti κυνοκεφάλες, hi verò etiam *simiarum dentẽ* inter sacra retulerint, Namq; quod ex *Rebus Sinarum c. IV. p 20 Majolus* adducit, in insula *Zeilan*, indigenas *dentem pithecico luisse pro DEO*, qui cum in Portugalensium manus ex præda venisset, *Regem Pegu redemptionis nomine obtulisse centies mille aureos*. O Absurdam & ineptam impietatem, quæ ipsum dæmonem habuit autorem!

§. 21. In tanta itaq; copia, in tanta varietate simiarum Indicarum citra dubium delectum fecerunt nautæ Salomonæi, ut præstantiores & barbatiores secum transferrent, & opulentissimum Regem his mirabilibus novi Orbis operibus delectatione pariter & admiratione implerent.

SE-

SECTIO VII.
DE PAVONIBUS.

Summaria.

§. 1. *Pavones insignia Regalia gerunt.*
§. 2. *Tukkyim unde?*
§. 3. *Non sunt Simij adulteri?*
§. 4. *Sed & Pavones & psittaci.*
§. 5 *Pavonũ principatꝰ & chromatismꝰ.*
§. 6. *Aularum oblectatio.*
§ 7. *Pavonum edulia.*
§ 8. *L. Hortensij Cæna Adjicialis: Aditialis Adjicere epulum. Dapalis adipalis. Porcus Trojanus.*
§ 9 *Hostiæ Caligulæ. Clypeus Minervæ, Heligobali dapes, luxuria Rom.*
§. 10. *Pavonum cura & altura.*
§. 11 *Natale solum non est Hispania.*
§. 12. *Sed Samus.*
§. 13. *Babylonia.*
§. 14 *India.*
§. 15 *Ex qua ad Salomon. rari & cari erant.*
§. 16. *An Tukkyim sint Gallo-Pavi Indici?*
§. 17. *An Meleagrides?*

Ἔκθεσις.

§. I.

REgale semper atq; magnificum fuit habitum, *Pavones alere, iisq; oblectari.* Hinc legimus in *Svetonio Tranquillo*, quod *Romæ in viridariis* fuerint *alti*, & in magno pretio & honore habiti, ita ut *sacratissima etiam Imperatoris manus* vindictam violatoribus eorundem fuerit minata. *Tiberius* namq; *Imperator militem prætorianum ob surreptum è viridario pavonē capite punit*, quod *Svet.* habet *in ejus Vita c.* 60. *Congiarium* quoq; in Africa vastissimè & latissime gubernantem *Regem* legimus in sylva quadam *Angolæ confini muris circūdata, Pavones* multorum generum magna cura & sumtibus nutrire, reliquis omnib⁹ eâ jucunditate vacare jussis, eò quod *insignia hæc avis gerat Regalia*, apud M. *Georg. Draudium in Centonibus rerum*

Me-

*Memor.p.m.*209. Ideoq; magnificentiæ studiosissimus *SALOMON PAVONES & Psittacos ex Ophirâ nostrâ* sibi comparavit, ut nec hâc in parte ab aliquo sui seculi principe superaretur, quemadmodum extat 1.Reg. X. 22. & 2.Paral IX. 21.

§.2. In *textu Ebræo* vocãtur תּוּכִּיִּים & per *alternationem* vocaliũ תֻּכִּיִּים Prior scriptio est *in Paralipomenis*, Posterior *in Annalibus Regũ.* Utraq; *autẽ vox est peregrina. Etymon ignotum est. Buxtorffius* ex R. תכן seu תון diducit, eò quod in *colore caudarum aliquis quasi colorum dolus* subsit; *Pagninus* autem & *Avenarius* ex תָּכָה *cõjunxit, ambulavit in medio* derivãt, eò quòd *conjunctiones & gregarias obambulationes* ament. Videtur ergo ἀναλόγως nomen sing. esse debere תּוּכִּי vel תֻּכִּי ex Conjug. Püal תֻּכָּה *adjunctus est sedendo* in plur. תֻּכִּיִּים Sed ut dixi, *ignotum est est etymon, peregrina avis.*

§. 3. Hinc diversa etiam de eâ sunt judicia. Nam quibusdam est *genus simij admodũ petulcum & lascivũ, & de illo simiorum genere, quos adulteros vocant*, quia *incredibili in feminas libidinis furore* ferũtur, quod vulgo dicitur *Mamon*, vel *Majmon*, uti R. *David Kimchi* & *Mardochaï* scribunt. Sed istud alienum est ab hoc loco. Nãq; aliud genus animaliũ קוֹפִים & vicissim aliud תֻּכִּיִּים esse, satis apertè hic locus biblicus evincit. *Illis Simij cujuscunq; generis, his vel Pavones vel Psittaci, vel utriq;* indigitãtur. Quocirca *Junius & Tremellius in suis Observ. Bibl. per Tukkijm potius Psittacos*, quàm *aliud volucriũ genus malunt*, quorum alij quidam ex recentioribus amplectuntur sensum, Sed veterum potior pars *præviũ Thargum, R. Salomo. R. Levi. R. David. R. Mardochaï Pavones* interpretantur. Cũ quibus etiam *vulgatus & B. noster Lutherus* fecerunt,

§. 4.

§. 4. Et quanquã aliæ quoq; *Pavonum nomẽclaturæ* in sacris prostent, Nam *Job. XXXIX. 13. RENANIM* à B *Luthero Pavones* vertũtur, & *Nealasah* ibid. Kimchio *Pavus* esse videtur, & *Thalmudicum Tavas aut Tavaz* eandẽ significationẽ habet, & insuper cognationem cum Græca ταὼς, tamẽ nõ puto temerè esse à tã gravi graviũ virorũ opinione resiliẽdum, qui hoc *Tukkijm* per *Pavones* exponunt, nec illos prorsus esse aspernẽdos, qui hac voce etiã *Psittacos aut significari, aut saltẽ cõsignificari* volũt. In quam opinionẽ jamdudũ descẽdisse *Alph. Tostatum* deprehendo in 2. *Paral. IX. q* 5. qui *Pavones cũ Psittacis numerat inter ea, quæ adferebantur ad Salomonẽ. Neq; enim minor jucũditas est in Psittacis, quã pulcritudo in Pavis. Neq; credibile est in tanta utriusq; aviculæ abundantia alterutrã delatam ad Salomonẽ, alterutram occultatam eidem fuisse.*

§. 5.

§. 5. Sunt autem *PAVONES decantatissimæ inter aves & præstantiæ & pulcritudinis, ita ut meritò principatum teneant. Huic enim natura formæ è volucribus dedit palmam, uti Merula apud M. Varronem loquitur de Re Rust. l. III. c. VI.* Sicut enim *Aquila Jovis, ita Pavo Junonis* de Primatu inter se & in avium genere contendunt,

Quippe feris tanto præstat forma inclyta Tigris,
Quanto præcedit Pavo genus omne volantum.

apud *Oppianum l. 3. de Venat.* Tantus enim *pennarum fulgor, tamq; suavis coloris viriditas & jucunditas in ejus potissimum caudata corolla, ut natura omnem colorum lusum in isto orbiculato Chromatismo exeruisse videatur.* Hinc rectè Ovidius:

Laudatas ostēdit avis Junonia pennas,
Si tacitas spectes illa recondit opes.

Gemmantes autem colores maximè expandit,

pandit, cum laudatur, adverso sole, quia sic fulgentius radiant. Simul umbræ quosdã repercussus cæteris qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, omnesq; in acervum contrahit pennarum, quos spectari gaudet, oculos.

§. 6. Ea de causa apud antiquos in tanto semper & *pretio fuere*, & *honore*, ut regia ista satis ornata non sit habita, quam *Pavi* non ornarent, & oblectarent. Id quod *Ælianus l. XIII. de Anim. c* 18. *& Alexand. ab Alexandro l.* 2. *c.* 13. *& l.* 3. *c.* 12. contestari possunt.

§. 7. Neq; tantum *ad oblectandum*, sed etiam *ad vescendum iis* sunt usi, ut non *minus pulcritudine pennarum, quàm voluptate carnium* prodessent. Nam *Q. Hortensius primus Pavos augurali adjiciali cœna posuisse* dicitur apud *M. Varronem l. III. de Re Rust. c. VI*, quod *protinus factum tam luxuriosi quam severi boni viri laudabant.*

Quem

Quem citò secuti multi extulerunt eorum pretia, ita, ut ova eorum denariis veneant quinis, ipsi facile quinquagenis, grex centenarius facile quadragenaria millia sextaria, ut reddat.

§ 8. Cæna ista *adjicialis* fuit *Cæna sacerdotij*, in qua multa extra *ordinem, ultraq; consueta fercula* adjiciebantur. Quam ipsam *Plinius l. X. c.20 ADITIALEM* vocat, eo quod in *aditu honoris sacerdotij dari sint solitæ*, uti argutè satis. J. *Lipsius l IV. de Magn. Rom. c.9.* conjicit. Nihilo secius in priori lectione *perstat. J. Scaliger Conject. in Varron.* & rationem denominationis ex *Tacito l. II. Annal* afferre desudat, ubi sic legitur: *Rescuporis sanciendo, ut dictitabant, fœderi convivium adjicit, tractaq; in multam noctem lætitia per epulas ac vinolentiam. &c. Adjicere Convivium* seu *Cænam* id dicebatur, *quoties aut inaugurādi alicujus gratia, aut propter*

ali-

aliud quid, puta publicam lætitiam, indicebatur epulum. Idq; dicebatur *epulum seu Cœnam adjicere.* Miror quid inciderit *Perotto*, *quod istam omnium Codd. approbatam lectionem prorſus rejecit, & dapalẽ ſuam reſtitui* voluit. *Hæc lo a,* (Plinij & Varronis) inquit, *corrupta paſſim apud hos autores erant, & pro Dapali, adiciali, vel adilitij erat ſcriptum.* Quod *emendare nuper volens inſulſiſſimus quidam Pædagogulus adipali ſcripſit, nimio ignorantiæ adipe mente oppreſsâ. Nam quis umquam adipalẽ cænam, aut adipalem cibum legit? Adipatum certè ab adipe* dicimus *pro pingui & ſucculẽto,* non *adipalem.* Quidquid iſtius lectionis ſit, qua *Adipalis pro Adjiciali aut Aditiali* ponitur, iſtud certũ eſt quod *cænæ iſtæ Sacerdotij fuerint Cænæ Pontificiales, quarum luxuriei & libidini varia, opipara & tanta ciborum genera adjiciebantur.* Sicuti ex uno

uno isto *Macrobij* loco videre est, qui in *l.III Saturnalium c.XIII.extat.* f.82. Ubi cum multa de *mollitie & luxu Q. Hortensij, Metelli Pij Pontif. Maximi* dixisset, ita pergit: *Accipite inter gravissimas personas non defuisse luxuriam. Refero enim Pontificis vetustissimam Cœnam, quæ scripta est in Indice IV. Metelli illius Pontif. Maximi, in hæc verba: Ante diem IX. Cal. Sept. quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, domus ornata fuit. Triclinia lectis eburneis strata fuerũt. Duobus tricliniis Pontifices cubuerunt, Q. Catulꝰ, M. Æmilius Lepidꝰ, D. Syllanus, C. Cæsar rex sacrorũ P. Scævola Sextus, Q. Cornelius, P. Volumnius, P. Albinovanus, & L. Julius Cæsar augur, qui eum inauguravit. In tertio Triclinio Popilia, Perpenia, Licinia, Aruncia, Virgines Vestales: & ipsius uxor Publicia Flaminica, & Sempronia socrus ejus. CÆNA FUIT HÆC: Ante cænam echi-*

echinos, ostreas crudas, quantũ vellent, peloridas, sphõdylos, turdum, asparagos, subtus gallinam altilem, patinam ostrearũ Peloridum, balanos nigros, balanos albos. Iterum Sphondylos, glycomaridos, urticas, ficedulas, lumbos, capragines, aprugnos, altilia ex farina involuta, ficedulas, murices & purpuras. In Cœna sumina, sinciput aprugnum, patinam piscium, patinam suminis, anates, querquedulas elixas, lepores, altilia, assa, amylum, panes Picentes. Ubi jam luxuria accusaretur, quando tot rebus farta fuit cœna pontificum? Ipsa verò eduliũm genera, quam dictu turpia? Nam Cincius in suasione legis Fanniæ objicit seculo suo, quod PORCUM TROJANUM mensis inferant. Quem illi ideò sic vocabant, quasi aliis inclusis animalibus gravidum, ut ille Trojanus equus gravidus armatis fuit

§ 9. Huc spectant hostiæ istæ excogitatissimæ, quas LATIALIS ille Jupiter arro-

arrogantissim⁹ *Caligula* sibi instituit, quæ erant *Phœnicopteri, Pavones, Tetraones, Numidicæ, Meleagrides, Phasiani, quæ generatim per singulos dies eidem immolabātur;* teste *Svetonio in Cal. Vit. c.* 22. Huc quoq; spectat *famosa illa Vitellij patina,* quam *ob immensam magnitudinem* αἰγίδα πολιέχε *Minervæ clypeum* vocabat, in quâ *scarorū jecinora, phasianorum & pavonum cerebella, & linguas phœnicopterū, murænarum lactes à Carpathio usq; fretoq; Hispaniæ per Navarchos ac triremes petitarū commiscuit,* teste eodē *Svetonio in Vit. c XIII.* Huc *Heliogabali dapes ex pavonum linguis* confectæ spectant, quas attigit *Lampridius in ejus vita,* & *Cælius Rhodigin. l. XXVIII. c.* 7. *Sæpius,* inquit, *comedit ex æmulatione Apicij, ut Spartianus prodit, Camelorū calcanea, cristas gallinaceis demptas viventibus, PAVONUM linguas & lusciniarū, quod qui his vesceretur, epilepsiā*

non

non sentiret. *Exhibuit etiam Palatinis ingentes dapes extis mullorũ refertas & cerebellũ Phœnicopterũ, & perdicũ ovis, & cerebellis Turdorũ, & capitibus psittacorum, & fasianorum, & pavonum.* Et ne in *solis hominum cibis* ostenderet, quàm *dapaticè* viveret, *etiã Leones*, & *alia animalia Psittacis & fasianis pavit.* Ut isthæc omnia considerans *Sãctus Clemens Alexãdrinus l.2. Pædagog. c.1.* rectè *luxum & gulositatẽ Romanorum* perstringens, *Phasides aves, Ægyptias attagenas, Medicũ Pavonem, & similia illis exprobret.* Et quid mirum, *sanctis in Ecclesia DEI viris Zelum esse motum ob tantam omnium rerum luxuriem*, cum idẽ affectus etiam *moderatiores* gentiles affecerit, Ita enim invenimus *Horatium sub Ofelli personâ*, luxuriosum depingere, & ei varias delitias ciborũ vanâ & stulta quadam opinione delectas quasi crimen objectare, 2, *Serm, Sat*, 2.

Pin-

-- -- *Pingue vitiis, albumq; nec ostrea,*
Nec scarus, aut poterit peregrina juvare
Lagois
Vix tamen eripiam, posito PAVONE, velis quin
Hoc potius quam gallina tergere palatum,
Corruptus vanis rerum: quia veneat auro
Rara avis, & picta pandat spectacula caudae.

Et *Seneca* ad *Lucilium*: *Num*, inquit, *esuriens fastidis omnia praeter PAVONEM RHOMBUMq;? Ambitiosa non est fames, contenta desinere est, quo desinat, non nimis curat.*

§ 10. Neq; tantum *ventri destinantur Pavones*, sed etiam *ad curam & fructum educabantur*. Nam ut iterum *Merula apud Varronem l. III. c 6. De pavonibus, nostra memoria*, inquit, *greges haberi coepti, & venire magno. Ex iis M. Aufidius Lurco supra sexagena millia nummûm in anno dicitur capere.* Quod etiam *Plinius l. X. c. 20.* habet.

Sagi-

Saginare primus instituit circa novissimũ piraticũ bellum M Aufidius Lurco, ex eo quæstu reditus sestertiûm sexagena M habuit. Ad eorum feturã & alturam sequentia etiam spectant: Ii aliquanto pauciores esse debent mares, quàm fæminæ, si ad fructũ spectes, si ad delectationẽ, cõtra. Formosior enim mas. Pascuntur omne genus objecto frumẽto, maxime hordeo. Itaq; Sejus iis dat in menses singulos hordei singulos modios, ita, ut in fetura det uberius, & antequã salire incipiant. Is à Procuratore ternos pullos exigit, eosq; cum creverunt, quinquagenis denariis vendit, ut nulla ovis hunc assequatur fructum. Præterea ova emit, ac supponit gallinis, ex quibus ex iis exclusos pullos refert in testabilem eam, in qua Pavones habet, quod tectũ pro multitudine pavonũ fieri debet, & habere cubilia discreta, tectorio levata, quo neq; serpẽs, neq; bestia accedere ulla possit. Præterea locum habere ante se, quo

quo pastũ exeant dieb⁹ apricis. Utrumq́; locũ purum esse volunt hæ volucres. Itaq́; pastorem earum cum bacillo circumire oportet, ac stercus tollere, ac conservare, quod & ad agriculturam idoneum est, & ad substramen pullorum.

§. 11. Ista quidem *de usu Pavonum.* *Terram* eorum *natalem* etiam addemus. Nõ autem gignuntur *in Hispaniis, aut Tartesso,* quod iterum *ingenuè fatetur Pineda.* Neq́; ullum consequens, *cum Hispania hodierno tempore plurimos ferat, olim quoq́; tulisse tanquã avem sibi propriam:* quia nostra tempestate ex Indijs illati, & *ex Samo* quoq́; olim importari potuerunt, unde postmodum multiplicatio istius generis accessit. Perinde ut hodienum in Italia & Germania fieri, & cum Pavonibus & cum aliis animalibus novimus.

§. 12. Priores nobis docuerunt *Pavum esse insulæ Sami avẽ propriam,* de

de quo est illud apud *Athenæum l. XIV. c. 25. Mendoti Sami testimonium:*

In Heliopoli procreari ajunt
Phœnices, Athenis noctuas: Cyprus habet
Eximias columbas; Samia verò
Juno aureũ, ut dictitant, aviũ genus
Formosos & spectabiles Pavones.

Id quod etiam suo approbat calculo *M. Varro de Re Rust. l. 3. c. 6. Pavonum greges agrestes transmarini esse dicuntur in Insulis Sami in luco Junonis.*

§. 13. *Pavonum quoq; Babylonicorum* meminit *Cælius Rhodiginus* l. 1. *Antiq. lect. c. X.* quando: *Divini*, inquit, *caloris potestate rerum evarient colores saporesq;, constipat siquidem calor, comprimit siccitas, splendor illuminat.* Hinc *pavonum in Babylonia distinctior picturatis pennis grata diversitas.*

§. 14. Majori copia in *India nasci tradunt veteres pariter & recentiores scriptores. Ælianus l. XIII. c.* 18. scribit in *Indiæ hortis mãsuetos ali solitos, atq; ibi primum ab Alexandro visos, & l. XI. c.* 33. *Indicis pavonibus centum tribuit vitæ annos, quod* quomodo cum *Plinio conciliari queat l. VI. c.* 9. in universum tantum *viginti quinq; annos* assignante, jam non discutiã. Apud *Sinas pulcherrimos hodie Pavones* reperiri constat, Item in *Calecbutia* maximè *versicolores & jucundiores omnium* nasci *Fabronius habet in Ind. p.* 516. Conf. etiam *Bozium de signis. Eccl. l.* 20. *c.* 3.

§ 15. Hinc *ad Salomonem* quoq; *ex Ophira nostra Indica Pavones* attulerunt ejus nautæ, ut etiam istius regionis *opes & aves* suo Principi ostenderent. An autem ad Salomonem *spectaculi* tantùm & *deliciarum*, an verò *esus, & usus causa* allati fue-

fuerint, incertum. Illud verosimile, propter utrumq́;: quamquã fortè potissimũ, *ut regia, urbs, regis deliciæ amplificarentur, atq́; aves pulcritudine & peregrinitate exquisitissimæ publicè spectandæ Hierosolymis proponerentur*, æquè ut quondam *Athenis*. Eò enim ut scribit *Athæneus l. 9. Multi ex Lacedæmone ac Thessalia eas aves spectãdi desiderio commoti adire soliti erant, & illarum ova magno sibi pretio cõparare, & ad pavonũ spectaculum fuisse oppido expetitum, noviluniis quicunq́; videre cuperet, admitti, reliquis diebꝰ minime, quicunq́; is esset, qui adveniret spectatũ, quod factitatũ per annos plus quam triginta. Neq́;* mirum. Nam *ob raritatem PAVO in admiratione erat*. Postea vero (sunt conjecturæ Pinedianæ) *ut crevisse numero & copia, ita decrevisse admiratione Hierosolymis* conjiciendum est ex eo, quod idem *Athenæus l. XIV.* ex *Antiphane Comico in Milite*

de Roma quasi per vaticinium dixisse videtur.

Pavonũ tãtummodo par unum adduxit quispiam raram tum (nices.
Avẽ, nũc verò plures sunt, quàm coturBonum si quis virũ quærat, & cõspiciat.
Videbit ex eo satos improbos quinq; liberos.

§. 10. Facili autem negotio ex his dijudicare poterit, an isti תוכיים fuerint *Gallopavi Indici*, ut vocantur, seu *Gallinæ Indicæ*, quæ nonnihil videntur ad *formam pavonum accedere, & nobiliũ mensis adhibẽtur*, uti *Petrus Martyr Comm. in 1. Reg X p m 83. a.* loquitur, neq; prorsus abnuit *Pineda l. 4. c. 17. f. 215.* Nam si verũ est quod ait Pineda; *quod isti Gallopavones sint Indiarum occidentalium* h. e *regionum Americanarũ* proprij, utiq; per hos תוכיים neutiquam isti intelligendi erunt, utpote, qui nõ *ex America sed ex Ophira Indica sunt petiti.* Et credo isti

isti *Pinedianæ assertioni eò* quod *Joh. Lerius in Hist. Navig. in Brasil.* c *XI. istas Gallinas Indicas, Arignau ousou appellatas* in *Americanis terris* enutriri scribit. *p. m* 126.

§. 17. Istud autem probabilitatem *aut nullam, aut certe perquam exiguam habet*, quod *Johannes de Pineda citato* loco & capite per תֻּכִּיִּים intelligi etiam posse arbitratur *gallinas istas Numidicas & Africanas* quas Græci μελεαγρίδας vocant, à *Meleagri credo tumulo, ad quem ex Numidia in Bæotiam avolare creditæ sunt, ibidemq́ pugnare statis anni tẽporibus, uti etiam Memnonides ex Æthiopia* ad *Memnonis* tumulum congregari & ibidem confligere à vetustate creditæ sunt apud *Plin. l. X c.* 26. In eamq; sententiam pertrahit & allegat *Turnebũ & Bellomũ*. In quorũ neutro id observare licuit Sed in *eo fallitur Pineda*.

Nam *istæ Gallinæ sunt Numidiæ & Africæ propriæ. Africæ hoc gallinarum genus est, gibberum, variis sparsum plumis, quæ novissimæ peregrinarum avium in mensas sunt receptæ propter ingratum virus, inquit Plinius dicto loco.* Id ut eò rectius capias, evolvendus est *Varro de Re Rust l* III. c. 9. ubi inquit, *Gallinas trium esse generum, VILLATICAS, RUSTICAS & AFRICANAS.* De *Villaticis* prolixè satis agit: De *Rusticis & Africanis* ita inquit: *Rusticæ sunt in urbe raræ, nec ferè mansuetæ videntur sine cavea Romæ, similes facie non his villaticis gallinis nostris, sed Africanis, aspectu ac facie incontaminata. In ornatibus publicis solent poni cum psittacis, ac merulis albis, item aliis id genus rebus inusitatis. Neq; ferè in villis ova ac pullos faciunt, sed in silvis. Ab his gallinis dicitur insula GALLINARIA appellata quæ est in mari Tusco secundum Italiam, contra mon-*

montes Ligusticos, Intemelium, Albium, Ingaunum. Alios ab his villaticis invectis à nautis, ibi feris factis procreatis. *Gallinæ AFRICANÆ sunt grandes, variæ, gibberæ, quas* μελεαγρίδας *appellant Græci. Hæ novissimæ in Triclinium ganearium introierunt è culina propter fastidium hominum.* Tanto minus ergò isti תֻּכִּיִּים erunt *Meleagrides*, quò magis certum est *in Numidiæ aut Africæ ditiones* à Salomonis nautis ex sinu Arabico navigatum non esse.

§. 18. Nihil me deterret ab ista assertione, quod istæ *Meleagrides* etiam *INDICÆ* dicantur. Nam *Adrianus Turnebus l. XXI. Advers. c. IX. ex veterum & recentiorum idiotismo declarat, INDICUM pro Transmarino capi*, ut cùm *Virg. IV. Georg. dixit:*

Imbellum avertis Romanis arcibus Indum.

ita glossatur Turnebus: *Parthum significat, credo quod Parthis India etiam pareret, & in eorum præsidiis Indi militarent* Higinus c. 275 *Mytholog. Jovis in India Thebas, Thebiados nomine nutricis suæ quæ Hecatompylæ appellantur, ideo quod centum portas habent* *Hic Higinus Indiam etiam adpellavit superiorem Ægyptum Æthiopiæ finitimam, in qua erant Thebæ.* Rursus. *Liber in India Ammonem. Ita mediterranea Africæ loca Indiæ nomine afficit:* quod quidem *& nostrates faciunt, qui quicquid propemodum transmarinum huc adfertur ex INDIA advectum dicunt.* Sic *fabas Indicas* nominant, *Triticum Indicum, GALLINAS INDICAS: ne multa, quicquid domi nostræ non nascitur, penè Indiæ ferimus acceptum.*

SE-

SECTIO VIII.

DE PSITTACIS.

Summaria.

§. 1. *Tukkijim videntur consignificare Psittacos.*

§ 2. *Nomina Ebr Græca. Lat.*

§ 3 *Ital. Gall. Gajo & Gaja quid priscis?*

§. 4. *Psittaci ingeniosi & speciosi, cariq;.*

§. 5. *Prudentia in nidorum structura.*

§ 6 *Garrulitas & disciplina.*

§. 7 *Plinius dilucidatur.*

§. 8 *Causa docilitatis non est sola inedia.*

§ 9 *Psittacus Symboli Apost. recitator.*

§. 10. *Impudentiæ castigator.*

§. 11. *Leonis liberator.*

§. 12. *Deïtatis conciliator.*

§. 13. *Augusti salutator.*

§. 14. *Usus Psittacorum apud Indos, Brasilianos, Europæos.*

§. 15 *XII. Psitt. species.*

§. 16 *Quibus aliæ adhuc ex Brasiliâ subjunguntur.*

Ἔκθεσις.

§. 1.

ATq; isti quidem fuerunt תֻּכִּיִּים *& Pavones.* Quia autem supra § 4. cõmemoravimus, aliquos velle per *istos Tukkijim aut significari aut cõsignari* etiam *Psittacos*, eorumq́; placitum *relationibus Indicis per quam sit aptũ*, de *Psittacorũ quoq́; natura & solo natali* ultimo loco cõmentabimur.

§ 2. *Peculiare* aliquod in *Ebræis literis* nomen, quo *Psittaci* insigniantur, præ-

præter istud *Tukkijim* reperiri non recordor. Apud *Græcos* etiam gerit nomina Ψιτ]άκȣ, Σιτ]άκȣ, & Ἀπαγάυ]ος. Ψιτ]ακὸς forte à Ψιτ]άκῃ, quæ *juxta Tigrim in Persia celebris urbs est & toti regioni Psittacenæ nomen dedit*, denominatus videri posset, quod *illic locorum copia harum aviũ* fuerit. *Arrianus* in sua Periplo Ϲιτ]ακὸν adpellat à *Sitta*, ut credo, quæ est *avis ex picorum genere*. Imò *Hesychius* & *Varinus Sittam cum Psittaco* prorsus reciprocãt. Ita enim ajunt: *Sitta avis quædam, aliqui Psittacũ interpretantur*.

§. 8, Hodiè *Græcis* ἀπαγᾶς vocatur, *Italicè Papagello*, *Hispanicè* Papagajo, Gallicè Papagaj, Germanicè Papengey De quibus nominibus malo *Chr. Draudij* quàm mea adhibere verba. *Quod*, inquit, *ad Solinum p. 139. Papagallus Italis dicitur, considerandũ lectoribus relinquo, num*-

quid ita vulgo dictus fuerit i. e. Gallus Papæ. An potius tanquam Papa i. e. Princeps seu primus gallus inter reliquas aves. Hinc Poëtæ eum *variis nominibus honestant,* dum *nunc à Statio lux volucrum, nunc plagæ regnator Eoæ, tanquam Orientis alitum Rex:* deniq;

--- Aëria celeberrima gloria gentis.
Et aliis aliter sed honestissimè vocatur. Quod si quis Hispanos, Gallos, Germanos ab hac appellatione discedere & non PAPAGALLO *sed* PAPAGAY *vocare dicat, huic quoq; satisfacere conatus respondebo, Gay Italis, Gallis, uti & Germanis inferioribus hilarē ac venustū de notare, quæ epitheta Psittaco nō malè congruunt, quod & pulcritudine & facundia grataq; garrulitate Domini sui animū exhilaret. Eadem etiā erat apud priscos Latinos Gaji significatio, cū Sponsus novænuptæ cōjungendus, fidemq; daturus, dicere soleret: Tu sis mihi Gaja,* ego

ego ero tibi Gajus, quibus verbis invicem repetitis jucundam lætamq; sibi mutuo societatem sponsi promittebant. *Ab eadem* voce *Gaji Cimbrico etymo Galli nominis sui originem trahũt. Galli enim, si Goropio credimus, tamquam Gayli, i. e. homines seu viri alacres, agiles ac pulchri primitus sua i. e. Cimbricæ lingua nuncupati fuerunt.* Ita ille. Recte facit, quod fidem penes *Goropium in Gallorum nomine* diducendo à *Teutonico* Gayl ponit. Becanus enim nihil non coacervat, & consarcinat rerũ & historiarum, modò suam ὑπόθεσιν φυλάττειν *de Cymbricæ linguæ primo fonte, prima antiquitate, possit.* Disceptet tantundem *Goropius* cum *Elia Dineto in ejus Burdigala*, & *Steph. Forcatulo de Imperio & Phil. Gallorum, de gentis Gallicæ nomine & antiquitate*, nos interea *Psittacorum* naturam, *patriam & varias perquiremus species.*

§. 4.

§ 4. Sunt autem *Psittaci aves & speciosæ & ingeniosæ.* Nullum enim *avium genus est tàm variũ & versicolor, ac psittaci, qui aut septem aut octo nonnunquam colorum diversitate per naturã pinguntur. Super omnia*, inquit *Plinius l. X. H. N c. 42 humanas voces reddunt psittaci, quidam etiam sermocinantes. India hanc avẽ mittit, Sittacẽ vocant, viridem toto corpore, torque tantùm miniato, in cervice distinctam. Imperatores salutat, & quæ accipit verba pronunciat, in vino præcipuè lasciva. Ingenio autem & moribus vel hominem ipsum, quàm proximè æmulatur nec non oratione garrula. Ut quod in genere brutorum est simius, id in genere avium sit psittacus :* ille mimus actionum humanarum, hic verò æmulus sermonis. Unde mirum non est, si jam olim quoq́, apud saniores etiam, & ex devicti orbis spolijs nondum corruptos Romanos etiã in delitijs habe-

haberetur, ut non mediocri imò aliquãto majori etiam, quàm mancipia, pretio veniret. *Quæ res M. Portio Catoni reprehẽdendi molles civiũ mores causam præbuit.* Eædem cùm corporis, tùm ingenij dotes faciũt, ut & hodie à nostris Principibus & Magnatibus omnibus mirè expetatur & è longinquis afferatur locis.

§. 5. *Naturalem Psittaci aut prudentiam aut versutiam* ex *nidi structura* potissimum commendant Physici. Quid *enim aut ingeniosius excogitari, aut ab ave exspectari posset, quam quod nidum suum non in biviis ramorum aut vepribus arborũ collocet, sed in pendulis ramorum fibris, ubi à serpentum & aspidum insidiis sunt tuti? Investigant enim admodum procerã arborem ramusculis adeo tenuibus, ut præ exilitate neq; minimum pondus ferant, tantum abest, ut grave aliquod sustineant, ad quorum cacumina pensilem surculum, & nidum*

ex

ex eo non tàm callido consilio, quam artificiosè factum suspendunt, pilæ modo rotundum, sane perquam exiguo foramine, teste Aloysio Calamusto in Nigritarum regno, quamquam etiam recorder, ipsam veritatem nidorum pendulorum in dubium vocari à *Joh Lerio in Bras. Navig p.* 131. utpote, qui testatur, quod etiam nidos *in arborum cavatarum antris* constructos invenerit in *Brasiliâ.*

§. 6. Garrulitatis amantes sunt: Antequam cicures fiunt, *inconditam quidē vocem emittūt*, aliarum tamen *avium, & animaliū sonum imitari, aut humanas è trivio acceptas, & quales sæpe reiterari* audiūt, reddere suo quodam modo annituntur: quāquam etiam aliqui, imprimis isti majores nulla opera ad pronunciandum edoceri possunt. Imo & inter ἀνθρωπογλώττους aliquod nativæ vocis discrimē est, cùm alij sonum lon-

longè molliorem & gratiorē edant, alij è cōtrario duriorē & asperiorē. Ideo etiā alij *sunt tenacioris memoriæ, alij tardioris apprehēsionis; neq; minus ac pueri nostri disciplinam magistrorum subeunt. Castigatur in ipsis teste Plinio l. X. c. 42. discendi tarditas ut in pueris: dum enim loqui discunt, ferreo verberantur radio, seu ferrea clavicula. Non sentit aliter ictus; nam capiti eadem durities, quæ rostro: hæc ferula discenti est.*

§. 7. *C. Julius Solinus Memor. Af. c. LX. & L. Apulejus l. 2. Floridorum Psittaci docilitatem ex victu glandium* & *discretione digitorum* diducunt. Ita enim *Apulejus: Verum ad disciplinam humani sermonis facilior est psittacus, glande qui vescitur & cujus in pedibus, ut hominis, quini digituli numerantur. Nō enim omnibus psittacis id insigne, sed illud omnibus proprium est.* Sed utriusq; oscitantiam in lecto &

per-

perperam intellecto *Plinio* coarguunt *Salmasius in Exercit. Plinianis*, & *M. Draudius Annot. Solin.* eò quod *Plinius l X c.* 42. ista duo requisita de *Picarum certo genere, cui expressiorem loquacitatem tribuit*, intellecta velit, non de *Psittacis*: & *certè de Picis Plinium* loqui nemo non videt, qui ξυνάφειαν text⁹ cõsiderat Pliniani.

§. 8. *Causam docilitatis & garrulitatis* nõ videtur attigisse *Persius*, qui adeò artificiosæ hujus avis loqueiæ causam indagans (ut exemplo scil. animalium brutorum, *honore & præmio artes-ali ostenderet*) non aliam quàm *necessitatem ab inediâ* inductam adfert, quo simul & *sese lucri gratia ad Poësin compulsum esse* innueret, & perditis tantum Romanorum moribus illuderet: *Quis expedivit Psittaco suum* χαῖρε? Uti hæc causa aliquid præstat: ita, præter ventrẽ, *promptitudinem quandam & innatam*, quàm

quàm vocant, *aptitudinē ad eas quas audimus voces proferendas* adesse necessum est. Cuculū enim quantumcunq; inedia domes, & assiduo instruas, ut humana formet verba, nihil unquam præstabis. Etenim *cuculus* est *non psittacus*. Hoc innuit Martialis, cum se tanquam *disertum Psittaco, adversarium verò* utpote illiberalis ingenij hominē *Coturnici* comparat. *Credis hoc Prisce, voce ut loquatur psittacus coturnicis.* Quasi diceret *præter naturæ ordinem fore si coturnix humana voce utatur, quod psittaco potius conveniret.* Destituitur enim *coturnix eo discendi ingenio, eaq; aptitudine, quæ insignis est in psittaco, debito organorum numero & structura confirmata.* Hæc enim tria sunt istius docilitatis mométa. *Primum caput grandius; secundū lingua humanæ similis, tertium aspera arteria*, de quibus ad Solinum Draudi9 p. 149. qui etiam hæc & multa alia habet,

§. 9. *Miraculum* in signe sui tēporis refert *Cælius Rhodiginus l. 3. Antiquarum Lect. c. 32.* & ex ijs *Otto Melander in Jocoseriis, atq; Sim. Majolus Coll. VI. Psittacus*, inquit, *fuit Ascanij Cardinalis Romæ centum aureis comparatus nummis, qui articulatissimè continuatis perpetuo verbis Christianæ veritatis Symbolum integrè pronunciabat Latino idiomate, perinde ac vir peritus pronunciaret nullo penitus errore in eo recitando commisso.*

§ 10. Neq; tantum *recitatorē Symboli Psittacum* dixero sed etiam *castigatorem impudētiæ, & importunæ avaritiæ.* Nam *Conr. Gesnerus* refert de quodam, qui *Lōdini in Anglia ex arce in aquā deciderat, & subinde clamabat à bott à bott fori Wentij ponund i. e. cymbam, cymbā pro viginti libris*, quod promittebat totidē libras servatori suo. *Nauta cymba advectus liberavit avem, & pretium promissum petijt. Rex Hen-*

ritus IIX.respondit,se tantū daturum,si avis adhuc semel illud confirmaret. Tunc igitur avis importunū piscatorē castigatura dixit: *Gibe ihe Knabe a grott* h. e. *da nebuloni solidum.*

§. 11. *Liberatorem* etiam *Leonis* describit *Zonaras in vita Basilij Macedonis.* Nam *cum Imperator Leonem filium in carcerem cōjecisset, quod mortem sibi machinaretur, eruturus ei oculos, psittacus, qui servum quendam deplorantem vicem Leonis, & perpetuò clamantem, ô Leo ô Leo!* audisset, ipse quoq; sponte vocē imitatus clamavit, *ô Leo ô Leo!* dum Imperator senatoribus in cōvivio adesset. Convivæ igitur ex *ea avis voce* occasione arrepta pro *Leone deprecaturiè* cōvivio surrexerunt, & oppleti lacrymis dixerunt: *Annon ista avis nos accusat, cum Dominum suum appellet? Depone Imperator iram & filium paterno vultu recipe.* Ita mitigata Patris ira, restitutus est filius.

§ 12.

§. 12. Majus quoddam opus est, quod hominibus quibusdam *fidem Deitatis* fecerint Psittaci. *Apsephas* quem alij *Psaphō* vocant, *Rex Libyæ*, cum esset perditissimus & omni scelerum obscænitate contaminatissimus, viam excogitavit, qua se non modo expurgaret infamiâ, sed etiā divinos honores post mortem consequeretur. *Psittacos* itaq; in seductum penetrale inclusit, quos cicuratos nemine conscio docuit canere, *μέγας Θεὸς Ἀψεφᾶς* i. e. *magnus DEUS Psaphon*; mādavitq; moriturus, ut nulla interposita mora istud penetrale disjectis fenestris patefieret. Eo itaq; peracto, & avibus provolātibus urbē totam & agrum omnē hac voce implentibus *μέγας Θεὸς Ἀψεφᾶς* factū est, ut *DEUS creditus & sacra illi constituta fuerint*. Simile quid legimus de *Hannone Carthaginensium Duce*, qui eti-

etiam aves (crediderim *Psittacos aut Picas*) alebat, atq; hæc verba docebat: *HANNO DEUS est.*

§. 13. Huc spectat integer ex *Macrobio locus* qui est *l* 2.*c* 4. de *jocis Augusti Cæsaris. Sublimis Actiaca victoria revertebatur (August9:) occurrit ei inter gratulantes, corvum tenens, quẽ instituerat hoc dicere: AVE CÆSAR, VICTOR IMPERATOR. Miratus Cæsar officiosam avem, viginti millibus nummûm emit. Socius opificis, ad quem nihil ex illa liberalitate pervenerat, affirmavit Cæsari, habere illum & alium corvũ, quẽ ut afferre cogeretur, rogavit. Allatus verba, quæ didicerat, expressit: AVE VICTOR IMPERATOR ANTONI. Nihil exasperatus, satis duxit jubere illum dividere donativum cum contubernali. Salutatus similiter à PSITTACO, emi jussit eum. Idem miratus in pica, hanc quoq; redemit. Exẽplum sutorem pauperem sollicitavit, ut* cor-

corvum instituer et ad parem salutationẽ: qui impẽdio exhaustus sæpe ad avem non respondentẽ dicere solebat, OPERA ET IMPENSA PERIIT. Aliquando tamen corvus dicere cæpit dictatam salutationem. Hac audita dum transit Augustus, respondit: Satis domi salutatorum talium habeo. Superfuit corvo memoria, ut & illa, quibus dominũ querentẽ solebat audire, subtexeret: OPERA ET IMPENSA PERIIT. Ad quod Cæsar risit, emitq; avẽ jussit, quanti nullã adhuc emerat. Huc & puto spectare quod *Martialis* ultimo Dist. habet: *Psittacus à vobis aliorũ nomina discam,*

Hoc didici pro me dicere: Cæsar ave. Si Romani *istius corvi a quo omnibus matutinis horis nominatim ad rostra salutabantur; funus innumeris exequiis celebrarũt, eumq; à quo esset interfectus morte multarunt, quid facturos esse credideris, si tantæ docilitatis & venustatis Psittacum habuissent?* Ita ex *Plin. l X. c. 43. Lerius arguit p. 130.* §. 14.

§.14 *Usum Psittacorum* diversæ gentes semper alium atq; aliũ fecerũt. *Indi prisci superstitionibus adhuc dediti Psittacorũ esu & usu* ideo abstinebãt, quia divinum quoddam ijs inesse rebãtur. Hodiè autem nec *Europæis nec Americanis* in cõdecorandis suis *perizomatis* cedũt, *Brasiliani* pennas *eorũ ter ac quater in anno vellũt, eorum plumis pileos, vestes, armillas cõpingunt, clavarũ capulos exornãt corpusq; suum cohonestant,* teste *Joh. Lerio Navig. in Brasil. p.* 129. Nostri *Europæi* in *recreationem & jucunditatem* adhibẽt, dum instar graculorũ, aut picorum garrulorum voces hominum repetunt redduntq;, imo & consortio humano gaudẽt. Quemadmodum *Carolus Clusius* testatur de elegantissimo aliquo *Dominæ Mariæ Ducis Croyensis*, qui *Annam ab Hillâ Comitẽ Megẽsem* adeò dilexit, ut quocunq; per conclave exspatiaretur, illam

subsequeretur, nec quemquam vestem ejus attingere conspiceret, quin eum morsu appeteret: Ita Zelotypia laborare est visus.

§. 15. Quamquam ex varijs *antiqui & novi Orbis plagis* alii semper atq; alij *commonstrentur Psittaci; Ornithologi tamen in certas distinxêre classes.* Sunt enim

I. *Psittaci Maximi CYANOCROCEI, qui nullum umquam verbum aut articulatam proferunt vocem,* præterquã hanc, quæ ei apud Gallos nomen fecit, nempe Perroquet.

II. *Psittaci albi cristati magnitudine pares pullo gallinaceo* seu *columbo domestico majori.*

III. *Psittaci virides cristatis nihilo minores, alarum costa superna rubentes.*

IV. *Psittaci Pœcilorinchi* inter mediocres magnitudine principatum habentes

V. *Psittaci Melanorinchi*, mediocris ma-

magnitudinis, alioquin virides, à rostri autē nigredine ita dicti.

VI. *Psittaci Leucocephali*, qui & ipsi ob multiplicem colorum diversitatem ποίκιλοι h. e. *versicolores* adpellari possent. Sunt enim coloribus nō minus, quàm septem distinctis, quorum tamen præcipuus est viridis.

VII. *Psittaci Erythrocyani*, cujus colores itidem non minus quàm septem ita toto corpore sunt permixti, ut nulli sint elegantiores his ipsis. Talis fortassis est ille quem *Tarnasari*, *Indiæ urbe pulcerrimum ac septemplici colore distinctum reperiri Ludovicus Patritius* scripsit.

VIII. *Psittaci subcæruleï colorem cinereum præ se ferentes*, magnitudine columbæ domesticæ.

IX. *Psittaci Erythroleuci grandiusculo* gallo magnitudine pares.

X. *Psittaci Torquati, Macrouri*, qui priscis soli ferè sunt cogniti ab Alexandri M. tempore usq; ad Neronis ætatem, teste Plinio.

XI. *Psittaci minores Macrouri*, toti virides.

XII. *Psittaci Erythrochlori Macrouri*, mediocris magnitudinis.

XIII. *Psittaci Erythrochlori cristati* ab elegantia cristæ admodum splendidi.

§. 15. Quibus addendi omninò sunt *novissimi ex America in nostrum Orbem* delati *Psittaci*, quorum meminit in sua *Brasilia Joh. Lerius p. 128.* seq. Nominat enim *unum barbaris dictum Arat, plumis caudæ atq; alarum sesquipede porrectis*, partim *purpuræ instar rubeis*, *partim cæruleo colore vehemēter splendentib⁹*, cui & reliquæ partes corporis respōdent, cū in Sole agit, in quo plurimùm versatur, neq; illius adspectu satiari potest,

Alte-

Alterum adpellat *Caniden plumis inferioribus, quæq́ collum circũagunt auri colore* micãtibus, quæ verò dorsum, alas, caudamq́, vestiunt, excellenti cæruleo cum textili aureo infernè induta esse vidẽtur, supernè autem holoserico pallio eos qui intuentur, summa perfundit admiratione. Post eos etiam allegat *Ajourous maximos scil & pulcerrimos*, qui *sunt luteo, rubeo, ac violaceo colore in capite distincti, cauda quæ est prælonga, luteæ; reliquo corpore virides.* His subjungit sequiores & viliores *Marganas*: Istis subdit *Tovis, ab Europæis Moissons* adpellati. His deniq; omnibus si adjiciãtur ea, quæ *Carol⁹ Clusius in suo ad Exoticorũ libros Auctuario f.* 363. seq. & *M. Draudius ad Solinum, Conradus Gesn. in Hist. Animal.* & *Ulysses Aldrovãdo Bonon. T. 1. L. XL.* Ornithologias habent, paululũ prolixior erit naturæ & specierũ ejus ἐξέτασις. Nobis has extremas quasi lineas saltem in

tanta rerum copia attexisse sufficit, qui Ornithologis & alijs Physicis experientioribus ansam commentādi objecisse videri volumus.

§. 17. Tandē *terras, in quibus Psittaci prognascūtur & ex quibus ad nos trāsferūtur*, nō opus esse arbitror, prolixè attingere, aut sollicitè inquirere. Utut enim veteribus non nisi quos *Asia misit aut Africa*, cogniti fuerint, hodie tamen ita sunt plures obvij, ut nullam regionē saltem *fervidiorē in Asia, Africa & America esse, quæ Psittacos non producat*, eosq; variâ magnitudine, & colorum varietate differentes, *opinetur Carolus Clusius in Auctuario Exoticorum f. 363.*

§. 18. *Africani priscis* admodū sunt noti, Ita ut *Plinius* scribat ex *Diario Exploratorum Imperatoriorū à Nerone Cæs. emissorū ex Insula Gagaude primū visas esse aves Psittacos. M Draudius in Cētonibus Rer. Mem. p. 209.* testatur in aliqua *Congiani regni provincia* inveniri

niri

niri *varia Psittacorũ genera* alijs *coloris cinerei*, & *magnis* & *loquacissimis*, alijs *minoribus*, & *viridib⁹*, linguæ nõ adeò promptæ existentibus. Conf. & Mart. Baũgart. in Peregr. l. 1. c. 16.

§. 19. *Syrios* quoq; *Psittacos* commẽdat *Cælio Rhod. l. 1. Antiq Lect. c. X.* quod elegantissimis & picturatis pennis formosiores reliquis sint.

§. 20. In *novo Americanorũ & Brasilianorum Orbe* infinita eorum copia & magnitudo est. Ita enim *Lerius Hist. Nav. in Brasil. c. XI. p. m.* 128. Quod ad *plumam adtinet, vix crediderim in toto terrarũ orbe aves inveniri tã excellenti pulcritudine, in quibus contemplandis abundè non naturã, ut profani, sed creatorẽ laudandi suppetit materia. Joseph. à costa l. 1. de Nat. novi Orbis. c.* 20. de *insulis Cuba, Hispanica, Jamaica & reliquis cohærentibus* ait, quod *habeant Psittacos multos, qui volatu pernicissimi sint, & gregatim volitent*, Conf. etiam *Bertius in descript. Novi Orbis.* p. 805.

§. 21.

§. 21. *Terra Australis* incognita integram quasi messem ostentavit *Francisco Magellano*, alijsq; ejusdem repertoribus, ita, ut inde nomē sortita sit & dicta *Psittacorum Regio*, in qua non tantùm magno numero, sed etiam grandiori proceritate Psittaci inveniuntur, ut qui brachium & dimidium longitudine excessisse scribuntur.

§. 22. Tandem ad *INDIAM* quoq; devolvimur, in qua *& loquaciores & ingeniosiores, & plumosiores* omnibus alijs gignuntur & efferuntur. Suprà eos ex *Plinij l. X. c. 42.* citabamus. *Solinus vero eam Avem Indicam ita reputat, ut ob venustatem & decorem dicat: Sola India mittit Psittacū avem colore viridi, torque Puniceo, &c.* Idem ex recentioribus *Lusitanorū Gamæ, Pizarri & Batavorum Lindschoti* aliorumq; navigationibus evidenter patet, ut allegandis eorum verbis supersedere possim. In re enim aper-

aperta quid opus est probationibus? quid testimonijs?

§. 23. Hinc admodum probabilis ista procedit opinatio, quod *ex Ophira nostra Indica*, Terrâ nimirũ, ut *auri, argenti, gemmarum*: ita etiam *animantium, aviumq́; versicolorum & amænissimarum feracissima Salomon quoq́; Pavones & Psittacos* תֻּכִּיִּים *præstantissimos nactus fuerit, ut qui omnium rerum Indicarum & bonorum Aureâ Chersoneso natorum abundabat, sola hac fielicitatis parte nõ defraudaretur.* Neq; enim Regum & Dynastarum animi potentiæ tantum & copijs, sed etiam ludis & jucundioribus studijs atq; recreationibus dediti esse solent. Uti igitur *priores Navigationis hujus Ophiriticæ merces ad opes & splendorem regiũ, ita hæ posteriores, quales sunt Simij, Pavones, & Psittaci*, ad recreationẽ & *delectationẽ Salomonis*, toti⁹q; aulæ spectabãt.

§. 24.

§. 24. Ita meam de *Mercibus Navigij Salomonæi Ophiriticis* sententiã, ὡς ἐνῆ μάλιστα ἐμοί, declaratam dedi, & rudiori Minerva elaboratam. Nullus dubitarem asserere, *plura & mercium & aromatum & animalium, & metallorum genera ex Indiis in aulam Hierosolymitanam reportata fuisse.* (Quis enim aliter sibi persuaderet?) attamen quia de ijs nihil *meminit Scriptura*, cui *ab exordio operis me adhæsurum compromisi*, ideo quoq; ea malo silentij nube involvere, quàm incertis testimonijs, aut meris conjecturis, nubilosorum & vagabũdorum ingeniorum more, decertare; Satius esse ratus non omnia ad vivum resecare, nec in re satis aperta & evidenti nimiopere anxium & scrupulosum esse. Plurima enim sunt, quæ ignoramus; quæ cognoscimus, minima, aut ferè nulla reputamus.

EPI-

EPILOGUS.

Quod supereſt rerũ, ad benevolum devenio Lectorẽ, eumq́ue, ut æquum rerũ æſtimatorem, & moderatum bonæ meæ intentionis arbitrum ſe exhibeat, nimiopere rogatum volo. Quod officij & humanitatis genus uti omnibus bonis & cordatis viris candido ſemper pectore exaperui, ita nulla me dubitatio anxiũ tenet, quin idem cãdidi & eruditi viri mihi quoq́ue ſint cõteſtaturi. Errare quidẽ nõ decet, ubi error præcaveri poteſt. *Nã falli, errare, labi, decipi tàm dedecet, quàm delirare & mente captum eſſe, judice Cicerone.* At quid magis hominũ eſt, *quã errare & labi? Homo & ipſe ſum, & nihil humani à me alienũ puto.* Quapropter Benevolũ Lectorem ad omnia humanitatis genera mihi concilio, & rogo, ut legat, cenſeat, moneat, corrigat, quæ ad jubar veritatis cõſiſtere nõ valẽt, ijs quaſi inducijs cũ eo pactis, *quod ſi id amico & candido pectore faciat, tantùm abfuturum, ut moroſè relucter, aut indignè ferã, ut potius gratus agnoſcam & beneficij loco reponam, quod alij dedecori vertũt.*

Quod si apud magnos & decumanæ sapientiæ viros nihil pro fecero, juvabit tamen eorũ votis satisfecisse, qui *hunc privatũ & quasi succinctũ laborem in suũ, si nõ usum, saltem cõspectũ* exspectarũt, desiderarũt, urserunt. Si quid boni vel utilitatis, præter omnẽ meã spẽ in aliquẽ etiã eruditione & rerum humanarum scientiâ abundantẽ virum redundaverit, ea quoq; in parte mihi gratulabor, quod exigua mea facula maximo aliorũ virorũ lumini divina quadã bonitate & εὐφυΐα accẽso affulgeat, nebulaq; invidiæ aut rancoris non omne meum nomen obfuscet. De cætero *DEum ter Opt. Max. cui omnia nostra minima maxima acceptò ferẽda* sunt, δοξολογία cõpellare jubet pietas, requirit benignitas. Is enim est, ex cujus gratiâ omnia habemus bona, & cumulatiora cuncta, quàm sperare poteramus, accipimus jugiter.

Quapropter

Gloria sit Patri, sit Gnato Gloria, sancto
Gloria Spiritui, Triadi sit gloria sancta!

AMEN.

C: C: R:

INDEX I. GENERALIS.

in Dispositionem Tractatus.

CAP. VII. DE TEMPORE NAVIGATIONIS SALOMONEAE.
cujus sectiones Tres.

cujus sectio

INDEX II.

ALIQVOT LOCORUM BIBLICORUM, QUÆ INCIDENTER ILLUSTRANTUR.

2. Reg.

INDEX III.

INDEX III. SPECIALIS QVÆSTIONUM IN HOC LIBELLO PERTRACTATARUM.

I. Quæstiones Biblicæ.

an

An

II. Quæ-

II. Quæstiones Philologicæ.

An

III. Quæstiones Physicæ.

IV. Quæstiones Geographicæ.

An

An

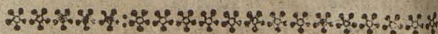
V. Quæ-

V. Quæstiones Nauticæ.

VI. Quæstiones Historicæ.

An

VII. Quæstiones Politicæ.

INDEX IV.
AUTORUM ADHIBITORUM.

A

Christ.

Laz.

Caro.

Richard

Fasti

Galenus

G

D. Sa-

K D. Kim-

K

L

Nic.

N

O

Abr,

Fr. Ru-

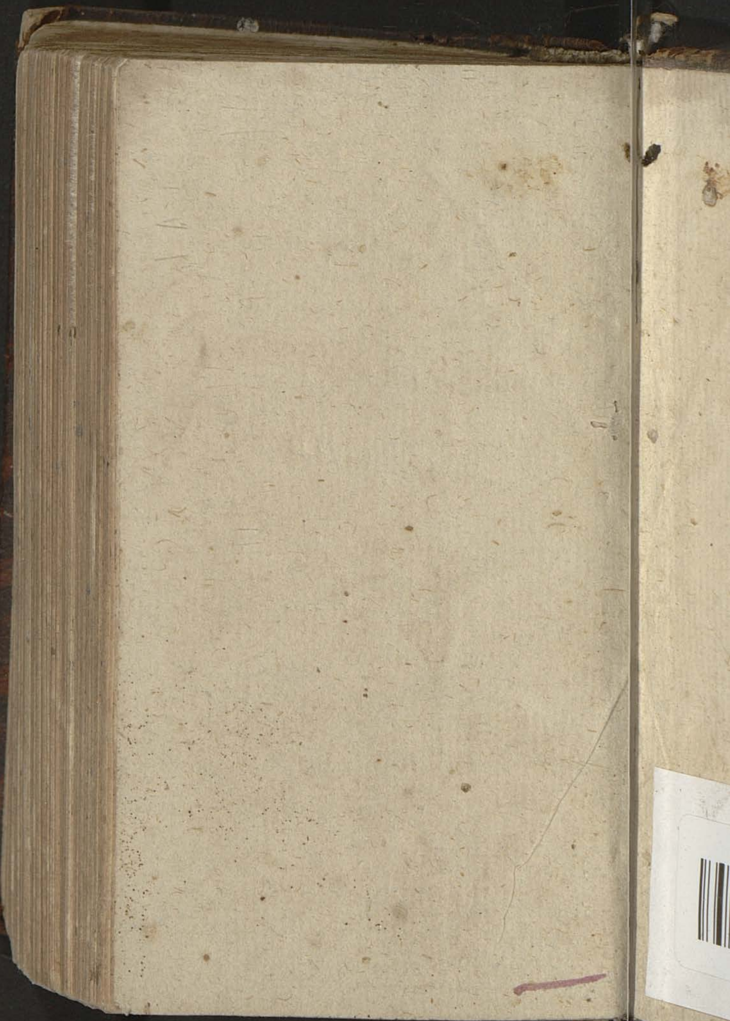
S

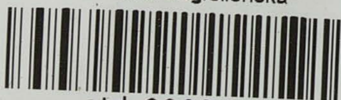
Sve-

V

FINIS.

SOLI DEO GLO-
RIA

Fra[illegible]ko Salo

Ophi[illegible]itica

Prohi[illegible]nes

Mart: Lipenii

18.